

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Російське національно-культурне товариство Харківської області

Спілка земляцтв іноземних студентів м. Харкова

Харківська спілка Української асоціації викладачів російської мови та літератури

**УІІ МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ТА СТУДЕНТІВ**

***„ Національне та інтернаціональне у світовому
культурному просторі”***

(збірка тез)

ХАРКІВ 2014

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Російське національно-культурне товариство Харківської області

Спілка земляцтв іноземних студентів м. Харкова

Харківська спілка Української асоціації викладачів російської мови та літератури

**УІІ МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ТА СТУДЕНТІВ**

***„ Національне та інтернаціональне у світовому
культурному просторі”***

(збірка тез)

Відповідальний
за випуск:
кандидат філологічних наук,
професор Креч Т.В.

ХАРКІВ 2014

Абдуманнов Достонбек, Дадаева Фидан (ХНМУ)

(науч. рук. Дмитриенко Н.Ф.)

ИБН-СИНА – ВЕЛИКИЙ УЧЕНЫЙ И ПОЭТ

Ибн Сина или (Авиценна) - великий ученый, философ, врач, музыкант, мыслитель и поэт, который жил в Средней Азии и Иране в X-XI веке. На Востоке его называли «аш – Шейх» - Мудрец, Духовный Наставник, или «ар - Раис» - Глава, Правитель, а ещё – «Худжат аль - Хак», то есть Авторитет Истины, а в средневековой Европе он прославился под именем Авиценны.

Поэтические произведения Ибн-Сина создавал в разных жанрах, традиционных для восточной поэзии: бейты (двустушия), газели - имеющие одну рифму, лирические стихотворения; касыды (стихотворения хвалебного характера), рубай (афористические четверостишия), поэмы. Сохранились также его прозаические повести. Ибн-Сина писал по-арабски и на дари, а также на народных персидском и туркменском языках.

Он вводит в поэзию этические, философские понятия: добро и зло, причина и следствие, сущность и форма, но идеи выражает языком ярких образов:

**Душа вселенной - истина: то Бог. А мир есть тело,
А чувства тела - ангелы, верны душе всецело.
А члены тела - вещества, стихии, элементы.
Единство мира таково, я утверждаю смело!**

Его яркий сатирический талант проявляется в описании мусульманских схоластов-богословов:

**Когда к невеждам ты идёшь высокомерным,
Средь ложных мудрецов явись ослом примерным.
Ослиных черт у них такое изобилье,
Что тот, кто не осел, у них слывёт неверным.**

Поэзия Ибн-Сины, полна трагических противоречий. Особенно это касается размышлений о жизни и смерти, о душе, о смысле жизни человека:

**О, если бы раздался тайный глас
И мне открыл, зачем родили нас, -
Я был бы счастлив при любом ответе,
А вот - рыдаю тысячами глаз.**

Эти вечные вопросы явились своеобразным эпицентром, в котором сошлись и медицинская, и философская, и художественная составляющие творчества Ибн-Сины.

Он мастерски применял разнообразные литературные приемы, такие как аллегория, метафора, метонимия. В поэзии Ибн-Сина высказывался свободно и решительно. Олицетворения, аллегория - любимые литературные приёмы Ибн-Сины. В его стихах – жизнь - игра, в которой все люди - пешки, мир - доска, а ночь и день - игральные кости. Земля - это временное наше пристанище, а наш истинный дом - на небесах.

**Тебе для спасенья дается мгновенье
Меж раем и адом, знай, выбора нет!**

Ибн-Сина писал не только стихи, но и прозу, например повесть - аллегория «Хайй ибн Якзан» («Живой, сын Бодрствующего»).

Произведение «Ат-Тайр» («Птица») - поэма из двадцати двустиший. В произведении автор опять обращается к таким категориям, как жизнь небесная и земная, смертное тело и бессмертная душа. Жанр этого произведения точнее всего можно определить как философский трактат, изложенный в форме художественной аллегории. Ученые проводят параллель между «Ат-Тайр», «Хейй ибн Якзан» Ибн-Сины и «Божественной комедией» Данте.

Литературное творчество Ибн-Сины не исчерпывается философской проблематикой. Мыслитель побуждал людей к справедливым поступкам: «Хоть я увенчан сединой, смотрю на жизнь иначе, и в ней чем больше раздаю, тем становлюсь богаче». Поэт призывал ценить любовь, дружбу, а выше всего - правду, он пытался показать истинные ценности жизни: **«И счастье тот познал вдали от суеты, кто на мученье шел во имя правоты».**

Многие стихотворения Ибн-Сины говорят о том, что главная профессия автора - медицина. «Готов больного исцелить Всевышний, в заботе этой я, как врач, не лишний».

В поэзии появляются образы, связанные с медициной. В одном рубаи Авиценна пишет:

**Основа двух начал - дыханье: вдох и выдох,
и жизнь на том стоит в многообразных видах.
Огнем и влагой тела, второй душой его зовется кровь.**

Во многих стихотворениях встречаются строки о здоровом образе жизни: «С гимнастикой дружи, всегда веселым будь», «Природою лечись - в саду и в чистом поле», «Болезнь отступит перед гордым, перед бесстрашным, непокорным».

Самым значительным и самым знаменитым произведением этого типа является «Аль-Урджуза фит-тибб», или «Поэма о медицине». Она включает более тысячи бейтов – двустиший. Ибн-Сина объясняет, что по примеру врачей старшего поколения решил написать стихи так, чтобы молодым врачам было легче усвоить медицинские знания.

Поэтический талант помогает ему находить яркие, выразительные формулировки.

**Здоровье сохранять задача медицины,
Болезней суть понять и устранять причины.**

Аманниязов Ы. (ХНУСА)

ТУРКМЕНИСТАН ГЛАЗАМИ РУССКИХ И РУССКОЯЗЫЧНЫХ ПИСАТЕЛЕЙ

«Страна, мне издавна родная!». Так писал о Туркменистане русский советский поэт и художник Павел Радимов (1887-1967), который дважды – в 1930-е и 1950-е годы – совершил творческие поездки по Туркменистану и посвятил его истории и новой жизни много замечательных стихотворений и картин.

...Без счёта высятся барханы.
Какой простор, и тишь какая!
Тебя любить я не устану,
Страна, мне издавна родная.

И соприкосновение с этим удивительным миром всегда находило яркий отклик в русской душе.

Об этом свидетельствует на протяжении столетий диалог наших культур, в результате которого появились произведения русских писателей о Туркменистане и русская литература в Туркменистане, а также переводы на русский язык классической туркменской поэзии, произведений туркменских советских писателей, очерково-документальных книг путешественников о Туркменистане.

В 1863 году венгерский путешественник Арминий Вамбери в одежде дервиша первым из европейцев совершил «поездки из Тегерана через Туркменскую степь по восточному берегу Каспийского моря в Хиву, Бухару и Самарканд». В результате появилась его знаменитая книга «Путешествие по Средней Азии». Первое издание этой книги вышло на английском языке в Лондоне в 1864 году. А уже через год, в 1865 году, книга была переведена на русский и издана в Петербурге.

Тогда впервые в России узнали о великом туркменском поэте Махтумкули, сведения о котором приводит Вамбери в своей книге.

В конце XIX-начале XX века в Казани в переводе на русский печатали эпос «Горкут-ата», другие жемчужины туркменской литературы.

В 1902 году профессор Александр Самойлович преподавал в Петербургском университете туркменскую литературу и язык.

Страна, мне издавна родная... Конечно же, говоря так о Туркменистане, имеются в виду многие и многие, кто переводил классическую туркменскую поэзию, произведения современных туркменских писателей: Георгий Шенгели, Марк Тарловский, Арсений Тарковский, Татьяна Стрешнева, Людмила Щипахина, Юрий Гордиенко... Вот ставший уже классическим перевод одного из самых известных стихотворений Махтумкули Арсения Тарковского:

Овеяна ширь от хазарских зыбей
До глади Джейхуна ветрами Туркмении.
Блаженство очей моих – роза полей,
Поток, порожденный горами Туркмении.

Переводы Арсением Тарковским стихотворений Махтумкули получили высокую оценку – он лауреат Государственной премии Туркменской ССР имени Махтумкули.

В конце XIX века читатели России зачитывались яркими очерками о новом Шелковом пути – Закаспийской железной дороге, которая строилась в то время. Она связала Туркменистан более надежным путем, нежели караванный, не только с центральной Россией, но и со всем миром. Писатель и художник Николай Каразин, основатель Харьковского университета, проиллюстрировал свои очерки прекрасными рисунками. Для петербургских журналов они писались им, бывшим военным, который вышел в отставку после ранения, не в тиши кабинета (как это сделал французский писатель Жюль Верн, герой которого путешествует по Туркменистану по железной дороге), а непосредственно с места событий.

Среди разных поколений читателей большой популярностью пользовался писатель-историк Василий Ян. Исключительную роль в жизни и творчестве писателя сыграла жизнь и работа в Асхабаде в начале XX века. Этот период стал поистине «кладовой впечатлений», своеобразной колыбелью рождения знаменитых исторических романов о «монгольском урагане» – «Чингиз – хан», «Батый», «К последнему морю», а также отразился в книге воспоминаний «Голубые дали Азии», где Василий Ян, в частности, с любовью пишет о годах своей юности, проведенных в Асхабаде. В советские годы Ян часто приезжал в Туркменистан, тесно сотрудничал с Союзом писателей Туркменистана.

Традиции поездок по Туркменистану, которые закладывали Каразин, Ян, другие русские писатели были продолжены. Летом 1930 года поездку по Туркменистану совершила бригада русских советских писателей: Всеволод Иванов, Леонид Леонов, Владимир Луговской, Николай Тихонов, Петр Павленко... Через четыре года приехала вторая бригада писателей.

В годы Великой Отечественной войны в эвакуации в Ашхабаде находился ряд русских советских писателей, в частности, Юрий Олеша. Этот трудный период в жизни страны оставил след в их творчестве. Они также принимали участие в обсуждении новых произведений своих коллег в Союзе писателей Туркменистана, переводили стихи и прозу туркменских писателей.

Об этом, в частности, можно прочитать в очерке об Олеше старейшего русского писателя Туркменистана Александра Аборского. В писательском союзе он был долгие годы председателем русской секции, главным редактором литературного журнала «Ашхабад», в котором печатались как произведения местных русских и туркменских писателей (в переводах), так и их коллег из России.

Вспомним также такие книги о Туркменистане, как «Жара-Бугаз» Константина Паустовского, «Джан» Андрея Платонова, «Ваш покорный слуга» (о жизни классика туркменской поэзии Кеминэ) Петра Скосырева, «Утоление жажды» (о строительстве в пятидесятые годы в Туркменистане Каракумского канала) Юрия Трифонова, «Землетрясение», «Змеелов» Лазаря Карелина, «Барханы», «Берега» Вадима Зубарева.

Многие русские, русскоязычные прозаики и поэты переводили туркменскую классику, а также произведения своих туркменских коллег. Зубарев выступал как переводчик туркменской поэзии (в антологии «Высокое солнце», «Художественная литература», Москва, 1974 год, и многих других). Вадим Иванович особенно дружил с народным писателем Туркменистана Керимом Курбанпесовым.

Многогранно и сложно творчество Р.Эсенова, талантливого русскоязычного туркменского писателя, который создал ряд значительных повестей, романов, очерков (сборники "Дорогами доброты", "Есть на свете ты", "Эрозия" к пр.).

Многие туркменские и местные русские писатели работали в жанре исторического романа. Среди них – народный писатель Туркменистана, лауреат Государственной премии Туркменской ССР имени Махтумкули Валентин Рыбин, автор романов «Море согласия», «Государи и кочевники», «Перелом», которые рассказывают об истории зародившихся еще при Петре I русско-туркменских дружественных связей.

Главное, что в результате диалога культур Туркменистана и России, вот уже много десятилетий на древней туркменской земле царит мир!

Литература

1. Брагинский И.С. Взаимовлияние и взаимодействие национальных литератур. -М.: Наука, 1991 - С. 205.
2. [Http://www.hrono.ru/text/2008/golov1008.html](http://www.hrono.ru/text/2008/golov1008.html)

Антіпенко К.Д.(ХНУРЕ)

(наук. кер. к. і. н., доц. Бадєєва Л.І.)

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Мова – це те, без чого жодна людина у світі не може уявити своє повноцінне існування і розвиток. Адже, людина і мовлення – це дві неподільні речі. Мова виникла і збагатилася завдяки на, людям, а ми, в свою чергу, п'ємо з неї цілющі сили, натхнення, переймаючи разом із цим усю глибину її мудрості й багатовікових традицій.

Ще з давніх-давен людина користувалася мовою, адже завдяки їй, кожен з нас вчиться висловлювати свою думку, свої почуття, переживання, емоції. Завдяки їй ми спілкуємося щодня і отримуємо неслуханну насолоду. Людині властиво ділитися пережитими враженням, розповідати щось цікаве і вражаюче. А завдяки мові ми знайшли спосіб виплеснути усю свою душу, описати усі відтінки настрою та самопочуття.

Роль мови є фундаментальною у вираженні свого «я». Як би не наша мова і мова нашого рідного народу, звідки б ми дізналися про ті грандіозні плани, замисли, міркування, відкриття та дослідження уже відомих людей. Комунікабельна, розвинута людина вміло користується своїм найціннішим скарбом, бо вона дала їй можливість проявити себе серед мільйонів таких «я», мільйонів індивідуальностей, і її почуто. У ХХ столітті ми могли б почути виступи і звертання до народу Миколи Хвильового, його дискусії щодо України і Росії. А ще раніше – пророків та їх вчення. Але кожен з нас комунікабельний по-своєму, і кожен навчився, хоча б чимось притягувати до себе інших людей.

Мова нам допомагає, допомагає жити у порозумінні з оточуючими, бо дає усі можливості повноцінно розвиватися, так як це, нерозривний зв'язок з іншими державами, традиціями, культурою. А в самовираженні людина знаходить радість і спокій, нові сили та натхнення на новий, ще більш грандіозний проект у своєму житті.

Мова належить до унікальних явищ життя людини і суспільства. Вона витворилася одночасно з ними і є не тільки їхньою найприкметнішою ознакою, а й найнеобхіднішою умовою форму-

вання їхньої сутності. Мова обслуговує людину і суспільство, але цим не вичерпується її роль. Мова є і формою буття їх.

З-поміж багатьох функцій мови в житті людини й суспільства основними називають такі:

1. Функція спілкування. Суть її полягає в тому, що мова використовується як засіб спілкування між людьми, як інформаційний зв'язок у суспільстві. Ця функція є життєво необхідною і для суспільства і для мови. Для суспільства вона важлива тим, що за допомогою мови люди обмінуються думками й почуттями, збагачується досвідом попередніх поколінь, гуртуються для захисту, створюють матеріальні й духовні цінності, дбають про поступ уперед.

Народ, який втратив свою мову спілкування, втрачає і увесь той духовно-культурний світ цінностей, що витворився на ґрунті його мови. Такий народ швидко уподібнюється тому народові, чю мову взяв для спілкування, тобто асимілюється, розчиняється в іншій нації.

2. Номінативна функція, або функція називання. Усе пізнане людиною (предмети, особи, якості, властивості, явища, процеси, закономірності та поняття про них) дістає назву і так під цією мовною назвою існує в житті і в свідомості мовців. Назва вирізняє предмет із безлічі інших.

3. Мислетворча функція. Мова є не тільки формою вираження і передавання думки (як це ми спостерігаємо при комунікативній функції), а й засобом формування, тобто творення самої думки. Людина мислить у мовних формах. Процес цей складний, іде від конкретно-чуттєвого рівня до понятійного. Поняття закріплюються у словах і в процесі мисленневих операцій порівнюються, зіставляються, протиставляються, поєднуються чи розподіляються. Отже, мислити - це означає оперувати поняттями у мовній формі, мовному вираженні.

4. Пізнавальна функція мови. Вона полягає в тому, що світ людина пізнає не стільки власним досвідом, скільки через мову, бо в ній нагромаджено досвід попередніх поколінь, сума знань про світ. Наприклад: засобами мови можна одержати ґрунтовні, об'єктивні знання про космос, океан чи якусь країну, так ніколи там і не побувавши. Мова багата інформацією, вона постійно надає нашому мозку матеріал для мисленневих операцій, живить і рухає розвиток інтелекту.

5. Експресивна, або виражальна, функція мови. Неповторний світ інтелекту, почуттів та емоцій, волі людини є невидимим для інших. І тільки мова надає найбільше можливостей розкрити їх для інших людей, вплинути на них силою своїх переконань чи почуттів.

6. Болонятивна функція є близькою до експресивної. Вона полягає в тому, що мова є засобом вираження волі співрозмовників (вітання, прощання, прохання, вибачення, спонукання, запрошення).

7. Естетична функція. Мова фіксує в собі естетичні смаки та уподобання своїх носіїв. Милозвучність, гармонія змісту, форми і звучання, дотримання норм літературної мови у процесі спілкування стають для мовців джерелом естетичної насолоди, сприяють розвиткові високого естетичного смаку.

У своїй художній довершеній формі літературна мова сприймається естетично вихованими мовцями як естетичне явище (наприклад, високохудожні твори Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, О. Олеся та ін.).

Мова є першоелементом культури, вона лежить в основі розвитку всіх інших видів мистецтв. І ті естетичні цінності, які ними породжуються, зумовлені значною мірою естетичними можливостями мови (театр, кіно, радіо, телебачення тощо).

8. Культурологічна функція мови. Мова є носієм культури народу-мовотворця. Кожна людина, оволодіваючи рідною мовою, засвоює культуру свого народу, бо сприймає разом з мовою пісні, казки, дотепи, жарти, легенди, думи, перекази, історію, промисли, звичаї, традиції матеріальної культури і духовного життя нації.

Пропагуючи мову, ми поширюємо свою культуру, вводимо її у світову. Перекладаючи українською мовою художні твори і наукові праці з інших мов, збагачуємо нашу культуру набутками інших культур, розвиваємо свою мову.

Мовна культура людини є показником її загальної культури, рівня освіченості.

9. Ідентифікаційна функція мови полягає в тому, що мова виступає засобом ідентифікації мовців, тобто засобом вияву належності їх до однієї спільноти, певного ототожнення: я такий, як і вони, бо маю спільну з ними мову.

10. Міфологічна функція мови збереглася з доісторичних часів, коли люди вірили у слово як у реальне дійство, здатне зупинити небажаний хід дій, побороти злі сили, підкорити природу своїй волі. Ця міфологічна сила слова знайшла широке відображення в українському фольклорі: заклинаннях, шептаннях, чаруваннях, виливаннях, ворожіннях, казках, переказах, легендах тощо. В них надзвичайною силою наділяються окремі слова, вирази за певних умов їх виголошення. У словесному світі зміщуються межі реального та уявного. Нині у зв'язку з поширенням теорії біологічного поля людини, позитивної і негативної енергії, екстрасенсорики набуває нових імпульсів міфологічна функція мови.

Отже, мова єднає між собою різні покоління людей, як заповіт, як найдорожча спадщина. Вона несе величезний вклад у розвиток людини як неповторної особистості.

Мова така ж давня, як і свідомість. Мова впливає на свідомість: її норми, що історично склалися, специфічні у кожного народу, в одному і тому ж об'єкті відтіняють різні ознаки. Проте залежність мислення від мови не є абсолютною. Мислення детермінується головним чином своїми зв'язками з дійсністю, мова ж може лише частково модифікувати форму і стиль мислення.

Стан проблеми співвідношення мислення і мови ще далеко до завершення, воно містить ще безліч цікавих аспектів для дослідження.

Література

1. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови. / І.Р. Вихованець. – Київ: видавництво «Пульсар», 2004. – 400 с.
2. Губко О. Психологія українського народу. / О. Губко. – Київ: Задруга, 2003. – 504 с.

Аралиев Ханали (ХНЭУ им. С. Кузнеця)

(науч.рук. Чистякова А.Н.)

ВЕЛИКИЙ КОБЗАРЬ В ТУРКМЕНИИ

Возле одной из центральных улиц прекрасной столицы моей родины, города Ашхабад в марте 1972 года, когда проходили Дни украинской литературы и искусства в Туркменистане, был воздвигнут памятник великому kobzary Тарасу Шевченко. Этот памятник вот уже около 40 лет украшает улицу, названную в честь великого украинского поэта. У подножья памятника круглый год растут и расцветают розы, тюльпаны. Примечательно то, что памятник великому Kobzary расположен рядом с Туркменским государственным музыкальным театром драмы, который находится на поперечной улице и носит имя великого туркменского поэта-классика XVIII века Махтумкули, а недалеко от памятника разместилось Посольство Украины в Туркменистане.

Познакомившись с биографией великого Kobzary, я узнал, что великий украинский писатель и художник Тарас Шевченко находился в ссылке в 1850–1858 гг. в Новопетровском форте, размещенном на берегу Каспийского моря на полуострове Мангышлак. На протяжении семилетней ссылки он знакомился с туркменами Мангышлака. Шевченко делал записи об этом в дневнике и под впечатлением от встреч писал стихи и рисовал картины, посвященные историческим памятникам и традициям туркмен.

Мне интересно было узнать, что первый в мире памятник Т.Г. Шевченко, был установлен на совместной тогда туркменско-казахской земле в 1881 году под вербой, в выращенном им саду на Мангышлаке, в Новопетровском укреплении,

Необходимо подчеркнуть, что история Мангышлакского полуострова и Новопетровского укрепления (впоследствии Форт-Александровск, затем город Шевченко, а с 1993 года город Актау – «Белая гора») была тесно связана с туркменами и Туркменистаном не только в период нахождения в этих местах в ссылке Т.Г. Шевченко, но и во многие последующие годы.

Можно предположить, что за годы ссылки Тарас Григорьевич мог научиться говорить и по-туркменски. Такое предположение можно сделать исходя из того, что и в его произведениях, и в «Дневнике» встречается много туркменских слов: чурек, кебап, байрам, чапан, намаз, кызылбаш,

торба, агач и др. Кроме того, судя по «Дневнику», Т. Г. Шевченко приходит в туркменское село один и разговаривает с его жителями без переводчиков.

В настоящее время многие ученые едины во мнении о происхождении названий украинского национального музыкального инструмента кобза и туркменского гопуз (общетюркского кобус/кобыз) из одного корня. Украинского народного певца, сопровождающего свое пение игрой на кобзе, называют кобзарем. Великий украинский поэт, художник, прозаик и философ Тарас Григорьевич Шевченко, который является автором сборника произведений под названием «Кобзарь» (1840), со стороны почитателей его непревзойденного таланта уже давно именуется «Великим Кобзарем».

Десять лет пришлось провести в Оренбургском крае в положении изгнанника Тарасу Григорьевичу Шевченко, которому величайшим указом запрещалось писать и рисовать.

В скором времени его заинтересовала жизнь местного населения – туркмен и киргизов (то есть казахов) Мангышлака: их быт и нравы, памятники материальной культуры.

Из его записей в «Дневнике» можно представить туркменское село. Женщины готовят ужин, мужчины перед закатом солнца совершают обычный вечерний намаз. Может быть, именно этот быт навеял поэту строки:

Хоть они убоги,
Хоть и голы!..
Да на воле
Ещё молят Бога.

Особенно умиляли Тараса Григорьевича дети. Он любит туркменскими детьми, наблюдая за их играми, а следы маленьких ножек на пыльной дороге приводят его сердце, полное нерас-траченной нежности, в волнение:

Хорошо мне с ними,
как отцу в богатой хате
с детками своими,
И доволен я, и весел...

Из записей Т. Г. Шевченко мы узнаём, что мангышлакские туркмены наряду со скотоводством и рыболовством занимались бахчеводством, а это указывает на их оседлый образ жизни. «Дневник» Т. Г. Шевченко – замечательный биографический документ.

Кроме того, в нем есть запись о киргизском (то есть казахском) и туркменском похоронном обряде.

«Дневник» был начат поэтом 12 июня 1857 года. Через несколько дней Т.Г. Шевченко покинул Мангышлак и возвратился в Россию.

Как художник, он наиболее полно отразил жизнь и быт обитателей Мангышлака середины XIX века. В годы ссылки было выполнено свыше 150 картин и рисунков. Интересным является акварельный пейзаж Т.Г. Шевченко «Сад возле Новопетровской крепости». На первом плане картины изображена туркменская избушка. Это – настоящая бедняцкая хижина. Возле неё – молодые деревья, шумящие на ветру. Рисуя сад, художник словно предвидел будущее туркменского народа:

И предо мною
расстилаются, как море,
широкие села,
а в них сады вишнёвые
и народ весёлый,
и те люди, то селенье,
где меня, лаская,
братом звали.

Вещие слова великого кобзаря сбылись. Мечта Т. Г. Шевченко о дружбе и братстве народов стала явью и в Украине, и в Туркменистане.

Туркменская тематика всегда присутствовала в творчестве последователей Т. Г. Шевченко. Украинский поэт, переводчик, один из представителей украинской революционно-

демократической поэзии 1880–1890 гг. Павел Грабовский (Павло Арсенович Грабовський, 1864–1902) поступил в 1886 году на военную службу и в том же году был направлен в войска Туркестанского военного округа. По дороге, в Оренбурге, был арестован за распространение политической литературы и отправлен обратно в Харьков для дознания. Несмотря на мимолётность пребывания его в шевченковских местах на Мангышлаке, П.А. Грабовский уже имел необходимый материал для сочинения в стенах харьковской тюрьмы своей поэмы «Текинка», посвященной несостоявшейся любви украинского юноши и туркменской девушки и впервые опубликованной в 1868 году в львовском журнале «Зоря». Поэма «Текинка» переведена на туркменский язык Ата Атаджановым и опубликована в 1966 году.

Первые переводы стихотворений Т. Г. Шевченко в Туркменистане появились в 1938 году, когда вся страна начала готовиться к празднованию 125-летия со дня рождения Великого Кобзаря. Многие лучшие поэты тогда в Туркменистане взялись за перевод поэзии Тараса Шевченко. Это Амандурды Аламышев, Дурды Агамаммедо, Помма Нурбердыев, Чары Аширов, Беки Сейтаков и многие другие.

Произведение «Слово Тараса» народного поэта Ата Салиха (1908–1964), было помещено в первом номере журнала «Ашхабад» за 1961 год в связи со столетием со дня смерти Т.Г. Шевченко:

Полет синицы короток и низок,
но выше горных круч парит орел.
И только тот поэт народу близок,
чей стих крыла могучие обрел.
Тарас, я славлю твой полет орлиный.
Ты видел степи, реки и долины,
народ многострадальной Украины
ты видел и его к свободе вел.
Собрат мой, знай: стихи твои нетленны;
они звучат во всех краях вселенной,
они давно живут в доме туркмена.
Твой вещий стих бессмертье обрел.

Творчество великого поэта способствует воспитанию в украинском и туркменском народах чувства интернационализма. Пламенная поэзия Шевченко – с богатством её рифмы, высокохудожественная и высокоидейная – покоряет нас и служит прекрасным образцом.

В 1939 году вышел первый в Туркменистане сборник стихов Тараса Шевченко. Это была первая попытка познакомить туркменского читателя с творчеством великого украинского поэта. Переводчики старались не только точно передать мысль поэта, но и сохранить форму его стихов. В сборник вошли поэмы «Катерина», «Батрачка», «Гайдамаки» и «Кавказ», знаменитые стихотворения, какими являются «Завещание», «Тополь», «В неволе я один скучаю», «Ой, одна я, одна», «Что же мне так тяжко?», «Бывало, думаю, гуляю» и некоторые другие – всего 15 произведений Великого Кобзаря”.

Как основоположнику новой украинской литературы и национального литературного языка, Т.Г. Шевченко принадлежит такая же роль в духовном развитии независимой Украины, какую играет в современном независимом Туркменистане туркменский поэт-классик XVIII века великий Махтумкули Фраги, памятник которому был установлен в 2002 году на одной из улиц прекрасной украинской столицы – Киеве.

Атаниязов Назар (ХНЭУ им. С. Кузнецца)

(науч. рук. Чистякова А.Н.)

О ТРАДИЦИЯХ И ОБЫЧАЯХ ТУРКМЕНИИ.

При знакомстве с культурой и бытом какого-либо народа первое, на что обращаешь внимание, это особенности поведения людей, которые наиболее отчетливо проявляются в сфере общения.

Туркменская культура отличается от культуры соседних мусульманских государств. Основы культуры туркменского народа принадлежат традициям тюркской народности огузов. Огузовские традиции были отражены в литературе, музыке и фольклоре. Самое известное произведение того времени – Огуз-камэ, которое передавалось из уст в уста от одного поколения другому и записали его впервые только в XVI веке.

В туркменской поэзии тогда использовался чагатайский язык. На этом языке и развивалась литература. Исторические памятники, многие из которых относятся к III-II вв. до нашей эры, свидетельствуют о древней туркменской культуре.

Когда говорят о Туркмении, в воображении сразу же всплывают живописные картины широких полей и степей, где старцы в высоких папахах, женщины в красочных халатах и одеждах, которые ткнут толстые шерстяные ковры.

Это все является древнейшим наследием туркменской культуры.

Среди традиций Туркменистана туркменское гостеприимство – самый определяющий признак дружелюбного народа. У туркмен часто складывается мнение о человеке по тому, как он принимает гостей. Гостя приветствуют словами «Хош гелдиниз!» и, кроме того, произносят ритуальные фразы: «Как мы рады вас видеть! Какую честь вы нам оказали!» Не сесть с туркменом за стол, не отведать угощения, не выпить верблюжьего молока, значит сильно обидеть человека, который искренне старался. Мы знаем, что люди Востока предпочитают трапезничать, сидя на полу. Для гостя стелют самую лучшую скатерть, на которой и расставляются все угощения.

Скатерть, на которой расставляют блюда с едой, считается священной, и наступать на нее грех. Прежде чем приступить к приему пищи, каждый по традиции возносит хвалу Господу. На Востоке говорят: «Гость – от Аллаха!» Отсюда следует, что хорошо принять гостя – не только обязанность, но и священный долг хозяина. Эта традиция зародилась в древности и прочно укоренилась в сознании современных туркмен. В те времена это была элементарная форма защиты. Люди не перенесли бы тягот пустыни, не выжили бы без поддержки друг друга. Поэтому человеку, не оказавшему гостеприимство путнику, выражали презрение даже его родственники.

Туркмены всегда считали хлеб и соль святыми продуктами. Наступить на них – значит навлечь беду.

Характерной чертой туркмен является традиционное почтение старших

Почтительное отношение к старшим также основывается на древних традициях. Недопустимо не выполнить их просьбу, спорить с ними, смотреть на них исподлобья или выражать свое недовольство, ждать благодарности за оказанную услугу или напоминать о ней. Обычаи требуют почитания родителей и вообще старших. Туркменская поговорка гласит: «Золото и серебро не стареет, отец и мать цены не имеют». Отец как глава семьи имеет право оценивать поступки своих детей, а также обязан защищать их. Дети должны с особым благоговением относиться к матери и уважать ее. Малейшее проявление непочтительного отношения или невнимания к матери не только осуждается окружающими, но и должно тут же пресекаться.

Туркмены – высоконравственный народ. В своем отношении к жизни они культивируют гостеприимство, почитание старших, скромность, благородство, правдивость, честность, смелость, душевную щедрость. «Благородный человек, - утверждает туркменская пословица, - если обещает, обязательно сдержит свое слово».

Туркмены высоко ставят понятие чести. «Моя честь – это честь моей семьи, моего племени, моего народа», - любят повторять они. У туркмен сильно развит так называемый дух родства.

Туркмены всегда ценили искренность. «Говори правду, даже если она против тебя» – гласит народная мудрость. Почитаются долг и обязательство, осуждаются легкомыслие и болтливость.

В туркменском обществе всегда негативно относились к злословию, считая, что «тот, кто сплетничает с тобой, сплетничает и в твой адрес». И, конечно же, осуждались такие недостойные черты, как трусость, малодушие, неблагодарность.

Туркмены дорожат чувством дружбы и любви, поддерживают добрые отношения с соседями. Есть множество народных поговорок на эту тему: «Прежде чем построить дом, узнай, кто твой сосед», «Живи по соседству со счастливым, и сам будешь счастливым», «В первую очередь позаботься о соседе», «Близкий сосед лучше, чем далекий брат».

Творчество туркменского народа богато и многообразно. Туркменский фольклор начал складываться в незапамятные времена. В течение столетий он дополнялся, менялся, запечатлевая исторический опыт трудовых масс, их упорную, хотя и не всегда успешную борьбу против «злых сил» природы и человеческого общества за свободу, счастье и светлое будущее.

Любовь к труду, высокие моральные качества - добро, справедливость, честь - получили художественное воплощение также в сатирических и юмористических произведениях. Но главное их содержание составляет обличение человеческих слабостей; недостатков и пороков представителей господствующих классов - шахов и ханов, купцов и баев, мулл и ишанов.

Фольклор создавался разными слоями населения и в различные исторические эпохи. Поэтому вполне естественно, что отражает он культурно-бытовой уровень, взгляды, мировоззрение его создателей; соответствует тогдашнему укладу жизни и быта.

Искусство туркменского ковроткачества зародилось не менее шести тысячелетий тому назад. Древность туркменских традиций изготовления ковров подтверждают многочисленные археологические находки, а также письменные источники, которые рассказывают о необыкновенно красивых коврах из Парфии, которая находилась ранее на территории современного Туркменистана.

Туркменские ковры самобытны и не похожи на ковровые изделия других народов ни техникой, ни орнаментом, ни цветовыми решениями.

В цветовой гамме туркменского ковра преобладает бордовый цвет, который является фоном. А для орнамента используются темные тона синего, зеленого, черного цветов, а также оранжевый и малиновый орнамент. Черный цвет является неотъемлемой составляющей рисунка туркменского ковра и символизирует собой стихию воды, и как вода обрамляет землю, так и орнаментальные элементы черного цвета обрамляют все остальные орнаменты ковра, разграничивая и разделяя один орнаментальный элемент от другого.

По традиции, в туркменском ковроткачестве используют только натуральные красители, что позволяет добиться характерной, традиционной цветовой гаммы, а в качестве сырья со стародавних времен используют только лучшие сорта шерсти местных пород овец.

Очень качественные и практичные ковры, великолепно переносят неблагоприятные воздействия в виде влаги или грязи, создают уют в доме и радуют глаз своей красотой.

Народные песни - очень древнее искусство. По содержанию они разнообразны и связаны с разными сторонами жизни народа. Матери убаюкивают детей колыбельными, дети поют во время игры; есть девичьи, свадебные песни; трудовые, исполняемые во время ткачества материи и ковров, доения верблюдов, при работе на ручной мельнице.

Свадьбы у туркмен всегда были «окружены» множеством различных обычаев и обрядов. Главную роль в их исполнении играла одежда. Считалось, что даже имеет магическое значение, выполняя функции оберега и очищения.

В свадебном ритуале большое значение имел платок. На «гелин той» (свадьбу невесты) женщины со всего села несли свадебные гостинцы, сласти в узелках из платков. При уходе им возвращали узлы с подарками, равноценными принесенным. Большой платок служил одним из видов подарка. Во время состязаний среди мужчин выиграть платок считалось самым ценным призом.

Свадебный кортеж девушки тоже украшали разноцветными платками, Платок – до сих пор является важным украшением свадебного ритуала. Все молодые женщины и девушки приходят на свадьбу непременно в ярких платках. В недалеком прошлом по дороге в дом будущего мужа свадебный кортеж всех встречных одаривал небольшими платками и кусками материи, «чтобы обезвредить злые силы, способные навредить молодой семье».

В наши дни на свадьбе гостям раздаривают маленькие куски ткани, платки, носовые платочки. Это является знаком торжества и благополучия. Приносят подарки и в дом жениха: платки, отрезки ткани, ковры, паласы, кошмы, подстилки.

Для кроя и шитья свадебного платья выбирали определенные дни, считавшиеся у мусульман удачными. От этого зависело благополучие невесты. Мастерили платье в доме невесты из ткани, подаренной женихом. Кроила платье уважаемая на селе женщина, многодетная мать, в окружении близких подружек невесты. Они забирали обрезки материала – на счастье. Свадебное платье туркменки отличается богатым орнаментом и украшениями. Платье становится роскошным от серебристого сияния подвесок, издающих мелодичный перезвон при ходьбе (как бы отгоняя злых духов). Большинство подвесок служило не только украшением, но имело определенное символическое значение, исполняя роль оберегов, амулетов.

При «кайтарма» невесты в первый день в родительском доме устраивали угощение (кайтарма – возвращение молодой жены в дом отца после медового месяца до полной выплаты семьей молодого мужа калыма). В присутствии свекрови невесту одевали в другой наряд – халат красного цвета в узенькую продольную полосу. В дом мужа она возвращалась в темно-зеленой накидке оливкового оттенка.

Необходимо сказать несколько слов о кухне. Главным блюдом в Туркмении является плов. Как и везде в Средней Азии, готовят его здесь чрезвычайно вкусно, а в качестве основных ингредиентов, помимо риса, используется верблюжатина, баранина и мясо диких животных. Традиционно, плов заправляется специями, сухофруктами или орехами. Также распространены верблюжья похлёбка «гайнатма», блюдо из барашка под названием «каурма» и многие другие интересные блюда с применением картофеля, зелени, лука и мяса. Из напитков особое внимание уделяется зелёному чаю с сухофруктами – «гок чаем», и местной водке «туркменбаши». В крупных городах много кулинарных заведений оформленных в классическом восточном стиле.

Особо хочется отметить туркменские базары. За покупками лучше всего сразу отправляться на базары Ашхабада, где продаются роскошные туркменские ковры, а также различные статуэтки, посуда и другие изделия с национальной символикой. Прекрасным сувениром служат популярные в советское время тубетейки и меховые шапки из овечьей шерсти. Кроме того, стоит обратить внимание на недорогие женские и мужские украшения, довольно хорошего качества, а также традиционные восточные сладости.

Приглашаем к нам в Туркменистан послушать самобытные туркменские песни, увидеть своими глазами легендарные туркменские ковры, побывать на национальных обрядах.

Бабієва О.І. (ХТЕІ КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

СЛОВО НАШЕ РІДНЕ – СЛОВО УКРАЇНСЬКЕ!

Впродовж свого існування нація переживає занепад і піднесення. І чого буде більше, залежить від здатності зберігати і правильно використовувати спадщину нащадків. І матеріальну, і духовну. Деякі народи, на жаль, поступово втрачають свої етнічні особливості, такі, як мова, культура, традиції. Кожен з цих аспектів важливий, а найголовнішим серед них є мова. «Мова – це душа народу, його культура, його характер, в мові здійснюється зв'язок часів, сучасне перегукується з минулим», – говорив Максим Рильський.

Ось уже декілька місяців важкий час переживає наш український народ і наша ненька Україна. Ми всі разом зуміли довести, що ми єдиний дружний народ і дуже любимо свою Батьківщину. У ці непрості і важкі для кожного українця дні на думку спливали з далекого дитинства слова П. Г. Тичини, які стали такими актуальними сьогодні, адже нападники змінюються, а Україна залишається. Згадаймо й автора цих слів - своєрідного поета, класика української літератури радянської доби – Павла Григоровича Тичину.

УКРАЇНО МОЯ, МОЯ ЛЮБА ВКРАЇНО

Україно моя, моя любя Вкраїно,
Чим я втішу тебе, чим тебе заспокою? –
Чи про те розкажу, як тебе я люблю,
А чи піснею горе твоє я присплю,
Чи слізьми розіллюсь, мов сирітська дитина, –
Чим тебе заспокою я – бідна людина, –
Скажи, моя любя Вкраїно,
Вкраїно моя!

Україна, український народ, українська мова! Які величні, незрівнянні ні із чим поняття! Україна, як і українська мова, мають свою історію. Україна... В одному цьому слові звучить голос смутку й краси, величі й слави, країна, де найбільше люблять волю й довго не мали її, країна гарячої любові до народу й чорної їй зради, вікової героїчної боротьби за щастя, рівноправність, незалежність. Така ж доля осягла й мову. І хоча український народ – один з більших слов'янських народів – був роздертий і пошматований уздовж тривалого часу між різними імперіями, не визнаний як нація, позбавлений політичних прав і можливості будувати свою незалежну державу, створювати рідну літературу, права на рідне слово.

Слово досить багато означає в житті. Як відомо, воно може впливати на долю, воно вмить змінює настрій, робить людину щасливою або розгубленою. Прикро, коли чуєш, як часом, люди спотворюють нашу мову такими словами, яких не знайдеш у жодному зі словників. Чи то зневажаючи, чи то не знаючи мови.

Людина може володіти декількома мовами, залежно від її здатностей, нахилів і прагнень, але найкраще, досконаліше всього вона повинна володіти, звичайно, рідною мовою. І це не тільки тому, що цією мовою користується повсякденно, а й тому, що рідна мова – це невід'ємна частка Батьківщини, голос народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукуються найтонші, найніжніші струни людської душі. Українська мова нараховує близько 360 тисяч слів, нею розмовляють 48 мільйонів людей.

Довелося нашій мові пройти тернистий шлях знуцань, заборон, катувань кращих представників інтелігенції. Звичайно, це наклало певний відбиток на ставлення людей до мови. Серед слов'янських мов наша мова — найбагатша на лексику. Вона пережила страшне лихоліття татарщини, перенесла утиски Польщі, гноблення Москви, але, загартувавшись, мова дійшла до нас чистою, свіжою, мелодійною, незаплямованою. Ми повинні пишатися цим надбанням. Мова — це наша культура, ступінь нашої свідомості.

Не може українська мова бути в Україні рідною чи нерідною. Наша мова представляє нашу державу в світі. Людина, народжена на українській землі, не знаючи іншої Батьківщини, рідною мовою повинна вважати українську. Освіта, наука, мистецтво, театр, побутова культура пов'язані з мовою. Обмежене спілкування рідною мовою призводить до обмеження культури. Рівність українського слова серед світових мов виборювали видатні діячі культури, які добре розуміли, що без мови немає народу.

Любов до Батьківщини неможлива без любові до рідного слова. «Людина, яка не любить мови рідної матері, якій нічого не промовляє рідне слово, - це людина без роду і племені». Розмовляючи українською, людина поринає в неосяжні глибини давнини. Щоб оживити для себе давні часи, достатньо вголос прочитати з «Літопису Самовидця» або творів великого Сковороди. А коли залунає над степами наша пісня, тоді радісно стає на душі. Ні, українська мова, сповнена барв і пахощів рідного степу, ніколи не вмере. А це значить, що завжди будемо ми – українці.

Повернути духовні цінності можна тільки завдяки материнській, милозвучній, солов'їній нашій мові. Без неї ми не зможемо називати себе нацією у повному розумінні цього слова. Бо входимо в життя з рідною мовою, з нею стійко переживаємо всі суспільні негаразди й радість пізнання нового

Пишаюся тим, що я українець. Люблю й ціную свою рідну мову. Але чітко усвідомлюю, що цього замало. Треба робити все для її піднесення. Українська мова – це мова тієї країни, в якій я живу, мова, на якій говорили мої пращури. Це мова, на якій будуть розмовляти майбутні покоління

ня. Але для того щоб вона була чистою і досконалою, треба вивчати її дуже ретельно, заглиблюватися у її зміст, не забуваючи про зовнішню оболонку.

«Рідна мова дорога людині, як саме життя» — говорить народна мудрість. Без своєї мови не може існувати жоден народ, його культура. І для кожного народу, для кожної людини дорога його рідна мова. Щоб бути грамотною, освіченою людиною, треба добре знати правила української літературної вимови, багато читати, а в повсякденному спілкуванні намагатись висловлювати найскладніші думки, користуючись засобами рідної мови.

Нашому поколінню випало складне, але почесне завдання – відродження української мови, держави, нації.

Бажинова Е.А. (ХНАДУ)

РОЛЬ ЯЗЫКА В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Владение родным языком, умение общаться, вести гармонический диалог и добиваться успеха в процессе коммуникации, умение воспринимать и осмысливать содержание речи, а также умение целенаправленно строить высказывания и продуцировать тексты - важные составляющие профессиональных умений в различных сферах деятельности.

Культура речи представляет собой совокупность и систему коммуникативных качеств речи, то есть тех качеств, которые способствуют незатрудненному и целесообразному использованию языка для общения людей друг с другом. К числу основных коммуникативных качеств относятся точность, логичность, чистота, уместность, выразительность и богатство речи [1].

Язык – это неотделимая часть человеческого общества в целом и каждого человека в отдельности. Известно, что главным отличием человека от животного является наличие словесного языка. Каждый ребенок после своего рождения учится говорить. Если у человека есть какие-то нарушения, в связи с которыми у него отсутствует речь, он во многом «выпадает» из жизни. У таких людей обязательно появляется замена - язык жестов. Таким образом, язык является средством коммуникации. Известно, что язык возник при необходимости людей общаться между собой. Сначала это были отдельные междометия, затем набор определенных слов. По мере человеческого развития язык все больше усложнялся, развивался и совершенствовался.

Доказано, что язык необходим для полноценного развития человеческого мышления. Чем лучше человек владеет родной речью, тем глубже, богаче и многогранной его мышление. Таким образом, язык и человек неотделимы друг от друга. В самой природе человека уже заложено наличие языка. Несомненно, развитие человеческой цивилизации и каждой страны в отдельности влечет за собой и развитие национальных языков.

Язык - очень чуткая и емкая система: она способна удовлетворить потребности всех людей с из разнообразными особенностями и интересами.

Родной язык – это часть национальной культуры и очень важная часть каждого носителя этой культуры. Бесспорно, национальный язык нужно беречь, но знать и уважать другие языки столь же необходимо, как любить свой родной язык.

Неосознанная потребность личности в грамотности, навязываемой сверху, демократизируя речевое поведение, стала основой речевой вседозволенности, привела к тому, что современная языковая жизнь общества отмечена чертами утраты ценностных языковых ориентиров. Языковая способность личности рассматривается в психолингвистике как механизм, обеспечивающий речевую деятельность.

Речевое общение во всех его формах, видах, жанрах, типах позволяет человеку получать в готовом виде социальный опыт, осмысленный и систематизированный предшествующими поколениями. Общение как любая деятельность человека имеет ряд побудительных мотивов. Среди них - познание окружающего мира, познание самого себя и как результат познания - корректировка своего поведения.

Сила воздействия слова, как оказывается, не зависит напрямую от силы его звучания. Действенность и результативность слова определяются целесообразностью, предполагающей учет говорящим условий и места общения, адресат.

Разобщенность людей, непонимание друг друга, неизбежные в условиях антагонизма, накладывают свой отпечаток на их речевое поведение, языковое сознание, деформируя личность. Нравственные формы поведения, общекультурный уровень среды определяют речевое поведение, обусловленное определенным набором коммуникативных умений.

Если человек говорит кратко и внушительно, негромко и задушевно, сухо и деловито, это нравится людям, как и ровная, простая, ясная, веская речь, когда у говорящего есть отчетливые мысли. Отчетливая мысль, облеченная в ясную и простую форму, не часто встречается [2].

Потребность поделиться раздумьями, необходимость высказать мысли, желание обсудить сомнения, разрешить их - стремления специфически человеческие, и чем более развит интеллект, чем выше культура, самосознание личности, тем больше потребность в общении, во взаимодействии с себе подобными.

Речь имеет общественно-историческую природу. Люди всегда жили и живут коллективно, в обществе. Общественная жизнь и коллективный труд людей вызывают необходимость постоянно общаться, устанавливать контакт друг с другом, воздействовать друг на друга. Это общение осуществляется при помощи речи. Благодаря речи люди обмениваются мыслями и знаниями, рассказывают о своих чувствах, переживаниях, намерениях.

Общаясь друг с другом, люди употребляют слова и пользуются грамматическими правилами того или иного языка. Язык есть система словесных знаков, средство, с помощью которого осуществляется общение между людьми. Речь - это процесс использования языка в целях общения людей. Язык и речь неразрывно связаны, представляют собой единство, которое выражается в том, что исторически язык любого народа создавался и развивался в процессе речевого общения людей. Связь между языком и речью выражается и в том, что язык как орудие общения существует исторически до тех пор, пока люди говорят на нем. Как только люди перестают использовать тот или иной язык в речевом общении, он становится мертвым языком [3].

Познание закономерностей окружающего мира, умственное развитие человека совершается путем усвоения знаний, выработанных человечеством в процессе общественно-исторического развития и закрепленных с помощью языка, с помощью письменной речи. Язык в этом смысле есть средство закрепления и передачи от поколения к поколению достижений человеческой культуры, науки и искусства. Каждый человек в процессе обучения усваивает знания, приобретенные всем человечеством и накопленные исторически.

Литература

1. Аксаков К.С. Эстетика и литературная критика / К.С.Аксаков; Сост., подг. текста, вступ. ст., коммент. В.А. Кошелева. М.: Искусство, 2009. -526 с.
2. Бартминьский Е. Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике / Е. Бартминьский / Перевод с польск. — М.: Индрик, 2005. 528 с.
3. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. М.: «Медиум», 2005. - 323 с.

Беленцова Ю.А. (НИУ БелГУ, Россия)

ОРГАНИЗАЦИЯ ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ НА РЕГИОНАЛЬНОМ МАТЕРИАЛЕ

В современных условиях, в связи с тем, что начальная школа перешла на государственные образовательные стандарты второго поколения, проблема организации внеурочной деятельности младших школьников приобрела особую актуальность. В новом Федеральном государственном образовательном стандарте внеурочной деятельности школьника уделено особое внимание, определено пространство и время в образовательном процессе. Все это делает актуальным, во-первых, разработку различных видов и форм внеурочной деятельности; во-вторых, поиск дидактического материала, позволяющего на практике организовать внеурочную деятельность с младшими школьниками.

Таким дидактическим материалом может стать топонимическая лексика, изучение которой можно организовать в процессе кружковой работы в начальной школе. Лингвистический кружок является самым распространенным видом внеурочной деятельности по русскому языку. В методической литературе кружок характеризуется как одна из наиболее эффективных форм внеурочной работы, причем «эффективность работы кружка в значительной мере определяется тем, что занятия в нем ведутся систематически, при более или менее постоянном составе учащихся» [Теория и практика обучения русскому языку 2007: 294].

В рамках данной статьи остановимся на возможностях использования в процессе кружковой работы в начальной школе региональной микротопонимии, которая включает собственные имена мелких объектов, функционирующих в пределах микротерритории и известных узкому кругу людей, живущих вблизи именуемого микрообъекта. Именно эта категория имен собственных наиболее уязвима. Названия ручьев, лесов, оврагов, частей селения и т.п. нигде не фиксируются и постепенно забываются, утрачиваются, а ведь они содержат ценнейший языковой материал. Микротопонимическая лексика дает яркое представление об особенностях региона – его физико-географических (ландшафт, рельеф), демографических, исторических, языковых и других характеристиках. Микротопонимы хранят многое из того, что в живой речи жителей того или иного региона перестает употребляться; в микротопонимах запечатлена народная память о том, или ином событии, факте, человеке, с которым связано возникновение названия географического микрообъекта.

Программа кружка, построенная на материале микротопонимии, может включать следующие темы:

1. «Между живущих людей никто не бывает безымянным» (понятие об ономастике как одном из разделов лингвистики).
2. Топонимы – это язык земли (понятие и топонимике, типы топонимов, значение топонимов в жизни общества). Микротопонимы и их типы.
3. Названия улиц, переулков родного села, названия частей селения.
4. Названия особенностей рельефа (понятие о микрооронимах).
5. Названия водных источников: прудов, озер, болот, ручьев, частей рек, мест купания на реке (понятие о микрогидронимах и их типах).
6. Названия колодцев и родников в нашем селе (понятие о микроспелионимах).
7. Названия дорог, тропинок, полей и лугов в нашем селе (понятие о микродромонимах и микроагронимах).
8. Названия лесов, рощ, садов в родном селе (понятие о микродремонимах).

В процессе внеурочных занятий можно рассмотреть функционирование, значение и происхождение микротопонимической лексики. Расшифровывая такие названия, младшие школьники познакомятся с историческим прошлым родного села. Считаю, что это очень важно в российских условиях, поскольку в течение десятилетий под воздействием государственной идеологии из памяти людей сознательно искоренялись географические названия, связанные с народной историей, народными обычаями и традициями. Именно этот пласт языка фиксирует в себе опыт многих поколений и историю региона.

Основой практической работы в таком кружке является сбор микротопонимов. Чтобы облегчить учащимся сбор лингвокраеведческого материала и нацелить их на сбор микротопонимов, по каждой теме нужно разработать специальные вопросники. Например, к занятию по теме «Названия водных источников» учащимся предлагается ответить на следующие вопросы:

1. Как называется пруд, расположенный недалеко от нашей школы?
2. Как ты думаешь, почему он так называется?
3. Вспомните названия других прудов, расположенных на территории нашего села или недалеко от него.
4. Как называются те места на пруду, где вы обычно купаетесь летом? Можешь ли ты объяснить, почему они так называются?
5. Как называется родник, который есть в нашем школьном парке?
6. Знаешь ли ты названия других ручьев, родников, находящихся на территории нашего села?

Собранный материал необходимо фиксировать и записывать на отдельные карточки с обязательным объяснением этимологии названия. Карточка составляется по следующей схеме: 1) микротопоним; 2) вид объекта (лес, поле, ручей и др.); 3) этимология названия. Приведем пример оформления таких карточек:

Подлес

1. Название части улицы Садовой.
2. Улица названа так, потому что находится недалеко от леса.

Сапог

1. Название поля.
2. Названо так по форме (поле имеет форму сапога).

В результате такой работы может быть составлен словарь микротопонимов того или иного села. Знакомясь с историей местных названий, учащиеся увидят, как увлекательна работа, связанная с разгадкой происхождения знакомых им с раннего детства названий. Наблюдение над лингвокраеведческим материалом будет способствовать наиболее глубокому проникновению в смысл и содержание слова, совершенствованию у детей навыков лингвистического анализа. Кроме того, такой подход позволит формировать стремление самостоятельно добывать знания, а также вооружит младших школьников элементарными навыками научно-исследовательской работы. Кроме того, такая внеурочная работа обладает значительным воспитательным потенциалом. Микротопонимы – это ценный источник познания истории и культуры народа. Знакомство с региональными языковыми особенностями, обращение к названиям, которые окружают учащихся с детства, вызывает эмоциональный отклик, и, следовательно, предоставляет учителю богатейшие возможности для формирования нравственных качеств и духовного потенциала личности.

Литература

1. Теория и практика обучения русскому языку: учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Под ред. Р.Б. Сабаткоева. – М.: Академия, 2007.

Бельхассан Идрисс (ХНАДУ)

ИЗ ИСТОРИИ НАИМЕНОВАНИЯ МЕСЯЦЕВ В РУССКОМ И УКРАИНСКОМ КАЛЕНДАРЯХ

Меня зовут Бельхассан Идрисс. Я приехал из Марокко, из города Мекнеса. Я хочу получить образование в Украине. В настоящее время я учусь на факультете подготовки иностранных граждан ХНАДУ. Я хочу стать архитектором, но меня также всегда интересовали новые иностранные языки. На родине я изучал арабский, французский и английский языки. Здесь изучаю русский и украинский языки. Мне интересно не только то, что и как я пишу и говорю на иностранном языке, но и то, почему я так пишу и говорю. Мне интересна история слов.

Наш преподаватель русского языка каждый урок начинает вопросом: какое сегодня число, какой месяц? Иностранцам, которые знают английский или французский языки, было нетрудно запоминать по-русски названия месяцев, потому что эти слова произошли от латинских слов, так же, как французские и английские. Но знают ли наши студенты, какова история слов *январь, февраль, март* и других названий месяцев?

В Древнем Риме в году сначала было 10 (не 12!) месяцев, и первым был месяц *март*. Жители Рима верили в разных богов, и их именами называли месяцы. Название *март* произошло от имени бога войны – *Марса*. Вторым был *апрель* – от латинского «*априкус*» – «согреваемый Солнцем». В этом месяце в Риме начиналась весна. Дальше идёт *май* – по имени римской богини *Майи*. После *мая* следует *июнь*, тут два варианта ответа: или это имя богини *Юноны*, или имя первого римского консула *Юния Брута*. Потом идёт *июль* – этот месяц назван по имени *Юлия Цезаря*. *Август* – по имени римского императора *Октавиана Августа*.

Итак, я уже назвал 6 месяцев: *март, апрель, май, июнь, июль, август*. Не забудем: раньше *март* был первым! Остальные наименования произошли от названий цифр: *сентябрь* – *седьмой*, *октябрь* – *восьмой* («*окто*» – «*восемь*»), *ноябрь* – *девятый* («*девять*» – «*новем*»), *декабрь* – *десятый* («*десять*» на латинском языке – «*децем*»). Но позже в году стало 12 месяцев, и первый – *январь* – назвали по имени бога *Януса*. У этого бога одна голова, но два лица: одно лицо смотрит в одну сторону – в прошлый год, а второе лицо смотрит в другую сторону – в новый год, потому что *январь* – первый месяц – соединяет старый год с новым годом. Наименование второго месяца – *февраль* – произошло от латинского слова «*февруариус*» – «*очистительный*», потому что в *феврале* в Древнем Риме люди очищались от греха – от плохих дел и плохих мыслей. Так сейчас называются по-русски 12 месяцев. Но вот что интересно: русский язык не относится к латинской группе языков (как, например, французский), это славянский язык. Почему же такая связь с латинским языком? Дело в том, что, когда погибла Римская империя, на её месте появилось новое государство – Византия. А Киевская Русь (тогда не было ни России, ни Украины, а была Киевская Русь) имела активную торговлю с Византией. И культура Византии очень влияла на Киевскую Русь. Так в русском календаре появились эти названия месяцев.

Но в Украине названия двенадцати месяцев отличаются от русских, хотя русский и украинский языки – очень близкие, славянские, языки. Во втором семестре иностранные студенты нашего подготовительного факультета изучают украинский язык и используют эти названия. Какова же история этих слов? Украинские наименования месяцев очень близки к природе, родной природе. *Январь* называется «*січень*» – от старого слова *сечь* – *резать, воздействовать холодом*, потому что в январе в Украине бывают большие морозы. *Февраль* по-украински – «*лютий*» – *злой*, потому что в Украине ещё идёт снег, тоже бывает очень холодно. *Март* – «*березень*», это слово происходит от слова *берёза* (это красивое нежное дерево). В это время она начинает просыпаться, у неё появляется сок – его пьют в Украине. *Апрель* – это «*квітень*», появляются первые цветы (по-украински «*квіти*»). *Май* – «*травень*» – в этом месяце растёт очень хорошая, зелёная *трава*.

Итак, летние месяцы. *Июнь* – по-украински «*червень*» (от украинского слова *червоний* – *красный*), потому что в это время цветут яркие (в том числе красные) цветы. *Июль* – «*липень*», потому что в этот период цветёт дерево *липа*. *Август* – «*серпень*», люди в этом месяце собирают урожай, а раньше его собирали *серпами*. *Сентябрь* – «*вересень*» (*верес* – так называется вечнозелёная трава, которая в Украине цветёт именно в *сентябре*). *Октябрь* – «*жовтень*», потому что в Украине – осень, и деревья стоят жёлтые (по-украински *жовті*). *Ноябрь* – «*листопад*» – в этом месяце с деревьев *падают листья*. *Декабрь* – «*грудень*» – это первый месяц зимы, мёрзнет земля, становится как камень – превращается в твёрдые комья (по-украински *грудки*).

Я думаю, что узнавать историю слов как иностранного, так и родного языков очень интересно. Это расширяет кругозор, развивает человека. Такие исследования делают жизнь более занимательной и могут стать увлекательным хобби. Давайте делать такие открытия вместе!

Литература:

1. Славянские древности: Этнолингвистический словарь /Под ред. Н.И. Толстого. Т. 1. М., 1995.
2. Уфимцева Н.В. Языковое сознание и образ мира славян // Языковое сознание и образ мира. М., 2000.

Бендар Лахбиб (ХНАДУ)

КУЛЬТУРА ГРАФФИТИ В СТИЛИСТИКЕ СОВРЕМЕННОГО ГОРОДА

Граффити – это надписи, рисунки, изображения, которые выцарапаны, нарисованы или написаны чернилами или краской на стенах, а также других поверхностях. История граффити началась много тысячелетий назад. Древние наскальные рисунки и пиктограммы в большом количестве находили археологи на стенах пещер. В основном это были сцены охоты, животные и окружающая природа. На протяжении всей истории человечества граффити продолжало существовать. В 70-е годы 20-го века граффити получило свое новое развитие. Нью-Йорк стал родиной данного вида искусства. Именно здесь возникла хип-хоп культура. Направлений со временем в граффити стало довольно много. Кто-то стал заниматься художественным граффити. Но чаще всего граффитисты создают шедевры, которые содержат определенные символы – тэги. Это – слова, написанные в характерной манере. Также на граффити изображаются так называемые «персонажи», изображения живых или неживых объектов, часто, но далеко не всегда в стиле, напоминающем комиксы и карикатуры.

Сейчас все больше в черте города и на заброшенных стенах появляются граффити, которые формируют культурную среду города. Внешний облик среды во многих районах довольно однообразен – серые дома, построенные по старому образцу. Сейчас можно придать серым домам и заброшенным участкам с высокими заборами новый вид с помощью граффити. Кроме того, есть молодежь, дети, для которых улица всегда была местом их жизни, игр и развития. Поэтому можно говорить, что граффити – новый вид искусства, рассчитанный на зрителя уличного, прохожего, который идет по своим делам и которого «картина» застала в его обыденной жизни или в какой-то самой непредсказуемой ситуации.

Кого же харьковские художники изображают в граффити? Прежде всего, это известные люди, хорошо знакомые харьковчанам. Росписи, созданные молодыми харьковскими художниками, посвящены писателям, в честь которых названы улицы, культовым личностям и культурным событиям. Пожалуй, самые известные в Харькове граффити появились на ул. Пушкинской. Это изображения – серьезные и юмористические – известного русского поэта А.С. Пушкина. На улице Гоголя на стенах домов создана серия граффити, посвященных писателю Н.В. Гоголю. Уникальное по своему виду и длине граффити, посвященное поэтам А.С. Пушкину и Т.Г. Шевченко, находится на стене вдоль по Белгородскому спуску. Эта улочка соединяет две улицы: ул. Пушкинскую и ул. Шевченко. Панорама старого города – вид на Университетскую горку со стороны Полтавского шляха – нарисована на стене Украинской инженерно-педагогической академии. Можно сказать, что это один из красивейших уличных рисунков Харькова.

В 2013 году стартовала историческая акция граффитчиков по обновлению фасадов харьковских многоэтажек. Идея проекта «Гордость Харькова» – запечатлеть выдающихся земляков на стенах зданий к знаменательной дате – 70-летию освобождения Харькова. Художники нарисовали портреты лётчицы, дважды Героя Советского Союза, харьковчанки Валентины Гризодубовой на доме на Московском проспекте. Серую стену одноэтажного дома на Московском проспекте, 90 теперь украшает изображение певицы Клавдии Шульженко. Граффити на этом доме – с обеих сторон, представляет собой законченную композицию, объединенную одной темой. На стене дома по улице Мира, 20 создан портрет физика, Нобелевского лауреата Льва Ландау. На стене дома на ул. Сумской, в самом центре Харькова нарисован портрет актёра и режиссера Леонида Быкова. Портрет первого космонавта Юрия Гагарина на стене дома №39 по пр. Гагарина занимает более 451 кв. м. Его высота 35,25 метра, ширина - 12,81 метра. Этот портрет признан самым большим граффити в Украине.

С появлением граффити желающих научиться рисовать и сообщить о себе миру через творчество стало еще больше. Таким образом, место восприятия граффити – это улица, а не галерея, а зритель – еще и соавтор события, которое теперь происходит в этом месте, где находится изображение. Прохожий смотрит на картину, хотя и не собирался в галерею, получает некое сообщение через образный канал восприятия, побуждающий к сотворчеству, к активному восприятию, переосмыслению и т.п. Этот процесс происходит каждый раз по-новому, в зависимости от восприятия прохожего, в одном и том же месте с одной и той же картиной. Условно этот вид графического

дизайна можна назвати «комунікативним». Граффіті являється новим інтересним і перспективним напрямком в культурі. Перша його особливість в тому, що головним об'єктом там вибрано слово; друга – в тому, як воно преподнесено – художньо, образно, картинно. Слово, написане незвичайним шрифтом, в загальній композиції з іншими художніми образами, вже представляє собою картину. Граффіті може вважатися окремим видом образотворчого мистецтва, якщо не буде мати хуліганський характер. Людство завжди прагнуло створити щось нове і оригінальне. І часто граффіті носить соціальний характер.

Література:

1. Культурологія. Короткий тематичний словар / Під ред.: д. ф. н., проф. Драч Г.В., д. ф. н., проф. Матяш Т.П. – Ростов Н/Д: «Фенікс», 2001. (Словари ХХІ століття).
2. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://anysite.ru/publication/graffity>

Бережна С.О. (ХНУРЕ)

(наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)

МОВА – НАЙБІЛЬША ЦІННІСТЬ НАРОДУ

Всі ми маємо неоціненний Божий дар, який даний кожній людині – мова. Вона супроводжує нас від народження і аж до смерті.

Новонароджена дитина світ пізнає через мову, яка приходить з першим подихом, з молоком матері і ми повинні шанобливо ставитися до неї все життя. Вона має стати нам рідною, як батько і мати, як земля, на якій живемо, зростаємо.

Мова народу – це нев'янучий і невмирущий цвіт усього його духовного життя, показник свідомості. У ній одухотворено народ і батьківщину, втілено творчу силу духу народного. Тут небо вітчизни, її поле і гори, долини й ліси. І оживає повний думки й почуття голос рідної природи, і летить в рідних мелодіях всією Україною. Однак в глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідного краю, а й історія духовного життя народу. Змінюються покоління, але плоди їхньої творчої праці залишаються в мові як спадок нащадкам. Завдяки мові ми отримуємо ґрунтовні знання про історію українського народу, вірування, погляди, дбайливо збережені нашими дідами та прадідами.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства мові надано статус державної. Це велике досягнення сьогодні, бо історія розвитку української мови трагічна й водночас повчальна для представників інших національностей. Довелося їй пройти тернистий шлях знущань, заборон, катувань кращих представників інтелігенції. Звичайно, це наклало певний відбиток на ставлення людей до мови.

Але люди, звикнувши кожного дня користуватися мовною скарбницею, часто не цінують її. Вони захаращують мову іноземними словами або зрікаються її. У скарбницю вкидають спотворений непотріб та викидають справжні коштовності вікової мудрості. Люди часто починають цінувати свою мову тільки на чужині або тоді, коли вона вмирає.

Коли на рідну землю приходять загарбники, вони відразу обмежують використання рідної мови. Навіщо? Якщо немає мови, немає народу. Його цінності загарбано, а землю використовують нові господарі. Народ без мови – все одно, що людина без душі. Пусто всередині. Народ без мови – будинок без фундаменту. Дмухнув вітер – і розлетілися люди, як цеглини, по світу. Розвалився спільний затишний дім.

Такий шлях проходить кожен народ. Впродовж свого існування нація переживає занепад і піднесення. І чого буде більше, залежить від здатності зберігати і правильно використовувати спадщину предків. І матеріальну, і духовну.

Деякі народи, на жаль, поступово втрачають свої етнічні особливості, такі, як мова, культура, традиції. Кожен з цих аспектів важливий, а найголовнішим серед них є мова.

Я повністю поділяю думки і тривоги Костянтина Ушинського, який пише про мову як найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок поколінь. Втрачаючи рідну мову, разом з нею

народ втрачає і багатівкові духовні надбання, і спосіб розуміння світу, і скарбницю народної творчості, яка зберігається в піснях і легендах, казках і приказках, думках і переказах. Без мови бідніє душа, вироджується народ, гублячи свої духовні сили. Слова чужої мови, навіть спорідненої і близької, – мертві звуки. Народ, який через свою несвідомість перестає плекати і обороняти рідну мову, стає на шлях самогубства.

Не розумію, як можна пройти повз таку перлину, як наша мова? Адже вона всім світом давно визнана однією з наймелодійніших. Серед слов'янських мов наша мова – найбагатша на лексику. Вона пережила страшне лихоліття татарщини, перенесла утиски Польщі, гноблення Москви. Але, загартувавшись, мова дійшла до нас чистою, свіжою, мелодійною, незаплямованою. Ми повинні пишатися цим надбанням. Мова – це наша культура, ступінь нашої свідомості.

Рівень розвитку рідної мови – це показник духовності народу, бо саме у словнику відтворюється світорозуміння та світосприйняття народу. Отже, обов'язок кожного українця – знати і берегти рідну мову. Для людини, яка не розуміє значення рідної мови, вмовкає українська пісня, дума, легенда. Перед нею зачиняє двері мистецтво рідного слова. Людину, яка не є носієм культурно-духовних надбань, вважають чужинцем і відступником. І що б вона не проголошувала, поваги до неї не буде.

Українська мова – душа нашої нації. Вона ясна і повноголоса, нею легко передавати найтонші настрої. І я не можу зрозуміти тих людей, які соромляться говорити по-українськи, які зневажливо відносяться до рідної мови. В основному це молоді люди та підлітки, для яких еталоном є усе закордонне. А того не розуміють: «Хто горнеться до чужого, того Бог карає; свої його цураються, в хату не пускають». Рідко звучить українська мова в нашому місті, бо знаходиться воно недалеко від кордону з Росією. І живуть в ньому багато сімей, де батько чи мати – з Росії. Та й студентів з сусідньої держави багато навчається в наших вищих навчальних закладах. Це все теж впливає на мовну ситуацію.

Я стверджую, що відродиться наша мова в душі кожного з нас без примусу, за покликом серця й душі. Уже відроджуються національні, традиції, обряди, лунають на вулицях українські пісні, ходять колядники з вертепом. Намагаймося бути причетними до великого народу, до його культури. Тоді і відродиться національна гордість, наша самобутність, дізнається весь світ, «якими словами на самоті мовчимо»!

Кожен українець повинен пишатися рідною ненькою – мовою!

Література

1. Газета по-українськи [Електронний ресурс]: стаття "Сучасна мовна ситуація в Україні" / М.О. Багрінцев – 2013 – Режим доступу: <http://gazeta.ua/ru/blog/37148/movne-pitannya-v-ukrajini-na-suchasnomu-etapi-rozvitku.htm>

2. Всеукраїнська газета «Голос народу» [Електронний ресурс]: стаття "Поки живе мова, доти живе народ" / І.М. Васько – 2013 – Режим доступу: <http://golossokal.com.ua/shkilne-gytja/yazyk-dusha-naroda-poka-zhivet-yazyk-tex-por-zhive.html>

3. Студентський портал [Електронний ресурс]: стаття "Тенденції розвитку української мови" / А.Л. Карпенко – 2011 – Режим доступу: <http://uastudent.com/тенденції-розвитку-української-мови.htm>

Бережний А.В., Афонін В.В. (ХНУРЕ)

(наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)

УКРАЇНА В СИСТЕМІ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА СВІТОВОГО ПРОСТОРУ

The study attempts to issue of Ukraine's cooperation with UNESCO, defines the main directions of cooperation and initiatives proposed by Ukraine to the international organization.

На сучасному етапі культурне співробітництво перетворюється на фундаментальну необхідність виживання людства. Сприяння різноманітності культур – одне із головних завдань світо-

вої спільноти (ООН). Невипадково ця теза зафіксована у першій статті Статуту ЮНЕСКО. У ній говориться, що мета співробітництва – сприяти «зближенню та взаєморозумінню народів шляхом незалежного використання апарату колективного інформування, рекомендуючи для цього укладання міжнародних угод, які ЮНЕСКО вважатиме корисними для вільного поширення ідей словесними та образотворчими засобами» [1, с. 135].

Незалежна Україна є порівняно молодим суб'єктом міжнародних двосторонніх відносин. Говорячи про культурну взаємодію України з іншими державами, особливе місце слід відводити співробітництву нашої держави з ЮНЕСКО (воно було започатковане, як відомо, ще у 1954 р., однак активізувалося саме після проголошення української державної незалежності у 1991 р.). За часів СРСР ЮНЕСКО була чи не єдиною універсальною міжнародною організацією системи ООН, у якій Україна реально обстоювала свої національні інтереси в міжнародному інтелектуальному колі. Ця організація, по суті, була тоді практично єдиним каналом самостійного виходу України на міжнародні науково-технічні, освітні та культурні кола й зарубіжну громадськість. Через ЮНЕСКО наша країна неодноразово залучалася до реалізації міжнародних проектів і програм у галузі новітніх технологій, отримання науково-технічної інформації та комп'ютерного обладнання, незважаючи на чинну в той час заборону Заходу на експорт високих технологій у СРСР. Канали ЮНЕСКО використовувалися також для популяризації у світі української культури.

За роки незалежності співробітництво України та ЮНЕСКО активізувалося. Так, зокрема, на 27-й сесій Генеральної конференції ЮНЕСКО (1993 р.) Україна виступила з ініціативою розроблення Програми культури миру. Ця ініціатива лягла в основу переорієнтації діяльності ЮНЕСКО в напрямі зміцнення її етичної місії та ролі у формуванні психології культури миру, клімату довіри і толерантності.

Серед інших важливих ініціатив, що висувалися Україною й були відображені у програмних документах Організації, такі, наприклад, як проголошення міжнародного року збереження культурної спадщини. Також саме Україна була ініціатором заснування програми ЮНЕСКО в галузі лінгвістики та мовного плюралізму.

Важливим у сенсі поширення у світі інформації про Україну і поглиблення її міжнародного співробітництва стало внесення історико-архітектурних та природних об'єктів України до Списку всесвітньої спадщини людства (Софіївський собор у Києві, Києво-Печерська лавра, історичний центр м. Львова, [резиденція митрополитів Буковини і Далмації](#) у Чернівцях, церква святого Юра у Дрогобичі, залишки стародавнього міста Херсонес у Севастополі, букові праліси Карпат та ін.) [2]. До Всесвітньої мережі ЮНЕСКО були включені українські біосферні заповідники «Чорноморський», «Асканія-Нова», прикордонні українсько-польсько-словацький біосферний заповідник «Східні Карпати» та українсько-румунський біосферний заповідник «Дельта Дунаю» [1, с. 136].

Участь України в програмній діяльності ЮНЕСКО, крім використання інтелектуального потенціалу Організації та запозичення корисного міжнародного досвіду, дає змогу отримувати певні кошти для проведення в Україні міжнародних заходів по лінії ЮНЕСКО та виконання українськими фахівцями різного роду проектів в сфері її компетенції, а також у формі отримання стипендій, грантів, обладнання, науково-технічної інформації, консультативної допомоги та забезпечення за рахунок Організації участі українських фахівців у міжнародних заходах. За фінансового сприяння Організації в Україні було видано низку книг, альбомів, опубліковані дослідження, матеріали конференцій. Важливе значення в цьому плані має внесення ювілеїв видатних діячів та історичних подій українського народу до спеціального календаря ЮНЕСКО та її участь у відзначенні цих ювілеїв. У штаб-квартирі ЮНЕСКО проводяться українські виставки, концерти, кіноперегляди, наукові симпозиуми тощо.

Загалом відносини співробітництва між Україною та ЮНЕСКО розвиваються у конструктивному руслі, спрямованому на розширення участі українських інституцій у міжнародному співробітництві в гуманітарній сфері, а також на підвищення економізації участі України в програмній діяльності Організації.

Література

1. Цит. за: Передерій І.Г. Культурологія: Навч. посібник для студентів усіх факультетів усіх форм навчання ПолтНТУ / Ірина Григоріївна Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2004. – 147 с.
2. Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

Білоткач Л.С. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

МОВА ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Рідною вважається мова своєї нації, мова предків, що пов'язує людину з її народом, з попередніми поколіннями, їхнім духовним надбанням. Специфічні умови, в яких тривалий час жив наш народ, і ті чинники, породили національний нігілізм, байдужість до мови і культури свого народу, спричинили ситуацію, коли значна частина українців не знає рідної мови або володіє нею недосконало, а в багатьох українських сім'ях користуються російською мовою. Українська мова є мовою українського народу, отже, тільки вона повинна бути рідною кожного, хто вважає себе приналежним до української нації. «Чужою мовою розмовляє у державі або гість, або найманець, або окупант, який нав'язує їй свою мову» (Карл Маркс).

Історія розпорядилася так, що чимало українців як на Україні, так і за її межами не мали можливості оволодіти рідною мовою, хоч духовний зв'язок зі своєю нацією зберігали. Щоб уникнути повної денационалізації, ці люди передусім мають оволодіти рідною мовою як найголовнішим засобом зв'язку зі своїм народом, його культурою, звичаями, традиціями, мистецтвом, літературою. Важливу роль у цьому процесі має відіграти українська національна мова, науково обґрунтована концепція якої розроблена й упроваджується в життя. Іван Огієнко говорить: «Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості».

Повернення генетичної пам'яті народу починається з вивчення рідної мови. Люди повинні усвідомити, що рідна мова — це те духовне багатство, яке треба розвивати й примножувати повсякчасно. Як тут не скористатися порадою В. Сухомлинського? Пригадаймо його слова: «Зробити рідне слово надбанням духовного світу дитини — це значить разом із звучанням рідного слова влити в душу відчуття краси й емоцій, які вклав народ у слово, творячи і відшліфовуючи його протягом століть». Рідна мова виконує насамперед дві соціальні функції — служить засобом розвитку особистості як передумови розвитку народу і використовується як засіб пізнання та комунікації. Розвиток людини відбувається в розумовому й емоційному планах. В обох випадках рідна мова має першорядне значення.

Завдяки рідній мові людина пізнає речі і явища, осмислює і сприймає їх. Перед нею відкриваються можливості ознайомитися з усіма сферами діяльності свого народу, пізнати його праобраз, відбитий у психіці, звичаях, обрядах, традиціях. Мова, як писав О. Потебня, не лише одна із стихій народності, але й найдосконаліша її подоба. І те, що відбувається в психіці народу, відбивається в його мові. Не випадково існує думка, що словниковий склад національної мови — це енциклопедія життя нації. Засвоюючи лексику рідної мови, ми пізнаємо духовні якості народу, риси його характеру, його душу, і все це вбирає в себе, воно стає нашим надбанням.

Друга сторона суспільної цінності мови — використання її як засобу пізнання й комунікації. Мову образно називають моделлю світу в його пізнаній частині. Саме цю функцію виконує рідна мова в період навчання дитини, в процесі формування світогляду людини.

Отже, рідна мова є важливим засобом пізнання дійсності. Людина повинна знати мову — її словник і граматичні правила — і навчитися вміло їх використовувати залежно від мети висловлювання і ситуації мовлення.

Відомо, що рідна мова формує розумові й емоційні якості людини. Вона, таким чином, є засобом не тільки розумового, а й емоційного спілкування. Під впливом почутого або прочитаного слова людина виражає позитивні чи негативні емоції. Слово рідної мови акумулює в собі психіч-

ний образ, уявлення, що постає в свідомості людини. Дитина чує слово берегиня, і в її уяві виникає образ матері, жінки, яка зберігає свій дім, свою сім'ю, дітей від усього злого. Кожна людина сприймає образ, переданий словом. Тому дуже важливо пробудити в ній цінителя образного слова, вдумливого й захопленого читача творів фольклору і художньої літератури. За допомогою рідної мови відбувається художнє осмислення світу. Саме вона служить засобом створення такого виду мистецтва, як художня література, що теж є важливим засобом інтелектуального і духовного розвитку особистості. Поетичне слово рідної мови завжди було енергетичним джерелом виховання особистості. Тому й нині важко переоцінити його роль у цьому процесі. Однак найбільш важливим чинником у навчанні рідної мови є спілкування. На жаль, склалося так, що покоління українців, особливо міських жителів, знаючи рідну мову, не спілкувалися нею. Рідна мова має формувати мовні особистості людини, що є носієм мови, володіє лінгвістичними знаннями та високим рівнем комунікативних умінь і навичок і дбає про красу й розвиток мови. Кожна особа повинна пам'ятати, «що рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник — це те, що нація знає про світ, а граматики — це те, як вона про цей світ говорить».

Ставлення до рідної мови, народу, країни є яскравим свідченням національної свідомості і рівня культури, цивілізованості людини. «Руйнування мови – основи національної культури – це вже не просто вина, а злочин держави перед народом» (А. Мокренко)

Спілкування рідною мовою вимагає не тільки досконалих знань, але й уміння нею користуватися. Мистецтво спілкування — це володіння правилами мовної етики, вміння донести всі відтінки думки до слухача або читача.

Мовна культура людини — це дзеркало її духовної культури. Рідна мова має бути зорієнтована на «формування мовної особистості, яка забезпечує розширення функцій державної мови, творення українськомовного середовища в усіх сферах суспільного життя, природне бажання повернутися в своєму щоденному побутовому спілкуванні до перерваних традицій, до відродження традиційної культури у спілкуванні».

«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку ХХІ століття, і якщо ми не схаменімося, то матимемо дуже невтішну перспективу» (Ліна Костенко).

Бельська Ю.І., Замніус В.Ю. (ХНТУСГ ім. П. Василенка)

(наук. кер. канд. пед.наук, доц. Мокроменко О.В.)

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У процесі європейської інтеграції економіка України потребує гарно освіченої, висококваліфікованої, підготовленої технічної еліти. Майбутній фахівець здатен бути конкурентоспроможним, якщо він всебічно освічений і розвинений і вміє вирішувати професійні питання, використовуючи своє уміння спілкуватись і співпрацювати з різними людьми. Невід'ємною складовою процесу підвищення загальної культури є формування комунікативної культури. Мова необхідна для комунікативного процесу. Отже, роль мови у формуванні і самовираженні особистості величезна.

Мислителі, письменники в усі часи намагалися розкрити таємниці людської мови, її роль не тільки як засобу спілкування, а й як знаряддя формування і вираження думки людини не тільки в національній культурі, а й у світовій цивілізації.

О.Гончар зазначав, що «мова — це не просто засіб спілкування, а щось більш значуще. Мова — це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова — це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність народу»[6]. Слова цього великого письменника свідчать про те, що формування культури людини і нації кожної країни в цілому залежить перш за все від мови, яка є основою для суспільства. «Найбільше і найдорожче добро кожного народу — це його мова, та жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя і свої

сподіванки, розум, досвід, почування» — ці слова належать великому письменнику та громадському діячеві XIX ст. П. Мирному [6].

К. Ушинський у рідній мові вбачав дієвий засіб різнобічного розвитку людини, виховання її духовної культури, загальнолюдських і національних рис характеру, поглядів і почуттів. Рідна мова, наголошував він, створена самим народом, у ній глибоко відображено духовне життя народу, його історія, думки та сподівання, характери людей. Рідна мова великий наставник. Вивчаючи її, людина засвоює поняття, образи, традиції і типові риси народу, його поезію і літературу, народні пісні й музику, знайомиться з рідною природою, народним виробництвом, зі всією духовною скарбницею, що зберігається в рідному слові

Мова — то магічне дзеркало, невичерпний засіб спілкування. У мові відображено життєвий досвід, сприйнятий людством від давнини до сучасності. При цьому мова відображає не лише те, що на поверхні, а й невидиме для ока, внутрішню суть речей, не лише світ матеріальний, а й світ ідеальний, який віддзеркалюється в умогляді, фольклорі, текстах, ідеях [5].

Поняття матеріальної і духовної культури формуються в національній мові, причому людина виступає не тільки суб'єктом, що створює ці поняття, а й об'єктом на якому позначається дія мовного мислення, в широкому розумінні — мовної культури. Обмеження сфер, де використовується національна мова, приводить до знекровлення культури. Адже «мова для культури — те саме, що центральна нервова система для людини» [3].

Сьогодні культура і мова виявилися об'єднаними в царині духовних цінностей кожної людини і всього суспільства. Людина створила культуру, а культура — людину. Людина реалізується в культурі думки, культурі праці й культурі мови. Культура — це не тільки все те, що створене руками й розумом людини, а й вироблений віками спосіб суспільного поведіння, що виражається в народних звичаях, віруваннях, у ставленні один до одного, до праці, до мови.

Усе починається з любові до рідної мови, бажання майстерно володіти нею, з почуттям власної гідності і відповідальності за рідну мову.

Через мову ми пізнаємо різні народи, їх ментальність, культури, історичний досвід. Становлення мовно-культурних зв'язків між особистостями різних націй дає можливість розвиватися людині в різних напрямках. Вони сприяють розширенню її загального й професійного кругозору до рівня цінностей і досягнень людської цивілізації, її культур. Кожна людина повинна бути готова до міжкультурної комунікації, мати сформовану інтеркультурну та транскультурну свідомість для визнання існування іншої національно-культурної ідентичності, яка є рівноправною з її власною культурою. Соціокультурна компетентність є частиною загальної та професійної культури особистості, оволодіння якою, зокрема у процесі вивчення іноземної мови, відкриває шлях до універсалізації якостей людини, сприяє кращому розумінню нею свого призначення у світі, формуванню загальнолюдських цінностей [6].

Вивчення іноземної мови є головною передумовою досягнення адекватного взаєморозуміння між співрозмовниками, які належать до різних культур. Іноземна мова викладається не тільки як засіб спілкування, здобуття додаткової інформації, а й стає засобом відкриття іншого культурного світу, осягнення складності та багатогранності рідної мови та національної культури, національного достоїнства та рівності, засобом громадської освіти, розвитку особистості, її індивідуальних пізнавальних здібностей, соціальних можливостей, культурних потреб.

Література

1. Касюк А.Я. Профессиональная ориентация молодежи за рубежом (на примере Японии, Франции, Германии) // Инновации в образовании. — 2003. — №3. — С.96
2. Лем С. Модель культуры // Вопр. Філосо. — 1969. — №8. — С.43
3. Остаф Я.І., Скуратівський Л.В. Рідна мова. — 2000. — 176с.
4. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. — К., 1999. — 254с.
5. Потебня О. Эстетика і поетика слова. — К., 1985. — 135с.
6. Сысоев П.В. Социокультурный компонент содержания обучения американскому варианту английского языка: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук. / П.В. Сысоев. — Тамбов, 1999. — 20 с.

Бнухажар Моад (ХНУСА

(науч.рук. Л.В. Скрипник)

ОСОБЕННОСТИ СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ МАРОККО

Марокко – это страна в северной Африке, которую трудно назвать африканской страной. Марокканская архитектура сильно выделяется своей пышностью и тщательным вниманием к деталям. Во многом, такая «пышность» объясняется долгими и прочными узлами нашей страны с Испанией.

Мавры жили на иберийском полуострове до конца 15 века, а потом их изгнали оттуда христианские рыцари. Практически все вытесненные из Европы арабы обосновались в Марокко. С этого времени можно условно считать, что и началась история архитектурного стиля арабской Испании, который окончательно и твердо укоренился на северо-западе Африки...

Стиль, который главенствует в Марокко, называют часто мавританским. Этот стиль, кстати, распространен не только в арабских странах, но и в Европе..

За многие сотни лет марокканцы давно «изобрели велосипед» или как у нас принято говорить «изобрели кирпич». Местное строительство как нельзя лучше подходит к африканскому климату. Летом в таких домах всегда прохладно, а вот зимой - тепло. Традиционные дома – глиняные. Сейчас множество домов строят из железобетона, который гораздо технологичнее глины. Но приверженцы традиций все-таки любят именно глину. Современные мастера научились добавлять в глину 5-10% цемента, который делает глиняные кирпичики еще прочнее: их не нужно обжигать - они без проблем выдерживают любые дожди. Традиционно марокканцы делили глиняные кирпичи немного другим способом: снимали и нарезали дёрн, который потом обсушивали на солнце.

Даже очень богатый дом в Марокко на первый взгляд может казаться небольшим и изящным. Но такой эффект возникает благодаря застекленным аркам, которые образуют фасад. Арочные проёмы - первая примета всех арабских стилей в архитектуре. Они могут быть более простых и более сложных узорчатых форм. Арки образуют анфилады, так популярные в классических европейских стилях, и внутренние дворики (патио), свойственные почти всем южным архитектурным стилям. Основные цвета – белый, терракота, синий, оливковый. Чем богаче дом или чем значительнее сооружение в марокканском стиле, тем оно выше. Тем узорчатее его потолок (сложнейший декор потолков – характерная черта марокканского стиля в архитектуре), тем сложнее его фасад, тем вероятнее появление колоннады и тем богаче резьба по камню.

Вообще, в марокканской архитектуре приветствуют сложные формы домов и внутренних двориков, их часто делают в форме цветка или овала с фестонами. Дома строят с многочисленными полукруглыми арками, террасами. Но вот террасы в Марокко своеобразные, они больше походят на ниши. Даже в самом неприметном и небогатом доме обязательно будет такая ниша. Днём здесь любят прятаться от жары и пить чай.

Стены в Марокко не красят, не обклеивают обоями, здесь всего один вид отделки стен - таделакт (tadelakt), т.е. марокканская штукатурка. Кстати, эта штукатурка очень популярна и в Европе. Основные преимущества – свойство хорошего сцепления со всеми поверхностями. Такая штукатурка делается из кварцевого песка, мраморной муки, гидравлической извести и глины. Основу составляет пигмент, примерно 10% от общей массы. А разнообразие цветовой палитры действительно впечатляет...

Так принято, что первый этаж в доме в Марокко – всегда парадный. Здесь обычно и находится столовая – обязательная комната в любом марокканском доме. Ее основное назначение –

прием гостей и зона отдыха. Называют эту комнату французским словом «салон». На втором этаже обычно располагаются спальни - небольшие, но очень и очень домашние и уютные...

Интерьеры в Марокко – это всплеск цветовых акцентов. Стены могут быть любые, благо штукатурка это позволяет. Но все же внутреннюю отделку любят делать лёгких оттенков, чтобы на их фоне чётко смотрелись детали - ярко-синие или зелёные элементы декора. Синему цвету здесь придается особое, даже мистическое значение. Именно поэтому и отдельные комнаты в доме, а иногда даже и фасад марокканцы выполняют в этих тонах: синий, голубой или бирюзовый.

Еще одна важная деталь - марокканский стиль всегда сопровождают массивные двери. Их основной материал, обычно это дерево, может быть дополнен тёмным металлом или эффектной резьбой.

Что касается ландшафта, то марокканцы часто устраивают себе минисад во внутреннем дворике. Там ставят фонтан. Также во внутреннем дворике часто устраивают своеобразный «лаунж» - зону для отдыха с диванами, стульчиками и пуфиками, низкими столиками, различными растениями.

Итак, хочу напомнить вам, что основными особенностями марокканского строительства являются:

1. Использование кирпича и глины как основных строительных материалов.
2. Сложные формы домов и внутренних двориков, которые часто делают в форме цветка или овала с фестонами.
3. Активное присутствие арочных проемов.
4. Сложнейший декор потолков
5. Применение ярких цветов в интерьере, а в отделке стен использование таделакта, т.е. марокканской штукатурки.

Добро пожаловать в марокканскую сказку! Оказавшись здесь, можно почувствовать себя героем «Тысяча и одной ночи»!

Бондар О.С. (ХНАУ ім. В.Докучаєва)

(наук. кер. ст. викл. Войчук Н.Г.)

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО КОСТЮМА

Костюм — частка народної душі. Велике історичне та художнє значення українського народного костюма безумовне. Від глибокої давнини і протягом усього існування він задовольняв не лише матеріальні, а й духовні потреби людини, виконуючи необхідні побутові, соціальні, обрядові функції. Його високий мистецький рівень, емоційна насиченість яскраво відбивають світогляд, естетичні уподобання, саму психологію українського народу. Це самобутнє явище посідає визначне місце не тільки в національній, а й у європейській та загалом світовій культурі.

Розвиток українського костюма на всіх його етапах відбувався в тісному зв'язку з іншими культурами. Традиційне вбрання розкриває глибинне коріння історії українського народу, пов'язане з ранньослов'янським періодом, особливо з найвищими досягненнями культури Київської Русі. Вигідне географічне розташування України створило передумови формування на її території ранніх центрів культури, які перебували в постійному спілкуванні з цивілізаціями Давнього Світу, Візантією, народами Сходу, а згодом і Західної Європи. Пожвавлені водні й сухопутні торговельні шляхи, що пролягали Україною, забезпечували культурні контакти, а також обмін товарами між Північчю та Півднем, Заходом і Сходом. Це відіграло значну роль у становленні та розвитку культури Київської Русі.

Найдавніші риси у традиційному вбранні зберігаються на тих землях України, де були ранні праслов'янські поселення древлян, сіверян, полян та інших племен, на ґрунті яких сформувалися перші давньоруські князівства. Це Подніпров'я (Київщина, Чернігово-Сіверщина, Переяслав-Хмельниччина), Галицько-Волинські землі, Подністров'я (Покуття, Буковина), Полісся.

На костюмі українців суттєво позначилась етнічна історія-народу: поступове заселення українських земель, яке супроводжувалося змішуванням культур різних районів; перебіг контактів зі

слов'янськими та неслов'янськими, сусідніми та віддаленими народами. У процесі історичного розвитку українських земель окреслювалися особливості національної культури, що знайшли виразний відбиток і в одязі.

В основі найзагальнішого класифікаційного розподілу одягу лежить його розрізнення від статі людини — на чоловічий та жіночий одяг. Кожна із цих груп у свою чергу поділяється залежно від віку людини. Наприклад, жіночий одяг розподіляється на дівочий, вбрання для молодих (молодиць) та літніх жінок. Чоловічий — так само. Умови помірно-континентального клімату з його досить різкими перепадами температури, в зоні якого розташована Україна, створили умови для розвитку великої кількості видів одягу та різноманітності його форм.

Зберігаючи давні традиції, український костюм постійно розвивався й трансформувався. Так, у високохудожніх комплексах убрання кінця XIX — початку XX ст. простежується наявність культурних цінностей різних епох. Деякі елементи традиційного костюма, які дійшли до нашого часу: колорит, характер орнаментики, окремі деталі тощо несуть сліди найдавніших цивілізацій. Разом із тим наявні й більш пізні багатовікові нашарування, пов'язані з історичною долею різних земель України, а також із переходом від феодального до капіталістичного способу виробництва. Виразність і функціональність українського костюма досягалися завдяки використанню різноманітних матеріалів, простоті й відпрацьованості конструкцій та форм, багатству видів, техніки і композицій прикрас та оздоблень, єдності конструктивних, технологічних і художніх прийомів.

Невід'ємною ознакою українського традиційного костюма є комплексність. Основними складниками комплексів убрання були натільний, поясний (стеговий), нагрудний і верхній одяг; особливу роль у комплексі відігравали головні убори, пояси, з'ємні прикраси, взуття. Кожний із компонентів виконував своє призначення, відрізняючись матеріалом, конструкцією, орнаментально-колеристичним вирішенням, оздобленням, а також способом носіння та з'єднання одного з іншим. Деталі костюма варіювалися залежно від різних побутових ситуацій, характеру праці, звичаїв, обрядів, сезону. В особливо урочистих випадках (наприклад, на весіллі) одягався весь комплекс, виступаючи важливим соціальним покажчиком, підкреслюючи майновий і сімейний стан людини, її вік, національну приналежність, регіональні ознаки.

Отже традиційний костюм українців можна назвати цілою скарбницею духовної культури народу, що притаманними їй специфічними способами відбиває його національний характер.

Література

1. Бойко В.М. Українські народні традиції в сучасному одязі / В.М. Бойко - К.: Космос, 1970. 5с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис / О. Воропай - К.: Оберіг, 1991. 10-12с.
3. Ніколаєва Т.А. Історія українського костюма / Т.А. Ніколаєва. – К.: Либідь, 1996. 56-59с.

Бузівська Д.М. (Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

ТАНДЕМ МОЛОДІ ТА ЇЇ СЛЕНГУ В СУЧАСНОСТІ

Сленг як основний компонент розмовного мовлення закріплений за урбаністичним мовним простором. У нашому розумінні молодіжний сленг — це ненормативна, неформальна, стилістично знижена, функціонально обмежена мова молоді, що використовується з метою здійснення певних мовленнєвих функцій (експресивної, оцінної, корпоративної, пейоративної, евфемістичної тощо).

На думку Т. Кондратюк, “сленг – це живий мовний нерв, який є надивовижу геніальним індикатором людського буття. Мова матеріалізує глибинні структури нашого мислення, тому кожне нервово запалення в мовному тілі, як і в людському організмі, свідчить про внутрішні негаразди, посилає сигнал про активну внутрішню протидію або попереджує про небезпеку” [2]. Відбиттям мовної картини світу є сленг.

Сленг молоді найбільш жваво реагує на всі події у житті. Він підхоплює і відображає нові явища і сам змінюється в процесі їх перетворень. Проте на даному етапі розвитку лінгвістики сленг становить собою ще недостатньо вивчену проблему, яка потребує подальшого дослідження.

За В. Вілюман [1, с.47-50.] розрізняють два види сленгу: а) загальний сленг – образні слова і словосполучення емоційно-оцінного забарвлення, які знаходяться за межами літературної мови, загальнозрозумілі і широко поширені в розмовній мові, які претендують на новизну та оригінальність і в цих якостях виступають синонімами слів і словосполучень літературної мови; б) спеціальний сленг – слова і словосполучення того або іншого професійного або класового жаргону.

Загальні сленгізми відрізняються від лексики літературного стандарту етико- стилістичним зниженням різної якості.

Спеціальний сленг – це нестандартний лексикон певної соціальної групи, який може складатися зі стилістично різнорідної нестандартної лексики.

Молодіжний сленг відноситься до спеціального сленгу. Студентський сленг є одним з прошарків лексики молодіжного сленгу та формується навколо ядра корпоративних жаргонів.

Студентський сленг – це досить неоднорідна мікросистема за своїм генетичним складом, яка має емотивну та комунікативну функції. Ядро студентського сленгу становлять корпоративні жаргони.

У живому, розмовному мовленні продукування і використання молодіжного сленгу в цілому стимулюються: невдоволенням традиційними словами і виразами; зіткненням з новими обставинами, для яких наявний лексикон виявляється бідним; прагненням вразити суспільство; бажанням “правдивого, непідробного” спілкування; бажанням досягти певного комічного ефекту; бажанням створити певний стилістичний ефект за допомогою яскравості та експресивності сленгу.

Як бачимо сленг – це мовний засіб виокремлення певної соціальної групи у великому суспільстві, за допомогою якого вона певним чином самовиражається. Доцільним і перспективним буде подальший розгляд стилістичного забарвлення молодіжного сленгу.

Культура мовлення та молодіжний сленг, як засіб відображення світогляду особистості посідають особливе місце в системі сучасної української мови.

Аналізуючи використання сленгу в культурі мовлення особистості, ми можемо сказати, що він є досить важливим. Сленг є тим засобом, за допомогою якого мова постійно оновлюється, додає до себе нові аспекти старих понять, полегшує спілкування, а головне – удосконалює її, робить більш зрозумілою для інших народів.

Структура українського сленгу постійно поповнюється новими видами, але й досі зберігає в собі історично-сформовані типи сленгу. Мабуть, ніхто й ніколи не зможе точно розповісти історію української мови. Більшість її слів колись все одно були сленгом, до них відносились із упередженням, але тепер вони є повноправною частиною класичної української мови.

Отже, через свою надзвичайну гнучкість і рухливість, молодіжний сленг постійно змінюється, з'являються нові слова, а вже існуюча лексика може набувати нового значення. Тобто сленг будується як з нових, постійно виникаючих у процесі спілкування, так і з відомих слів, але в новому їх застосуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вілюман В. Г.* О способах образования слов сленга в современном английском языке // Учен.Зап.ЛГПИ им. А.И.Герцена. – Л.: ЛГПИ им. А.И.Герцена, 1955. – Т.3. – С. 47-50.
2. *Кондратюк Т. М.* Словник сучасного українського сленгу – Харків: Фоліо, 2006. – 352 с.

**Букід Хайтам (Криворізький економічний інститут ДНЗ
«Криворізький національний університет»)**

(наук. кер. к.філол.наук, ст. викл. Мелкумова Т.В.)

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТУ

Українськими традиційними видами спорту є козацький двобій, бойовий гопак, спас. Сьогодні вони втілюють українські бойові традиції та цікавлять здебільшого молодь.

Бойовий гопак – українське бойове мистецтво з елементами традиційного козацького бою. Мистецтво асгарда базується на техніці бойового гопака, але в ньому враховуються анатомо-фізіологічні можливості жінки. Дівчата вивчають боротьбу, техніку й тактику ведення бою, володіння різними видами зброї та систему самозахисту.

Спас – вид української національної боротьби. Відомий від княжих часів, був досить поширений серед запорозьких козаків. Використовувався як ефективний засіб фізичної та бойової підготовки запорожців. Містив цілий ряд прийомів захисту від нападників: кидки, больові прийоми й утримання.

Українці займаються також багатьма видами спорту, відомими всьому світу, і досягають при цьому неабияких успіхів. Українські спортсмени є одними з найвідоміших у світі українців. Нападаючий Андрій Шевченко став справжнім символом України на футбольному полі. «Золотою рибкою» називають плавчиню Яну Клочкову, яка протягом своєї спортивної кар'єри здобула чотири золоті олімпійські медалі та безліч інших.

Український шахіст Руслан Пономарьов у свої 14 років став наймолодшим у світі гросмейстером, чемпіоном світу серед юнаків до 18 років. Четвертий чемпіон світу. Ще однією гордістю українських шахів є Катерина Лагно, яка у 12 років стала наймолодшим гросмейстером світу серед жінок. Чемпіонка світу по бліцу серед жінок у 2010 році.

Усесвітньо відомі українські боксери Володимир і Віталій Клички. Цікавий факт: у 2007 році в українському місті Андрушівці в астрономічній обсерваторії було відкрито астероїд. Цю малу планету назвали на честь братів Кличків – 212723 Кличко.

Одним з найкращих альпіністів світу є Владислав Терзиул, який зійшов без кисню майже на всі 14 восьмитисячників планети. Постійно повертаються з нагородами з міжнародних змагань представники рукопашного бою, скелелазів та самбісти (Україна посідає друге місце серед 52 країн, які культивують цей вид спорту).

Фехтувальники Наталія Конрад і Володимир Лукашенко вперше в історії спорту незалежної України здобули золоті медалі чемпіонату світу. Художня гімнастка Ганна Безсонова, легкоатлет Іван Гешко, стрілець Микола Мільчев... На цьогорічній олімпіаді в Сочі нагороди здобули біатлоністка Віта Семеренко (бронза), жіноча команда з біатлону (золото).

Про спортивний розвиток своїх дітей дбають і криворіжці. У Кривому Розі є 17 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, із них 4 школи олімпійського резерву з футболу, спортивної акробатики, гандболу та плавання. У цих школах тренується понад 11 тисяч спортсменів. У спортивних школах міста культивується 24 види спорту. У місті функціонує близько 20 спортивних клубів з олімпійських видів спорту: футболу, баскетболу, гандболу, настільного тенісу, боксу, хокею на траві тощо.

Історія українського спорту – дуже цікава, а сучасність – потужна й перспективна.

Ван Цзилин (ХНАДУ)

(науч. рук. канд. психол. наук, доц. Моргунова Н.С.)

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ КАК ЕДИНИЦЫ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА В РУССКОЙ И КИТАЙСКОЙ КУЛЬТУРЕ

Каждый естественный язык отражает определенный способ восприятия и устройства мира, или «языковую картину мира». Языковая картина мира является одним из способов структурирования знаний об объективной действительности. Под «языковой картиной мира» учеными понимается выраженная с помощью различных языковых средств, системноупорядоченная, социально значимая модель знаков, содержащая информацию об окружающем мире [1,27].

Языковая картина мира тесно связана с проблемой языка и мышления. Она меняется с развитием самого человека и его представлений о мире в ходе всемирного исторического процесса. Например, в древности существовало представление о Земле как о плоскости, лежащей на трех китах. Сегодня же учеными созданы современные научные теории происхождения и развития Земли и Вселенной.

Языковая картина мира является отражением национальной картины мира народа, его менталитета. В данном случае важны такие особенности языка, как наличие в нем, помимо универсальных элементов (общих для всех языков), элементов (концептов), обладающих культуроспецифичным для данного языка семантическим наполнением. В процессе формирования языковой личности конкретного носителя языка этноспецифичные элементы языковой картины мира (концепты) получают индивидуальное осмысление.

Описание структуры языковой картины мира предполагает два уровня: первый заключается в выявлении общечеловеческого, универсального в содержании языковых знаков как компонентов языковой картины мира, второй — в характеристике особенностей национального языка как способа закрепления опыта познания мира определенной этнокультурной общностью. Первые определяются психофизическими особенностями человека, общностью, сходством мотивов и проявлений его жизнедеятельности, а также тождественностью процессов мышления. Вторые определяются (в числе прочих фактов) различиями в географических, климатических, исторических, экономических, религиозных, культурных и др. аспектах существования различных народов. Все это находит отражение в языке, прежде всего в его лексической, а также в лексико-фразеологической системе.

Во фразеологии любого языка запечатлен богатый исторический опыт народа, его материальная и духовная культура. Благодаря своей экспрессивно-стилистической окраске и тому, что он является единицей более высокого уровня обобщения, чем слово, фразеологизм обладает большей по сравнению со словом, выразительностью и смысловой весомостью.

Например, русский фразеологизм *Век живи, век учись* и китайский фразеологизм *活到老学到老* — по семантике и ситуативному употреблению выражений одинаковы; русский фразеологизм *выносить сор из избы* и китайский *家丑外* (в значении разглашать сведения о каких-либо неприятностях в своей семье), оба они означают неодобрение. Таким образом, они выражают сходное мировоззрение русского и китайского народов, т. е. они отражают универсальное в языковой картине мира.

Однако, нации, говорящие на разных языках, имеют и разное мировосприятие. Национальное своеобразие мировосприятия той или иной этнокультурной общности коренится в образе жизни и психологии народа, отраженных в языке семантической структурой языковых знаков. Например, для русских обязательным продуктом является хлеб, и поэтому в России и в Украине большое разнообразие хлебобулочных изделий, для китайцев же рис заменял хлеб. Такое национальное своеобразие в еде запечатлено также и во фразеологизмах. Русские говорят: *хлеб всему голова; не лошадь ведет, а хлеб; хлеб да живот — и без денег живет*; а китайцы: *даже хорошая хозяйка не может приготовить ничего без риса*, в знач. для каждого дела нужна тщательная подготовка); *сырой рис уже сварен*, в знач. *делать что-то, чтобы добиться нужного результата*);

Как русские фразеологизмы, так и китайские, через какое-либо образное представление характеризуют предмет, явление и ситуацию, выражают оценку. Образное представление как раз отражает национальную культуру. В русских анимализмах чаще всего употребляются *медведь, ворона, волк, гусь*, а в китайских — это *журавль, черепаха, змея*. Например, русские фразеологизмы *волчий аппетит; медвежий угол; медвежья услуга*; и китайские *журавлиные волосы, но младенческое лицо* обозначает, что человек очень молодо выглядит, несмотря на его старость; *возвышаться подобно журавлю среди петухов* напоминает русское выражение *белая ворона*.

Фразеологические единицы тесно связаны с историей и культурой народа, с его обычаями и традициями. Они являются носителями лингвострановедческой информации, которая рассматривается как важный компонент языковой картины мира. Незнание значений фразеологизмов иностранного языка может привести к непониманию, а значит, будет не только затруднять акт комму-

никации, но и делает невозможным включение в языковую монополию, изучение языковой картины данного народа.

Взаимопонимание между представителями различных языков и культур имеет место не только на лингвистическом, но и на ментальном, культурном уровнях сознания. В связи с этим, сравнивая разные языки, необходимо учитывать не только сопоставление культур, но также мировидения их носителей или, говоря иными словами, языковые картины мира.

ЛИТЕРАТУРА

1. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / О.А.Корнилов.– М., 2002.
2. Ли Ли. Универсальное и уникальное в языковой картине мира /Ли Ли //Шести национален педагогически форум: Стара Загора: Изд-во Тракийски университета.– 2005.–С. 130-134.

Васецкий Б.П., Харири Фауз Мохаммад (ХНТУСХ им. П. Василенко)

(науч. рук. к.пед.наук, доц. Мокроменко Е.В.)

ЯЗЫК – ДУША НАРОДА

Язык человека — уникальное явление, которое само по себе как система представляет специфический мир и которое способно порождать сложный мир. Мир языка — многоуровневое, многоплоскостное и многомерное пространство. Это — живая речь, это наука о слове.

Сколько языков в мире? По разным мнениям ученых их от 3 до 5 тысяч! Среди них так называемые международные языки — английский, китайский, немецкий. Есть языки, на которых говорят люди из разных соседних стран. Есть государственные или официальные. А большинство языков не имеет никакой официальной должности — на них просто говорят... На одном — 10 тысяч, на другом — миллионы.

Из многообразия языков соткан мир. Легкая, щебечущая, смеющаяся, вежливая, лишенная злости, порхающая речь француза; тяжёлая, туманная, вдумывающаяся сама в себя, рассчитанная речь немца; ясная, сжатая, избегающая всякой неопределенности, прямо идущая к делу, практическая речь британца; певучая, сверкающая, играющая красками, образная речь итальянца; бесконечно вьющаяся, волнуемая внутренним вздымающим её чувством и изредка разрываемая громкими всплесками речь славянина [2; 4].

Язык — это история народа. И никогда не надо забывать о том, что без прошлого нет настоящего, нет будущего. Язык — это путь цивилизации и культуры. В языке одухотворяется весь народ и вся его родина; в нем претворяется творческой силой народного духа в мысль. Однако в глубинах народного языка отражается не только природа родного края, а и история духовной жизни народа. С другой стороны, язык — есть порождение самой культуры и средство её выражения. В нем голос любви к родине, который высказывается так ясно в родной песне, в родных напевах, в устах народных поэтов.

Благодаря языку мы получаем основательные знания о вероисповедании народа, его культуре и духовности, заботливо сохраненные дедами и прадедами. Национальная психология, душа народа, его характер выявляются и познаются в языке и через язык. Народ и язык — единица неразделимая [4].

Украинский язык — душа нашей нации. Это основа духовности нашего народа. Язык – это духовная сокровищница, в которую веками люди вкладывают свои приобретения. Это язык межнационального общения народов нашей страны, язык науки, техники и культуры [3].

На конференции в Риме в 1951 году представители различных стран назвали украинский язык вторым в мире по мелодичности.

Также его признали третьим самым красивым языком в мире после французского и персидского языков на языковом конкурсе, который прошел в Париже в 1934 году.

А в начале 2013 года в украинском обществе поднялась волна негодования относительно

того, що Комітет изучения проблем європейської лінгвістики ООН признав український мовний смішний в мунди [2].

По даним Організації Об'єднаних Націй по вопросам образования, науки и культуры, за пределами Украины украинским языком пользуются около 1,5 миллиона человек. Наибольшее количество приходится на США и Канаде – здесь говорящих на украинском языке более 900 тысяч [5].

В даний момент в Україні проживає около 45 мільйонів людей. Если считаться с даними офіційної державної переписи 2001 року, то можна сказати, що український є рідним для 67,5% населення. Оставшиеся проценти займають мови меншинств, які офіційно признані і це білоруський, болгарський, вугарський, гагаузький, грецький, ідиш, кримськотатарський, молдавський, німецький, польський, російський, румунський і словацький [1].

Уваження до національної культури, до рідним мовам інших народів — умовою можливості інтеграції в сучасний світ.

Другий підхід породжує презирство до інших мов, які нічим не гіше. А непорозуміння і презирство породжують найстрашніше — презирство до іншого народу, його культури, його духовного багатства. Роджують націоналізм і шовінізм, впевненість в тому, що моя нація — єдино гідна, а інші не стоять того, щоб про них говорити серйозно.

Відмінна будь-яка мова. Він — дзеркало життя народу. І в той же час дзеркало зв'язей цього народу з іншими народами.

Поэтому-то изучение и сбережение языков является насущной необходимостью. Лучшее и даже единственное средство проникнуть в характер народа — изучить его язык. Но чтобы воспользоваться всеми сокровищами языка, нужно хорошо его знать, нужно уметь владеть им.

Мовна освіта — заклад оволодіння культурою. Згідно університетському уставу часів М.В. Ломоносова студент повинен спочатку закінчити курс словесних наук і лише потім — навчатися по вибраній спеціальності.

Література

1. Всеукраїнський перепис населення 2001. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Мовний склад населення України.
2. Кондратов А.М. Земля людей — земля мов. — М., 1974. — 191с.
3. Сучасна українська мова: довідник / Л.Ю.Шевченко, В.В. Різун, Ю.В. Лисенко; за ред. О.Д. Пономаріва. — К.: Либідь, 1993. — 336с.
4. Ушинський К.Д. Збірник творів:[В 11 т.] / Редкол.: А.М. Еголін (гл. ред.), Е.Н. Медынський, В.Я. Струминський (сост. і підгот. до друку). — М.:Изд-во АПН РСФСР, 1948-1952. — 727с.
5. <http://www.un.org/ru/databases/> - Бази даних Організації Об'єднаних Націй

Веліченко А.В. (ХНАУ ім. В. Докучаєва)

(наук.кер.к.філол.наук, ст. викл. Князь Т.М.)

ХЛІБ – СИМВОЛЬНИЙ ЗНАК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Для українців, як і для інших мов'ян, найбільшим скарбом і святинєю вважається хліб. Вищий вияв поваги до людей, гостинність господарів за народною традицією засвідчується через хліб. Згадаймо відомий звичай зустрічати дорогих, бажаних, очікуваних гостей хлібом (хлібом-сіллю). Це також зафіксовано і у фразеологічному фонді української мови і трактується як од з знаків етнокультури: *підносити хліб-сіть* – за старовинним українським звичаєм вручати гостеві (гостям) при зустрічі паляницю хліба та сіль на знак хлібосољства, великої пошани та в урочистих випадках [2, с. 618]. Про популярність цього звичаю в народі і його етичний зміст свідчить таке вживання в мові художньої літератури: *На зустріч вийшли з квітами дівчата і виступили повагом три діди, Три чисті білі хліби несучи з дрібками солі* (М. Рильський).

Для українців образ хліба усвідомлюється як своєрідний код національної культури, що є символом здоров'я, добробуту, достатку, багатства. Не дивно, що про нього згадували й у молит-

вах *Хліб насущний дай нам на сьогодні* (молитва *Отче наш*) [1, с. 86].

Хліб здавна вважався символом святості, символом радості, щастя, здоров'я. Він завжди був мірилом життя, культури. Будь-який обряд і нині не обходиться без хліба: народжується дитина – йдуть з хлібом, пізніше з хлібом виряджали дитя «до Христа», а коли підросте, то з хлібом виряджали й до школи, виряджають сина в дорогу – мати дає хліб. Молодих вітають весільним короваєм – символом добробуту й щастя. З хлібом уходять уперше в новий дім.

Споконвіку українці були хліборобами. Як святково, піднесено почували себе на весняному зораному полі. Пошана до землі, до хліба передавалися із покоління у покоління. Хліб обов'язково тримали на рушнику. Не можна перевертати хліб догори денцем, не можна розкидати його. «*Не кидай хліба, він – святий*», – наказує поет Д. Білоус. Тільки той, хто сам попрацює в полі, відчує радість і гіркоту праці, зустрінеться з людьми, у яких руки пахнуть хлібом, землею, ранковими росами, зуміє по-справжньому оцінити працю хлібороба. Як влучно сказав про це М. Рильський:

*Яке це славне слово – хлібороб,
Що жартома ще звать і гречкосієм!
До слів найкращих я вписав його б,
До тих, які ми серцем розумієм.
З хлібом у нас зустрічають гостей,
Хліб на весіллях цвіте в короваї,
І кращих немає на світі вістей,
Ніж – хліб уродився на славу.
Щирим словом, хлібом та сіллю
Ми братів-гостей зустрічаєм,
Хлібом – новосілля й весілля,
І свято дружби-згоди квітчаєм.*

Україна славиться на весь світ своїми короваями. Кожне село, кожний хутір має свої традиції та секрети випікання хліба. Хліб пекли зазвичай у суботу, розраховуючи так, щоб до наступної випічки його вистачило на сім'ю. Супроводжувалася випічка цілою низкою ритуальних дій. Наприклад, не можна пекти хліб у п'ятницю та неділю, не можна стукати коритом чи діжею для хліба та бити по ньому руками, хліб треба качати до себе (тоді і сім'я буде при ньому), на лопату не можна класти по дві хлібини, не можна тримати відчиненими двері в хату в момент, коли хліб саджають у піч, не можна спечений хліб класти на столі, перевертаючи його. В. Жайворонок звертає увагу на те, що хліб – це Божий дар; не випадково випікають його переважно у формі сонця й називають святим [2, с. 618].

Шана до хліба простежується і у звичаях, настановах, які дають батьки дітям. Наприклад, непорушними на всій території України, незалежно від регіональних і територіальних відмінностей, завжди вважалося, що хліб потрібно їсти з непокритою головою; при ньому не можна лягати, насилати на когось прокльони; святий хліб не слід кидати під ноги, коли випадково падає, його піднімають, цілують і кладуть на стіл. Відбиття цього народного звичаю спостерігаємо і в мові сучасної української поезії: *То хліб, що матінка-гуцулка з долівки вчила піднімати, Як батька в руку цілувати* (Д. Павличко). Згадаймо також, що крихти й уламки хліба ніколи не викидали, а віддавали птиці чи худобі. За гріх вважалося не доїсти шматок хліба.

Хліб не лише найголовніша їжа, а й символ щастя, єднання, багатства, здоров'я.

Література

1. Грицик Н. Хліб – мовно-естетичний знак української культури / Н. Грицик // Мовознавчі студії. Фразеологізм і слово у тексті і словнику. – Дрогобич: Просвіт, 2010. – – Вип.2. – С.80-89.
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник – К.: Довіра, 2006. – 703 с.

Власова М. (ХНУСА)

ТОЛЕРАНТНОСТЬ И КУЛЬТУРА МЕЖНАЦИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ

Сегодня мы живем в мире, где интенсивно взаимодействуют различные национальные культуры, народы и религии. Этот фактор, с одной стороны, требует построения открытых отношений между людьми различных культур. С другой стороны, перед каждым народом стоит задача сохранения национальной, религиозной и культурной идентичности. Однако это желание не должно приобретать формы нетерпимости по отношению к носителям ценностей и религиозных представлений других национальных культур. Такое положение может возникнуть исключительно из-за непонимания или незнания истории, культурных традиций, религиозных учений других народов. Банальное невежество может стать причиной таких явлений, как расизм, религиозная дискриминация, агрессивный национализм и др. Знакомство с ценностями отдельных народов и основных конфессий позволит уйти от предрассудков и стереотипов в восприятии других культур, упрочит межнациональный и межконфессиональный мир.

Одним из условий сохранения культурного наследия, а также межнационального согласия, достижения взаимопонимания между народами является диалог культур, который основан на признании их равноценности. Способность к диалогу – показатель культуры этноса. Возможность развиваться имеет культура, которая не боится раствориться, взаимодействовать, обмениваться культурными ценностями. Важнейшим условием диалога является отсутствие притязания на собственное превосходство и превосходство своей культуры. Межкультурное общество — это общество, в котором разные культуры и разные национальные, этнические и религиозные группы населения не только проживают на одной и той же территории, но еще и взаимно признают образ жизни и ценности друг друга, а также поддерживают отношения взаимодействия. Толерантность является тем механизмом, который способствует трансформации обществ со множеством культур в межкультурные.

В психологии под толерантностью понимается терпимость к иному мировоззрению, образу жизни, поведению и обычаям. Толерантность не равносильна безразличию. Она не означает также принятия иного мировоззрения или образа жизни, она заключается в представлении другим права жить в соответствии с собственным мировоззрением. Толерантность означает уважение, принятие и правильное понимание других культур, способов самовыражения и проявления человеческой индивидуальности. Под толерантностью не подразумевается уступка, снисхождение или потворство. Проявление толерантности также не означает терпимости к социальной несправедливости, отказа от своих убеждений или уступки чужим убеждениям, а также навязывания своих убеждений другим людям.

В условиях мультикультурного общества одним из важнейших аспектов толерантности становится проблема межкультурного взаимодействия и приобщения к этому обществу подрастающего поколения. Однако зачастую общению мешают барьеры — все то, что препятствует эффективности коммуникации и блокирует ее. В межкультурной коммуникации выделяются шесть основных барьеров: допущение сходства (люди полагают, что все они одинаковы); языковые различия (люди думают, что слова и фразы имеют только то значение, которое они хотели бы передать); ошибочные интерпретации невербальных действий; влияние стереотипов и предрассудков; бессознательное стремление давать оценку всем незнакомым и культурным явлениям; тревога и неопределенности поведения партнеров по межкультурной коммуникации. И здесь на помощь приходит толерантность. Признание разных точек зрения представителей разных культур на один и тот же предмет – вот что главное в диалоге культур

Человечество состоит из отдельных народов, которые различаются по численности, степени консолидированности, определенности этнического самосознания, характеру расселения, культуре и т. д. Всего в мире насчитывается около 4 тысяч народов. По численности народы, этносы мира различны. Подавляющее большинство народов малочисленно. Только 310 народов имеют численность более 1 млн. чел., но на них приходится около 96% населения Земли. К крупнейшим по численности народам мира относятся: китайцы (хань) (1120 млн. чел.); хиндустанцы (219 млн. чел.); бенгальцы (176 млн. чел.); русские (146 млн. чел.); бразильцы (137 млн. чел.); японцы (123 млн. чел.). По языку народы объединяют в языковые группы и языковые семьи. Всего в мире выделяется 20 языковых семей. Языковая классификация народов существенно отличается от национальной, поскольку распространение языков не совпадает с этническими границами. Например, в бывших колониях Испании, Великобритании, Франции в Африке, Азии, Латинской Америке говорят на языках метрополий. В настоящее время в мире насчитывается более 220 суверенных государств, но лишь 20 считаются этнически гомогенными, т.е. однородными по составу. Этнические меньшинства в таких странах составляют менее 5% населения.

Все народы отличаются друг от друга широким специфическим набором черт в зависимости от места обитания, размеров территории, величины природных ресурсов, традиций, культуры, психологии и социально-исторического опыта. Свой вклад в ход мировой истории внесли народы – основатели древних цивилизаций, создав основу для будущей человеческой культуры. Можно выделить следующие пути достижения взаимопонимания народов, государств, цивилизаций. Во-первых, диалог между ними на протяжении длительного времени, обусловленный естественным ходом развития событий, географическими или историческими причинами (подобное взаимовлияние веками осуществлялось, например, между персами и греками в античные времена, а позднее между Европой и Азией по «Великому шелковому пути» и т. д.). Во-вторых, диалог народов, культур, цивилизаций посредством переговоров их представителей. Это осознанная и целенаправленная деятельность, не обусловленная историческими или географическими факторами (одним из главных инструментов этого является дипломатия).

В Древнем мире идеи и культура толерантности выражались в немалой степени в терпимости к иноплеменным богам и культам. Так, в древней Индии в «дхармах» – религиозно-философских и морально-политических установлениях «Законов Ману» – среди показателей, определяющих добродетельных правителей, называются качества, характеризующие толерантность: снисходительность, справедливость, благоразумие и т.д. Для индуистов представитель самых чуждых культов – нормальный человек, которого они уважают и готовы принять в свой мир, так как любые верования приемлемы в их религиозной системе. Индуизм – это множество культов, которые индийцы научились вписывать в свое миропонимание. Кроме индуизма в Индии имеет место буддизм, сикхизм, зороастризм, джайнизм, ислам, христианство. Пожалуй, самый сложный конфликт в Индии – между индуизмом и исламом – является порождением в первую очередь политических причин. Ни для Китая, ни для Индии немислимы религиозные войны, подобные Тридцатилетней войне в Европе, явившейся результатом разделения западного христианства на католицизм и протестантизм. В этих странах разные религиозные системы, сосуществуя вместе, создавали атмосферу терпимости.

В этико-политической доктрине древнекитайского мыслителя Конфуция идеями терпимости пронизана норма «жень» – человеколюбие (в переводе «жень» означает человеческое начало, гуманность, милосердие). Основная мысль сводится к следующему рассуждению: «Чего сам не желаешь, того не делай другим».

Мир, основанный на принципах толерантности, — это атрибут высокоморальной жизни человечества, это доброта, гуманность, уважение к другому человеку, другой стране, культуре, ис-

кренний интерес к иному, расширение собственных интеллектуальных границ и нравственных основ.

Необходимо отметить, что в западной цивилизации проблема толерантности впервые возникла именно на религиозном уровне, а религиозная терпимость положила начало всем другим свободам, которые были достигнуты в демократическом обществе.

Таким образом, толерантность в отношениях между людьми, нациями, культурами настолько важна, что Мировым сообществом была принята Декларация принципов толерантности, утвержденной ЮНЕСКО, а 16 ноября стал Международным днем толерантности.

Следовательно, вывод можно сделать такой: толерантный путь - это путь человека, который хорошо знает себя, комфортно чувствует себя в окружающей среде, понимает других людей, всегда готов прийти на помощь, с доброжелательным отношением к иным культурам, взглядам и традициям. А интолерантный путь - это путь человека, который думает о своей исключительности, с низким уровнем воспитанности, чувством дискомфорта существования в социальной среде, желанием власти, неприятия иных культур, взглядов и традиций.

В заключение напомним слова Вольтера: " Я не согласен с тем, что вы говорите, но пожертвую своей жизнью, защищая ваше право высказывать собственное мнение".

Гариева Назик (ХНУСА)

(науч. рук. к.филол.наук, проф. Креч Т.В.)

СИМВОЛИКА МАСОНОВ В АРХИТЕКТУРЕ

Для нашего сообщения ключевыми понятиями являются СИМВОЛИКА и МАСОНСТВО. Поэтому в нескольких словах необходимо определить суть этих понятий.

Символика — совокупность символов, используемых той или иной группой лиц, организацией, общественным или политическим образованием. Символика имеет огромное значение в истории искусства и развивается во времени вместе с культурой. Рассмотрим символику масонов в архитектуре. Так что же такое масонство и как символика масонов отразилась в различных архитектурных направлениях.

Масонство (франкмасонство, фр. *Franc-maçonnerie* переводится как вольный каменщик) — движение, возникшее в XVIII веке в виде закрытой организации. Этика и философия масонства опираются на монотеистические религии. Масонство существует в форме местных *лож* — обычно небольших групп численностью до 40—50 человек. Основной версией происхождения масонства считается версия о происхождении от средневековых корпораций строителей-каменщиков, однако существуют теории о более древнем происхождении масонства, начало которого выводится от орденов тамплиеров, или — в других версиях — от Ордена Розенкрейцеров. Вопрос о влиянии масонских идей на область художественной культуры остается малоисследованным в современной научной литературе. Возникновение масонства в Европе относят обычно к временам Средневековья, когда искусство еще не обрело самостоятельного статуса. Его связывают со строительством здесь огромных соборов, таких как Шартр или Контербери, воздвижение которых затягивалось на сотни лет. На их постройку съезжались тысячи строителей из разных стран, и здесь возникали объединения людей, связанных профессиональными интересами. У этих каменщиков (масонов) были свои обычаи, производственные секреты, своя иерархия, свои обряды посвящения - от ученика к подмастерью и от подмастерья к мастеру.

Возводимые ими соборы были не просто памятниками архитектуры. Это были символы Бога, Истины, Мироздания, открывающие для посвященных глубинные тайны бытия. И чтобы возводить их, эти масоны должны были обладать знаниями, позволяющими проникнуть в тайну Божественного замысла и надмирной гармонии. Наука о строительстве, архитектуре, геометрии ви-

делась им как совокупность сакральных, эзотерических знаний, черпаемых сначала из Библии, а позже - из проникающих в Европу учений Востока, античности, Древнего Египта, Каббалы и прочих таинственных источников. На свою деятельность в пределах человеческих эти каменщики смотрели как на отражение того, что сам Бог, Творец, Великий Архитектор Вселенной осуществлял в масштабах космических, - они создавали порядок из хаоса. Родиной нового масонства была Англия. Это новое масонство ориентировалось не столько на мистические учения Средневековья, сколько было связано с новым научным мировоззрением: с открытиями Галилея, Джордано Бруно, Ньютона, а говоря шире - с общим рациональным и либеральным духом эпохи Просвещения..

В 1691 году в одну из ранних лож был принят Кристофер Рен. И вполне естественно, что идеи масонства прежде всего проявили себя в архитектуре. В 1668 году началось строительство собора св. Павла по плану Рена. Рен спроектировал его в строгом, идущем от итальянского Ренессанса стиле палладианской архитектуры.

В архитектурном наследии Кристофера Рена влияния масонства на стиль его построек прослеживаются довольно трудно. Они проявляют себя разве что в частом употреблении им парных или сдвоенных колонн, составляющих важный элемент конструкции и декора собора св. Павла и многих других его сооружений. В сложной символике масонов парная колонна занимала едва ли не центральное место. Две колонны - Воаз и Яхин - стояли перед входом в храм Соломона, который считался ими прообразом всякой архитектуры, и символизировали активное и пассивное, мужское и женское начала. Еще одним архитектором- масоном является Джоан Соан.

В постройках Соана мы сталкиваемся с целым рядом странностей, которые трудно понять иначе как отражение идей масонства. Наиболее наглядным примером этого служит одно из главных его творений - музей в районе Далич на юге Лондона.

Снаружи здание представляет собой глухой кирпичный блок. Только две парные колонны - Боаз и Яхин - фланкируют один из его входов. Но когда оказываешься в его внутреннем пространстве, окунаешься в потоки льющегося из плафонов рассеянного света. С одной стороны, отсутствие окон здесь диктовалось самим функциональным назначением здания, специально предназначенного для хранения и показа произведений искусства. Но с другой, такая функциональная идея совпадала с основной идеей масонства: за нашим сумеречным материальным миром находится царство света, отделенное от нас непреодолимой преградой, и задача всего человечества - найти путь к этому царству. Смерть - лишь промежуточная станция на этом пути, ее не надо бояться, и она занимает большое место в масонских ритуалах и символике..

Согласно мифологии вольных каменщиков, первым архитектором на земле был строитель Ковчеха библейский Ной, в которого сам Великий Архитектор Вселенной вложил знания геометрии и математики, а одним из главных символов их профессии был циркуль. Сам Исаак Ньютон посвятил целый трактат расшифровке "божественной геометрии" храма Соломона в Иерусалиме, как он описан в первой книге Царств Ветхого Завета. Симметрия, строгость, простота форм - это еще со времен Кристофера Рена стало символом веры многих архитекторов нового поколения.

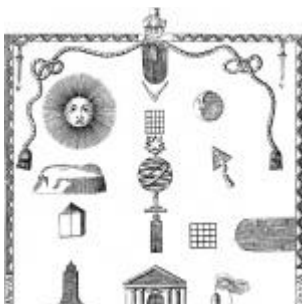
Масонские символы отражают в основном строительную тематику: угольник, молоток, топорик. Кроме этого, масоны собрали и более древние знаки, такие как шестиконечная и пятиконечная звезды, всевидящее око, наделив их своими тайными смыслами. Архитекторы оставляли эти тайные знаки на зданиях, порой ничего не подозревающих владельцев, таким образом, передавая сообщения для других масонов. Поэтому, увидев на здании что-то напоминающее масонскую символику, надо изучать, кто был архитектором, а кто владельцем этого дома.

В заключение я хочу показать вам символы философии масонов, которые чаще всего становились элементами архитектурных сооружений.

Колонны Я.: и Б.:

Врата для посвящаемого, выход к свету для ищущего, колонны храма Иерусалимского. Б.: - Северная колонна и Я.: - Южная колонна. Символические колонны напоминают исписанные иероглифами обелиски, которые возвышались перед египетскими храмами. Их находят и в двух округлых порталах готических соборов. Это две колонны Геркулеса, указывавшие границы, между которыми индивидуальность человека умирает. Северная колонна также символизирует разрушение, первоначальный Хаос; Южная - созидание, упорядоченность, систему, внутреннюю взаимосвязь. Это Земля и Космос, Chaos и Amber.

Ступени

Между колоннами Храма могут изображаться ступени, которые символизируют испытания и очищение стихиями при получении масонского посвящения.

Мозаичный пол

За колоннами следует мозаичный пол с чередованием в шахматном порядке белых и черных клеток. Символизм чередования белых и черных клеточек говорит о том, что области наших чувств все уравнивается со строгой точностью. Восприятие складывается по законам контраста. Мы отдыхаем по мере усталости, мы ценим удовольствие лишь в сопоставлении его с той же мерой страдания. Радость пропорциональна горю и тоске, им предшествовавшим..

Резец и молот

Для претворения в жизнь его работы ученику даются орудия - резец - представляющий установившуюся мысль, принятые решения, и молот - волю приводящую их в действие.

Резец указывает нам на преимущества образования, только лишь благодаря которому мы превращаемся в людей, соответствующих природе нашего исправного и совершенного сообщества.

Молоток - это инструмент, использующийся каменщиками для того, чтобы придавать камням правильную геометрическую форму. Ударами молотка стесываются острые углы, камень 'облагораживается', из 'дикого камня', становится камнем пригодным для строительства. Молоток является символом облагораживания и другого камня - Человека.

Камень грубый, камень совершенный

Рядом с колонной Б.: либо по левую сторону от Алтаря при открытии ритуальных работ ложи помещается грубый камень. Рядом с колонной Я.: или справа от алтаря помещается кубический совершенный камень, готовый к закладке, использованию в строительстве.

Отвес

Отвес используется каменщиками для проверки вертикальности стен. Для масона отвес является символом Истины. Истины не как абстрактного логического понятия, а Истины как Правоты слов и дел перед Богом и обществом.

Уровень

Уровень используется каменщиками для проверки горизонтальности поверхностей. Свободными Каменщиками используется как символ Равенства между людьми.

Лучезарная Дельта

Важнейший символ масонского храма всевидящее око или Лучезарная Дельта. Лучезарная Дельта обычно располагается в восточной части храма, а по обеим сторонам ее находятся Солнце (ближе к югу) и Луна (ближе к северу). Лучезарная Дельта - треугольник, с помещенным внутрь него оком – знаком просвещения или принципа сознания, иначе, всевидящее око В.: С.: В.:, постоянно присутствующее на всех работах ложи, создающее энергетику присутствия В.: С.: В.: при проведении ритуальных работ, постоянное излучение утверждение бытия. Это также символ осознания и внимания.

Таким образом символика масонов сыграла большую роль в формировании и развитии мировой архитектуры и является ценным наследием мировой культуры.

**Горохов О.В. (ХНТУСГ ім. П. Василенка)
(наук. кер. к.філол.наук, доц. Жук Л.Я.)**

МОВА – ЦЕ ВТІЛЕННЯ, ВИРАЗНИК І ТРАНСЛЯТОР КУЛЬТУРНИХ НАДБАНЬ

Ліквідуйте мову – оніміє і вмре національна культура – нація неминує зникне (Ю. Ілленко).

Формуючи міжкультурну комунікативну компетенцію, тобто збагачуючи їхні знання про інші культури, досліджуючи систему цінностей, ми, безумовно, поглиблюємо знання про свою культуру й систему наших цінностей, привносимо в неї щось нове й навчаємось студентів зберігати свою ідентичність і культуру. Видається надто актуальною і на сьогодні неперехідна за значенням теза Є. Маланюка, висловлена ще у 1954 році: „Може, найважливішим з наших завдань, як національної спільноти, було, є і буде: пізнати себе” [Цит. за Забужко: 5: 138].

На сьогодні це вже аксіома, що іноземна мова є не тільки засобом спілкування, але водночас й ефективним чинником знайомства студентів з культурними цінностями інших народів, засобом здобуття знань для розуміння подібностей та відмінностей в різних культурах. Процесу формування іншомовної комунікативної компетенції відбувається на засадах загальноприйнятої міжнародної рівневої системи для активного використання іноземної мови як в побутовому, так і в професійному спілкуванні шляхом вивчення соціокультурного компоненту як облігаторного її складника, в удосконаленні умінь та навичок оформити комунікативний намір вербальними засобами згідно з певною екстралінгвальною ситуацією і ментальними особливостями нації.

Ще Вільгельм фон Гумбольдт акцентував увагу на значних семантичних відмінностях між мовами, зазначаючи, що різні мови є носіями різних пізнавальних перспектив, різних поглядів на світ [3]. Цю точку зору поділяють такі вчені як Б. Уорф і Е. Сепір. Згідно Е. Сепіра, світ, описаний двома мовами, це не світ, описаний різними способами, а два різних світи [2]. Як зблизити ці світи, зрозуміти інший? Звичайно ж, за допомогою мови, оскільки саме мова дозволяє проникнути не тільки в сферу когнітивного, але й у сферу духовного, саме мова виступає як інструмент формування духовності людини, залучення її до всесвітньої гармонії, як інструмент досконалості й позитивного впливу людського духу.

Невід'ємною складовою вивчення іноземної мови в умовах сьогодення є формування міжкультурної компетенції студентів, яка розглядається як комплекс навичок, що дозволяють студентам розуміти відмінності між різними мовами й культурами та успішно спілкуватися з носіями інших мов і культур; інтегрувати в мультилінгвальному і мультикультурному світі. Вивчення і відтворення міжкультурних ситуацій студентами звісно є ключем до успіху в міжкультурному спілкуванні, але ми маємо охопити ще й весь комплекс лінгвокраєзнавчих, соціолінгвістичних, соціопсихологічних чинників, які можуть призвести до непорозуміння або збою комунікації. Так мають ураховуватись соціокультурні особливості організації різних видів комунікації, наприклад, вибір теми для встановлення контакту, схеми ведення ділових перемовин, телефонних розмов, дотримання протоколу, невербальні аспекти комунікації, традиції і норми поведінки. Варто зосередити увагу студентів на різних значеннях, які вкладають представники різних культур в одні й ті ж слова, на особливості вживання тієї чи іншої фрази в конкретній ситуації спілкування, на менталітеті. Слід пам'ятати, що не ідуть зі своїми поняттями у чужий універсум. І перш за все необхідно усві-

домити розбіжності між нами і західним англомовним світом, а ми відрізняємося від них за багатьма параметрами: за повагою до *privacy* – повага до власності як майнової, так і не влучання в особистісне життя, в організації власного фізичного простору, „у сприйнятті часу і простору – належність до монохромної та поліхромної культури” [4: 207-208]; в поняттях скромності й краси, лідерства, устремліннях до успішної кар’єри, в дотриманні чистоти, емоціях, виразі обличчя – *keep smiling* з одного боку, а з іншого – похмурі, злі, на яких відпечатана безвихідь, безпорадність. Звучать в унісон слова великої української поетеси Ліни Костенко: „наше життя – це чекання найгіршого і надія на краще” [6: 229]. Чи можливо настав час українізувати Україну та збудити приспаний ген свободи та гідності в кожній особистості? Ще одним із самих характерних для англоамериканських „правил мислення” є постулат „позитивного мислення”, приміром: я можу це зробити, я хочу / не хочу це робити – превалювання *хочу* над *мушу*, віра в свої сили та успіх: *Life was seen as a test; failure led to eternal damnation and hellfire, and success to heavenly bliss* [8: 40]. Позитивне мислення є не що інше як концентроване вираження національної ідеї позитивного, конструктивного ставлення до життя. В їх комунікативній поведінці превалюють демократизм і доброзичливість, незалежність та індивідуалізм, правдивість і толерантність, егалітаріанізм і самостійність у прийнятті рішень на протипагу нам, для котрих важлива думка співтовариства.

Семінари, обмін досвідом, обговорення нагальних проблем, проведення студентських конференцій, презентацій ґрунтуються насамперед на діалозі, оскільки діалог виступає як конкретне втілення мови в її специфічних засобах, як форма мовленнєвого спілкування, сфера прояву мовленнєвої діяльності індивідуума і ширше – як форма існування мови. Тому на широкий загал для дискусії виносимо думку Ю. Ілленка про нашу мову, яка видається актуальною як ніколи: „... мова стала – кордоном, мова стала – збройними силами, мова стала – філософією, освітою і просвітою, мова стала – правом, мова стала – правом, мова стала – виконавчою владою, мова стала конституцією, мова стала незалежністю, мова стала вивершенням духовної краси народу – мораллю [1: 81-82]. Можливо варто обговорити ключову проблему для нашого суспільства про словосполуку „друга державна мова”? Ю. Ілленко, нібито сьогодні писав: „Теорія другої державної бездоганно підкорює територію” [1: 77]. Є привід для міркувань?

Резюмуючи зауважимо, що мовлення завжди орієнтоване на співрозмовника і діалогічність будь-якого розуміння чужого висловлювання. Будь-яка взаємодія людей, за Л.П. Якубинським [7], є саме взаємодією: вона по суті намагається уникнути односторонності, хоче бути двохсторонньою і діалогічною.

ЛІТЕРАТУРА

- Афоризми та сентенції Юрія Ілленка Криниця для спраглих. / Автор ідеї, укладач та літературний редактор Ірина Фаріон. Співтворці укладання Людмила Ілленко, Пилип Ілленко, Андрій Ілленко. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. – 160 с.
- Брутян Г.А. Гипотеза Сепира-Уорфа. Лекція, прочитання в Лондонском ун-те в 1967 г. / Г.А. Брутян. – Ереван, 1968.
- Гумбольдт В. Фон. Язык и философия культуры / В. Фон Гумбольдт. – Москва, 1985.
- Жук Л.Я. Academic and Professional Communication : рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як навч. посібник для студентів, магістрів та аспірантів вищ. навч. закл. / [Л.Я. Жук, Є.С. Ємельянова, О.Л. Ільєнко]. – Х. : „Міськдрук”, 2011. – 268 с. Англ. мовою.
- Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. / О. Забужко. – 2-ге вид. – К.: Факт, 2009, 156 с. – (Сер. „Висока полиця”).
- Костенко Ліна. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с. – (Перлини сучасної літератури).
- Якубинский Л. П. Избранные работы: Язык и его функционирование / Отв. ред. А. А. Леонтьев/. Акад. наук СССР, отд-ние лит. и языка. Комиссия по ист. филол. наук. – М.: Наука, 1986. – 207 с.
- It’s Interesting to Know: Countries and People: навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ / Х.: ХНТУСГ ; [уклад. Л.Я. Жук, Є.С. Ємельянова]. – Х.: ХНТУСГ, 2010. – 42с.

Грибушенков О.І., Ні О.В. (ХНУРЕ)

ДИВОСВІТ РІДНОЇ МОВИ У ТВОРЧОСТІ ДМИТРА БІЛОУСА

Сьогодні, коли Україна розбудовує власну державу, коли на перше місце виходить питання збереження національного духу, особливо актуальними є положення лінгвістики про мову як генетичний код народу, як символічний знак, де фіксуються найважливіші факти з історії та культури народу. З цього погляду дослідження мовознавчої лірики Д. Білоуса є важливим і потрібним, має теоретичне і практичне значення, оскільки дає можливість широкого використання під час вивчення як окремих тем на уроках української літератури, так і на уроках мови (під час опрацювання різних розділів мовознавства), українознавства, історії, географії, вивчення рідного краю, щоб українці ХХІ століття плекали, берегли рідне слово, були горді називатися «українцями».

Твори поетичного мовознавства Д. Білоуса мають велике пізнавальне й виховне значення. Вони дають можливість в образно-емоційній формі пізнати внутрішній світ і духовні запити людей різних епох, прослідкувати походження багатьох слів, крилатих виразів, висловів класиків світової літератури, розширити свої знання про лексико-семантичну універсальність нашої мови.

У нашій літературі немало високохудожніх творів про материнську мову. Дослідженням творів Дмитра Білоуса займалися: Л. Грозян, В. Забаштанський, В. Коптілов, В. Лупейко, М. Томенко та багато інших. Як стверджує Віктор Лупейко, «праця Дмитра Білоуса на ниві поетичного мовознавства (можна це літературне явище назвати й літературною поезією) не має аналогів не лише в нашому красному письменстві, а й в літературах інших народів» [5]. «Не знаю нікого з наших поетів, хто так жив би у Слові, як Дмитро Білоус. У Слові сокровенному, влучному, народному, у Слові вишуканому, добірному, книжному. У Слові, зверненому до дитини, й Слові, адресованому дорослому аматорові поезії», – слушно зауважив Віктор Коптілов у статті «Життя у слові», написаній до 80-річчя з дня народження Д.Г. Білоуса [4]. За словами Л. Грозяна, твори Д. Білоуса прочитуються як наукова поезія, в яких проявляється нерозривно естетична єдність раціонального та ірраціонального начал, науковий компонент (найбільше історико-філологічний) визначає зміст [2].

Автори ставлять за мету – дослідити таке унікальне явище літератури як мовознавчу поезію Дмитра Білоуса. Саме література як вид мистецтва спроможна передавати загальнолюдські цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ людини, позитивно впливати на її свідомість, морально-етичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак.

Більше 60 років продовжувалося творче життя Дмитра Григоровича. Він відомий читачеві як гуморист, сатирик, епіграміст, який вражає дотепністю, високою культурою вірша, перекладач, чиє ім'я прикрасило антології та окремі книжки зарубіжних поетів, автор творів для дітей. Як правило, твори Дмитра Білоуса присвячені темі рідної мови, відносяться до громадянської лірики, однак у Д. Білоуса, крім глибоко розробленої цієї теми, є твори специфічні, які пояснюють явища мовознавчі (походження крилатих виразів, географічних назв, етимологію слів, особливість перекладу, понятійний апарат лінгвістики). Тому доцільне введення у літературознавчий обіг поняття «мовознавча поезія» як таке, що дає трактування наукових мовних понять, як-от: лінгвістичних термінів, етимологію слів та крилатих виразів тощо; виражається метафоризацією наукової лексики.

Про джерела цієї незвичайної роботи Дмитро Григорович розповідає: «Українська мова своєю милозвучністю посідає одне з перших місць між європейськими... І ось болісний парадокс: саме ця мова зазнала приниження, як мало яка інша, і в мене виникла думка написати книжечку віршів про українську мову в сузір'ї інших мов... Понад два роки я вів передачі по радіо «Слово про слово», брав участь у телевізійних передачах «Живе слово». Поступово сторінка за сторінкою, складалася незвичайна книга – «Диво калинове», що вийшла друком у 1988 році» [1]. Художні особливості збірки – щира розмова мудрого автора як рівного з рівним з читачем, розмаїття віршових розмірів, широке залучення до поезії усної народної творчості, побратимська повага до інших народів, ґрунтовні пояснення окремих слів та ідіом, присутність на кожній сторінці книги

творця мови – нашого народу. Праця Дмитра Григоровича високо оцінена: він удостоєний Державної премії України імені Т.Г.Шевченка.

«Чари барвінкові» (1996 р.) – новий великий «мовознавчий поетичний цикл» [5]. Книга щедро засяяна поетичними дослідженнями – Білоус відкриває глибинність сотень слів та фразеологізмів. Володимир Забаштанський зауважує, «щоб написати такі поетичні книги, як «Диво калинове» і «Чари барвінкові», автор має глибоко знати характер свого народу, його історію, побут, культуру, педагогіку, тобто в одній особі треба бути і поетом, і вченим-мовознавцем, народознавцем, істориком, філософом, педагогом, – на щастя, все це є в Дмитра Білоуса» [3]. Нова книга Д. Білоуса «За Україну молюся» (2000 р.) логічно продовжує попередні, додаючи нові барви, нові нюанси, висвітлюючи нові грані рідної мови. Літературознавець Микола Томенко про названі три збірки Білоуса сказав: «Наш поет створив високохудожню, динамічну, потужну, об'ємну, всеохоплюючу мовностилістичну енциклопедичну трилогію, якої ще не було в нашій українській літературі... Це триумф нашого рідного слова! І слава Богу, що є такі сини, яким болить це слово і хочуть вони, щоб і нам боліло у найвідповідальніший момент творення нової України» [6].

Якщо дві перші книги «Диво калинове» і «Чари барвінкові» – це поетична розповідь про дивовижну красу і чарівливі таємниці рідної мови, то третя – «За Україну молюся» – це несподіваний ракурс захоплюючої розповіді про диво рідномовної молитви і чари прадавніх свят, які доніс до наших днів український народ» [1].

Отже, Д. Білоус проніс щиру і трепетну любов до мови і до всього рідного крізь усе своє життя. Ця любов вихлюпнулась у неповторне поетичне слово. Книги "Диво калинове", "Чари барвінкові", "За Україну молюся", "Безцінний скарб" пронизані палким бажанням автора розкрити багатство нашої мови, допомогти зрозуміти гнучкість, витонченість її форм, роль у житті багатьох поколінь українців. Свій талант Д. Білоус віддає прекрасній справі прилучення молодого читача до скарбів української мови. Творчий доробок письменника – це літературне явище, яке ще не вивчене в сучасному літературознавстві, хоча вірші з його збірок введені до шкільних підручників, є настільними книгами вчителів-словесників, а окремі фрази стали крилатими виразами .

Література

1. Білоус Д. Г. Чари барвінкові: Вірші / Д. Г. Білоус. – К. : Веселка, 1996. – 174 с.
2. Грозян Л. Буфонадні та гротескні засоби як вид художньої образності (на прикладі поезій Дмитра Білоуса) / Л. Грозян. – К. : Просвіта, 2003. – С. 73-74.
3. Забаштанський В. Диво дивує, чари чарують / В. Забаштанський. – Львів: Літературна Україна, 1997. – 370 с.
4. Коптілов В. Життя у Слові: До 80-річчя Дмитра Білоуса / В. Коптілов. – Львів: Літературна Україна, 1997. – 218 с.
5. Лупейко В. На бистрині життя / В. Лупейко. – К. : Рідна школа, 1995. – С. 14-15.
6. Томенко М. Духовні висоти Дмитра Білоуса / М. Томенко. – К. : Освіта України, 2001. – С. 10.

Губарева С.А., Рахманов Рустам Насимхон угли (ХНМУ)

ЭКСПЛИКАЦИЯ ИДИОЭТНИЧЕСКОГО И НАДНАЦИОНАЛЬНОГО В РУССКИХ И УЗБЕКСКИХ ПАРЕМИЯХ ТЕМАТИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ «ДРУЖБА»

Паремиологический фонд языка является хранилищем культурно маркированных знаков, которые отражают стержневые ценностные установки и стереотипы. Сопоставление паремий различных языков позволяет описать менталитет носителей языка, определить специфическое и универсальное в восприятии мира. Достаточно продуктивным является сравнение паремий по тематико-идеографическому принципу.

Целью данной работы является сопоставительный лингвокультурологический анализ русских и узбекских пословиц и поговорок тематической парадигмы «Дружба». В результате данного

анализа предполагается выделить идиоэтнические компоненты и наднациональный универсум, составить собирательные портреты носителей русского и узбекского языков.

Согласно узбекско-русскому словарю под редакцией С.Ф. Акобировой и Г.Н. Михайлова и Русско-узбекскому словарю в двух томах, слово «друг» является эквивалентом узбекского «дўст», однако, по данным толковых словарей, количество значений у данных лексем разное [3, 277; 5, 130].

Так, первое значение «человек, который связан с кем-нибудь дружбой, взаимным доверием, близкий человек» зафиксировано в Толковом словаре живого великорусского языка В.И. Даля, в «Толковом словаре русского языка» С.И. Ожегова и в Толковом словаре узбекского языка под редакцией Магруфова: *Верный друг. Друг семьи* [1, 495; 2, 154; 4, 244].

Однако только в двухтомнике в отдельное толкование выделена **форма обращения**: *Постой, друг!* [4, 244]. Вероятно, это связано с частотным употреблением данной формы в узбекском языке в отличие от русского, где чаще используются обращения, сконструированные, например, на основании гендерного признака: *Женщина, вы здесь не стояли!*

Также в обоих языках реализуется следующее значение «сторонник, приверженец, защитник»: *Айболит – друг животных* [1, 495; 2, 154; 4, 244].

Но только «дўст» имеет религиозное значение: «**Бог**» [4, 244]. Так обращаются к Богу и умоляют его. Для русской духовной культуры использование лексемы «друг» в качестве обращения к Богу не просто фамильярно, но и недопустимо.

Рассмотрим, как в русских и узбекских пословицах отражаются представления народа о друге и выделим наиболее обширные подгруппы, сформированные по принципу соответствующих смысловых доминант.

Так, паремии обоих языков эксплицируют мысль, что **настоящий друг проверяется бедностью, несчастьем**: *Друг познается в беде* (рус.); *Nomardni jang sinaydi, Do'stini – muhtojlik – Трусливый – в бою определяется, друг – в нужде* (узб.).

Но только для русского языка характерна и противоположная точка зрения – **дружба проверяется достатком, счастьем**: *Была дружба, пока нужда* (рус.), *Сытый голодному не товарищ* (рус.).

Проверенных друзей рекомендуется не забывать и не предпочитать им новых: *Старый друг лучше новых двух* (рус.); *Kiyimning yangisi – yaxshi, Do'stning – eskisi – Новая одежда – хорошо, а друг должен быть старым* (узб.).

Широко реализуется утверждение «**друг дороже материальных благ**»: *Не имей сто рублей, а имей сто друзей* (рус.); *Do'stlik – barcha boylikdan afzal – Дружба – лучше, чем земное богатство* (узб.).

В свою очередь, суждение «**деньги (счет) губительны для дружбы**» в русских пословицах оценивается неоднозначно: с одной стороны, деньги – помеха в развитии дружеских отношений (*Не давай денег, не теряй дружбы* (рус.)), с другой стороны, приветствуются **счет, деловые отношения между друзьями**: *Счет дружбы не портит* (рус.).

В узбекском языке деловые отношения однозначно противопоставляются дружбе: *Eshak eti go'sht bo'lmas, Savdogar hech do'st bo'lmas – Шкура осла быть не может мясом, продавец – другом*.

Что касается неких собирательных образов узбека и русского такими, какими они предстают в дружбе, опишем их в самом общем виде.

Дружба и друзья представляются узбеку как величайшее богатство, настоящие друзья для него близки, как родственники (*Yaxshi do'st yuz qarindoshdan yaxshi – Хороший друг лучше ста родственников* (узб.)). Узбек снисходительно отнесётся к недостаткам товарища (*Aybsiz do'st izlagan do'stsiz qolar – Тот, кто ищет друга без вины, останется без друга* (узб.)), но корыстная дружба для него является не прочной прочной (*O'pka, yurak go'sht emas, Hisoblashgan do'st emas – Легкие, сердце не мясо, Расчетливый – не друг* (узб.)).

Русский довольно противоречив в своём отношении к другу: наряду с готовностью пожертвовать самым дорогим и последним (*Больше той любви не бывает, как друг за друга умирает* (рус.)) прослеживаются определённый эгоизм, первоочередность заботы о своём собственном

благополучи (Дружба дружбой, а деньги врозь (рус.)). Русский отличается от узбека, полагающегося на друга во всём, своим недоверием (Дружиться дружись, а нож за пазухой держи (рус.)), для него довольно весомым элементом дружеских отношений является равенство социального статуса (Гусь свинье не товарищ (рус.)).

И, конечно же, для миропонимания обоих народов характерно восприятие друга, как величайшего богатства: Нет друга – ищи, нашел – береги (рус.), Do 'stlik – barcha boylikdan afzal – Дружба – лучше, чем земное богатство (узб.).

В ходе исследования паремий тематической группы «Дружба» был сделан вывод, что представления о дружбе, конструирующие картины мира носителей русского и узбекского языков, имеют как общие точки соприкосновения, так и биполярные или специфические. Данная тематическая группа отражает как общекультурные, общечеловеческие, так и ментальные ценности.

Следует также отметить, что универсальные характеристики социума формулируются с помощью специфических для каждого народа языковых средств и конструкций.

Классификация паремий тематических парадигм по смысловым доминантам является открытой системой и может трансформироваться параллельно с развитием русского и узбекского языков.

Литература:

1. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: Т. 1-4. – Москва: Русский язык, 1989. – Том I, А-З. – С. 495-496;
2. Ожегов С. И. Словарь русского языка. – Изд. 3. – Москва: Государственное Издательство Иностранных и Национальных словарей, 1953. – С. 154;
3. Русско-узбекский словарь: Т. 1-2. – Ташкент: Главная редакция Узбекской Советской Энциклопедия, 1983. – Том I, А-О. – С. 277;
4. Толковый словарь узбекского языка / Под редакцией З.М. Магруфова: Т. 1-2. – Москва: Русский язык, 1981. – Том I, А-Р. – С. 244;
5. Узбекско-русский словарь / Под редакцией С.Ф. Акобировой и Г.Н. Михайлова. – Ташкент: Главная редакция Узбекской Советской энциклопедии, 1988. – С. 130.

Данкова Є.О. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

МОВА – КОШТОВНИЙ СКАРБ НАРОДУ

Мова – це серце нації, а нація має своє обличчя, свій характер, свою культуру, мораль, честь і гідність, свої святощі, своє минуле, теперішнє і майбутнє. Мова – це невичерпна духовна скарбниця, яку народ постійно збагачує своїм досвідом, здобутками свого культурного розвитку.

Мова - це святі скрижалі нашої нації. В якій кожне покоління бере те, що вимагає певна доба: самовираження, духовні цінності, моральну чистоту. Український письменник Сергій Плачинда так писав про мову: *«Мово рідна! В тобі - мудрість віків, і зойк матерів, і пісня серця дівочого, і крик новонародженого. Світловолоса діво! Єдина печаль пройме, що не вистачить життя аби переплисти твій мовний океан. Бо ти є Вічність. Ти є Правда, Добро і Краса народу. То ж такою будь, мово рідна!»*

Україна й українці були і великою мірою залишаються носіями первісних мовно-культурних традицій та водночас їх прямими спадкоємцями, незважаючи на постійне змішування різних антропологічних типів, що з давніх-давен населяють Євразію.

Нинішню мовну ситуацію України характеризує конфлікт між двома літературними мовами – українською та російською. Асиміляція значної частини українського населення, що спричинила ослаблення національної самосвідомості українців, витіснення української мови російською у схі-

дних, південних і частково центральних областях України, передусім у великих промислових центрах, становить одну з головних перешкод у побудові національної держави, незалежної від колишньої імперської метрополії.

Деформованість мовної ситуації України полягає в тому, що співвідношення українськомовної та російськомовної частин населення не відповідає співвідношенню українців і росіян на її території. Внаслідок відсутності фронтального соціологічного дослідження території України більш-менш точний кількісний розподіл населення за мовною ознакою невідомий. Загальну картину ускладнює також наявність носіїв змішаного українсько-російського мовлення, так званого суржику.

Викривлена мовна ситуація країни блокує реалізацію іншої надзвичайно важливої ролі національної мови — об'єднувальної. У державотворчому процесі національній мові належить чільна роль. Об'єднати і відокремити — ось дві головні функції, які вона виконує. Об'єднати населення всередині країни, відокремити зовні, від сусідів. І скільки б політики не намагалися віднайти якісь інші чинники суспільної консолідації, ефективнішого засобу, аніж поширення загальнонаціональної мови, вони не знайдуть.

Спільна мова є одним з головних факторів, які забезпечують солідарність населення і, відповідно, стабільність держави. Не випадково спілкування, що заходить у глухий кут, визначають фразеологізмом *«вони говорять різними мовами»*. Країна, в якій панують мова і культура колишнього колонізатора, не розвиватиметься як країна незалежна, а розвиватиметься як країна пост-колоніальна.

Проводячи безкінечні дискусії з приводу мовних проблем, ми часто зводимо їх до абстрактного теоретизування, не враховуючи людського фактора мовної поведінки, а саме він визначатиме майбутнє української мови. Адже конфліктують не українська і російська мови, конфліктують їх носії. Як зазначає видатний французький мовознавець А. Мартіне, *«мова перемагає своїх суперників не завдяки якимось внутрішнім якостям, а тому, що її носії є войовничішими, фанатичнішими, культурнішими, заповзятливішими»*.

Втрата мовної стійкості і пов'язаного з нею почуття національної солідарності може призвести до зникнення великого за чисельністю народу, натомість розвиненість цих рис дає сили і невеликому народові вберегти себе від поглинання імперським Молохом.

Роль мови в житті людини та спільноти, а отже, і в цьому глобальному співробітництві людей і націй визначається дуже конкретними функціями.

По-перше, окрім комунікативної, мова виконує ще: гносеологічну (пізнавальну); експресивну (енергетично-почуттєво-емоційну); творчу, зокрема мислетворчу; номінативну (називну); ідентифікаційну (націєвотвірну), культурогенеративну, естетичну функції.

А по-друге, в названих функціях мови, власне, і втілені найважливіші психоемоційні, когнітивні (пов'язані зі свідомістю) механізми розвитку людини та нації.

Людина і нація тільки тоді можуть бути повністю функціональні, якщо їх базова функціональна сфера — мова — виконує усі належні їй функції. Нею може бути тільки національна мова. В іншому випадку, людина і нація створюють собі штучні перепони до прогресу і ніколи не реалізують себе повністю.

Позиція невтручання влади у мовно-культурні процеси, що відбуваються у країні, знайшла виправдання в концепції «ненав'язування свого», яка виникла ще в час президентства Л. Кравчука внаслідок хибного перенесення антитоталітарних засад ідеологічного плюралізму відкритого суспільства на завдання побудови суверенної держави, що потребують передусім активізації об'єднуючих чинників, а серед них державній мові належить чільна роль. Тому концепція «ненав'язування свого» в мовно-культурній сфері країни з тяжкою спадщиною тривалого розмивання основ національної своєрідності є хибною у самій своїй суті. Складність конфліктної мовної ситуації України вимагає адекватних ступеню складності зусиль, спрямованих на оздоровлення ситуації. Зволікання в цій справі заганяє всередину, сприяючи її загрозливому розростанню, одну з найтяжчих хвороб українського суспільства.

«Не слід гадати, що зміцнення позицій мови відбудеться саме собою, — пише відомий мовознавець Орест Ткаченко, — або що нам би вибачили нащадки, якби через нерозум і недбальс-

тво ми втратили свою мову, і що це можна було б «списати» на «несприятливі обставини». Мовна стійкість народу залежить не стільки від обставин, скільки від його бажання і волі. При бажанні можна воскресити навіть мертву або напівмертву мову, при небажанні — можна і з цілком живої мови зробити мертву».

«Найбільше і найдорожче добро в кожного народу - це його мова...» - писав свого часу Панас Мирний. У всі віки, у всі часи, на всіх перехрестях історії мова була тим скарбом народу, який нічим не можна замінити. Скільки натхненних слів сказали про неї поети й письменники, скільки шедеврів створено за допомогою слова! Адже воно безсмертне. Ніхто ж не заперечить прадавню біблійну істину: *«Спочатку було Слово, і Слово було Бог»*.

Зародившись на світанні слов'янського життя, наша мова перенесла великі випробування, але зберегла свою неповторну красу і милозвучність.

Дмитренко І.В. (ХНУРЕ)

(наук.кер. ст. викл. Сергієва А.В.)

ДУХОВНА СУТНІСТЬ МОВИ: ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД

Історія кожного народу немов тернистий шлях, що веде нас крізь усі негаразди і незгоди, усі занепади і піднесення. І кожна нація сама обирає чого буде більше, зберігаючи або втрачаючи всю спадщину, як матеріальну, так і духовну, що була закладена для неї предками.

Однією з головних ланок народної спадщини є мова. Мова – не лише засіб спілкування між людьми. Мова – душа народу, його духовна сутність. Саме у мові нація загартовує свою історію, свій досвід, свою самобутність.

Мова стає для народу наче другою природою, оточує його всюди і знаходиться поруч протягом усього його існування. Втрата рідної мови, зречення від неї може бути порівняно лише з неповагою до матері й батька.

Павло Мовчан у своїй статті написав: "Мова – це п'ята ефірна стихія, яка облягає національний простір, і зменшення її сфери призводить до утворень своєрідних озонних отворів, через які вривається чорна енергія, що деморалізує народ... Мова – цепевним чином і антропологія. Зміна мови не може не позначатись на зміні антропологічного типу. Зменшується об'єм пам'яті, відповідно змінюються і півкулі мозку. Якщо замість 40 найменувань криги у балкарцівчи 30 назв снігу у ненців вживається лише одна – просто "сніг", і просто "крига", то, зрозуміла річ, це не може не позначитись на всіх параметрах того чиншого генотипу".

Сучасна українська літературна мова формувалася протягом багатьох століть. Вона виникла як окрема самостійна мова з властивими їй оригінальними й глибоко самостійними рисами тільки на певному ступені розвитку слов'янських народів. Розглянемо основні етапи розвитку української мови та ті чинники, що впливали на її формування. Доведемо давність української мови на світовій мапі мов.

Розвиток української мови можна розділити на п'ять етапів: праслов'янський (з IV–III тис. до н. е. до VI–VII ст.), протоукраїнський (VII–XI ст.), давньоукраїнський (XI–XIII ст.), середньоукраїнський (з XIV–XV до кінця XVII ст.) та сучасний (від останніх років XVII ст. до сьогодні).

Після розпаду праслов'янської мови її східнослов'янські діалекти були ближчими між собою, ніж у пізніші часи. Це були протоукраїнські, проторосійські, протобілоруські базові говори, які протягом історично тривалого часу (з VI до XI ст.) внаслідок складних змін на рівні фонетики, лексики, граматики «переросли» в окремі східнослов'янські мови. Протоукраїнський етап характеризувався початком існування спільнослов'янської мовної єдності, яка з утворенням Київської Русі й виникненням на основі східнослов'янських племен давньоруської народності переросла в давньоруську мову. У цей етап сформувалася низка переважно фонетичних ознак.

Разом з остаточним прийняттям християнства 988 р. на Русі почала використовуватися церковнослов'янська мова. Поступово в текстах, написаних церковнослов'янською мовою, почали з'являтися слова та звороти з живої розмовної мови Русі, яка є одним з етапів розвитку сучасної

української мови. Нерелігійні, насамперед офіційні тексти писалися іншою мовою, яка за традицією називається давньокиївською писемно-літературною, або давньоруською мовою. Спочатку давньокиївська писемно-літературна мова була стильовим різновидом церковнослов'янської мови (середній стиль), але під впливом розмовної мови населення Русі вона поступово змінювалася, повільно віддаляючись лексично і граматично від церковнослов'янської. В цей період сформувалися специфічні українські фонетичні ознаки, відбувся процес занепаду зредукованих; виникли характерні лише для української мови лексеми, виявилися втрачені іншими слов'янськими мовами морфологічні особливості. 1187 р. писемні джерела вперше фіксують слово «Україна».

У середньоукраїнській етап розвитку української мови (з XIV–XV до кінця XVII ст.) завершилося формування основних протиставлень у фонологічній системі (тверді – м'які, дзвінки – глухі), різновидів простих і складних речень, самобутнього лексичного складу української мови. Наприкінці XIV ст. у Великому князівстві Литовському найуживанішою в усіх сферах життя стала літературна староукраїнська мова, або «руський език», що була сумішшю церковнослов'янської, розмовної старобілоруської та розмовної староукраїнської мов з окремими словами та зворотами польської та латинської мов. Паралельно з нею функціонувала і друга літературна церковнослов'янська мова. Розмовна мова українців відрізнялася як від «руського езика», так і від церковнослов'янської мови.

Нова українська мова починається з «Енеїди» І.П. Котляревського, три частини якої побачили світ 1798 р. Це період остаточного становлення всіх мовних рівнів, виникнення сучасної літературної форми української мови, закріплення за нею єдиної офіційної назви.

Наша рідна мова має дуже яскраву та багатовікову історію. Вона є однією з прадавніх слов'янських мов і є рідною для мільйонів людей. Для кожного з нас мова є ніби ниточкою, що пов'язує з нашими предками, з їх культурними та духовними здобутками.

Ми маємо десятки фактів, що свідчать про історичний статус нашої мови. На даний момент українську мову вивчають у багатьох університетах світу, а спілкуються нею навіть далеко за кордонами нашої держави.

Українська мова має усі задатки для ще більшого розвитку. Ми лише маємо дбати про це. Не можна просто зупинити у розвитку те, що наші пращури так плідно і довго збирали та накопичували для нас. Не можна кидати напризволяще те, що весь світ визнав як найспівучішу мову.

Саме тому, хотілось би, щоб кожен українець та українка пам'ятали про важливість та значущість рідної мови не лише як способу спілкування, а й як способу передачі культурної, соціальної та духовної спадщини нашим нащадкам.

Література

1. Бацевич Ф.С. Рідна мова: об'єктивність існування чи суб'єктивність вибору? / Ф.С. Бацевич. – Світогляд, – 2008. – № 2 (10). – С. 43 – 50
2. Зарицька І.М. Українське ділове мовлення: Практикум./ І.М. Зарицька, І.О.Чикаліна. – Донецьк, 1997. - 127с.
3. Історія української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_української_мови
4. Крижанівська О.І. Історія української мови. Історична фонетика. Історична граматики / О.І. Крижанівська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academia-pc.com.ua/product/202>
5. Мовчан П. «Мова – явище космічне» / П.Мовчан // Літературна Україна №43. – 46-48с.

Дмитрієв К.І. (ХНУРЕ)

(наук.кер. ст. викл. Циганенко В.Л.)

МОВА В ЖИТТІ НАРОДУ

Мова – це не тільки засіб порозуміння між людьми. У мові нація загодує всю свою історію, багатівіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність.

Мова для кожного народу стає ніби другою природою, що оточує його, живе з ним всюди і завжди. Без неї, як і без сонця, повітря, рослин, людина не може існувати. Як великим нещастям обертається нищення природи, так і боляче б'є по народіві зречення рідної мови чи навіть неповага до неї, що є рівноцінним неповазі до батька й матері.

Мова – основа духовного життя народу, втрата її, як сказав великий український письменник Панас Мирний, “смерть для його душі” [1, с. 71]. Саме тому загарбники України, бажаючи зламати волелюбний дух українського народу, проводили політику знищення нашої мови, особливо багато випробувань вона зазнала в ХІХ–ХХ століттях.

Як ви вже знаєте, люди в процесі суспільної діяльності мають постійну потребу вступати в різні стосунки з іншими людьми, погоджувати з ними свої дії, ділитися власним досвідом і запозичити собі досвід інших членів колективу, давати поради й розпорядження і отримувати. Інакше кажучи, люди завжди мають потребу в спілкуванні з іншими членами суспільства.

Мета нашої роботи проаналізувати історію, значення української мови на сучасному етапі, її вплив на носіїв – народ.

Українська мова, як окрема, почала формуватися у ХІV столітті, виділившись із східнослов'янської мовної спільності (давньоруської мови). Тому близькоспоріднені з українською мовою – це російська та білоруська. Норми нової української літературної мови починають складатися ще з кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ століття. Вони зароджуються насамперед у творах І. Котляревського, І. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка [6, с. 3].

Нині українська мова оживає в школах і дитячих садках, на телеекранах, на високому рівні державного спілкування. Плекали, пестили, допомагали жити їй в усі ці складні часи, коли мова наша була на межі зникнення, охоронці слова – українські письменники-патріоти.

Відродження української мови прийшло з творчістю великих майстрів слова І. Котляревського, І. Квітки-Основ'яненка, Є. Гребінки, П. Гулака-Артемовського, Г. Сковороди і особливо Т. Шевченка.

Шевченкова мова – зразок найпильнішої уваги творця до народного слова. Саме тому Кобзар став основоположником нової української мови, предтечею її сучасного розвитку. На струнах своєї поетичної кобзи він відтворив чудовий мелос української мови, пісенний її лад, багатство образних засобів

Мова для Т. Шевченка – це найвищий дар людини й народу, талісман їхньої долі, таланту, безсмертя. Розуміння ролі мови в житті народу визначає й естетичне кредо Лесі Українки, М. Коцюбинського, В. Винниченка, П. Тичини, О. Довженка, М. Хвильового, Л. Малишка, М. Рильського, О. Гончара, М. Стельмаха, молодших провідних митців слова – Д. Павличка, Л. Костенко, В. Симоненка, Б. Олійника, І. Драча, М. Вінграновського, Г. Тютюнника.

Мова така ж жива істота, як і народ. Багато митців-письменників допомагали кожному народіві розвинути його мову і тим високо підносили його угору серед інших народів, бо немало славиться поміж людьми той народ, у якого мова розвинута та збагачена творами всякого письменства. Україна, як і українська мова, мають свою історію.

Україна... В одному цьому слові бринить жмуток смутку і краси, величі і слави, країна, де найбільше люблять волю і довго не мали її, країна гарячої любові до народу, вікової боротьби за щастя, рівноправність, незалежність [1, с. 27]. Така ж доля спіткала і мову.

Зараз Україна – незалежна держава. І вона, звісно повинна мати свою мову, повинна відродити її з розумом, повагою, відродити культуру, не поспіхом та указами, а серцем і бажанням. Мова живе, її життя, її власна історія міститься в постійній зміні: зникають старі звуки, з'являються нові, і вони міняються, як і форми слів та їх значення, синтактичні звороти.

Увесь духовний і матеріальний поступ людства будується на мові, історія якої тісно пов'язана з політичною долею того народу, котрий нею говорить. Мова – це найкращий засіб взаємин окремих людей, засіб їх духовного об'єднання і впливу. Без мови нема народності, рідна мова найкраще відбиває в собі думки й почуття окремої людини, суспільності всього народу. У мові, її історії, розвитку й виробленні відбилися перші ознаки проявів самостійного духовного життя в

майбутньому окремого народу. Найголовніші індивідуальні ознаки народу – це його мова, література, мистецтво, пісні, усна творчість.

Мова – це характер народу. У ній відбито його національні звичаї, побут, нахили. Мова – це ще й історія народу. Від найдавніших часів наші предки залишили в мові свої глибокі сліди. У мові відбивається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого [1, с. 61].

Нашому поколінню треба плекати кожне слово рідної мови, передане нам у спадок від наших пращурів. Нам треба вивчати, розвивати, берегти свою мову, бо без неї народ перестає бути самостійним, незалежним і багатим. Ми не маємо права забувати, що за любов до української мови, до рідного народу багато письменників часто платили власним життям. Сучасний український поет сказав:

Коли забув ти рідну мову,
Яка б та мова не була –
Ти втратив корінь і основу,
Ти обчухрав себе дотла (Дмитро Білоус) [1, с. 24].

Людина може володіти кількома мовами, залежно від її здібностей, нахилів і прагнень, але найкраще, найдосконаліше вона має володіти, звичайно, рідною мовою. І це не тільки й тому, що рідна мова, – це невід'ємна частка Батьківщини, голос народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукуються найтонші, найніжніші струни людської душі.

Мова – це золотий запас душі народу, з якого виростаємо, яким живемо, завдяки якому маємо право милуватися рідним краєвидом. Мова – найкращий цвіт, що ніколи не в'яне, а вічно живе, розвивається і процвітає [1, с. 116].

Престиж мови залежить не від неї самої, а від її носіїв. На жаль, не всі українці усвідомлюють це. Тому українська мова в нашій державі стане престижною тоді, коли ми не будемо її соромитися, коли оволодіємо усім багатством її, навчимося гарно, виразно, правильно говорити по-українськи і будемо пишатися, що ми, українці, маємо таку чудову мову. А неукраїнці будуть відчувати задоволення від того, що володіють цією мовою, будуть шанувати її і тих, хто її створив. Але насправді бажане ще досить далеко від реального.

Громадяни нашої держави, як і всякої іншої, мають мовні обов'язки, що полягають у захисті та збереженні рідної мови. Захист рідної мови – найприродніший і найпростіший, найлегший і найнеобхідніший спосіб національного відродження і самоутвердження. Володіння рідною мовою – не заслуга, а обов'язок справжніх патріотів.

Література

1. Мирний Панас. Твори : у [3 т.] / Панас Мирний. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1976. – Т. 1. – 71 с.
- 2) Новиченко Л. Поезія і революція. Книга про Павла Тичину / Л. Новиченко. – К. : Сонячні кларнети, 1979. – Т.1. – 27 с.
- 3) Жлуктенко Ю. Українська мова на лінгвістичній карті світу : монографія / Ю. Жлуктенко. – К. : Наук. думка, 1990. – Т.1. – 61 с.
- 4) Пентиліук М. Наш скарб – рідна мова / М. Пентиліук. – К. : Наук. думка, 2001. – 116 с.
- 5) Історія української літератури ХХ століття : [у 2 кн.] / за ред. В.Г. Дончика. – К. : Театральна публіцистика, 1979. – Кн. 1. – 24 с.
- 6) Житецький П. Нарис літературної історії української мови в ХVІІ ст. / П. Житецький. – Львів : Літопис, 1941. – 116 с.

Довлетгельдиев Д. (ХНУСА)

АРХИТЕКТУРА ТУРКМЕНИСТАНА В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Произведение искусства – неоценимое приобретение человечества, без которого невозможно представить мировые культуры. Каждый народ гордится культурным наследием своих предков.

Острее и ярче ощутить присутствие национальной идеи можно в искусстве народа. Изобразительное искусство, а именно архитектура (как объединение искусства и науки) является самым удачным примером или предметом с помощью которого можно изучать и понимать мировосприятие народа.

Важное место в этом наследии занимает архитектура, в которой воплотились основные идеи прошедшего и современности, коллективный гений народа, его слава и гордость. Архитектурное наследие Туркменистана можно условно разделить на две группы: архитектура древнего периода и современная архитектура.

Непременными атрибутами всех поселений древности являются объекты культовой архитектуры. Отсутствие единой веры в эпоху раннего средневековья породило чрезвычайное разнообразие сооружений, относящихся к самым разным культам, включая и христианство.

С завоеванием арабами Южной Туркмении (VII в.) здесь начинает внедряться ислам. В городах появляются первые мечети со стройными минаретами, медресе, ханака и другие типы мусульманских сооружений.

Последствия монгольского нашествия были настолько тяжелыми, что понадобилось более ста лет, чтобы здесь вновь начали появляться признаки профессиональной архитектуры. Определенный прогресс намечился в эпоху Тимуридов, однако число созданных тогда памятников невелико.

Начиная с XV века, с утратой Средней Азией своей роли перекрестья караванных путей, когда-то шумные и многолюдные города приходят в упадок, а вместе с ними деградирует и архитектура. До прихода русских здесь уже не было никаких инноваций. Чуть более 30 лет Туркменистан входил в территорию военно-колониального управления Российской Империи. Но именно тогда здесь были заложены основы современного градостроительства. Наследие конца XIX - начала XX вв. до сих пор определяет характер застройки многих городов региона.

Форсированное развитие промышленности при советской власти резко подстегивает процесс урбанизации. Города и поселки быстро застраиваются на основе генеральных планов их развития. Если в начале советского периода все проекты для Туркмении выполнялись в Москве и Ленинграде, то уже в 1929 году в Ашхабаде создается небольшое проектное бюро, которое впоследствии становится крупным институтом с филиалами в областных центрах, выполнявшим основную массу проектов для республики.

Последнее десятилетие стало для Туркмении периодом небывало активного строительства, осуществления значительных по замыслу и воплощению проектов, в частности мечети в Геокдепе, Президентского дворца, Национального музея, Центрального стадиона "Копетдаг" и др. Туркменистан стал импортером архитектурных проектов из Турции, Югославии, Италии, Франции, Ливана, Саудовской Аравии и других стран.

В современном Туркменистане можно говорить о сложении нового, уникального стиля, не имеющего аналогов в мировом зодчестве.

Масштабная градостроительная программа реконструкции Ашхабада является ключевым аспектом концепции развития главного города страны с расчетом на долгосрочную перспективу. В ее основе лежат глубокие местные традиции, многовековой опыт зодчества туркменской земли. Вот почему в Туркменистане уделяют особое внимание не только развитию современной архитектуры, но и последовательной реализации мер по дальнейшему изучению, охране, реставрации и популяризации своих историко-культурных памятников.

Долгунін М.Є. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ).

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ І САМОВИРАЖЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Мова людини – це своєрідний лакмусовий папірець, який виявляє рівень її загальної культури, освіченості, внутрішньої інтелігентності. Вбираючи в себе знання, відображені в мовленні, людина вибудовує власний внутрішній світ, або мікрокосмос, формує себе як особистість. Щодня ми реалізуємо себе, виявляючи своє ставлення до навколишнього світу, і найповніше, найглибше цей процес відбувається у мовленні під час повсякденного спілкування.

Уміння людини спілкуватися засобом слова зумовлюється загальною ерудицією, здібностями, самоосвітою, прагненням до самовдосконалення.

Україна проголосила, що буде правову демократичну державу. Для цього їй необхідні передусім духовні, інтелектуальні особистості, високопрофесійні викладачі, політики, правники. Вміння говорити становить фундамент професіоналізму спеціалістів гуманітарного фаху. Проте й для представників професій, пов'язаних із технікою, це вміння є важливою професіограмою.

Мова – то магічне дзеркало, невичерпний засіб спілкування. У мові відображено життєвий досвід, сприйнятий людством від давнини до сучасності. При цьому мова відображає не лише те, що на поверхні, а й невидиме для ока, внутрішню суть речей, не лише світ матеріальний, а й світ ідеальний, який віддзеркалюється у фольклорі, текстах, ідеях.

Передусім через мову ми пізнаємо рідний народ, його ментальність, культуру, історичний досвід. Крізь призму слова сприймаємо одну з граней краси, що представлена в художній літературі. Наші моральні переконання формуються на основі моральних понять та ідей, що пізнаються завдяки мові. Чим краще ми опановуємо мову, тим досконалішим стає наше мислення, бо мова і мислення нероздільні.

Особистість є носієм свідомості і системи суспільно-значущих якостей. Ідеальна особистість – це людина, що поєднує в собі духовне багатство, високу моральність, фізичну досконалість і виявляє себе як неповторна, самобутня індивідуальність, що й становить силу її привабливості для інших.

Мова, що виникає в процесі історичного розвитку того чи іншого суспільства і є засобом спілкування людей, — природна. Вона удосконалюється і змінюється в процесі розвитку всього суспільного життя, а також на основі своїх внутрішніх законів. Разом з тим у різних конкретних сферах практичної та пізнавальної діяльності людей розробляються і впроваджуються спеціальні системи знакових позначень – штучні мови. Відповідно до практичних потреб, їх можна замінювати на більш зручні.

Мова і свідомість суттєво відрізняються. Якщо перша є системою матеріальних знаків, то друга — сукупністю ідеальних образів. Слова — матеріальна оболонка для фіксування уявлень і абстракцій, які утворюють ідеальний зміст, тобто значення слів. Відмінність між мовою і свідомістю — це відмінність між матеріальним та ідеальним. Г. Гегель писав: «Мова є нібито тілом мислення».

Разом з тим, як за своїм джерелом походження, так і в процесі свого функціонування мова і свідомість неподільні. Думка без словесного втілення неможлива. За допомогою мови образи свідомості актуалізуються і стають дійсністю як для інших людей, так і для самої людини. У свою чергу, слова, що втратили зв'язок з духовним процесом, перестають бути мовними знаками, тому що втрачають статус засобів мислення і спілкування людей. У розвитку практичного і духовного життя суспільства і окремої людини мова і свідомість органічно взаємопов'язані: збагачення свідомості зумовлює розвиток мови; поява нових слів закріплює і поширює предметний зміст свідомості. Рівень розвитку суспільної та індивідуальної свідомості прямо залежить від рівня розвитку мови, і навпаки.

Поява і розвиток свідомості органічно пов'язані не тільки з доцільною трудовою діяльністю, а й з виникненням і удосконаленням мови. Саме мова була могутньою силою, яка сприяла виокремленню людини з тваринного царства, розвитку її мислення, організації матеріального виробництва.

Мовна культура – це надійна опора у вираженні незалежності думки, розвиненості людських почуттів, у вихованості діяльного, справжнього патріотизму. Культура мови передбачає вироблення етичних норм міжнародного спілкування, які характеризують загальну культуру нашо-

го сучасника. Культура мовлення – це система вимог, регламентацій щодо вживання мови в мовленнєвій діяльності (усній і писемній).

Належна культура мовлення – це свідчення розвинутого інтелекту і високої загальної культури особистості. Одним із завдань культури мовлення є подолання мовних стереотипів: стереотипи мовлення – це стереотипи мислення. Тільки через високу культуру мовлення проявляються невичерпні потенції мови, гармонія її функцій.

Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективно здійснення всіх функцій мови, ушляхетнює стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства в цілому. Через культуру мовлення відбувається культивування самої мови, її вдосконалення.

Висока культура спілкування полягає не тільки у бездоганному дотриманні стандартів, норм літературної мови, а й вона залежить також від уміння користуватися всіма багатствами мови, її виражальними можливостями, від здатності брати до уваги що, з ким, де, коли, для чого говорити, тобто враховувати мовленнєву ситуацію.

Розумові здібності, ерудиція, сила волі, працездатність тощо можуть не приносити бажаних результатів, якщо людина не вміє належно спілкуватися, і, навпаки, досконале спілкування спроможне стати ключем до успіху в суспільстві. Формування навичок культури спілкування не повинне обмежуватись епізодичними вправами і завданнями, воно потребує розвитку і вдосконалення української мови протягом всього життя.

Роль культури спілкування у формуванні культури людини в цілому є надзвичайно важливою. Проблема формування культури спілкування потребує подальшого дослідження, недостатня розробленість цієї проблеми в шкільній практиці вказує на необхідність створення експериментальної методики, спрямованої на формування в школярів культури спілкування. Як зазначав Антуан де Сент-Екзюпері, найбільшою розкішшю, що гідна людини, є радість людського спілкування. Щоб мати успіх у мистецтві спілкування, потрібно його опанувати й застосовувати у щоденній практиці.

Роль мови у формуванні і самовираженні особистості величезна. Особливе значення має рідна мова, що стає для кожної людини одним з найцінніших надбань. Найгостріше це відчувається тоді, коли людина довго знаходиться за межами батьківщини. Тоді бодай одна вісточка рідною мовою приносить душевну легкість, втамовує тугу за рідною стороною.

Вбираючи в себе знання, відображені в мовленні, людина вибудовує власний внутрішній світ, або мікрокосм, формує себе як особистість.

Дубинина А.В. (НИУ «БелГУ», Россія)

РЕАЛИЗАЦИЯ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

На современном этапе развития общества перед школой стоит задача всестороннего развития личности ученика. При этом обучение должно обеспечивать духовное, интеллектуальное, творческое развитие учащихся. Современная школа, где осуществляются различные подходы к обучению, ставит своей целью не только обучение детей с разными способностями, но и развитие, создание на уроках творческой обстановки, направленной на личностно-ориентированную модель обучения, утверждающую ценность личности ребенка. И сегодня Федеральный Государственный Образовательный Стандарт второго поколения, направленный на реализацию качественно новой личностно-ориентированной развивающей модели массовой школы, призван обеспечить выполнение основных задач, среди которых называется развитие личности школьника, его творческих способностей, интереса к учению, формирование желания и умения учиться.

В настоящее время идет становление новой системы образования. Этот процесс сопровождается значительными инновационными изменениями в педагогической теории и практике. Содержание образования обогащается новыми процессуальными умениями, творческим решением

проблем науки, развитием способностей, оперированием информации и рыночной практики с акцентом на индивидуализацию образовательных программ.

В сегодняшних условиях намечается переход на гибкие модели организации педагогического процесса, который ориентирован на личность учащихся, носит вариативный и коррекционный характер и более мотивирован. Возникает потребность в разработке и внедрении соответствующих технологий. Среди большого числа инноваций, применяемых в системе образования, особое внимание уделяется таким технологиям, где учитель выступает не источником учебной информации, а является организатором и координатором творческого учебного процесса, направляет деятельность учеников в нужное русло, при этом учитывая индивидуальные способности каждого ученика. Таковыми, являются личностно-ориентированные технологии. Ведь именно они предусматривают приоритет субъект-субъектного обучения, диагностики личностного роста, ситуационное проектирование, игровое моделирование, включение учебных задач в контекст жизненных проблем, которые предполагают развитие личности в реальном, социальном и образовательном пространстве.

Личностно-ориентированная технология представляет собой воплощение гуманистической философии, психологии и педагогики. В центре внимания педагога – уникальная целостная личность ребёнка, открытая для восприятия нового опыта, способная на осознанный и ответственный выбор в разнообразных жизненных ситуациях [4, 39].

В последнее время личностно-ориентированный подход стремительно завоевывает образовательное пространство России, приходит на смену авторитарного стиля обучения и воспитания детей.

Согласно концепции личностно-ориентированного обучения, каждый ученик – индивидуальность, активно действующий субъект образовательного пространства, со своими особенностями, ценностями, отношением к окружающему миру, субъектным опытом.

Реализация личностно-ориентированного обучения требует разработки такого содержания образования, куда включаются не только научные знания, но и метазнания, то есть приемы и методы познания [4, 40].

Теоретические разработки по вопросу личностно-ориентированного обучения нашли отражение в трудах Н. А. Алексеева, А. С. Белкина, Л. С. Выготского, А. С. Границкой, В. В. Давыдова, Л. В. Занкова, Э. Ф. Зеера, Н. И. Чуприковой, Д. Б. Эльконина, И. С. Якиманской.

Практика личностно-ориентированной технологии обучения разрабатывалась: А.В. Петровским, В.И. Слободчиковым, Г.А. Цукерман, И.С. Якиманской и другими. Все педагоги - исследователи считают, что при личностно-ориентированном образовании на первый план выходит развитие личности.

Как известно, личностно-ориентированный подход стал возможен благодаря общественно-политическим, экономическим, социальным преобразованиям, произошедшим в нашей стране в последнее десятилетие. Сменились ценностные ориентации и в качестве самой большой ценности в соответствии с провозглашенными принципами гуманизации и демократизации общества признается свободная, развитая и образованная личность, способная жить и творить в условиях постоянно меняющегося мира.

На современном этапе развития лингводидактики особую актуальность приобретают те исследования, которые ориентированы на изучение структурно-функциональных и коммуникативно-когнитивных свойств языка, связанных с личностно-ориентированным обучением русскому языку учащихся и применением научных достижений в области лингвистики, психологии, педагогики и методики обучения русскому языку. В современных исследованиях, в том числе и методике обучения родному языку, обратившейся к проблеме формирования и развития языковой личности учащихся, наметилась тенденция к интеграции научных знаний. Следовательно, переориентировка методических исследований, посвящённых личностно-ориентированному обучению русскому языку в целом обусловлена логикой психолого-педагогических и лингвистических исследований, а также целым рядом тенденций внутри собственно методической науки.

Как отмечает И.Б. Игнатова «заданной в личностно-ориентированном обучении является методология деятельности учителя и ученика, направленная на индивидуальную творческую са-

морализацию в процессе обучения, а также формирование личности ученика. При этом, личностно-ориентированное обучение русскому языку предполагает учёт многоуровневой организации языковой личности учащихся и закономерностей формирования у них знаний, умений и навыков» [1, 15].

Следовательно, применительно к обучению русскому языку, личностно-ориентированное обучение – это обучение, создающее условия для полноценного проявления, формирования и развития языковой личности учащихся в процессе осмысления и овладения языковой системой родного языка и формирования коммуникативных умений и навыков.

В зоне первичного внимания учителя при личностно-ориентированном обучении младших школьников должна находиться деятельность самого ученика, его «внутреннее образовательное приращение и развитие [5, 58]». Процесс обучения в этом случае должен представлять собой не простую передачу знаний в готовом виде, а предполагать возможность создания знаний самим учеником, то есть знания в процессе обучения русскому языку должны конструироваться, добываться, генерироваться учащимися в результате собственно учебно-познавательной деятельности, и тем самым, становятся личностно значимыми.

С целью решения методических задач личностно-ориентированного обучения необходимо учитывать следующие особенности школьников:

- обучаемость, то есть ансамбль интеллектуальных свойств человека, от которых при всех прочих равных условиях зависит успешность обучения;
- обученность, содержание которой состоит как из программных, так и внепрограммных знаний, умений и навыков;
- учебные умения;
- познавательные интересы (на фоне учебной мотивации) [3, 85].

Необходимо отметить, что выделенные особенности принципиально важно учитывать при личностно-ориентированном обучении младших школьников, так как оправданными могут быть только те методы и приёмы, которые исходят из учёта психолого-педагогических и возрастных особенностей учащихся.

Иными словами, реализация личностно-ориентированного обучения в начальной школе понимается как построение особого рода педагогического процесса (со специфическими целями, содержанием, технологиями), который специально ориентирован на развитие и саморазвитие личности младшего школьника.

Базовыми понятиями личностно-ориентированного обучения русскому языку, таким образом, является понятие «личность», «языковая личность». Если в психологии при изучении и описании личности в центре внимания оказываются эмоции, мотивация, темперамент, характер, воля, то при анализе языковой личности в лингвометодическом аспекте на первый план выступают её интеллектуальные характеристики.

Понятие «языковая личность» рассматривается учёными уже довольно давно. Высказывания по данному вопросу можно найти в работах Ф.И. Буслаева, Л. Вайсбурга, В. Вундта, В. Гумбольдта, А.А. Потебни, Г. Штейна.

Ю.Н. Караулов [2, 241] охарактеризовал языковую личность как «личность, выраженную в языке (тексте) и через язык, как личность, реконструированную в основных своих чертах на базе языковых средств».

Ю.Н. Караулов выделяет три уровня в структуре языковой личности.

Ординарно-семантический, или нулевой уровень создаёт условия и предпосылки для формирования и развития языковой личности младшего школьника в процессе обучения русскому языку. Данный уровень называется также ознакомительно-накопительным, поскольку учащиеся накапливают знания в определённой области языка.

Первый уровень – структурно-семантический, или вербально-семантический. По мнению учёного, это уровень нормативного владения языком.

Второй уровень – тезаурусный, или лингвокогнитивный. Единицы данного уровня – понятия, идеи, складывающиеся у языковой личности в упорядоченную картину мира. Начиная с этого уровня складывается языковая личность, так как происходит более осознанное усвоение изучаемо-

го материала и включение его в различные виды речевой деятельности, в частности, в письменной речи.

Третий уровень – мотивационно-прагматический, охватывающий коммуникативно-деятельностные потребности личности, движущие ею мотивы, установки и цели. То, что было накоплено на первом уровне, обобщено на втором, вводится в деятельность, которую нужно мотивировать [2, 254].

Е.А. Николаева [1, 69] отмечает «при формировании языковой личности необходимо учитывать её индивидуальность. В учебном процессе личность становится субъектом обучения, активно усваивающим язык. Поэтому, учитывая принцип индивидуального подхода, обучение должно вестись дифференцированно, что нашло отражение в процессе личностно-ориентированного обучения, которое предъявляет особые требования к содержанию обучения».

Таким образом, проанализированная структура организации языковой личности не противоречит ряду лингводидактических идей и концепций, а помогает их обобщить и систематизировать: обращение к структуре языковой личности младших школьников позволило рассмотреть процесс обучения русскому языку поэтапно; поэтапное формирование языковой личности учащихся начальной школы помогает подчеркнуть важность таких принципов обучения, как преемственность, последовательность и систематичность.

Можно обобщить, что личностно-ориентированный подход:

- Ставит в центр всей школьной образовательной системы личность ребенка, обеспечение комфортных, бесконфликтных и безопасных условий ее развития, реализацию ее природных потенциалов;
- Это методологическая ориентация педагогической деятельности, которая позволяет посредством опоры на систему взаимосвязанных понятий, идей и способов действий обеспечивать и поддерживать процессы самопознания, самостроительства и самореализации личности ребенка, развитие его неповторимой индивидуальности;
- Имеет целью всестороннее развитие личности школьника, то есть комплексное и равномерное развитие интеллектуального, эмоционально-волевого, ценностно-мотивационного компонентов личности.

Итак, личностно-ориентированное обучение русскому языку предполагает, что совместная деятельность ученика и учителя должна быть направлена на индивидуальную самореализацию школьника и развитие его языковой личности в ходе освоения языковой системы и правил её функционирования в речи. Учитель русского языка при этом рассматривается нами в роли организатора процесса обучения, в котором ученик, овладевая новыми знаниями, опирается на собственный потенциал и использует соответствующую технологию обучения.

Список литературы:

1. Игнатова И.Б. Личностно ориентированное обучение орфографической грамотности младших школьников: моногр. / И.Б. Игнатова, Е.А. Николаева.- СПб.: Белгород: Изд-во БелГУ, 2009.-216 с.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов.-М.:Едиториал УРСС,2003. - 263 с.
3. Лаврентьев В.В. Требования к уроку как основной форме организации учебного процесса в условиях личностно-ориентированного обучения: Методические рекомендации / В.В. Лаврентьев // Завуч. – 2005. – № 1. – С. 83-88.
4. Тарасова В.Н., Личностно-ориентированное обучение младших школьников // Начальная школа. – 2005. - №11. – С. 39-42.
5. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С.58-64.

Емельянова Е.С., Цимбал Б.М. (ХНТУСГ ім. П. Василенка)

**УКРАЇНА ТА ФРАНЦІЯ: ДІАЛОГ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР ЯК ЗАСІБ
ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА ПІЗНАННЯ СВІТУ**

Французька та українська культури мають багатовікову традицію спільного діалогу. Ще Анна Ярославівна, донька Ярослава Мудрого, яка у 1041 році стала королевою Франції, гідно репрезентувала нашу країну і поширювала традиції та повагу до освіти «вчення книжного», до культури суспільства, у якому пройшли її дитячі роки та юність. Промовистим фактом є те, що в 30-ті роки XX ст., коли радянська влада хотіла знищити Софійський собор, французький письменник Ромен Роллан зустрівся зі Сталіним у Москві та виразив ноту протесту, заявивши, що цей собор не можна руйнувати хоча б тому, що він збудований батьком французької королеви Ярославом Мудрим. Посол Франції погрожував розірвати дипломатичні стосунки з Радянським Союзом на знак протесту проти планів руйнації Софійського собору [1].

У жовтні 1995 року між Україною та Французькою Республікою була підписана Угода про культурне, наукове і технічне співробітництво та 13 лютого 2008 р., в Парижі - Протокол 2-го засідання Змішаної комісії з культурного та науково-технічного співробітництва. З 1992 року у Києві діє Французький культурний центр, який є головною ланкою мережі, до якої входять ще п'ять регіональних центрів, створених у Харкові, Донецьку, Дніпропетровську, Львові та Одесі. Крім того, значну роботу з розбудови зв'язків у галузі культури та освіти проводять «ініціативні комітети Альянс франсез», ідея заснування яких належить українцям-франкофілам. У вересні-грудні 1999 р. вперше відбулися Дні української культури у Франції.

З 2004 р. в Україні щорічно проходить фестиваль "Французька весна". Кожного квітня в Україну прибуває велика кількість французьких музикантів, акторів, діячів кіно та літераторів, аби разом з українськими колегами й глядачами відчутти пульс життя нашої планети. У кінозалах та в студентських аудиторіях, на театральних підмостках та просто неба триває діалог, що збагачує усіх його учасників [5]. З 2004 року при Посольстві України у Франції діє Культурно-інформаційний центр, де відбуваються мистецькі, інформаційні, культурологічні заходи, покликані сприяти створенню на постійній основі українського культурно-інформаційного "осередку" у столиці Франції. Зокрема, фактично раз на два місяці відбуваються експозиції робіт сучасних українських митців, щомісяця в рамках українського кіноклубу проходять покази документальних та художніх фільмів, проводяться творчі зустрічі в рамках літературного клубу, камерні музичні концерти та театральні вистави. З 2005 р. в Парижі та його передмістях за сприяння Посольства асоціація «Проліски України у Франції» організує фестиваль «Погляд з України». З 2011 році Посольством України спільно з українськими асоціаціями Франції проводиться масштабна мистецька акція «Українські сезони».

Важливим аспектом культурного діалогу між Україною та Францією є міжрегіональне освітньо-культурне співробітництво, зокрема, по лінії міжнародних зв'язків культурно-професійних напрямів. Зокрема, З 2000 року завдяки активній роботі щодо співробітництва з Посольством Франції в Україні, Франко-українським центром університетського та наукового співробітництва, Федерацією „Обміни Франція-Україна” та іншими партнерами, ХНТУСГ імені Петра Василенка надає студентам унікальну можливість застосування набутих знань з іноземної мови у професійній діяльності та соціальній міжособистісній комунікації під час навчально-професійних стажування на підприємствах аграрного профілю Франції. Практиканти відбираються шляхом єдиного всеукраїнського конкурсу, що організовується щороку асоціаціями – організаторами стажувань (членами Федерації „Обміни Франція-Україна”). Під час культурно-професійного стажування студентів та аспірантів на підприємствах аграрного профілю Франції відбувається діалог української та французької культури, який є засобом їхнього взаєморозуміння та пізнання світу. Він розпочинається з першого дня стажування, коли студенти та аспіранти привозять з України у якості подарунків: традиційні рушники, обереги, вишиванки, дерев'яні тарілки та ложки з українським візерунком, підкови, диски з українськими піснями, віршами та українську горілку. За правилами стажування тільки один студент може перебувати у французькій сім'ї, це дає можливість максимально поринути та пізнати сучасну культуру та традиції Франції. Це відбувається завдяки тому, що студенти у вільний час багато спілкуються з членами французької сім'ї, найчастіше це відбувається під час прийому їжі, коли збирається вся родина та обговорює всі новини та проблеми народів, під час спілкування, пізнають один одного, як представників певної культури. Стажери пізнають

французьку кухню та на прохання членів французької сім'ї готують українські традиційні страви, які дуже подобаються членам сім'ї. Під час вихідних практиканти слухають французькі пісні, читають книжки, відвідають місцеві театралізовані спектаклі, історичні та культурні пам'ятники. Особливе враження на українських студентів та практикантів чинить відвідування французьких замків середньовіччя, де відбувається театралізована вистава цієї епохи, рицарі, придворні дами, представники стародавніх професій предстають у всій своїй красі. Велике значення для пізнання світової культури є відвідування Лувру, де знаходиться велика кількість експозицій картин та скульптур митців різних епох.

Прикладом взаємовигідного культурного співробітництва та спільної участі у загальноєвропейських проектах стала реалізація Міжнародної угоди про навчальний проект з французької мови між ХНТУСГ імені Петра Василенка, Федерацією „Обміни Україна-Франція” та Асоціацією з освіти, культури та солідарності „Обміни Лорен-Україна”. (2008 – 2011). Основні моменти навчального курсу передбачали як набуття навичок усного та письмового спілкування, так і загальнокультурних знань, згідно з інтерактивною методикою викладання французької, як іноземної мови (Кампус з додатком загальнокультурної інформації). Важливо, що в ході реалізації проекту його учасники набули навичок міжкультурної комунікації з урахуванням національно-специфічних особливостей мислення комунікантів, що дозволяє діяти більш ефективно у професійному середовищі.

Таким чином, сьогодні міжнародні освітні програми сприяють завданням культурного співробітництва Франції та України, допомагають протистояти таким загрозливим явищам як глобалізація та уніфікація. Активна міжнародна співпраця є важливим компонентом навчальної діяльності у сучасному ВНЗ та справляє загальний стимулюючий вплив на навчальну діяльність студентів з оволодіння навичками іншомовної комунікації, що сприяє взаєморозумінню фахівців різних країн з урахуванням культурних надбань і традицій кожного народу.

Література

1. Анна Ярославна – королева Франції [Електронний ресурс]: Науково-публіцистичний збірник «Духовна велич України». – Режим доступу: www.aratta-ukraine.com/sacred_ua.php?id=18.
2. Ємельянова Є. С. Міжнародні контакти як метод формування професійно-орієнтованої комунікативної компетенції / Є.С.Ємельянова // Матеріали школи-семінару «Нові підходи до навчання іноземних мов», (Харків, 24 листопада 2009). – Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2010. – С. 25 – 30.
3. Ємельянова Є. С. Новітні методи навчання французької мови професійного спрямування: досвід реалізації міжнародних проектів / Є.С.Ємельянова // Сучасні засоби навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах: зб. наук. пр. / .- Х.: НУ ”ЮА ім.Ярослава Мудрого”, 2013. – С. 28 – 30.
4. Ємельянова Є. С. Термінологія і професійна комунікативна культура фахівців аграрної сфери: монографія / Ємельянова Є.С., Амеліна С.М., Жук Л.Я.; Під заг.ред. Є.С.Ємельянової. – Х.: Щедра садиба плюс, 2013. – 260 с.
5. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Францією [Електронний ресурс]: Посольство України у Французькій Республіці. – Режим доступу: france.mfa.gov.ua/ua/ukraine-france/culture.

Захаров А.С. (ХНАДУ)

(кер. ст. викл. Сук О.Є.)

МОВА – СКАРЬ НАЦІЇ

*О мово рідна! й гарна,
Віддав я серце недарма*

*Без мови рідної, юначе
й народу нашого нема
(В. Сосюра)*

Мова – це не просто слова, звуки, це – голос народу, серце нації, яке, ніби сонце, опромінює її через свідомість кожного народу. В кожного народу є щось неповторне, оригінальне, яке виблискує саявом у безмежному океані мов Землі. Кожна мова є мовою душі, яка дається на все життя і визначає, хто ми і чії діти. Багато чого довелося витримати українському народові за усі роки існування. Та крізь усі нещастя та негоди він зумів пронести незаплямованою, живою своєю рідну мову. Вона виявилася невмирущою, бо в ній безсмертя народу. Вона твориться народом, живе у ньому і з ним. А це означає, що через мову кожна людина дотикається до безсмертя свого народу.

Учітесь, читайте,
І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.

Так писав великий письменник 19-го століття Тарас Григорович Шевченко, 200 років з дня народження якого, ми святкували цього року. Ці слова великого Кобзаря актуальні й сьогодні, коли Україна є вільною, незалежною, оскільки державна мова є універсальною формою об'єднання людей в одне ціле, в один народ. Це важливий чинник самовизначення нації, консолідації українського суспільства, надійна основа розвитку країни. Без мови не може існувати народ, держава. В 10 статті першого розділу Конституції України записано: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Мова – один з найдивовижніших скарбів, що людина створила за свою історію. Тому кожен народ береже і плекає свою мову, бо без мови немає народу. Як сказала Ліна Костенко: "Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову". Якщо в народі відібрати все - він усе може повернути. Але якщо відібрати мову, то він ніколи вже не створить її: вмерла мова в устах народу - вмер народ. Звісно, людина може володіти кількома мовами, залежно від здібностей і прагнень, але найкраще вона повинна володіти рідною мовою, оскільки рідна мова – це частка Батьківщини, голос народу.

Наша мова визнана наймелодійнішою мовою світу, а це може свідчити, що і народ український є добрим, лагідним та щедрим, однак, маю зазначити, що багато в чому завдяки мові, нація наша найсильніша волею та душею.

Железняк Т.С. (ХНАУ ім. В.Докучаєва)

(наук. кер. ст. викл. Войчук Н.Г.)

ІСТОРІЯ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПISУ

Петриківський розпис, або «петриківка» - українське декоративно-орнаментальне малярство, яке сформувалося на Дніпропетровщині в селищі Петриківка, звідки й походить назва цього виду мистецтва. Визначальними рисами розпису, що відрізняють його від інших подібних видів малярства є техніка виконання, візерунки, їх кольори та біле або світло-жовте тло.

Нині знамениту техніку малювання називають національним брендом української культури і мистецтва. Це особлива сторінка фольклорного пластично-просторового мистецтва – селянський хатній стінопис українців та оздоблення архітектури різьбленням.

Селянський хатній стінопис дав могутній поштовх розвитку мистецького явища, відомого нині й за межами України – петриківського декоративно-орнаментального малярства. Вважали, що яскраві красиві картини є зовнішнім проявом духовних багатств внутрішнього світу людини. До мешканців не розписаних хат ставилися як до людей темних і морально убогих, з якими навіть вітатися не варто. Найстаранніших господарочок в Петриківці називали «чепурушками». Саме вони передавали навички розпису з покоління в покоління. Малюнки не були розраховані на довге життя. Раз на рік під велике свято вся настінні розписи змивали і наносили нові.

На початку XIX століття розпис поширився на предмети домашнього вжитку – посуд, скрині, брички. Потреба у подібному декорі спонукала до заняття малюванням цілі родини, які продавали свої роботи на базарі.

Академік Дмитро Вишневецький у XIX столітті був першовідкривачем для своїх сучасників цієї чарівної краси народного декоративного розпису. До нього на території Придніпров'я ніхто не звертав уваги ні на декоративний, ні на настінний розписи, ніхто їх не колекціонував. І з початком Першої світової війни петриківський розпис занепав. А вже в 1936 році в Києві відкрилась перша велика виставка народної творчості, на якій були показані твори художників із Петриківки, про них дізналася вся Україна, прийшло й офіційне визнання. Також стараннями місцевого вчителя Олександра Стативи у Петриківці відкрилася школа декоративного малюнка. І 1958 року за ініціативою Федора Панка було створено фабрику петриківського розпису, що проіснувала до початку 2000-х років.

Сьогодні близько 200 мешканців селища Петриківка розмальовують різні вироби в себе вдома. Петриківський розпис використовують в екстер'єрі та інтер'єрі, у порцеляновій, текстильній і поліграфічній промисловості, створюють оригінальні станкові декоративні панно, широко застосовують у декоруванні предметів побуту.

Калина Н.А. (ХНАДУ)

(кер.к.ф.н. доцент Дорошкевич А.С.)

КРАСА І БАГАТСТВО РІДНОЇ МОВИ

Рідна мова – це мова нації, мова предків, яка пов'язує людину з її народом, вона – найбільший скарб, невід'ємна частка Батьківщини, голос народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукується найтонші, найніжніші струни людської душі. Мова народу – це неоціненне духовне багатство, з яким народ живе, передаючи із покоління в покоління мудрість, славу, культуру і традиції, найкращий світ, що ніколи не в'яне, а вічно живе, розвивається.

Існує твердження, що українська мова – одна з найбагатших слов'янських мов. Людина може володіти кількома мовами, залежно від її здібностей, нахилів і прагнень, але найкраще, найдосконаліше вона має володіти, звичайно, рідною мовою. Українська мова – барвиста, запашна, нев'януча квітка, яка вічно квітне, долаючи час, кидаючи барвисту стрічку з давнини у майбутнє. Жодна країна світу, мабуть, не дозволила б нікому зневажати, принижувати, визнавати другорядною свою мову. У народу немає більшого скарбу, ніж його мова. Бо саме мова – це характер народу, його пам'ять, історія і духовна могутність. У ній відбиваються звичаї, традиції, побут народу, його розум і досвід, краса і сила душі. Ще в дитинстві рідна мова допомагає нам пізнавати світ, відкривати для себе великий і чарівний світ життя. Без мови не може існувати й розвиватися суспільство, бо вона допомагає людям обмінюватися думками, висловлювати свої почуття, досягти взаєморозуміння, створити духовні цінності. Мова - то магічне дзеркало, невичерпний засіб спілкування. У мові відображено життєвий досвід, сприйнятий людством від давнини до сучасності. При цьому мова відображає не лише те, що на поверхні, а й невидиме для ока, внутрішню суть речей, не лише світ матеріальний, а й світ ідеальний. Вона є найважливішим, найбагатшим і найміцнішим зв'язком, що з'єднує покоління минуле з сучасним в одне велике історично живе ціле.

Слово надто багато означає в житті. Слово рідної мови – могутній – засіб передачі історичного, культурного, морального, естетичного, побутового досвіду народу. Рідне слово – то невичерпне, животворне і невмируще джерело, з якого дитина черпає уявлення про навколишній світ, про свою родину, про своє село чи місто, про весь свій край. Прикро, коли чуєш, як часом, люди спотворюють нашу мову такими словами, яких не знайдеш у жодному із словників. Чи то нехтуючи, чи то не знаючи мови. Наше українське слово, хоча і вмирало з голоду, і зазнавало, переслідувалось, заборонялось, але вистояло і відродилося та продовжує хвилювати серця багатьох.

Отже, можна зробити висновок, що мова народу – це його духовна скарбниця. Культура мови кожної людини є основою духовності як окремої людини, так і всього суспільства в цілому. Нам мріється, щоб відродилася наша мова у душі кожного із нас без примушення, як життєва потреба. Треба усвідомити: якщо ми хочемо бути вільним народом, а не рабами, ми повинні берегти мову і передавати її наступним поколінням. Тоді Україна сильно і гордо утвердить себе на карті світу. А наш духовний скарб – рідне слово – завжди буде основою й запорукою етнічної єдності українського народу.

Література:

1. І.Р. Вихованець Теоретична морфологія української мови. Київ видавництво "Пульсар", 2004. 278 с.
2. І.П. Ющук Рідна мова: Підручник. – К: Освіта, 1994. – 239 с.

Клемешова А.А., Катасонов А.М. (БелГУ, Россия)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

В соответствии с требованиями стандартов второго поколения во главу образования ставится личность ученика, её саморазвитие, самосовершенствование.

Основная цель образования - научить ученика учиться. Учитель формирует и развивает у ученика способность к самостоятельному управлению собственной деятельностью, к управлению самим собой как её субъектом. Смысл компетентностного подхода к образованию заключается в развитии у обучаемых способности самостоятельно решать проблемы в различных сферах и видах деятельности на основе использования социального опыта, элементом которого является и собственный опыт учащихся.

Значительно изменяется и роль учителя. Его главная задача - мотивировать учащихся на проявление самостоятельности. Смысл организации образовательного процесса заключается в создании условий для формирования у обучаемых опыта самостоятельного решения познавательных, коммуникативных, организационных, нравственных и иных проблем, составляющих содержание образования[1,13].

Эти высокие требования к современному ученику и учителю подталкивают педагогов к поиску инновационных форм деятельности, интерактивных методов, в том числе и к применению методов проектов. В настоящее время понятие «новые образовательные технологии» не мыслится без метода проектов.

Проектная деятельность по русскому языку включает в себя актуальность избранной темы, обозначает задачи проекта, обязательное выдвижение гипотезы с последующей её проверкой, обсуждение полученных результатов.

Проекты по русскому языку распределяются и по продолжительности. Мини-проекты можно создать за один урок. Например, «Сказка о какой-либо части речи», «Сказка с использованием неопределённых местоимений», над такими проектами работа проводится в группах, в составе не более 3-4 человек, причем состав этих групп лучше сформировать заранее.

Краткосрочные проекты по русскому языку занимают от двух до четырех уроков. Например, «Уроки доброты. Мой образ учителя» (по произведению В.Распутина «Уроки французского»).

Недельные проекты выполняются в группах. Работа идет под руководством учителя. Возможно сочетание классных форм работы с внеклассными формами (экскурсии).

Годичные проекты по русскому языку могут выполняться как в группах, так и индивидуально. Часто эта работа проводится в рамках ученических научных обществ. Весь годичный проект – от определения проблемы и темы до презентации – выполняется во внеурочное время.

В рамках программы по проектной деятельности можно организовать на уроках русского языка, развития речи, сопоставление иллюстраций, сравнение работ разных художников к одному и тому же произведению. Ученики за урок могут не только познакомиться с портретами, фотографиями, иллюстрациями, но и просмотреть отрывки из фильмов, прослушать аудиозаписи, музыкальные отрывки и даже побывать на экскурсии в музее.

Подготовка к такому уроку по проектной деятельности становится творческим процессом. Зрелищность, яркость, новизна компьютерных элементов урока, в сочетании с другими методическими приемами делают урок необычным, увлекательным и запоминающимся.

Проектная деятельность должна отвечать следующим требованиям:

1. Наличие значимой в исследовательском, творческом плане проблемы или задачи, требующей поиска для ее решения.

2. Проблема, затронутая в работе, должна быть, как правило, оригинальной (если проблема не оригинальна, то должно быть оригинальным ее решение).

3. В основе деятельности должна быть самостоятельная (индивидуальная, парная, групповая) работа учащихся.

4. Использование исследовательских методов.

5. Выполненная работа должна демонстрировать глубину знания автором (авторами) избранной области исследования.

6. Работа должна соответствовать установленным формальным критериям, должна демонстрировать наличие теоретических (практических) достижений автора (авторов)[3,52].

Только правильно организованная работа окажет положительное воздействие на учащихся, будет способствовать самостоятельному получению знаний и опыта из непосредственного общения с реальной жизнью, развивая у них умения работать с постоянно меняющейся информацией, самостоятельность, критическое мышление, инициативу. Если ученик постоянно будет заниматься проектной деятельностью в школьные годы, то в настоящей взрослой жизни он окажется более приспособленным, сумеет планировать собственную деятельность, ориентироваться в разнообразных ситуациях, совместно работать с различными людьми, то есть адаптироваться к окружающим условиям.

Проектное обучение – это полезная альтернатива классно-урочной системе, но оно отнюдь не вытесняет ее. Специалисты из стран, имеющих большой опыт проектного обучения, считают, что проект следует использовать как дополнение к другим видам обучения. И в этом случае учитель только разнообразит учебную работу, превратив образовательный процесс в результативную творческую работу

Список использованной литературы

1. Бедерханова В.П. Педагогическое проектирование в инновационной деятельности [Текст]: Учебное пособие / В.П. Бедерханова, Б.П. Бондарев. - Краснодар, 2000. - 54 с.

2. Денисевич Г.В. Урок русского языка и методика его проведения. – Курск, 2006.

3. Пахомова, Н.Ю. Учебный проект: его возможности./Учитель - №4, 2000. - с.52-55.

4. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В. Петров А.Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. [Текст]: Учебное пособие / под ред. Е.С. Полат. - М.: Издательский центр "Академия", 2009. – 17-21 с.

Кобзарева Г.Ю. (ХНАДУ)

(кер. ст. викл. Сук О.Є.)

МОВА ЯК ОСНОВА КУЛЬТУРИ НАРОДУ

Мова – це спосіб спілкування людей, який допомагає розуміти один одного. Роль мови, в нашому житті, складно переоцінити.

Здавна люди спілкувалися між собою, оскільки для того, щоб вижити треба було об'єднуватися. Люди починали спілкуватися жестами або звуками, тим самим розвиваючи здібності мовлення й мислення, як такого. Адже мислення і мовлення взаємопов'язані. Якщо б не було можливості мислити, то навряд чи людина змогла б пізнавати світ, закони природи та суспільства. А тому потрібні слова, а саме мова. Зараз існує багато різних мов, але усі вони починались із звуків та жестів, тому не дивно, що деякі слова в них схожі. Вивчаючи будь-яку мову, історію її формування, можна знайти багато цікавого. Також вивчаючи будь-яку мову ми можемо доторкнутися до історії народу, що нею спілкується.

Мова – це культурна складова народу. Адже культура спадщина наших предків дійшла до нас за допомогою мови. Існують і інші, не менш важливі сфери життя, такі як релігія, наука, техніка, ідеологія. Але мова є універсальною і вона обслуговує усі сфери функціонування суспільства. Так, релігія обслуговує окремі групи віруючих людей, ідеологія – певні суспільні класи, а без мови все це не зможе функціонувати.

Розвиток мови багато в чому залежить від стану суспільства, його диференціації, демографічного стану, бо саме населення впливає на мову, формуючи свою мову або змішуючи різні мови в одну. Якщо мова містить багато слів з іноземної мови, то можна прослідкувати розвиток культури суспільства пов'язаний з іншими народами. Возвеличення мов недержавних націй, нерідко доводять їх до повного вимирання, як це мало місце свого часу в Німеччині, СРСР, США. Так, зокрема, внаслідок онімечення у першій половині XVIII ст. зникла полабська мова. З тих же причин і приблизно в той самий період вимерла прусська мова. Внаслідок панування російської мови, як державної, за роки СРСР зникло понад 90 мов; деякі й нині перебувають на стадії вимирання.

На жаль, не стала виключенням і Україна, в якій багато хто з українців й сьогодні ігнорує рідну мову. Однією з причин цього, мабуть є те, що, розташована між Європою та Азією, Україна часто ставала об'єктом впливів різних, часом протилежних культур і, відповідно, мовних впливів.

Історія розвитку української мови — це основа розвитку всієї культури українського народу. Адже у глибинах мови — філософський розум, витончений естетичний смак, праця думки, надзвичайна чутливість, сувора логіка, високі духовні злети. І щоб оволодіти цим скарбом, людина мусить постійно докладати зусилля, усвідомлюючи, що існує складна наука рідної мови. Українська мова є невіддільною ознакою самої нації, одним із найістотніших чинників її самовиявлення і світосприйняття, важливим показником її життєдіяльності й духовності.

У 1989 р. українська мова здобула статус державної. Але ще й сьогодні, коли минуло чверть століття, вона потребує захисту не тільки з боку держави, а й кожного з нас, українців. Тому мовна політика як одна із складових частин державної має бути спрямована на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії. Українська мова є важливим чинником зміцнення державності, забезпечення культурного розвитку нашої країни.

Нашому поколінню випало складне, але почесне завдання - відродження української мови, держави, нації. І виконати його - наш громадянський обов'язок.

*Кованцева О.В. (Белгородский государственный национальный
исследовательский университет, Россия)*

РИТОРИКА КАК УЧЕБНЫЙ ПРЕДМЕТ В ШКОЛЕ

Общеизвестно, что уже в Древней Греции, наряду с чтением, письмом и физическими упражнениями, обучали риторике. Риторика (от греческого «ритор» - оратор) – одна из самых древ-

них наук на земле. Она возникла как наука об искусной, красной речи. В первом основополагающем учебнике по риторике, который принадлежит М.В.Ломоносову, говорится, что «риторика есть наука говорить и писать красно». Возрождение ее началось в середине 20 века, и во многих школах преподается как отдельный предмет.

К определению предмета риторики есть как традиционные, так и нетрадиционные подходы. Традиционный подход принадлежит античной эпохе, широко распространен и общеизвестен. Нетрадиционные подходы разнообразны и скоротечны.

В традиционном понимании риторикой называют ораторское искусство. Искусство убеждать с помощью слов. Его синоним – красноречие. Итак, риторика – это искусство.

Но одновременно риторика всегда являлась и наукой. Квинтилиан определял риторику, как «искусство говорить хорошо» и «наука говорить хорошо». Рассмотрим эти понятия подробнее. Как и все другие виды искусства, риторика уже при зарождении нуждалась в эстетическом освоении мира, в представлении об изящном и неуклюжем, красивом и уродливом, прекрасном и безобразном. Но одновременно риторика базировалась на рациональном знании. На отличии реального от нереального, действительного от мнимого, истинного от ложного. Следовательно, в основу риторики положено не только искусство, но и логика, философия, науки.

Наконец, в самом становлении риторики было и третье начало. Оно объединило оба вида познания – эстетический и научный. Таким началом была этика, учившая различать честное и нечестное, справедливое и несправедливое, то, что достойно или что не достойно быть.

Итак, риторика триединая. Она – искусство убеждать с помощью слов, наука об искусстве убеждать с помощью слов и процесс убеждения, основанный на моральных принципах.

В соответствии с древними традициями риторики её делят на 5 частей:

- Расположение мыслей;
- Украшение мыслей;
- Запоминание;
- Произнесение мыслей;
- Изобретение мыслей.

В нетрадиционном понимании риторика – это наука об убеждающем слове. Поэтому представители этого направления считают, что особое внимание при изучении риторики надо уделять третьему разделу, то есть «украшению мыслей» [1, с.19].

Школьный курс носит сугубо практический характер, поэтому центральное место в программе занимают коммуникативные умения. Дети учатся анализировать и оценивать общение, на уроках формируются умения говорить, слушать и слышать, писать и читать, т.е. умения общаться.

Уроки риторики надо начинать с 1 класса, т.к. дети в таком возрасте легко впитывают образцы речи, эмоциональны, любят играть. Но для того, чтобы ребята легко раскрывались эмоционально, в классе надо создавать доброжелательную обстановку. Нужно замечать каждую удачу ученика, каждый его шаг вперед (в результате работы Ваня стал говорить громче, Игорь и Дима провели доброжелательный диалог, Катя четко проработала скороговорку).

Очень важно, чтобы ни один ученик не просидел молча весь урок, и подытоживая результаты работы класса отметить речевую активность детей (В результате работы Олега мы сегодня слышали 5 раз, Ксюшу – 6 раз, причем ее фрагмент диалога был более занимательным).

Безусловно, изучение предмета «Риторика» важно с точки зрения реализации поставленных стандартом целей образования.

Цель риторики как предмета филологического цикла — научить младших школьников эффективно общаться в разных ситуациях, решать различные коммуникативные задачи, которые ставит перед учениками сама жизнь.

Ни один из традиционных школьных предметов российского образования специально не учит речи. Риторика как учебный предмет восполняет очень важную область школьного образования, ее отсутствие приводит к тому, что многие ученики, хотя в целом владеют лингвистическими понятиями, затрудняются общаться в разных ситуациях (в школе и вне школы).

В основе всякого обучения лежит коммуникация, общение, поэтому риторика как инновационный, практико-ориентированный курс помогает решать задачи формирования универсальных

действий на межпредметном уровне. Этот предмет способствует развитию качеств личности, «отвечающих требованиям информационного общества, инновационной экономики, задачам построения демократического гражданского общества на основе толерантности, диалога культур и уважения многонационального состава российского общества» [2, с. 123].

Являясь предметом гуманитарного цикла, риторика даёт возможность младшему школьнику познакомиться с закономерностями мира общения, особенностями коммуникации в современном мире; осознать важность владения речью для достижения успехов в личной и общественной жизни.

Блок «Общение» даёт представление о том, что такое риторика, как люди общаются, какие существуют виды общения и риторические действия. В этот блок входят и вопросы, связанные с культурой речевого поведения, в частности речевого этикета. Основные понятия первого блока : общение, виды общения, речевая ситуация, речевая деятельность, речевой этикет.

Блок «Речевые жанры» даёт представление о тексте – его признаках, различных разновидностях, о речевых жанрах, таких, как письмо, поздравление, объявление и др. Основные понятия второго блока : текст, речевые жанры.

Изучение моделей речевых жанров, а затем реализация этих жанров (в соответствии с условиями речевой ситуации) даёт возможность обучить тем видам высказываний, которые актуальны для младших школьников.

Курс риторики в школе сугубо практический. Большая часть времени уделяется практике:

- риторическому анализу устных и письменных текстов;
- риторическим задачам;
- риторическим играм.

В детской риторике изучаются не жанры художественной литературы, а те жанры, которые существуют в реальной речевой практике: жанр просьбы, пересказа, вежливой оценки, сравнительного высказывания, объявления и т.д.

Обучение риторике, безусловно, должно опираться на опыт учеников, приводить их к осмыслению своего и чужого опыта общения, успешному решению практических задач, которые ставит перед школьниками жизнь. Такие творческие, продуктивные задачи – основа учебных пособий, а теоретические сведения, понятия даются лишь постольку, поскольку они необходимы для решения практических задач [3, с.94].

Безусловно, преподавание риторики основано на деятельностном подходе как основном способе получения знаний и развития коммуникативных умений – школьники анализируют примеры общения, реализуют свои высказывания в соответствии с изученными правилами.

Риторика даёт широкие возможности для проведения школьных праздников, конкурсов, внеклассных мероприятий, выставок достижений учащихся – письменных работ.

Важность этого предмета для младших школьников подчеркивается тем, что «Риторика» рекомендована для внеурочной деятельности новым стандартом.

Список литературы

1. Аннушкин, В.И. История русской риторики. Хрестоматия. - М., 1998.
2. Антонова, Л.Г. Уроки риторики. Развитие речи.- Ярославль, 1997.
3. Ладыженская Т.А. Детская риторика в рассказах и рисунках.- М., 2008.

Коломоец А.С. (НИУ «БелГУ», Россия)

ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЕ СВЕДЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В последнее десятилетие в области языкового образования происходят существенные перемены, которые нашли отражение как в содержании языковой подготовки, так и в методах и приемах изучения языка. В соответствии с современной трактовкой начального языкового образо-

вания, предложенного Т.Г. Рамзаевой, оно рассматривается как «процесс и результат познавательной деятельности, направленной на усвоение основ теории языка в целях коммуникации, на речевое, умственное и эстетическое развитие, на овладение культурой народа – носителя данного языка» [Рамзаева 2009: 3]. Таким образом, современное языковое образование носит полифункциональный характер и включает широкий профиль речеведческих, социальных, литературных, общекультурных, исторических, личностно-ценностных аспектов. Такое понимание языкового образования открывает возможности для реализации в образовательном процессе различных аспектов, в том числе и исторического.

В настоящее время, несмотря на засилье элементов англо-американской культуры и языка, возрастает интерес к родной истории, в том числе и к истории родного языка. И хотя начальная школа – это, казалось бы, область, наиболее далекая от такой сложной науки, как история языка, тем не менее отдельные элементы исторического комментирования, ознакомления школьников с историей слов проникают и сюда. Средством реализации исторического подхода на уроках русского языка является этимологическое комментирование, которое может быть успешно использовано в начальной школе, поскольку склонность к этимологизированию – это ярко выраженная особенность, присущая детям младшего школьного возраста. Именно этимологический разбор позволит «не только удовлетворить любопытство ребенка, но и проявить уважение к носителю языка как к личности, создать условия для появления у него стойкого интереса, любви к речи своего народа» [Бабушкина 2001: 27].

На уроках русского языка необходимо вести постоянную и целенаправленную словарно-семантическую работу, направленную на обогащение словарного запаса младших школьников. Мы считаем, что вести эту работу необходимо с опорой на этимологию.

Для того, чтобы применение этимологического разбора было успешным, следует познакомить младших школьников с таким понятием, как «исторический корень слова». Это следует сделать после того, как учащиеся усвоят понятие «корень слова», с которым сейчас знакомятся во втором классе. Младшим школьникам следует показать, в чем состоит разница между этими понятиями. Например, у слова *столица* современный корень *столиц-*, а исторический корень – *стол*. Учитель рассказывает детям, что слово было образовано от слова *стол*, поскольку столицей назывался город, где находился царский стол (престол). Столом в Древней Руси называли также царский трон.

После введения понятия «исторический корень» словарно-семантическая работа может проводиться по следующей схеме:

1. Нахождение слова в толковом словаре. Если слово многозначно, указать все его значения. Например, слово *великий*. По словарю дети определяют, что слово *великий* многозначно: а) выдающийся (например, *великий художник, великий ученый*); б) очень большой (например, *великое счастье*), в) большего размера, чем нужно (например, *пальто велико*).
2. Проговаривание слова по слогам хором, дружно, вполголоса. Такая работа способствует запоминанию звукового образа слова.
3. Запись слова на доске, затем в специальные словарики. Ставится ударение, подчеркивается безударная гласная *е*. Усваивается графический «руководительный» образ слова.
4. Знакомство с этимологией слова. Необходимо, чтобы учащиеся осознали причины именно такого написания слова. Например, учащиеся узнают, что слово *великий* образовано от *велий*, что значит «большой». Обращение к этимологии должно способствовать осознанному запоминанию значения и написания слова.
5. Подбор однокоренных слов с таким же историческим корнем. Данный этап словарно-семантической работы направлен на осознание семантических связей анализируемого слова. Так, подбор слов с историческим корнем *-вель-* можно организовать следующим образом:

Учитель: каким существительным с историческим корнем *-вель-* мы назовём гиганта?

Ученик: великан.

Учитель: а каким словом в русском языке обозначается размер, объём, протяженность предмета?

Ученик: словом *величина*.

Учитель: а теперь вспомните, как называют маленькую птичку?

Ученик: *невеличка*.

Учитель: В русском языке есть имя существительное с историческим корнем *-вель-* и корнем *-леп-*. Этот корень содержится также в устаревшем слове *лепота*, то есть красота. Этим существительным называют пышную красоту, роскошь. Вспомните, какое это существительное?

Ученик: *великолепие*.

Учитель: а теперь скажите, как называют человека, который готов бескорыстно жертвовать своими интересами для других?

Ученик: это великодушный человек.

На данном этапе наиболее употребительные слова с историческим корнем *-вель-* записываются в словарики (*великан, величина*), остальные, причем как можно больше называются устно. В процессе такой работы младшие школьники осознают семантические связи слов, что в свою очередь способствует обогащению словарного запаса.

6. Сравнение исторического и современного состава слова. На этом этапе сравниваются и анализируются слова по составу. Например, в процессе работы со словом *великий* подчеркиваем, что *-вель-* - это исторический корень. С современным корнем он не совпадает. Вводим условное обозначение исторического корня пунктирной дужкой: *великий*.

Этимологические сведения вполне доступны пониманию младшего школьника. Применение этимологического комментирования способствует формированию правильного понимания лексического значения и, следовательно, обогащению словаря учащихся. Использование этимологических сведений в процессе словарной работы особенно целесообразно, так как это позволит проследить эволюцию значений слова, аккумулирующего в себе комплекс понятий, образов, ассоциаций, отражающих особенности национального менталитета.

Литература

1. Бабушкина Т.В. Этимологический анализ в начальной школе / Т.В. Бабушкина // Начальная школа плюс До и После. – 2001. - № 2.
2. Рамзаева Т.Г. Современное начальное языковое образование как полифункциональная развивающая система (1-4 классы) // Развивающее языковое образование в современной начальной школе. – СПб.: Специальная литература, 2009.

Котелевська А.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

ЄДИНИЙ СКАРБ У ТЕБЕ – РІДНА МОВА

«Без мови рідної, юначе,
й народу нашого нема»

В. Сосюра

Мова – духовне багатство народу. «Скільки я знаю мов, стільки разів я людина», – говорить народна мудрість. Та багатство, втілене в скарбниці мов інших народів, лишається для людини неприступним, якщо вона не оволоділа рідною мовою, не відчула її краси. Чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, тим більше підготовлений її розум до оволодіння мовами інших народів, тим активніше сприймає серце красу слова.

Кожна мова – це серце нації, яке, ніби сонце, опромінює її через свідомість кожного народу, який відрізняється один від одного своєю ментальністю, культурою, історією, духовними початками, які передаються з покоління у покоління. В кожного народу є щось неповторне, оригінальне, яке виблискує сяйвом у безмежному океані мов Землі. З цього приводу Іван Огієнко писав: «Світ Божий великий і складається з окремих народів чи націй, і кожен народ – окреме закінчене ціле. І в тому – краса Всесвіту, що народи зберігають свою окремішність, як на пишному луці кожна окрема квітка має свій окремий колір і запах».

Наша українська мова буде тоді мовою нації, коли вона буде передаватися з материнським молоком дітям через любов батьків до своєї мови, материнською українською піснею, розмовною мовою в родині. Ніяка школа не закладе у свідомість дитини те, що не закладено батьками з перших днів її життя. Мова має наскрізь просякнути душу дитини, вона має виходити з любові батьків до всього українського.

«Рідна мова дорога людині, як саме життя» – говорить народна мудрість. Це неоціненний Божий дар, який даний кожній людині. Вона супроводжує нас від народження і аж до смерті. Новонароджена дитина світ пізнає через мову, яка приходить з першим подихом, з молоком матері і ми повинні шанобливо ставитися до неї все життя. Вона має стати нам рідною, як батько і мати, як земля, на якій живемо, зростаємо.

Рідна мова – найбільша духовна цінність, якою народ звеличує себе, демонструє свою мудрість, передає з покоління в покоління досвід, культуру і традиції. Мова – незборна таїна, яка робить народ народом і увічніює найтонші порухи його душі. Заглиблюючись у таїну мови, ми завоюємо золоті скарби народного досвіду і виховуємо в собі творчу особистість. Дехто ж вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові нація кодує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самотність.

Мова для кожного народу стає ніби другою природою, що оточує його, живе з ним всюди і завжди. Без неї, як і без сонця, повітря, рослин, людина не може існувати. Як великим нещастям обертається нищення природи, так і боляче б'є по народові зречення рідної мови чи навіть неповага до неї, що є рівноцінним неповазі до батька й матері.

Українська мова – державна мова України. Вона також є рідною мовою українців, які проживають за межами України: у Росії, Білорусі, Казахстані, Польщі, Словаччині, Румунії, Канаді, США, Австралії та інших країнах. Українською мовою розмовляє близько 45 мільйонів людей і вона увіходить до другого десятка найпоширеніших мов світу.

Мова – це не просто слова, звуки, це – голос народу. Наш народ протягом багатьох віків творив мову, боровся за її збереження.

Здавна існує думка, що поки жива мова в устах народу, доти живий і народ. Нам випало дуже складне та почесне завдання – відродити українську мову. І виконати його – наш обов'язок, а також обов'язок наших дітей та онуків.

Тому мова народу — це нев'янучий і невмирущий цвіт усього його духовного життя, показник свідомості. У мові одухотворено народ і батьківщину, втілено творчу силу духу народного. Тут небо вітчизни, її поле і гори, долини й ліси. І оживає повний думки й почуття голос рідної природи, і летить в рідних мелодіях всією Україною. Однак в глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідного краю, а й історія духовного життя народу. Змінюються покоління, але плоди їхньої творчої праці залишаються в мові як спадок нащадкам. Завдяки мові ми отримуємо ґрунтовні знання про історію українського народу, вірування, погляди, дбайливо збережені нашими дідами та прадідами.

Мова – це серце нації і душа народу. Кожен народ має свою мову і прославляє її. Український люд — один із великих слов'янських народів, який має свою історію, який має чим пишатися. Українські землі перетерпіли багато битв, українці пролили багато крові, боронячи нашу Батьківщину. За допомогою писемних документів, праці істориків, етнографів, громадських діячів та лінгвістів ми можемо вивчати історію нашого рідного краю, віднайти відповіді на свої запитання. Наш міцний, як скеля, народ має славетну мову солов'їну, яка наймилозвучніша, наймиліша, найцінніша в усьому світі.

У кожного українця складається певне враження від рідної мови. Для великих українських письменників мова стає натхненням для написання різних поезій. Я думаю, взагалі не має такого письменника, який не хотів би писати про красу рідної мови, не прославивши велич її в народі, не хотів би розповісти всім про її красу.

Українською мовою написані твори Котляревського і Шевченка, Франка і Лесі Українки, Нечуя-Левицького і Коцюбинського, які Україна буде пам'ятати завжди. Нашою мовою Маруся Чурай складала пісні, які підбадьорювали козаків, нею звучали накази славнозвісного полководця

і гетьмана П. Сагайдачного, який вів у бій козацькі полки. Це мова запорізьких козаків. Ролі слова, рідної мови в житті народу присвячує Володимир Сосюра поезію «Я знаю силу слова», що ввійшла до збірки «Поезія не спить». У ній поет створює образ слова, яке проникає до людських сердець і надихає берегти рідне слово. Максим Рильський описує мову неймовірними словами, він висловлює свої почуття неймовірними порівняннями.

Ми будемо жити і процвітати, доки з нами наша мова калинова. Вона допомагає нам спілкуватися між собою, занурює нас у неймовірну красу кожного нашого слова. Прекрасна, неповторна, мелодійна українська мова. А для нас, українців, вона єдина й безцінна, адже мова народна — це золотий запас душі народу, з якого ми виростаємо, яким живемо, завдяки якому маємо право милуватися й пишатися рідним краєм, повторюючи слова М. Рильського:

«Мужай, прекрасна наша мова,
Серед прекрасних братніх мов».

Отже, мова є найважливішим, найбагатшим і найміцнішим зв'язком, що поєднує сучасне і минуле, віджилі і майбутні покоління в єдине ціле. Якщо зникає мова — зникає і народ. І навпаки, доки мова народу в його устах, доти живе і народ. Народна мудрість говорить: відберіть у народу все — і він все може повернути, а відберіть мову — і він ніколи вже не створить її. Народ навіть може створити нову батьківщину, але мову ніхто і ніколи більше не створить.

Кравченко Я.І. (Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

МОВА – СКАРБНИЦЯ ДУХОВНОСТІ НАЦІЇ

Мова — це духовна коштовність, всякий народ звеличує себе, виявляє національні набутки свого серця, своєї мудрості, передає від покоління до покоління свій досвід, культуру, традиції. Вона робить народ народом, веде нас на верхівку знань, відчиняє двері до духовної скарбниці людства. Рідна мова - найбільш своєрідна форма виявлення духовної культури кожного народу. Вона є акумулятором багатовікового досвіду людей, у ній втілюється плоть і кров, розум і психологія, честь і гідність її носіїв.

Мова народу - це сам народ, це його Я, його сутність, нарешті мова пов'язана з його найбільш внутрішніми, найсвятішими інтересами духовного і звичайного розвитку. Кожен народ повинен берегти свою мову ще більше ніж свої кордони, бо мова - головна його оборона, далеко більшої міцності, ніж усі її фортеці.

Існує ряд гіпотез щодо походження мови, але жодна з них не може бути підтверджена фактами через величезну віддаленість походження мови від нашого часу. Вони залишаються гіпотезами, оскільки їх не можна ні спостерігати, ні відтворити в експерименті.

Людей здавна цікавило питання про те, як на Землі виникло безліч мов. Одні вчені вважають, що всі вони мають спільне коріння, з'явившись у результаті ланцюга дивергенції прасвітової мови (концепція моногенезу). Інші вважають, що спочатку було декілька незалежних вогнищ виникнення мов (концепція полігенезу). Однак, походження мови як засобу спілкування і виникнення конкретних мов — дві самостійні проблеми, не пов'язані одна з одною. Кожна з них має своєрідний об'єкт дослідження: перша ставить завдання — з'ясувати, як люди почали говорити, друга — коли, де і в якому вигляді сформувалася та чи інша конкретна мова.

Мова – духовний скарб нації. Це не просто засіб людського існування, це те, що живе в наших серцях. Саме мова формує свідомість, творить людину, культуру, історію.

За оцінками фахівців, із 6700 нині існуючих мов більшість перебуває під загрозою зникнення. Аби запобігти цьому, за пропозицією держав-членів ЮНЕСКО було проголошено Міжнародний день рідної мови, який вперше святкували 21 лютого 2000р. в Парижі.

Мови, як люди – у кожної своя доля... Народжуються, формуються, живуть та... помирають. Є навіть вираз: «мертва мова». Багато з тих мов, що вийшли із ужитку й називають мертвими, – не щезли. Вони залишили свій слід в історії. Це й латина, від якої походять потужні іспанська,

французька, португальська. І стародавні арамейська та койне – ними написана Біблія – книга, яка сформувала обличчя нинішнього світу.

Українська мова має свою особливу музикальність. Ця незбагненна душа нашої мови, як золотоносна ріка, виблискує хвилями народної пісні, переливається в душу нації, творить почуттєву нерозривність українського серця й української землі. Геніальні композитори Моцарт і Бетховен, Глінка й Чайковський, Барток і Стравінський використовували українські мелодії у своїй творчості. Українська мова – не сирота, вона має слов'янську родину і світову славу. Вона не бідна, не вульгарна, не кривоуста. Вона має все, у тому числі й політичне право жити й розвиватися. Українська мова впроваджується в навчальний процес. Але в певних регіонах, на жаль, дуже мало українських шкіл. А на молодь впливає передусім те, що в нас нема свого інформаційно-культурного простору. Нам всім нав'язують російську мову: через радіо та телебачення. Зараз у різних закладах відпочинку звучать пісні на чужинській мові, рідко – на українській.

Мова дається одвіку й довіку, це – спадкоємність не лише в межах роду, а й народу. Рідну мову слід оберігати як своє майбутнє, пам'ятаючи про першозначення її, як безсмертя українського духу, її рятівну, очищаючу, цілющу, відроджуючу властивість. Якими побачить українців світ – залежить від самих українців. Ми хочемо бути багатомовними та багатознаючими, хочемо належати людству. А для цього ми повинні любити рідну мову. Заснування міжнародною спільнотою свята рідної мови – це тільки проголошення благородної мети. А для того, щоб практично втілити цю мету, потрібно зберігати й плекати рідну українську мову.

Крикун Е.А. (Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Россия)

ГОРОДСКИЕ НАЗВАНИЯ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ОНОМАСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Современная начальная школа не может оставаться в стороне от процессов модернизации образования, происходящих сегодня во всем мире, в том числе и в России. Начального звена школы, как самого важного и неотъемлемого этапа образования личности, касаются все мировые тенденции и инновации: личностно ориентированный подход, информатизация, интеграция и др. [4]

К числу таких модернизаций относится компетентностный подход в начальном образовании, появление которого связано, прежде всего, с кризисом образования, состоящим в противоречии между программными требованиями к ученику, запросами общества и потребностями самой личности в образовании.

За последние годы в нашей стране предприняты многочисленные попытки обновления содержания государственных образовательных стандартов разного уровня на основе компетентностного подхода. В результате появилось значительное количество классификаций компетенций, на базе которых предлагается проектировать модели учебных заведений разного уровня. Эти классификации строятся в соответствии с основными видами человеческой деятельности и ее объектами, сферами общественной жизни и производства, отраслями науки, психологическими характеристиками и способностями личности, степенями ее социального развития и статуса. [2]

Одной из немаловажных компетенций реализуемых в начальной школе является ономастическая компетенция как компонент культуроведческой компетенции. Представление о содержании и структуре ономастической компетенции, а также и о путях ее формирования, может быть дано той же формулой, что и культуроведческой компетенции, т.к. ономастическую компетенцию следует рассматривать как частное проявление культуроведческой компетенции. По определению В.И. Супруна под ономастической компетенцией понимается особый вид компетенции, которая «включает знание учащимися различных групп имен собственных и умение использовать их в своей речи». [3]

Ономастическая компетенция – это единство знаний, способов деятельности и отношений, которое делится на два компонента:

- деятельностный компонент: предполагает совершенствование умений анализа языковых единиц, относящихся к именам собственным разных типов, выполнения проектных заданий на ономастическом материале, развитие навыков уместного употребления имён собственных;

- мотивационно-ценностный компонент: заключается в осознании национально-культурной специфики имён собственных, мотивированном выборе онимов в письменном и устном общении.

Необходимость уделять особое внимание формированию именно этого вида компетенции в начальной школе обусловлено особым статусом науки ономастики. Лингвистическая ономастика включает исторический, географический, этнографический, культурологический, социологический, литературоведческий компоненты, помогающие выявлять специфику именуемых объектов и традиции, связанные с их именами, что выводит ономастику за рамки собственно лингвистики и делает автономной дисциплиной, использующей преимущественно лингвистические методы, тесно связанной с комплексом гуманитарных наук, а также наук о Земле и Вселенной. [1]

Имена собственные, образуя ономастическое пространство, представляют точку реализации национального в языке. Их набор - это определенный и существенный признак конкретного этноса. Поэтому ономастическая лексика составляет значительную часть объема культуроведческой компетенции учащихся, компонентом которой является не только владение языковыми единицами, но и национально-культурными коннотациями, свойственными этим единицам. Отсюда вытекает необходимость особого внимания к ономастикону младших школьников для формирования их ономастической компетенции.

Одним из значимых компонентов языка города является урбанонимия, которая объединяет названия внутригородских объектов. Урбанонимия поликомпонентна по структуре, и в ней принято выделять линейные объекты (улицы, проезды, переулки, бульвары, набережные, тракты), ареальные (микрорайоны, поселки, предместья, скверы, парки, площади, кладбища) и точечные (здания, памятники, остановки и т. д.). Для обозначения линейных топонимических используется термин «годоним» (от греч. «путь»).

Наименования внутригородских объектов – это своеобразное отражение истории развития города с момента основания и до настоящего времени. «Улицы - это пространственные ориентиры, а их имена не только знаки, но показатель культуры и духовной оседлости горожан... В них - память и традиция, созерцание и точность, любовь и благодарность» [Шмелева: 122]. Названия улиц и площадей, скверов и переулков, так же как и недвижимые объекты культурного наследия (дома и хозпостройки), являются памятниками городской народной культуры. Кроме того, годонимы представляют значительный интерес в том плане, что в них наиболее отчетливо проявляется действие человеческого фактора. Они являются продуктом сознательной деятельности человека, так как имена улицам, площадям и переулкам даются людьми. Поэтому годонимы позволяют проследить региональные предпочтения в выборе таких номинаций.

Годонимы г. Белгорода не подвергались до настоящего времени лингвистическому анализу, между тем значение этого города как административного, культурного центра области привлекает внимание к названиям его улиц и площадей. Объектом нашего внимания является семантическая классификация белгородских годонимов, которая позволяет наиболее отчетливо проследить роль человеческого фактора в языке. Изучение годонимии города в семантическом аспекте позволяет найти специфические черты, отличающие его языковой облик от других.

Согласно данным справочника 2009 г. «Улицы и площади города Белгорода» по архивным документам в нашем городе свыше 650 улиц, площадей, переулков, проездов.

Следует отметить, что появление названий улиц связано с практической потребностью горожан назвать объект и тем самым определить его положение в пространстве города. Следует отметить, что исторически белгородская годонимия сложилась как система семантическая, и поэтому названия улиц являются своеобразным путеводителем по городу, информируют о его ландшафте, основных сооружениях, жителях и их занятиях, направлениях к соседним городам.

К сожалению, первоисточников по улицам и площадям Белгорода XVIII - начала XX веков практически не существует. Скорее всего большинства их и не было, потому что ранее названия улицам присваивались не в кабинетах, а рождались в народе. Так, ранее в Белгороде были следующие народные названия улиц: *Бугроватая, Гостёнская, Узенькая* (по характерным призна-

кам), *Курская, Московская, Сумская* (по направлению дорог), *Нижнемищанская, Верхнемищанская, Солдатская* (по сословиям и роду службы), *Смоленская, Сергиевская, Михайловская* (по названию храмов) и т.д.

Годонимы как разновидность региональной лексики фиксируют историю региона, страны в целом, опыт многих поколений, отражают изменения, происходящие в общественном сознании. Так, до революции улицы в нашем городе чаще назывались либо по объекту, расположенному на ней (*Соборная* – церковь), либо отражали направление улицы (*ул. Московковская, Харьковская*). Практически во всех городах существовали улицы, названные в честь русских императоров. И в Белгороде была улица *Императора Николая II*.

После революции характер номинации изменяется. Годонимы приобретают по преимуществу идеологический характер. Именно в эту эпоху многие улицы были переименованы. Так, улица *Императора Николая II* стала ул. *Гражданской* (ныне пр. *Ленина*). *Магистратская* – ул. *Красина, Георгиевская – Бакунина* (ныне *Чернышевского*).

В начале двадцатых годов улицы стали называть именами вождей революции, героев гражданской войны. Указанная тенденция проявилась и в белгородской годонимии. Так, например, была переименована улица *Гражданская* в улицу *Ленина*. Однако впоследствии такие названия стали исчезать по мере ухода политических деятелей, вождей с исторической арены. Улица *Бакунина*, например, получила новое название – улица *Чернышевского*.

Эта тенденция получила дальнейшее развитие в годы перестройки, когда происходила переоценка многих фактов нашей истории. Примером может служить улица *Жданова*, получившая новое название – улица *Студенческая*. Способ номинации кардинально изменился: название, носившее идеологический характер, заменилось нейтральным названием по объекту, находящемуся на этой улице.

Обращает на себя внимание тот факт, что переименованию подвергаются годонимы, образованные на базе антропонимов. Хотя нам кажется, что такие названия следует сохранять как дань истории. Ведь название улицы – это своеобразная страница истории города, это особый памятник его многовековой жизни. «Микротопонимы, - как справедливо отмечает Л.А. Климкова, - выполняют функцию «аккумуляции памяти» – исторической, событийной, мировоззренческой, языковой и иной – материальной, вещной и духовной» [Климкова 2001: 231].

Анализ годонимов г. Белгорода свидетельствует о том, что городская годонимия, как явление социального порядка, отражает изменения, происходящие в жизни общества, в истории города. В этих названиях «живет» память о людях прославившихся своими делами, внесших особый вклад в историю города, страны. Поэтому лингвистическое изучение названий улиц требует привлечения данных историко-культурного развития города, его географических особенностей, то есть требует обращения к экстралингвистическим факторам. Думаем, что сбор и изучение названий мелких географических объектов, которые раскроют многие явления истории, географии и языка региона, - одна из первоочередных задач топонимистов.

Литература

1. Климкова Л.А. Микротопонимия в региональном онимическом пространстве: аспект взаимодействия единиц / Л.А. Климкова // Теория языкознания и русистика. – Н. Новгород, 2001.
2. Ковалев Г.Ф. Ономастические исследования и изучение родного края// Воронежское лингвокраеведение. Выпуск 1. Межвузовский сборник научных трудов. - Воронеж: ВГУ, 2005.
3. Новикова Т.Ф. К проблеме изучения языка региона / Т.Ф. Новикова // Русская филология: вестник Харьковского национального педагогического университета имени Г.С. Сковороды. – Харьков. – 2009. - № 4.
4. Шмелева Т.В. Современная годонимия: семантика и семиотика / Т.В. Шмелева // Лингвистическое краеведение. - Пермь: Изд-во ПГПИ, 1991.

Крищина А.Д. (НИУ БелГУ, Россия)

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ КАК МОДЕЛЬ СОДЕРЖАНИЯ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Прагматический аспект цели обучения иностранным языкам связан с формированием у студентов знаний, навыков и умений, владение которым позволяет им приобщиться к этнокультурным ценностям страны изучаемого языка и практически пользоваться иностранным языком в ситуациях межкультурного взаимопонимания и познания. Совокупность таких знаний, навыков и умений составляет коммуникативную компетенцию учащихся. Концепция коммуникативной компетенции стала результатом осуществляемой попытки провести грань между академическими и базовыми межличностными коммуникативными умениями человека.

Исходя из коммуникативного подхода, в процессе обучения иностранным языкам необходимо сформировать умение общаться на иностранном языке, или иными словами, приобрести коммуникативную компетенцию. Коммуникативная компетенция подразумевает умение пользоваться всеми видами речевой деятельности: чтением, аудированием, говорением (монолог, диалог), письмом.

Процесс общения на иностранном языке исследуется не только как процесс передачи и приема информации, но и как регулирование отношений между партнерами, установление различного рода взаимодействия, как способности оценить, проанализировать ситуацию общения, субъективно оценить свой коммуникативный потенциал и принять необходимое решение.

Ведущим компонентом в коммуникативной компетенции являются речевые (коммуникативные) умения, которые формируются на основе: языковых умений и навыков; лингвострановедческих и страноведческих знаний.

В коммуникативную компетенцию включаются следующие важнейшие умения:

-читать и понимать несложные, аутентичные тексты (с пониманием основного содержания и с полным пониманием);

-устно общаться в стандартных ситуациях учебно–трудовой, культурной, бытовой сферы;

-в устной форме кратко рассказать о себе, окружении, пересказать, выразить мнение, оценку;

-умение письменно оформить и передать элементарную информацию (письмо).

Так определяется минимальный уровень коммуникативной компетенции в государственном образовательном стандарте по иностранным языкам.

Иноязычная коммуникативная компетенция — это определенный уровень владения языковыми, речевыми и социокультурными знаниями, навыками и умениями, позволяющий обучаемому коммуникативно-приемлемо и целесообразно варьировать свое речевое поведение в зависимости от ситуации общения.

Иноязычная коммуникативная компетенция создает основу для коммуникативного биокультурного развития.

Иноязычная коммуникативная компетенция необходима и достаточна для корректного решения обучаемыми коммуникативно-практических задач в изучаемых ситуациях бытового, педагогического, научного, делового, политического и социально - политического общения, развитие способностей и качеств, необходимых для коммуникативного и социокультурного саморазвития.

Иноязычная коммуникативная компетенция имеет сложную структуру и включает целый ряд компетенций.

Лингвистическая компетенция является одним из основных компонентов коммуникативной компетенции. Ее содержание составляет способность человека правильно конструировать грамматические формы и синтаксические построения в соответствии с нормами конкретного языка.

Лингвистическая компетенция как один из основных компонентов коммуникативной компетенции делится на языковую и речевую компетенции.

Лингвистическая компетенция состоит из следующих видов:

Языковая компетенция - это знания в области языковой системы (в пределах программного минимума), навыки оперирования этими знаниями.

Речевая компетенция - владение нормой речевого поведения (во всех видах речевой деятельности).

Учебная компетенция - это способность и готовность человека к эффективному осуществ-

лению учебной деятельностью при овладении иностранным языком как учебным предметом.

Значимость учебной компетенции для учащихся:

- организует и оптимизирует самостоятельную работу учащихся над языком;
- сокращает время, физические и умственные затраты при работе над иностранным языком;
- повышает качество овладения иноязычным общением;
- повышает интерес к предмету.

В содержание процесса формирования учебной компетенции входят:

1) знания о существующих в обобщенном опыте способах рационального выполнения учебного труда, об имеющихся вариантах выполнения учебного действия при отсутствии заданного алгоритма.

2) навыки диагностировать собственное исходное состояние в области рациональной организации учебной деятельности; отбирать способ учебной деятельности, наиболее соответствующий индивидуальным личностным особенностям; формировать индивидуализированную совокупность индивидуально — рациональных учебных умений и активно пользоваться ею, самостоятельно контролировать правильность этого выбора.

3) учебные умения, специальные для овладения иноязычным общением: рационально организовывать запоминание иноязычного языкового материала, самостоятельно активизировать языковой материал, проследивать межпредметные связи, работать в парах при осуществлении иноязычных действий, видеть трудности при работе над языковыми элементами.

Компенсаторная компетенция - способность преодолевать трудности при порождении иноязычных высказываний, т.е. ее формирование предполагает развитие способности и готовности преодолевать дефицит своих иноязычных знаний, навыков и умений.

Значение компенсаторной компетенции:

- позволяет преодолеть неизбежно возникающие трудности, связанные с незнанием языковых единиц, с непониманием языковых, социокультурных единиц;
- раскрепощает, позволяет снять языковой барьер;
- развивает собственную коммуникативную компетенцию на родном языке.

Социокультурная компетенция — способность строить речевое и неречевое поведение с учетом норм социумов, говорящих на изучаемом языке.

Социокультурная компетенция делится на следующие виды:

1. Социолингвистическая компетенция предполагает умение осуществлять выбор лингвистической формы и способа языкового выражения, адекватный условиям акта коммуникации, т.е. ситуации общения, целям и намерениям, социальным ролям партнеров по общению.

2. Культуроведческая компетенция заключается в овладении учащимися национально - культурной спецификой страны изучаемого языка и умением строить свое речевое и неречевое поведение в соответствии с этой спецификой. Предполагает овладение сведениями: о стране, изучаемого языка, о ее географическом положении, природных условиях, достопримечательностях, о государственном устройстве, о национальных особенностях быта и культуры страны изучаемого языка, об особенностях речевого и неречевого поведения носителей иностранного языка.

3. Лингвострановедческая компетенция предполагает овладение безэквивалентной лексикой (в рамках изучаемых тем, предметов речи) и способов ее передачи на родном языке; фоновой лексикой, реалиями, характерными для используемых в процессе обучения текстов; способами передачи реалий родного языка на иностранном языке (в рамках изучаемых тем, предметов речи).

В процессе общения имеет место ориентация на социальные характеристики речевого партнера: его статус, позицию, ситуационную роль, что проявляется в выборе альтернативных речевых средств со стратификациями и речевыми ограничителями.

На основе вышесказанного коммуникативная компетенция может быть определена как «средства, необходимые для контроля и формирования речевой ситуации в социальном контексте».

Цель формирования коммуникативной компетенции - состоявшийся коммуникативный акт.

Средства достижения этой цели - составляющие коммуникативной компетенции (языковые знания и навыки, речевые умения, лингвострановедческий компонент содержания обучения).

Важнейшим компонентом коммуникативной компетенции по праву признаётся языковая компетенция, обеспечивающая на основе достойного объёма знаний как конструирование грамматически правильных форм и синтаксических конструкций, так и понимание смысловых отрезков речи, организованных в соответствии с нормами иностранного языка.

Таким образом, коммуникативная компетенция есть интегративное понятие, включающее как умения и навыки выполнять действия с языковым материалом, так и страноведческие знания, умения и навыки. Знания, умения, навыки только одной части не могут свидетельствовать об обученности общению, т.е. приему и передачи информации с помощью разных видов речевой деятельности. Поэтому применительно к специфике учебного предмета «иностраный язык» понятие обученности означает приобретение обучающимися того или иного уровня коммуникативной компетенции.

Список литературы

1. Астапова Н.О. Лингвистические аспекты межкультурной коммуникации/ Н.О. Астапов. - Барнаул, 2007. – с. 170.
2. Елизарова, Г. В. Формирование межкультурной компетенции у студентов в процессе обучения иностранным языкам: автореф. / Г. Р. Елизарова. - С-П, 2001. - с. 8.
3. Разумова Е. В. Методика обучения иностранным языкам в высших учебных заведениях/ Е.В. Разумов. - М.: Просвещение, 2006. - с. 107.
4. Соловьева, И.С. Межкультурная коммуникация: ее роль и место в преподавании иностранных языков / И.С. Соловьева // 75-летие Чурапчинского улуса: материалы научно-практической конференции. – Якутск, 2005. – С. 219-222.

Кувалдина К.Г. (ХНТУСГ ім. П. Василенка)

(наук. кер. ст. викл. Скиданова Н.В.)

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ САМОСВІДОМОСТІ ЛЮДИНИ

Життя народу завжди тісно пов'язане з його мовою. Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові нація кодує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність. Широко відомий тезис Якоба Грима: «Наша мова – наша історія» [1, с.61].

У культурі кожного етносу існує багато концептуальних понять, що передаються з покоління в покоління. За умов певних обставин, і особливо у значущі для народу часи, ці поняття є основою для формування етнічного розуміння та самосвідомості. Мова, як частина духовної культури, дає можливість зрозуміти складний алгоритм пізнання окремим народом навколишнього середовища, реальності та себе у цьому світі. У мові як у духовній пам'яті живе все, що має культурну цінність, що сприяє духовному вдосконаленню. Таким чином, наші знання про світ та людину тісно пов'язані зі світом мови. Насамперед, світ – це те, що він представляє собою як мовна реальність. Яким його для розумового погляду людини представляє мова, таким людина і уявляє його. Саме з цих причин головною ознакою, що поєднує націю є саме мова, тому що жодні загальні ідеї, культурні цінності не можуть існувати без єдиного розуміння словесних одиниць, які використовуються для спілкування між людьми. Мова з'являється одночасно з нацією, є її творінням та засобом оригінального мислення. Мова завжди грає роль посередника між світом та людиною, малює людині певну картину світу. Але це не означає, що людина стає заручником власної мови – мовна картина світу завжди доповнюється культурною, філософською, історичною, науковою картинами світу. Проте створення цих картин вимагає від людини певних розумових зусиль [3, с. 107]. «Шлях від реального світу до розуміння і далі від розуміння до мовного виразу різний у різних народів, що зумовлено різницею в історії, географії, особливостями життя цих народів і, власне, різницею у розвитку їхньої суспільної свідомості» [4, с. 40]. Виходить, що мова відображає картину світу не прямо, а ніби у два етапи: від реального світу до розуміння, і від розуміння до мовного вираження.

Мова є також і «дзеркалом» народу, який нею розмовляє; з мови народу стає зрозумілим, чого бажає народ, куди він йде, що любить найбільше. Це проявляється у будь-якій мові. Тарас Шевченко був переконаний, що поки жива мова в устах народу, доти живий і народ, що нема насильства більш нестерпного, як те, яке прагне відняти народу спадщину, створену численними поколіннями його предків. Ці думки видатного українського письменника та поета перегукуються з роздумами визначного педагога К. Ушинського: «Відберіть у народу все – і він усе може повернути; але відберіть мову – і він ніколи більш не створить її; вимерла мова в устах народу – вимер і народ. Та якщо людська душа здригнеться перед убивством однієї недовговічної людини, то що ж повинна почувати вона, зазіхаючи на життя багатовікової особистості народу?». Одним із перших лінгвістів, який звернув увагу на невід’ємність мови і культури був видатний німецький філолог, філософ, мовознавець, засновник Берлінського університету Вільгельм фон Гумбольдт. Своє ставлення до мови як до діяльності, характер і структура якої виражають культуру та індивідуальність тих, що говорять, він ілюструє так: «Той, хто не поважає і не любить свою мову, не може поважати і любити свій народ; хто не розуміє своєї мови, не розуміє і свій народ і ніколи не зможе відчувати, що таке справжня німецька чеснота і справжня німецька велич; адже у глибинах мови лежать усе внутрішнє розуміння і уся найглибша самотність народу» [2, с. 103]. Гумбольдт стверджував, що разом з розумінням рідної мови ми, неначе, розуміємо самих себе. Відповідно, контакт з іншими мовами та культурами допомагає налагодити взаєморозуміння між народами, так як дозволяє зрозуміти образ мислення та світосприйняття людей, які спілкуються іншою мовою.

Практична цінність викладеного матеріалу полягає, перш за все, у необхідності піклуватися про рідну мову, яка зберігає національні культурні традиції, передає наступним поколінням моральні цінності народу, формує менталітет. Тісний взаємний зв’язок мови та культури визначає важливу роль, яку відіграє культура в мовній освіті. Основною ціллю мовної освіти є підготовка студентів та учнів до високих вимог, що в епоху глобалізації висувуються до рівня знань, вмінь та навичок необхідних для подолання мовних бар’єрів. Володіння не лише лінгвістичними засобами мови, а й її культурними аспектами гарантує успішну реалізацію мовної комунікації.

Література

1. Гримм Якоб. *Немецкая грамматика. Хрестоматия по истории языкознания XIX-XX веков.* М., 1956.
2. Гумбольдт В. фон. *Избранные труды по языкознанию.* - М.: Прогресс, 1984.
3. Романенко Ж.А. Роль языка в формировании этнического самосознания // *Вестник Астраханского государственного технического университета. Выпуск №5.* Астрахань: АГТУ. – 2005.
4. Тер-Минасова С. Г. *Язык и межкультурная коммуникация.* - М.: Слово, 2000.

Куделина Ю.П. (НИУ БелГУ, Россия)

ИЗУЧЕНИЕ ИМЕНИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО КАК ЧАСТИ РЕЧИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ НА КРАЕВЕДЧЕСКОМ МАТЕРИАЛЕ

Имя существительное – одна из знаменательных частей речи, изучение которой закладывает основы образно-предметного мышления младших школьников. Изучение этой важной части речи в начальной школе дает учителю большие возможности в плане использования регионального материала при изучении грамматических категорий и признаков. Тексты об истории края, национальной культуре Белгородчины способствуют глубокому освоению материала, приобщению школьников к истокам народной культуры. Родной язык является составляющей частью национальной культуры, поэтому особая роль в формировании духовности личности принадлежит урокам русского языка и чтения. Имя существительное как часть речи изучается во втором классе по программе развивающего обучения Л.В.Занкова. В учебнике «Русский язык» А.В.Поляковой учащимся предлагаются упражнения, которые способствуют пониманию значения существительного и его грамматических признаков. Например:

1. Прочитай. Выпиши слова, которые отвечают на вопросы: кто? и что?

Небо, осень, высокий, мороз, снег, идёт, круглый, ворона, большой, встреча, играет, лиса, уши, бежит, бег, заяц. 2. Прочитай. о каждом выделенном слове скажи, на какой вопрос оно отвечает. От аллеи идёт узенькая тропинка. Брат работает на ферме. Оля ушла с тётёй Лизой. Пришло письмо от бабушки. Выпиши выделенные имена существительные по вопросам кто? и что? 3. Напиши имена существительные во множественном числе. Луг, волна, сова, бревна, мода, яблоня. Луг – Луги, ...

Учитель может обогатить содержание урока, включив в его структуру дополнительный материал. Краеведческие тексты о природе родного края, заповедниках Белгородчины развивают речь ребёнка, обогащают словарный запас школьника, формируют краеведческую компетенцию. Меловой бор в Шебекинском районе находится Бекарюковский бор. Это один из меловых боров Белгородской области. Меловой бор – древний памятник природы, в котором ещё сохранились растения ледникового периода. Они представляют огромную ценность. Задания к тексту:

1. Прочитайте выразительно текст.

2. Где находится Бекарюковский бор? Что в нём особенного?

3. Объясните значение словосочетаний: памятник культуры, ледниковый период.

4. Найдите в тексте существительные, определите падеж.

«Лес на Ворскле» Заповедник «Лес на Ворскле» - самый большой в Белгородской области. Он населён куницами, белками, косулями. Большую часть территории занимают дуб, липа, ясень, клён. Этот заповедник находится на территории Борисовского района.

Задания к тексту:

1. Перескажите текст.

2. Объясните значение слова «заповедник».

3. Ответьте на вопросы: кто? населяет заповедник, что в нём растёт?

4. Как называются слова, которые называют предметы, явления природы, людей, животных и отвечают на вопросы кто и что?

В Белгородской области изредка встречаются мелколиственные леса – рощи. Роща образуется на месте вырубленных и сгоревших лесов. В роще всегда светло, поэтому в них растёт много грибов. Задача каждого – беречь лесное богатство своего края.

Задания к тексту:

1. Прочитайте и озаглавьте текст.

2. Какие деревья растут в роще.

3. Объясните значение слова «мелколиственный».

4. На какой вопрос отвечает слово «роща»? Как вы напишите это существительное?

5. Выпишите существительные: леса, рощи, грибов и поставьте их в форме единственного числа.

Изучение имени существительного на краеведческом материале помогает формировать нравственные качества ребёнка, языковую компетенцию школьника.

Литература

1. Полякова А.В. Русский язык, учебник для 2 класса четырёхлетней начальной школы.-М.: «Просвещение», 2001г.

2. Туралина Н.А. Блажко И.М. формирование этнокультурной компетентности на уроках русского языка в начальной школе.-Белгород, 2004.-67с.

3. Туралина Н.А. Краеведческая и этнокультурная направленность в обучении русскому языку (1-9).-Белгород, 2006.-104с.

Кудінова Д.С. (ХНАУ ім. В. Докучаєва)

ДИАЛОГ КУЛЬТУР У ВЗАЄМОРОЗУМІННІ ТА ПІЗНАННІ СВІТУ

Завдяки духовним та матеріальним цінностям людина пізнає світ та входить у діалог з культурою й усіма здобутками людства, що є дуже важливим для формування кожної людини як особистості. Шляхом пізнання культури людина розвиває свої здібності й навички. У неї форму-

ється своє сприймання та пізнання світу, яким вона може поділитися з людством та бути корисною суспільству.

До питання діалогу культур зверталось багато дослідників. Відомо, що проблемами діалогу займалися у свій час давньогрецькі філософи – Софіст, Сократ, Платон та Аристотель, а класиком теорії вважається Мартін Бубер.

Діалог – це завжди розвиток, взаємодія. Це показник загальної культури суспільства. Діалог культур – це спілкування багатьох осіб, домігантою яких є не пізнання, а взаєморозуміння. У глибинній ідеї діалогу культур формується нова культура спілкування. Мислення і буття іншої людини не тільки поглиблено в кожному з нас, воно – це інше мислення, інша свідомість, внутрішньо насущне для нашого буття [2].

Діалог культур дозволяє нам пізнати себе в собі і у світі, свої коріння та своє внутрішнє «я», пізнання світлого й темного у собі, а передусім своєї неповторності у часі [1].

Взаєморозуміння та пізнання світу є важливим компонентом формування особистості, завдяки чому людина є неповторною, єдиною у своєму роді. Підтвердженням цього є багато творів у світовій літературі. Слушними є слова українського поета Василя Симоненка:

Ти знаєш, що ти – людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя – єдина,

Мука твоя – єдина,

Очі твої – одні.

Звідси випливає, що людина є неповторною у свій час, а неповторна вона завдяки пізнанню навколишнього середовища, який безпосередньо впливає на цей процес. Зв'язок людини та культури є дуже важливим, оскільки він дає можливість індивідуально розвиватися кожному.

Таким чином, діалогічність передбачає розуміння та пізнання своїх національних цінностей, неможливість існування без дбайливого ставлення до них і співіснування з цінностями інших народів.

Література

1. Лозко Г.С Українське народознавство / Г.С. Лозко. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 337 с.
2. Сайко Є.В. Природа та простір дії діалогу / Є. В. Сайко // Соціокультурний простір діалогу. – М., 1999. – С.9-32.

Кучугура В.О. (ХНУБА)

ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ МОВИ

Закон збереження енергії твердить: ніщо не з'являється нізвідки і не зникає в нікуди. Історія мови також має певну протяжність, у якій одні елементи природно перетікають в інші на основі вже вироблених способів або зразків. Одним із таких способів поповнення мови є запозичення. Немає народу, який би жив ізольовано від інших народів, тому немає й мови, вільної від іншомовних засвоєнь. Запозичення слів з однієї мови в іншу досить давнє і звичайне явище. Так, скажімо, ще до утворення Київської держави східні слов'яни мали торговельні і воєнні контакти з германо-норманськими племенами, зокрема з представниками сучасних шведів і норвежців – варягами. Український народ мав тривалі економічні, політичні, культурні контакти з багатьма народами. У зв'язку з цим в українську мову проникла значна кількість іншомовних слів.

1. Лексичні засвоєння з слов'янських мов

Спільність походження слов'янських мов, територіальна близькість та постійні економічні, політичні і культурні зв'язки між їх носіями сприяли активному взаємозбагаченню цих мов. У словниковому складі української мови, як уже згадувалося, два спільних з російською та білорусь-

кою мовами пласти – спільнослов'янські і спільносхіднослов'янські слова. Наприклад, українська мова поповнюється російськими словами, збагачується через неї засвоєннями з інших мов. Іноді має місце таке явище, як калькування (*такі кальки з російської мови, як міроприємство, сліду-ючий, являється, відноситься не ввійшли до словника української мови і є засміченням нашої мови*).

Серед інших слов'янських мов найбільше слів передала українській мові польська. Український і польський народи протягом багатьох століть мали тісні економічні, політичні і культурні зв'язки. Засвоєння польських лексичних елементів українською мовою проходило як з писемної, так і з усної форм мови. В словник української мови увійшли польські слова з суспільно-економічної, виробничої, адміністративної, військової, побутової галузей лексики: *міщанин, герб, скарга, кушнір, маляр, тесля, урядник, повідло, шикувати ринок, краков'як, білізна* тощо.

2. Старослов'янські, їх стилістичні функції

У Київській Русі після запровадження християнства тривалий час використовувалася старослов'янська мова, сформована на базі живих македонських говорів давньоболгарської мови. Вона залишила помітні сліди в лексиці всіх трьох східнослов'янських мов. Слова *враг, супостат, утверждаюсь, глас, храм, єднати, страждати, ректи, мудрість, істина, святиня, молитва, воскресити, совість, благодать, гординя, неопалимый, сотворити, злословити, добродушний* – старослов'янського походження. Слова, засвоєні українською мовою з старослов'янської, називаються **старослов'янізмами**. Багато старослов'янізмів повністю освоєні українською мовою, втратили будь-які звукові чи структурні ознаки, що відрізняють їх від українських слів. Старослов'янізми використовуються переважно в художньому стилі, відіграючи при цьому певну стилістичну функцію.

3. Засвоєння з тюркських мов

Одним з найдавніших запозичень української мови є **тюркізми**. Вони проникають у слов'янський лексикон ще в дохристиянські часи, коли різноманітні кочові племена – печеніги, хозари, половці – вчиняли напади на руські землі. Сягають часів, коли монголо-татари вщент руйнують Київ і ще 200 років перебувають на цій території. Взаємодія з тюркською групою мов здійснюється і в добу козаччини. Слова цього генетичного різновиду називають, як правило, практичні речі – предмети побуту, елементи одягу і продукти харчування: *батіг, капкан, халат, ковбаса, диван, казан, халва, урюк, парча, торба*; предмети й поняття військової сфери: *кайдани, кинджал, отаман, орда, козак, сагайдак*; деякі фінансово-економічні поняття: *базар, казна, калим, аршин, бакалія, ярлик*; назви явищ природи: *бархан, буран, туман, байрак*. Тюркізми неважко пізнати за поєднанням у слові однакових голосних: *казан, кабан, кабала, бунчук, тютюн, папах*. Про тюркське походження також промовисто свідчать звукосполучення у кінці слів –лик, -ук, -ак, -ан, -ун: *шашилик, борсук, судак, тапчан, табун, чавун, кулак, барабан*.

Оскільки тюркізми приходили в українську мову в основному усним шляхом, вони швидко й повністю освоювалися як фонетично, так і граматично. Тому-то давні тюркські запозичення й не сприймаються як чужомовні елементи, засвоєні з неспоріднених мов.

4. Вплив класичних мов на лексику української мови

Прийняття християнства грецького обряду князем Володимиром у X сторіччі принесло з собою першу хвилю запозичень з **грецької мови**.

Це в основному були релігійні поняття, що вкорінилися завдяки конфесійним книгам: *ангел, Біблія, ікона, монах, апостол, віттар*. Активні торговельні зв'язки Київської Русі з Візантією в подальшому не лише забезпечували слов'ян матеріальними благами, а й словами на запозичення цих благ, а також понять, пов'язаних із морськими подорожами: *корабель, парус, канат, кипарис, кедр* тощо. З грецької мови після прийняття християнства засвоюються деякі власні імена. Вони співвідносні переважно з іменниками і прикметниками, що мають певне лексичне значення: *Андрій* – мужній, хоробрий, *Анатолій* – з Анатолії, країни, що була на схід від Греції, *Варвара* – іноземка, з варварів, як греки називали сукупно усі північні від них народи, *Василь* – цар, *Галина* – спокійна, *Геннадій* – благородний, *Георгій* – хлібороб, *Зінаїда* – богоподібна, *Зоя* – життя, *Ірина* – мирна, *Катерина* – чиста, Олександр – мужній захисник, Оксана – гостинна, Софія – мудрість, *Степан* – вінок, *Тарас* – бунтар, неспокійний.

До 17 століття грецьку мову активно викладали як нормативний предмет в українських навчальних закладах – академіях, бурсах і семінаріях. Молоді люди, виходячи в широкий світ, не проминали можливості підкреслити свою освіченість, користуючись хитромудрими на той час грецькими термінами: *демократія, автогенез, діагональ, ідіома, метафізика, динаміка*. Українська мова поповнюється багатьма грецькими за походженням словами в галузі суспільно-політичної лексики, наукової термінології, на позначення понять культури, мистецтва: *автономія, анархія, гегемонія, монархія, стратегія, лексика, синтаксис, метафора, гіпербола, театр, комедія, трагедія, хор, драма, мелодія* тощо.

Грецизми можна пізнати за початковими звуками **а**, **е** та **і**: *алфавіт, ерудиція, ідея*; наявності звука **ф**: *філологія, фізіологія*. Для слів, що походять з грецької, характерні префікси **а-**, **ан-**, **анти-**, **архі-**: *аморальний, антипатія* та суфікси **-іт**, **-ит**, **-ис**, **-ік**, **-ад**, **-ид**, **-ід**: *магніт, тезис, психіка, олімпіада, піраміда, бронхіт, апендицит*. Слова з коренями **-біо-**, **-гео-**, **-геліо-**, **-лог-**, **-терм-**, **-фот** також свідчать про грецьке походження: *геологія, біосфера, філолог*.

Основна маса запозичень з **латинської мови** засвоєна в період з 15 до 17 століть, коли латина була літературною мовою всієї Західної Європи. Це престижна мова сильної церковної влади, тогочасної науки, освіти й культури. Латина була найпершим предметом в усіх українських навчальних закладах, зокрема в Острозькій і Києво-Могилянській академіях. Її непрості ази крізь сльози і скарги «товкли» старанні бурсаки, налякані перспективою вчительської різки. Нині латина є мертвою мовою, що вийшла з ужитку, але її сильне коріння вросло не лише в новітні мови сучасної Європи, а й осіло міцним пластом в українському лексиконі. Найбільше латинізмів серед термінології – юридичної: *юрист, нотаріус, прокурор*; медичної: *імунітет, аспірин, рецепт*; математичної: *вектор, інтеграл, косинус*; мовознавчої: *префікс, суфікс, інфінітив*; серед загальної суспільно-політичної: *агітація, диктатура, адміністрація, декларація, циркуляр, резолюція* й освітньої лексики: *абітурієнт, атестат, аудиторія, консультація, інститут*.

Власні імена були засвоєні також і з латинської мови, які, як і засвоєні з грецької мови, були співвідносними з загальними назвами: *Валерій, Валентин* – сильний, здоровий, *Віктор* – переможець, *Костянтин* – стійкий, *Максим* – найбільший, *Наталя* – рідна, *Павло* – малий тощо.

Слова з мов народів Західної Європи проникали в українську мову в різний час. Інтенсивність засвоєння їх у відповідний період зв'язана з певними історичними обставинами. Так, після запровадження Магдебурзького права в містах України інтенсивно засвоюється німецька виробничо-професійна і технічна лексика. Це пов'язано з розвитком виробництва, техніки, військової справи, гірничої та будівельної справи, а також розвитку культури і мистецтва, медицини і спорту: *кран, верстат, цех, шахта, шифер, бригадир, шлагбаум, балетмейстер, гастролі, мольберт, арфа, шриффт, абзац, шприц, лазарет, шайба, штанга, гросмейстер...*

Лексичні засвоєння з французької мови пов'язані передусім з революційними подіями, поширенням політичних ідей, розвитком культури, мистецтва. Багато з них вживаються у всіх мовах світу. Наприклад: *банк, комісар, преса, прем'єр, дебати, девіз, фронт, десант, пароль, армія, арсенал, фронт, фюзеляж, анонс, сюжет, спектакль, гравюра, конференсьє, романс, увертюра* тощо. Засвоєння з французької мови відрізняються наголосом на останньому складі, звукосполученням **уа**, **ам**, **ан**: *тротуар, вуаль, ампір, амбразура, пюнітр, бюро, пюре...*

5. Новітні іншомовні запозичення

Поповнюється українська мова іншомовними словами і сьогодні. Відносна легкість пересування й активний обмін інформацією в сучасному світі прискорюють процеси взаємопроникнення мов. Кожен із нас ознайомлений принаймні з кількома мовами, має досвід спілкування з іноземцями. Мережа Інтернет є найбільшим простором для міжнаціонального спілкування.

Найновішою і «найпроворнішою» групою, яка очолює «рейтинг» запозичень сьогодення, є **англіцизми**. Це слова, запозичені з англійської мови. Вони позначають предмети і поняття техніки: *міксер, блендер, радар, сейф*; спорту: *бейсбол, нокаут, матч*; музики й кінематографу: *хіт, ремікс, блокбастер, трейлер*.

Нові запозичення проникають до нас так стрімко, що мова просто не встигає адаптувати їх, тобто «підкоряти» власним мовним законам. Слова, що не входять до лексичної системи української мови, називаються **варваризмами**: *сноуборд, айпод, дедлайн, мейкап, снєк, спа, тренд*.

Формально варваризми є порушенням мовної норми. Деякі з них просто ще не встигли познайомитися з українським словником, тому тимчасово перебувають на її території як «нелегали». Такий статус, однак, не заважає їм бути досить активними у використанні. Особливо це стосується слів комп'ютерної сфери. Варваризми вживаються переважно із певною стилістичною метою – задля урізноманітнення мовлення, мовної гри або через мовну моду: *шерше ля фам, селяві, гудбай мав лав, хені енд, нота бене, табула раса*.

Досить численними є «новоприбульці» з німецької мови. Основна маса німецьких запозичень до нас прийшла в часи Першої та Другої світових воєн. Хоч як не парадоксально, саме трагічні історичні події виявлялися плідним ґрунтом для міжнаціональних контактів й обміну мовним досвідом. Більшість слів німецького походження називають поняття й предмети військової справи, будівництва і техніки, гірничої справи: *офіцер, солдат, штаб, демократ*; німці не забули з нами «поділитися» і більш «мирними» словами – *фартух, футляр, ширма, шрифт, бухгалтер, касир*.

Завдяки своєму «строгому» звучанню й непрозору значенню запозичення часто набувають статусу «розумних слів». Людину, яка користується у своєму мовленні чужими словами, ми неодмінно сприймаємо як високоерудовану. Тлумачить іноземні слова, які можуть бути незрозумілими для мовців, *словник іншомовних слів*. У ньому подано інформацію про походження слова, вказано, які компоненти використано для його творення, наведено іншомовну форму в оригіналі і пояснено значення слова рідною мовою, а також є розповідь про «шлях», який «пройшло» слово.

Лебедева Т.С. (НИУ БелГУ, Россия)

РАЗВИТИЕ РЕЧИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ТЕМЫ «ГЛАГОЛ»

Современная начальная школа видит одной из главных задач обучения - развитие речи и мышления младших школьников. Одним из показателей умственного и речевого развития школьников служит богатство их словарного запаса. Обогащению словарного запаса, а, следовательно, и речевому развитию способствует организация учебной деятельности, направленная на:

- Восприятие и осознание смыслового содержания изучаемых слов и однокоренных слов, оттенков значений этих слов, антонимических и синонимических отношений, сочетаемости слов и устойчивых оборотов;

- Развитие умения объяснить значение слов и особенности их употребления в речи;

- Формирование умения использовать слова в речи при построении собственного речевого высказывания[2].

Дети с хорошо развитой речью всегда успешнее учатся по разным предметам. Развитие речи в младших классах, осуществляется в первую очередь на уроках родного языка. Владение речью идет одновременно в нескольких направлениях: по линии развития звуко-ритмической, интонационной стороны речи, по линии овладения грамматическим строем, по линии развития лексики, по линии все большего и большего осознания учащимися собственной речевой деятельности.

Конкретные задачи работы по развитию речи учащихся на уроках русского языка сводятся к следующему:

1. Изучение индивидуальных особенностей речевого развития детей.

2. Уточнение, обогащение и активизация словарного запаса.

3. Формирование коммуникативных умений.

4. Развитие умения грамматически правильно оформлять предложения.

5. Коррекция недостатков и развитие диалогической и монологической форм устной речи.

6. Выработка умения связно и логично излагать свои мысли в письменной форме[4].

Все задачи решаются на уроках русского языка в течение всего периода обучения. Все задачи развития речи взаимосвязаны и решаются комплексно. Эффективность решения задач развития речи учащихся зависит от определенных условий, которые влияют на осуществление речевой

коммуникации вне зависимости от того, протекает она в устной или письменной форме, в присутствии собеседника или без него.

Глагол – сложная грамматическая категория русского языка. Глаголу принадлежит организующая роль в предложении. Глагольное управление оказывает решающее влияние на сочетание слов, на постановку их в необходимых для правильного выражения мыслей формах. Глагол ёмок по своему значению. Он обладает развитой многозначностью и омонимичностью. Это свойство глагола обуславливает, с одной стороны, известную трудность в его изучении, а с другой – предоставляет широкие возможности для развития мышления и речи учащихся[5].

Глагол является основной единицей языка. Выступая изолированно, он выполняет, прежде всего, номинативную функцию – называет действие. Организуясь грамматически в предложениях, глагол оказывается тем строительным материалом, с помощью которого речь приобретает возможность выполнять коммуникативную роль.

Учащиеся в начальной школе используют очень небольшой круг глаголов, преимущественно бесприставочных, самыми употребительными в их речи являются глаголы, обозначающие движение (они составляют примерно 1/3 всех глаголов), но даже их употребление выявляет недостаточное умение школьников выбрать слово, наиболее соответствующее теме, контексту.

Чтобы предупредить типичную стереотипность в использовании глаголов, необходимо проводить систематическую работу над словом, предложением, над составлением связных рассказов. Эта работа обеспечит более сознательное усвоение глагольной лексики. Умение выражаться точно появляется у ребёнка с овладением синонимическим богатством языка, с приобретением навыка находить и правильно использовать в речи противопоставления, с обучением нормам сочетаемости, с умением свободно оперировать словообразовательными моделями.

В целях обогащения словаря учащихся синонимами можно проводить такие упражнения:

1. Выписать из каждой пары предложений глаголы-синонимы.

Не ругайте меня понапрасну. Не браните меня целый день.

Я отыщу секрет и ларчик к вам открою. Я найду того, кто обидел мою сестру.

Петушок с высокой спицы стал стеречь его границы. Чтоб концы своих владений охранять от нападений, должен был он содержать многочисленную рать.

2. Выписать синонимы парами. *Искриться, нестись, воевать, беспокоиться, волноваться, взлетать, бояться, сражаться, мчаться, сверкать* и т. д. (Обязательно составить предложение с 1-2 группами.)

3. Расположить глаголы-синонимы по степени усиления обозначаемого ими действия: *кричал, шептал, говорил; смеялся, улыбался, хохотал; рассвирепел, разозлился, рассердился.* (Составить предложения)[1]

Литература

1. Алексеева Т.В. «Понятие о глаголе как части речи»//Начальная школа: Приложение к газете «Первое сентября». -2000. -№9 -с.7-9.

2. Алексеева Т.В. «Обобщение знаний о глаголах»//Начальная школа: Приложение к газете «Первое сентября». - 2000. -№9 - с.11-12.

3. Вагина Н.С. и др. Современный русский язык: Учебник для филол. спец. вузов. - М.: Высшая школа, 1987.- 480с.

4. Львов М.Р., Горецкий В.Г. , Сосновская О.В. Методика преподавания русского языка в начальных классах: Учебное пособие для студентов высших пед.учебных заведений.- М.: «Академия», 2000. - 464с.

Ли Чаохуа (ХНУ им. В.Н. Каразина)

(рук.к. филол.наук, доц. Валит Е.С.)

**ЯЗЫК – ДУША НАРОДА (ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА УКРАИНЫ ГЛАЗАМИ
КИТАЙСКИХ УЧАЩИХСЯ)**

В июне 2011 года в рамках визита Председателя КНР Ху Цзиньтао в Украину была подписана совместная декларация по установлению и развитию отношений стратегического партнерства между Украиной и КНР. Это событие обозначило переход двухсторонних взаимодействий между указанными странами на качественно новый этап развития. Основными направлениями стратегического сотрудничества в области образования стали:

– Интенсификация сотрудничества между вузами с акцентом на практическом внедрении результатов научных исследований в производство, в преподавание языков и страноведения Украины и Китая;

– Открытие, развитие и продвижение в столице и в регионах Украины центров по изучению китайского языка и институтов Конфуция, также открытие центров по изучению украинского и русского языков в Китае, в Пекине и провинциях КНР.

Для Китая сегодня особую значимость приобретают гуманитарные ценности конфуцианства для формирования методологической, мировоззренческой базы воспитания. Китайские ученые отмечают, что конфуцианский компонент проявляется в образовательном процессе через его содержание, его тематика в гуманитарных дисциплинах связана с основными ценностными установками и со стереотипами поведения, характерными для идеальной личности, модель которой создана национальными китайскими учениями.

За последнее время значительно активизировалась работа по установлению контактов между украинскими и китайскими вузами в сфере обмена студентами, в сфере научной и методической работы. Украина в качестве одной из стран, обладающих богатыми ресурсами образования, увлекает все больше и больше иностранцев, в том числе и китайцев на свою территорию для учёбы. По прибытии в Украину первостепенным вопросом становится изучение русского или украинского языков. Чем же отличается образовательная среда Украины от Китая в сфере изучения языка? Что особенно ценят китайские студенты в образовательной среде Украины? В настоящем докладе я хочу представить вам точку зрения китайских учащихся по этим вопросам.

В целях чёткого изложения можно отметить три особенности образовательной среды в Украине: 1) открытость; 2) свобода выбора; 3) живость.

Открытость образовательной среды Украины проявляется, с одной стороны, в тематическом разнообразии разговорной речи. Это объясняется тем, что в Украине царит свободная и раскованная атмосфера для разговора, в результате чего бытовая разговорная тема затрагивает любой аспект жизни. С другой стороны, открытости способствует географическое положение Украины. Украина как мост, с помощью которого сливаются восточная и европейская культура, и это повышает уровень открытости не только в сфере культуры, но и в ментальных манерах.

Свобода выбора языка – это реальный билингвизм в Украине. Всем известно, что официальный язык в Китае — китайский язык, так называемый «мандарин» или «путунхуа». Несмотря на то, что в Китае, особенно в южной его части, существует немало диалектов, сильно отличающихся друг от друга, а также от «мандарина», в официальном общении употребляется только «мандарин». Ситуация в Украине разная. Хотя русский язык не имеет статуса государственного языка Украины, но с 2012 года он принят как региональный язык в некоторых областях страны. Это создаёт атмосферу для изучения двух языков одновременно. Иногда двуязычие рассматривается как препятствие для адаптации иностранных студентов в образовательной среде, но с точки зрения аккультурации оно наоборот способствует глубокому исследованию культуры данных стран путём сравнения и корреляции. В связи с динамичным развитием отношений между Украиной и Китаем украинский язык становится одним из «выгодных» языков в Китае.

Живость украинской образовательной среды отражается в употреблении вербальных и невербальных языков в учебной литературе и в бытовом общении. В Китае пособия по иностранным языкам написаны нормированным литературным языком. Вследствие этого лексика этих пособий строго отобрана из общей сокровищницы национального языка, значение и употребление слов, произношение, правописание и образование грамматических форм слов подчиняются общепринятому образцу. Однако из-за этого и теряется живость языка. В образовательной среде Украины встречаются самые разнообразные в тематическом и стилистическом отношении группы лексики:

и общекишная лексика, и термины, и иноязычные заимствования, и слова высокой стилистической окраски, и даже некоторые факты просторечия, диалектов и жаргонов. Насчёт невербальных языков, значения мимики, поз, жестов можно сказать, что они передаются только в живой среде, а не в учебниках.

Как сказал А.П.Чехов: «Студент, настроение которого в большинстве создаётся обстановкой на каждом шагу, там, где он учится, должен видеть перед собою только высокое, сильное и изящное... Храни его Бог от тощих деревьев, разбитых окон, серых стен и дверей, обитых ровной клеёнкой» (повесть «Скучная история»). В образовательной среде Украины иностранные студенты не встречают «ни тощих деревьев, ни разбитых окон, ни серых стен».

Исходя из всего вышеизложенного, можно сделать вывод, что благоприятную образовательную среду Украины китайские учащиеся оценивают высоко.

Любченко О.С. (ХНУРЕ)

(наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)

МОВА – ЦЕ ДУША НАРОДУ. ДУМКИ ВЕЛИКИХ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ ПРО ЗНАЧЕННЯ МОВИ

Напевно, не має сенсу пояснювати чому обрана мною тема саме зараз є актуальною, як ніколи. Я сподіваюся, що, зважаючи на останні події, кожен освідомлює яка загроза повисла над нашою державою, та наскільки важливим є збереження нашої мови. Мови, не як засобу спілкування, а як культурної спадщина наших предків, як невід’ємної частини тяжкої історії України, як душі українців.

Так відбулося, що українська мова сторіччями випробовувалася утисками й гоніннями. Тому сьогодні для нас важливо зрозуміти, що мова – це основа національного достоїнства, і ставлення до неї є проявом національної самосвідомості, цивільної позиції. Досить згадати сторінки історії нашої держави, щоб зрозуміти: рідна мова разом з усім народом пережила чимало випробувань, але завжди була важливим чинником для об’єднання українців.

Навіть у найскладніші часи були люди, які стояли на сторожі українського слова, убачали в ньому оберіг нації, свідомо йшли на конфлікт із вельможами, аби тільки відстояти право говорити й писати рідною мовою. Ми знаємо цілі періоди зльоту українського духу й українського слова. Друга половина XIX ст., незважаючи на дію Валуєвського циркуляра, стала часом створення кращих зразків української класики. Царіат був змушений постійно відступати й скасовувати обмеження українського друкованого слова. Не вдалося витиснути українську мову й радянській тоталітарній системі, коли йшла активна русифікація України.

Невичерпна скарбниця рідної мови, українського слова. Вона увібрала в себе літературні фольклорні твори, які створювалися народом протягом століть. Народна муза надихала багатьох художників на створення літературних шедеврів, кращі зразки яких насичені тим фольклорним досягненням, що формувалося в глибині націй.

В умовах кріпосництва, незважаючи на тиск і свавілля царського уряду серця людей торкалася поезія героя України – Тараса Шевченка. На ній виховувалися цілі покоління українців. Його «Кобзар» завжди був і залишається самою шановною книгою в українському будинку. Поет, начебто відчуваючи силу свого слова для прийдешніх поколінь, напророчив:

*...Возвеличу
Малих тих рабів німих!
Я на стражі навколо них
Поставлю слово. [10]*

Так, слово може стати на сторожі збереження нації, народної самосвідомості. Але слово також може бути й зброєю в боротьбі за відродження національного духу. Слабка жінка й мужня поетеса Леся Українка довела це повною мірою:

*Слово, мою ти єдина зброя,
Ми не повинні загинути обоє! [5]*

Непереборність людського духу проявляється в тім, що в найжорстокіші часи з'являються теперішні співаки волі. Їхнє слово стає такою гострою зброєю, що його будь-яка тоталітарна влада настільки боїться, що починає ув'язнювати, навіть знищувати. Факти нашої української історії підтверджують це, на жаль, досить яскраво. Разом з іменами українських письменників: Бориса Антоненко-Давидовича, Олени Телиги, Василя Стуса, Василя Симоненко, Остапа Вишні й багатьох-багатьох інших, пригадується все колись почуте або побачене про сталінський «Гулагах». Масові репресії й розстріли, жорстокі катування у в'язницях. Про ті різні періоди моральної духоти, у якій жила наші нації, про часи, коли панував страх, ненависть, підозри, коли доноси вважалися нормою життя й героїським учинком. І все-таки навіть через ці тернові нетрі неправди й тиску пробивалося рідне слово. Іноді знівечене, закривавлене, але все-таки живе. Часи змінилися. Але проблема збереження, розквіту рідної мови залишається й дотепер. Це до нас, сьогоднішнім, звернені слова українського поета Максима Рильського, які давно вже стали класикою:

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хан буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям. [7]*

Ми повинні прислухатися до цих мудрих слів, якщо піклуємося про свою національну гордість. Ми повинні пам'ятати, що мова – це теж багатство. Його не виміряєш на вагу, не відчуєш у руках, не побачиш оком. Його потрібно тільки відчувати своєю власною сутністю. Тільки від кожного з нас залежить, чи піклуватися про свою мову, або ставитися до нього байдуже, як до чогось незначного й не важливого, або взагалі відректися від того слова, що називають рідним, материнським. Тільки від нас самих залежить чи відбудеться так, як сказав своїм поетичним твором Дмитро Павличко («Ти відрікся від рідної мови»):

*Ти відрікся від рідної мови
Тобі земля твоя народити перестане,
Зелена галузь на вербі
Від доторкання твого зів'яне!... [9]*

Роздуми поета про місце української мови в минулому, сучасному та майбутньому лягли в основу багатьох його поезій, і, зважаючи на те, що Дмитро Павличко наш із вами сучасник, до долі саме цієї людини я б хотіла привернути більше уваги. Проблема розвитку української мови, національної культури була для нього важливою й досить болючою: він навчався у польській школі, де його рідна українська мова була суворо заборонена і «за мову мужицьку не раз на коліна довелося у школі ставати мені», – писав Дмитро Павличко в одному із своїх віршів. Не набагато краще було і в часи адміністративно-командної системи, коли було проголошено ідею злиття націй. Внаслідок слухняного здійснення цих установок роль і значення української мови катастрофічно падали, сфера її вживання постійно звужувалася. Закривалися українськомовні школи, нашу мову також було практично витіснено зі сфери науки і техніки, вищих і середніх навчальних закладів, державних установ, вона майже перестала звучати в містах. Українці за походженням почали соромитися спілкуватися рідною мовою, заміняли її російською. Посилилися вияви національного нігілізму. І багато хто з українців, будучи лакеями за натурою, відмовлявся від рідної мови, батьківського коріння. Шукаючи теплого місця, легкого хліба на російських чи західних задвірках, во-

ни зраджують і рідну мову, і рідну матір. Будучи справжнім патріотом своєї країни, Павличко не міг спокійно спостерігати такі явища:

*Ти зрікся мови рідної, нема
Тепер у тебе роду, ні народу.
Чужинця шани ждатимеш дарма –
В твій слід він кине сміх – погорду!* [9]

Мова – це духовна коштовність, всякий народ звеличує себе, виявляє світові національні набутки свого серця, своєї мудрості, передає із покоління в покоління свій досвід, культуру, традиції. Вона робить народ народом, веде нас на вершину знань, відчиняє двері до духовної скарбниці людства. Це духовний заповіт, який

*... у спадок віддали мені
Мої батьки і предки невідомі,
Що гинули за неї на вогні, –*

пише поет у своєму вірші «О рідне слово, хто без тебе я». [9]

Таким чином, поет-патріот, невтомний борець за національно-культурне відродження українського народу, його історії, національної гідності, Д. Павличко вчить нас любити рідну мову, шанувати й розвивати її, боротися за неї, бо в ній – наша велич, наше безсмертя.

«Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність народу» (Олесь Гончар) [6]

Особисто я пишаюся тим, що я українка. Я люблю й ціную свою рідну мову.

Література

1. Білоус М. П. Мовленнєвий етикет українського народу / М. П. Білоус // Мова і духовність нації. – №5. – 2000.
2. Богдан С. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. – 153 с.
3. Воропай О. Звичаї мого народу / О. Воропай. – К. : Оберіг, 1991. – 548 с.
4. Русанівський В. М. Мова в нашому житті / В. М. Русанівський. – К.: Наукова думка, 1989. – 298 с.
5. Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт./ Леся Українка – К. : Наукова думка, 1975., т. 1, с. 143 – 144.
6. Літературна Україна: Газета письменників України. – 1984. – № 20 (4065).
7. Максим Рильський. Вибрані твори / М. Рильський, вступ. О. Дейча, іл. В.Є.Перевальський. – К. : Дніпро, 1977. – 351 с.
8. Павличко Д. Два кольори опришкової душі. Дмитро Павличко // Усе для школи: Українська література – К.: Дніпро, 2001. – 458 с.
9. Павличко Д. Вибрані твори в 2-х т. - К.: Дніпро, 1979. – 637 с.
10. Шевченко Тарас. Кобзар / Іл. В. Седяра, ред. С. Захаркін – Київ: Дух і літера, 2009. – 412 с.

Лядська М.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

МОВА – СКАРБНИЦЯ ДУХОВНОСТІ НАЦІЇ

Мова народу – найкраще із квітучого його духовного життя, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається. Ще В. Сухомлинський писав, що рідна мова – це неоціненне духовне багатство, у якому народ живе, передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, культуру й традиції. Тому що в рідному слові народ усвідомлює себе як творчу силу. Слово рідної мови – могутнє – засіб передання історичного, культурного, морального, естетичного, побутового досвіду народу. Рідне слово – це невичерпне, життєдайне й безсмертне джерело, з якого дитина черпає подання про навколишній світ, про свою сім'ю, про своє селище або місто, про весь свій край. Століттями український народ створював це багатство, відкладаючи у скарбницю рідної мови найкоштовніші перлини думки, почуття, фантазії. У мові одухотворяється весь народ і вся його Батьківщина. У ній втілюється небо вітчизни, її повітря, клімат, гори й долини, ліси й ріки...

Мова – це дар Божий. Кожна людина повинна пишатися своєю мовою і берегти її.

У 10-й статті першого розділу Конституції України записано: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Мова – один з найдивовижніших скарбів, що людина створила за свою історію. Тому кожен народ береже і плекає свою мову, бо без мови немає народу.

Українська мова пройшла важкий шлях свого становлення. Досить довгий час її принижували та гнобили, затоптували в багнюку. Навіть був такий період, коли моя рідна мова вважалася «неіснуючою». Але вона пройшла через всі перешкоди, вистояла, не зламалася, завдяки цьому ми тепер вільно та без перешкод можемо спілкуватися українською. У наші дні українська мова стає все популярнішою, вважається престижно та модно розмовляти нею.

Людина може володіти кількома мовами, залежно від її здібностей, нахилів і прагнень, але найкраще, найдосконаліше вона має володіти, звичайно, рідною мовою. І це не тільки тому, що цією мовою користується повсякденно, а й тому, що рідна мова – це невід'ємна частка Батьківщини, голос народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукуються найтонші, найніжніші струни людської душі.

Одна українська приказка говорить: *«Ласкавими словами і гадюк чарують»*. Тож бережімо рідну мову, шануймо і розвиваймо, дбаймо про її чистоту і красу, намагаймося говорити один одному лише добрі слова, тоді і світ навколо стане кращим, добрішим.

Не шкодуйте часу й зусиль для вивчення мови, боріться за її красу, правильність, багатство. Розвивайте і бережіть наш національний скарб. Зникне мова – зникне й народ. Тому мову треба оберігати як найцінніший, найдорожчий скарб. Втрата мови веде до зникнення самої нації.

Наша мова допомагає нам зрозуміти один одного. Українські пісні належать до найкращих у світі, тому що сама мова співуча та гарна. Усі, хто живе в Україні, повинні володіти українською мовою.

Мова – це найміцніший зв'язок, що з'єднує минуле, сучасне та майбутнє покоління народу в одне історичне ціле. Вона і є ознакою життя народу. Коли зникає народна мова, народу більше не існує. Ми як нація повинні берегти духовні скарби нашого народу. Кожен народ Європейської Спільноти має розвинену історичну пам'ять, опорою якої є пам'ятки національної культури, рідна мова, до яких ставляться як до священних реліквій.

Усі давно переконані, що наша мова – безкінечна, могутня, глибока краса, одне із багатьох див, створених народом, найбагатша і наймелодійніша мова світу. Відомо, що початок вона бере з сивої глибини віків. У ній мудрість і пам'ять тисячоліть, пройшла вона важкий і тернистий шлях. Але які б не були страшні сторінки нашої історії, вона вижила і сьогодні розвивається. Вона є віддзеркаленням душі народу, його історії. Тож, віриться, що ми дбатимемо за чистоту спілкування, будемо оберігати від засмічення, збагачуючи її красу, а також не перетворимо на суцільний суржик.

Відомо, що рідна мова формує розумові й емоційні якості людини. Вона, таки чином, є разом не тільки розумового, а й емоційного спілкування. Під впливом почутого або прочитаного слова людина виражає позитивні чи негативні емоції. Слово рідної мови акумулює в собі психічний образ, уявлення, що постає в свідомості людини. Дитина чує слово берегиня, і в її уяві вини-

кає образ матері, жінки, яка оберігає свій дім, свою сім'ю, дітей від усього злого. Розглядаючи слова *дівчина, жінка, дівка, дівча, дівчисько*, студент виявляє в них, окрім значення, й певну оцінку позитивну чи негативну. Кожна людина сприймає образ, переданий словом. Тому дуже важливо пробудити в людині цінителя образного слова, вдумливого й захопленого читача творів фольклору і художньої літератури.

Кожен знає, до чого веде руйнування чи заперечення рідної мови. Це деградація, виродження, занепад. Тому люди завжди берегли цю живильну криницю – мову, з якої черпали силу для духовного здоров'я і наснаги.

Культура мови кожної людини є основою духовності як окремої людини, так і всього суспільства в цілому. Духовно зростати й збагачувати пізнання свого народу й усього миру ми можемо лише знаючи мову. Духовно багата людина сучасності прагне знати та володіти не тільки своєю мовою, а й мовою інших народів.

Рідний край, рідна мова. Що може зрівнятися з відчуттям найдорожчого у світі? Тож живи і розвивайся, квітни весняно, наша рідна мова, лети у широкий світ вільною і сильною, будь нам оберегом, візитною карткою, дзвени веселим струмочком, світи яскравим сонечком, наша свята мова! Щоб кожному захотілося вивчити тебе, вільно розмовляти, співати пісні, писати вірші, спілкуватися щодня у свята й буденність!

Наша мова – красива та мелодійна. Вона – гордість українців всього світу. Бо ми нею розмовляємо, думаємо, пишемо, читаємо. Без неї не уявляємо свого існування, як без України.

Я вважаю, що кожна людина, як справжній патріот своєї країни, повинна берегти й шанувати цей великий скарб – рідну мову, бо в ній наша велич, наше безсмертя.

Отже, мова – це духовна скарбниця всього народу й кожного з нас, як частки духовності всього народу.

Мені мріється, щоб відродилася наша мова в душі кожного з нас без примуса, як життєва потреба. Треба усвідомити: якщо ми хочемо бути вільним народом, а не рабами, ми повинні берегти мову й передавати її наступним поколінням. Тоді Україна сильно й гордо затвердить себе на карті миру. А наш духовний скарб – рідне слово – завжди буде основою й порукою етнічної єдності українського народу.

Мадаминов Азизбек (ХНАДУ)

(науч. рук. преп. Уварова Т.Ю.)

КОНЦЕПТ «СЧАСТЬЕ» В РУССКИХ И УЗБЕКСКИХ ПОСЛОВИЦАХ

В последние десятилетия термин «концепт» прочно вошёл в активный лингвистический тезаурус, став при этом объектом научных дискуссий не только лингвистов, но и психологов, культурологов, философов. Обзор научной литературы показывает, что в современной лингвистике нет единого понимания термина «концепт». В частности, лингвисты рассматривают концепт как философское понятие, являющееся результатом взаимодействия различных факторов: национальной традиции, фольклора, религии, идеологии, жизненного опыта, образов искусства, ощущений и системы ценностей. По мнению Н.Д. Арутюновой, концепты образуют «своего рода культурный слой, посредничающий между человеком и миром» [1].

Среди культурных концептов имя *счастье* по всем параметрам соответствует узкому пониманию концепта как культурно специфической метафизической ценности. Прежде всего, счастье является категорией этики и представляет собой многомерное интегративное образование, включающее культурную, интеллектуальную и эмоциональную оценку в форме радости, либо удовлетворения [2].

Представления о счастье окрашены культурной спецификой, а в плане языкового выражения идея счастья передается целым рядом синонимов, паремий, фольклорных и художественных образов. К образу счастья издавна обращались многие философы, писатели и ученые. О счастье еще в 1481 году в своих сорока четверостишиях «*Арбаин кирк хадис*» пишет великий узбекский

поэт и мыслитель Алишер Навои. В культуре узбекского народа образ счастья, кажется, присутствует во всем. Например, в центре государственного герба Республики Узбекистан изображена птица счастья Хумо с простертыми крыльями. В узбекской мифологии Хумо - символ счастья и свободолюбия.

Слово счастье по-разному звучит на разных языках, в каждом языке оно имеет свой синонимический ряд. В частности, под концептом *счастье* понимается такое чувство человека, которое выражает удовлетворение, отсюда можно предположить, чувство счастья связанное с эмоциями, близкими к радости, рассматривается всегда как чувство на фоне радости. Главной лексемой, представляющей данный концепт в русском языке, является лексема *счастье*, а в узбекском – *бахт*.

В русском языке чувство счастья может быть выражено такими базовыми понятиями, как *благо, благополучие, благодать, удача, успех, наслаждение, везение радость, восторг, удовлетворенность* [3]. В узбекском языке лексико-семантическое поле *бахт* проявляется в следующих понятиях, как *саодат* (высшая степень счастья), *омад* (удача), *шодлик* (веселье), *хурсандчилик* (радость), *тақдир* (судьба).

Национально-культурная специфика концепта *счастье* в русском и узбекском языках проявляется в использовании данного концепта в пословицах и поговорках той и другой национальности.

В русских пословицах читаем: *Где труд, там и счастье. Всяк своего счастья кузнец. Счастье легко на помине не бывает* [4]. Национально-культурная специфика русского народа отмечается в том, счастье не дается просто так: для того, чтобы стать счастливым, нужно много трудиться.

В то же время немало русских пословиц говорит о том, что счастье дается человеку независимо от его труда. Счастье – это всего лишь удача, и кому выпадет – неизвестно. *Счастье, что трястье: на кого захочет, на того и нападет. Счастье вольная птица: где захотела, там и села* [4].

Вместе с тем в представлениях русского народа счастье дается человеку от рождения. Если человек родился счастливым, то всю жизнь ему во всем будет счастье, удача. *Иному счастье мать, иному – мачеха. Не родись красивым, а родись счастливым* [4].

Не забывает русский народ и о том, что счастье обманчиво, ненадежно и в любой момент может выскользнуть из рук: *Счастью не верь вовсе, на счастье не надейся. Счастье, что волк: обманет да в лес уйдет. Счастью не верь, а беды не пугайся* [4].

Похожую национально-культурную специфику встречаем и в узбекских пословицах. Например, мысль о том, что счастья можно добиться только трудом и старательностью: *Интилганга толе ёр* (старательному счастье – подруга); *Тилагим икки билагимда* (мое счастье в моих руках). *Меҳнат – бахт келтирар* (труд приносит счастье); *Бахтингга ишонма, бармогингга ишон* (не полагайся на счастье, а полагайся на себя) [6].

Говорит узбекский народ и о том, что никому не дано знать, как добиться счастья, потому что счастье – это случай, удача. *Бахтнинг кўзи кўр* (счастье слепо) [6].

Также в узбекском языке можно увидеть свою отличительную национально-культурную специфику: *Бахт – сандиқда, калити – осмонда* (счастье в сундуке, а ключ в небесах) [6]. С давних времен узбеки свои самые ценные вещи хранили в недоступном месте, в сундуке. Из этого можно сделать вывод о том, что счастье для узбекского народа – это самое ценное.

Кроме того в узбекских пословицах говорится о том, что счастье ждет только хорошего человека, доброго. *Ҳавас қилган — етар, ҳасад қилган — йитар* (доброта ведет к счастью, недоброжелательность — к гибели); *Яхшининг шарофати, ёмоннинг касофати* (от хорошего человека счастье и благополучие, от плохого — беда и несчастье). *Бахт кулгу бор уйга кирар* (счастье заходит в хороший дом). [6].

Анализ концепта в рассматриваемых языках также выявил гендерную обусловленность. Так, в узбекском языке в описании женского стереотипа преобладает положительная эмоциональная оценка, акцентирование внутренних душевых качеств, приоритет семейных взаимоотношений: *Яхши хотин оиланинг давлати ва бахти* (хорошая жена – счастье семьи); *Хотин бахти – эр-*

да бўлар (счастье жены зависит от мужа). У узбекского народа понятие счастье связывается с девушкой или женщиной: *Киз болани бахтини берсин / бахти очилсин* (да будет девушка счастлива); *Хон тахтидан қўрқар, қиз – бахтидан* (король боится потерять свой трон, а девушка свое счастье); *Кизга олтиндан тахт эмас, бармоқдай бахт тила* (девушке пожелай не золотой трон, а лучше счастье в палец); *Кизнинг бахти – эрнинг давлати* (счастье девушки – богатство мужа); *Хар нарсанинг вақти бор, ҳар бир қизнинг бахти бор* (всему есть свое время, и у каждой девушки есть свое счастье). *Ўзидан тинган қиз туғишганини танимайди* (счастливая женщина забывает о своих родных) [6]. В данном контексте счастье девушки воспринимается как удачное замужество. В то время как о мужчинах говорится: *Хар йигитга бир омад* (каждому мужчине одна удача); *Йигит бошидан давлат йироқ кетмас* (счастье и богатство далеко не уйдут от мужчины). То есть, счастье мужчины видится в большей степени в удачливости и богатстве.

Как показывает анализ русских и узбекских пословиц, «счастье» в обоих рассматриваемых языках связывается с положительными эмоциями и имеет положительную оценку. Однако в узбекском языке можно наблюдать и отрицательную коннотацию. Так, например, пословица *бировнинг бахти, бировнинг кўзини чиқарибди*, которая дословно переводится как *чужое счастье мозолит глаза другому* обозначает то, что не все умеют радоваться чужому счастью.

Таким образом, в концепте *счастье /бахт* заложена определённая система общечеловеческих и национально-обусловленных ценностей, что позволяет рассматривать его в качестве базового компонента национальной картины мира рассматриваемых языков. Изучение лингвокультурной специфики концепта *счастье /бахт* в русской и узбекской картинах мира позволило сделать выводы о том, что в восприятии этого концепта наблюдается много общих аспектов, хотя встречаются и специфичные аспекты.

Литература

1. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. – М.: Academia, 2000. – 128с.
2. Воркачев С. Г. Концепт счастья: понятийный и образный компоненты // Изв. РАН: серия лит. и яз., 2001. – 47с.
3. Абрамов Н. Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений. — 7-е изд., стереотип. — Москва: Русские словари, 1999.
4. 1001 счастье. Сборник афоризмов, изречений, пословиц / Авт.-сост. Т.Ю.Уварова. – Харьков: ХНУ им. Каразина, 2008. – 80 с.
5. Раҳматуллаев Ш. Т. Ўзбек тилининг этимологик луғати., 2003. – 182 б.
6. Ўзбек халқ мақоллари. Тошкент: Фан, 1987. - 86 б.

Мазруи Сама (ХНУСА)

(науч. рук. ст. преп. Бессонова Н.Н.)

МАРОККАНСКИЕ МОТИВЫ В ИНДИЙСКОЙ АРХИТЕКТУРЕ

Из всех искусств, относящихся к мусульманской культуре, в том числе марокканской культуре, самым заметным, оригинальным и впечатляющим является архитектура.

Мусульманская архитектура Индии сформировалась под влиянием традиций персидского зодчества. Тем не менее, индийская архитектурная школа отличается от персидской, прежде всего, применением иных строительных материалов, а также собственными традициями, благодаря которым возникла собственная школа возведения исламских культовых зданий.

В 1192 году в правление Гийас ад-дина Мухаммада (1163 – 1203) в Дели начали строить мечеть, получившую название Кувват-аль-Ислам («мощь ислама» - араб.). Мечеть имеет гигантские размеры: 250 на 150 м, а общая площадь – 4 гектара. Кутб ад-дин Айбак (1206 – 1219) построил из красного песчаника необычный минарет Кутуб-минар. Кажется, что минарет составлен из многочисленных конических секций, которые, как кольцами, скреплены ажурными балконами,

опирающимися на сталактиты. Высота минарета составляет 72,5 м, диаметр базы – 15 м, а диаметр вершины – 3 м. Тело башни покрыто кораническими надписями в арабо-персидской графике.

Среди выдающихся памятников мусульманской архитектуры Индии следует назвать мавзолей султана Насир ад-дина Хумайюна (1508 – 1556) из династии Моголов в Дели, построенный в 1557 – 1565 году. Его архитектор Мирак-мирза Гийас использовал персидскую композицию чахарбаг («четыре сада»). Восьмигранный план усыпальницы находится в центре сада. Его территория пересекается каналами, которые отождествляются с четырьмя реками рая. Сад огорожен от города стенами с четырьмя порталами. Каждый портал состоит из айвана, под углом к которому расположены два небольших здания той же высоты. Края верхней линии портала фланкированы небольшими чисто индийскими башенками, напоминающими паланкин на спине слона – чаттри. Здание построено из красного песчаника, который прекрасно гармонирует с белым мрамором. Мрамор чаще всего использовался, чтобы подчеркнуть вертикали и контуры арок. Традиционного исламского декора в этом здании нет, однако на внешних фасадах здания цветным камнем обозначены шестиконечные звезды. Венчает мавзолей двойной купол с небольшим шпилем. Обращает на себя внимание также форма минаретов, которые служат продолжением граней здания. Их количество – почти всегда четное – приводит к заключению о том, что в Индии минарет скорее всего выполнял декоративную функцию.

Постепенно проектировщики выработали жизнеспособные и самобытные архитектурные стили, приспособиваясь при этом к определенным климатическим, географическим и социальным условиям каждого региона. В Бенгалии, например, недостаток камня как строительного материала и непрерывные дожди способствовали устройству характерных покатых парапетов для мечетей, на которых возводились кирпичные стены, декорированные терракотой. Строители при династии Манду выработали выразительное направление, которое наилучшим образом прослеживается в архитектуре мечети Джама-Масджид. Эта мечеть, возведенная Шах-Джаханом, считается одной из красивейших в мире.

Во второй трети XVII века представитель династии Моголов (1526 – 1858) Шихаб-ад-дин Шах-Джихан (1628 – 1657) построил великолепный мавзолей Тадж-Махал близ Агры. Мавзолей Тадж-Махал, воздвигнутый по велению Шах-Джахана для его рано умершей любимой жены Мумтаз, считается вершиной архитектурных сооружений мусульманского типа. Шах-Джихан тщательно выбирал и корректировал проект мавзолея, обращаясь к лучшим в то время зодчим Востока. Основной замысел проработал Устад Мохаммад Иса Эффенди – византийский турок, ученик крупнейшего турецкого архитектора Синана, грека по происхождению. Стройка продолжалась с 1631 по 1647 год, на ней постоянно было занято 20 тысяч рабочих.

Мавзолей Тадж-Махал – культовое здание вместе с окружающим его парком занимает значительную площадь – 17 га. Доступ в сад и к мавзолею открыт с южной стороны сада, где на одной линии стоят два входных портала, украшенные традиционными чаттри. После этого посетитель попадает на территорию четко спланированного сада, который разделен на квадраты четырьмя каналами, в точке пересечения которых находится бассейн. Само здание мавзолея находится на северной стороне.

Усыпальница возведена на искусственной платформе на берегу реки Джамна. Платформа вымощена белым мрамором. Мавзолей, авторство которого приписывается индийскому архитектору Устаду Ахмаду Лахори, представляет собой компактное здание из белого мрамора с традиционными для индийской архитектуры срезанными углами, с большим куполом и четырьмя чаттри на крыше. Здание целиком выполнено из белого мрамора, который великолепно отражает солнечные лучи. По легенде, шах хотел, чтобы ему построили отдельный мавзолей черного цвета на противоположном берегу реки. Однако Шах-Джихан был свергнут с престола своим собственным сыном Аурангзебом.

Внутри мавзолея за ажурной решеткой из белого мрамора находятся кенотафы (надгробный памятник умершим, останки которых покоятся в другом месте или на найдены) Шах-Джихана и его любимой жены, их поверхность инкрустирована полудрагоценными камнями. Над главным помещением подняты два купола – один в другом. Внешний купол увенчан шпилем, а внутренний сделан для того, чтобы соблюсти гармонию с пространством интерьера. Это конструктивное ре-

шення появилось в епоху Тимуридов, а в Індії вперше було применено при строительстві мавзолея (1518) дельійського правителя Низам-хана Сикандара II із династії Лоди.

Орнаментация внутрішніх поверхностей Тадж-Махала поражает изяществом. В отделке применялись самоцветы и разноцветный мрамор. Так, черным мрамором выполнен эпитафический декор, воспроизводящий суры Корана почерком сульс. Известно, что могольские императоры были увлечены флорой: они разводили цветники и розарии, специальным плантациям декоративных растений. Эта любовь в полной мере присутствует в орнаментации интерьера мавзолея. Мозаика из разноцветных кусочков агата, сердолика, ляпис-лазури, оникса, бирюзы, янтаря, яшмы и кораллов воспроизводит цветочные гирлянды, букеты, украшающие стены погребального зала. Складывается впечатление, что Тадж-Махал создавался не как усыпальница, а как памятник любви императора к своей несравненной супруге Мумтаз-Махал (Мумтаз – «несравненная», араб.)

Мар'єнко О.М. (ХНУРЕ)

(наук.кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л. І.)

ВПЛИВ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНЦІВ НА РОЗВИТОК РОСІЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У стрімкому вирі подій, проблем та хаосу люди завжди тягнулися до прекрасного. Саме в ньому, змучені буденністю душі знаходять іскру тепла і надії. А тому кожна нація творить свою культуру, те, що залишається після неї на вічно.

Українська і російська культури завжди розвивалися паралельно, асимілювали та впливали одна на одну. Чомусь прийнято вважати, що російське мистецтво відіграло чи не найважливішу роль в становленні українського культурного життя. Але слід зауважити, що це суперечливе твердження. Адже відомо, що з появою на Україні бароко, впливом візантійської, більш розвиненої культури, а також виникненням сприятливих для духовного розвитку умов, рівень українського мистецтва почав стрімко підніматися вгору. Українська культура в XVI-XVII столітті була за рівнем свого розвитку вища за дещо відсталу російську, та мала на неї позитивний вплив, сприяючи її європеїзації..

В Україні розвивалося художнє мистецтво. Створювалися школи монументального живопису та іконопису. У іконописному стилі стала утверджуватися реалістичність та життєрадісність. У такій манері розписано Успенський собор і Троїцька церква Києво-Печерської лаври, але московське духовенство не схвалювало такого творчого підходу, а саме, коли святі були «лицом и очами светлы и телом дебелы».

Показово, що коли відкривалися закриті Радянською владою церкви і виникла велика потреба в храмових іконах, в Росії сучасні іконописці пишуть ікони у зворотній перспективі, свідомо наслідуючи середньовічні традиції московської, новгородської та деяких інших іконописних шкіл, або просто відтворюють відомі ікони Андрія Рубльова, то сучасні українські майстри, як правило, відтворюють українські барокові іконописні традиції з прямою перспективою та прагненням до зовнішньої реалістичності.

Наступним етапом після іконописного і світського живопису стали *парсуни* – портрети, які виконані прийомами іконописної техніки. Це призвело до зростання популярності замовлення власних портретів та створення картинних галерей. Ця тенденція розповсюдилася і серед багатих російських поміщиків та графів. Однією з причин впливу українського живопису на російське мистецтво був виїзд талановитих художників до Петербургу в Академію мистецтв. Таким чином Д. Левицький, В. Боровиковський, А. Лосенко переносили особливості української школи до Росії.

Музичне мистецтво значно розвинулося з появою нот. Були популярними збірки святкових пісень – *ірмологіони*. У XVII столітті музичною столицею Лівобережжя став Глухів. Саме там була відкрита музична школа, де вивчали вокал, гру на флейті, скрипці, арфі. Гарну підготовку давала Києво-Могилянська академія, тут вивчали тонкощі і хорового і оркестрового мистецтва. Але, багато талановитих випускників виїжджала до Москви чи Петербургу. Наприклад, більшість хористів царської капели були вихідцями з України. Видатні композитори, такі як Дмитро Бортнянсь-

кий, Максим Березовський, Артем Ведель залишали межі своєї Батьківщини. Також популярними стають романси – пісні, що виконувалися під супровід гітари, або фортепіано і розповідали про людське щастя і долю. Одними з найвідоміших романсів були «Дивлюсь я на небо», «Їхав козак з-за Дунаю».

Своєрідним осередком музичної культури були кріпацькі театри й оркестри, які діяли у маєтках українських поміщиків (XVIII - перша половина XIX ст.).

Театр відноситься до найбільш видовищних мистецтв, і, на відміну від літургії, театральна вистава звернена до глядача, а не до Бога, – її реальність умовна (художня, ілюзійно-естетична), а не онтологічна. Православна середньовічна культурна ментальність орієнтована на неконвенційне сприйняття знаку і не дозволяє ніяких умовностей. Через це в Московському царстві точився тривалий опір театру як такому – навіть містерії та шкільні драми на священні сюжети розглядалися як святотатство.

Але український театр виник на схрещенні православно-візантійського та римокатолицького культурних ареалів, тому з західного (передовсім польського) художнього досвіду він запозичив лише найсуворіший тип – з системою обмежень та дидактичними функціями – тип шкільного театру. Інші можливі у добу Барокко театри (придворний, магнатський та народний) через свій світський характер в Україні не прижилися. Шкільний же театр, як доводить Л.О. Софронова, знаходився на межі світського та сакрального, православ'я та католицизму, бароко та середньовіччя, тому чи не найактивніше з усіх мистецтв прищеплював спочатку в Україні, а тоді й у Московському царстві новий культурний світогляд. Тим паче, у Тверь, Новгород, Ростов Великий, Смоленськ, Москву, Тобольськ, Іркутськ шкільний театр потрапляє разом з духовними училищами та колегіями.

Українці багато зробили і для нової московської літератури, на чолі якої був Ф. Прокопович. Так званий літературний класицизм був принесений саме з України. У нашій державі в XVII–XVIII ст. стрімко розвивалася драматургія і театральне мистецтво. Їх успіх розлетівся по Росії: молоді театри ставили свої п'єси і утворили шкільні театри в Казані, Тобольську, Новгороді, Смоленську.

Найбільше українські впливи відчутні в російській літературі і культурі XIX століття, особливо в період сентименталізму і романтизму. Серед східнослов'янських мовознавців та літературних критиків першої половини XIX століття ствердилось переконання, що українська література не зможе вийти поза травесційно-бурлескні канони, тому, що в українській мові крім речей смішних і жартівливих нічого представити. Серед певних кіл російських істориків та політиків була сильною ідея панславізму, яка не тільки пропагувалася, але й активно реалізувалася. Це приводило до того, що частина письменників українського походження (М. Гнідич, В. Капніст, М. Гоголь та ін.) писала свої твори або виключно російською мовою, або російською і українською мовами.

Двомовних українсько-російських письменників репрезентують автори наступних творів: видавець україномовного часопису «Український вісник» Григорій Квітка-Основ'яненко, видатний письменник та історик Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, Тарас Шевченко. Ставлення самих українських письменників до своїх україномовних та російськомовних творів видно з їх листів. Наступні уривки з листів Тараса Шевченка дають змогу зрозуміти його ставлення до своїх російськомовних творів:

"Переписав оце свою «Слепую» та й плачу над нею, який мене чорт спіткав і за який гріх, що я оце сповідаюся кацапам черствим кацапським словом";

"...що мені робить з російськими повістями? У мене їх десятків до двох набереться. Грубу затопити — шкода: багато праці пропаде. Та й грошей би хотілося, бо тепер вони мені дуже потрібні".

Тобто самі українці, що писали російською, розуміли меншу вартість своїх творів чужою мовою.

Важко сказати, якою мірою думка і позиція видавців української літератури з приводу розвитку оригінальної літератури та української мови, впливала на здійснюване царською владою переслідування літературної мови і народної культури українців. Але є фактом те, що прогнози російських письменників відносно перспективи української мови і письменництва співпадали з по-

зицією, яку займала в цьому питанні царська адміністрація. Остання придушувала будь-які прояви так званого сепаратизму, автономізму чи федералістичних концепцій, конспіративного київського Кирило-Мифодіївського братства, члени якого були в 1847 році викриті й покарані. Т. Шевченка було заслано на 10 років на Урал для служби у царських військах, з заборонаю писати і малювати.

Царська влада переконавшись, що українофільство стає живим народним струмом видає сумновідомий (і єдиний у своєму роді за шкалою світових таємниць) Емський указ 1876 року, що забороняв друкування книжок українською мовою, ввіз їх з-за кордону, а також театральні вистави та музичні твори українською. Заборонено було також вживати терміни *Україна* й *українці*. Дозволялося тільки *Малоросія* й *малороси*. Як з'ясував Богдан Лепкий, безпосереднім приводом до цього указу була спроба видання *Святого письма* в перекладі українською. Як правильно вважала царська влада, це було вкрай небезпечно для імперії, бо вело до мовного, а потім і до політичного відокремлення України від Росії.

Таким чином, піднесена у своєму розвитку українська культура в XVI-XIX столітті впливала і вступала в конфлікт з російським мистецтвом. Але вплив полягав не лише у появі шкіл, академій та колегіумів, які створювали структуру знань, а й в тому, що багато талановитих українських діячів мистецтва виїжджали до Москви та Петербургу, розповсюджуючи набуті знання, стиль роботи та культурний розвиток.

Література

1. Блог I.UA [Електронний ресурс]: стаття "Український внесок до розвитку російської культури" / М. Демкович-Добрянський – 2009 – Режим доступу: <http://blog.i.ua/user/668088/378950.htm>.

2. Кореспондент [Електронний ресурс]: стаття "Вплив української культури на розвиток Росії" / О. Іщенко – 2012 – Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/blog/users/3232094-vplyv-ukrainskoi-kultury-na-rozvytok-rosii.htm>.

3. ХайВей [Електронний ресурс]: стаття "Вплив української музики, театру, живопису на розвиток мистецтва у Росії" / Ю. Салій – 2008 – Режим доступу: <http://h.ua/story/150485.htm>.

Махмудов Эрадж (ХНМУ)

(науч. рук. доц. Мирошник Л.В.)

ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА

Понятие картины мира строится на изучении представлений человека о мире. Языковая картина мира – это своего рода мировидение через призму языка [1:50-53; 2:64-67;].

Многие универсальные категории отражаются в разных языках сходным образом. Например, универсальное для людей разных национальностей пожелание перед сном в разных языках выражается похожими словами: *спокойной ночи* в русском языке, *хорошей ночи* в английском, *лучшей ночи* в литовском, *мирной ночи* в грузинском. В разных языках наблюдается совпадение в восприятии мира: ночь должна быть мирной, спокойной.

Однако очень часто способы словесного выражения понятий в разных языках различны. Например, в русском языке – *ушко иголки*, в английском – *глаз иголки*, в русском – *носик чайника*, во французском *клюв чайника*.

Язык отражает общие представления всех говорящих на нем людей о том, как устроен мир. Понятие языковой картины мира включает в себя две идеи: 1) картина мира, предлагаемая языком, отличается от научной картины мира, и 2) каждый язык по-своему отражает действительность. И в разных языках эти представления о мире могут различаться, иногда очень сильно, иногда – незначительно, в зависимости от того, насколько совпадают культура, традиции и обычаи разных народов. Например, там, где русский язык заставляет своих носителей видеть два цвета: *синий* и *голубой*, англичанин видит один: *blue*. В то же время английский язык имеет различные названия для пальцев руки (*finger*) и пальцев ноги (*toe*).

Особенной конкретностью значений отличается украинский язык. На русском языке можно сказать *заккрыть дверь, закрыть собрание, закрыть зонтик*. В украинском языке понятие *заккрыть* передается тремя разными глаголами: *зачинити двері, закрити збори, згорнути парасольку*. Русскому слову *точка* в украинском соответствуют *точка* и *крапка*. В русском – *дополнение*, в украинском – *доповнення* и *додаток*.

В каждом языке специфически отражаются значимые для национальной картины мира элементы. Известно, что в языке эскимосов существует разные слова для обозначения разных состояний снега: снег летящий, лежащий, тающий, спрессованный, вырезанный в форме кирпича и т.д. Напротив, в арабском языке есть несколько разных обозначений для понятия слова «верблюд»: есть разные названия для самца и самки, для беременной верблюдицы, для животных различного возраста, различных качеств, масти – от тёмной, почти чёрной, до совершенно белой.

Каждый язык не только отображает объективный мир, но и по-своему интерпретирует его. Как, например, представляют себе русские льва? С одной стороны, он для них благородный, царствующий, бесстрашный, а с другой – грозный, могучий, свирепый. Казахи же считают, что лев только грозный, злой, хитрый, опасный, и ничего положительного в нём для них нет. Так же как паук в представлении русских страшный, противный, мерзкий, а в представлении казахов он прежде всего труженик, ткач, искусник.

Слова, обозначающие одно и то же явление, у разных народов имеют различную ценностную характеристику. Положительное отношение в Индии к слону и корове выражается в том, что женщине в этой стране можно польстить, если сравнить ее с коровой, а ее походку – с походкой слона. У северных народов солнце воспринимается как источник жизни, возрождения, радости, что и отражается, например, в обращении к человеку "*Солнце мое!*". У народов жарких стран аналогичная коннотация просматривается скорее не в слове "солнце", а в слове "луна".

Особенности национальной специфики языковой картины мира нужно иметь в виду при изучении иностранных языков, чтении художественных произведений, при общении с представителями других народов.

Литература

1. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика: учеб.пособие / В.А. Маслова. – Минск: Тетра-Системс, 2005.
2. Яковлева Е. С. К описанию языковой картины мира // Русский язык за рубежом. – 1996. – №1-3.

Медведева К.Л. (НИУ БелГУ, Россия)

(науч.рук. Ровчак Л.Л.)

ИЗУЧЕНИЕ СТИЛИСТИКИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Знакомство младших школьников со стилями речи, стилистическими понятиями и выполнение соответствующих упражнений имеет большое значение для овладения ими выразительными ресурсами русского языка. Именно в начальных классах стилем речи определяется та задача, которую решают учащиеся, строя высказывание определённого стиля: разговорного, официально-делового, публицистического, научного или художественного. Усвоение основных стилистических понятий в начальной школе (стили речи, речевые жанры, стилистическая ошибка, стилистические средства языка) даёт школьникам более полное представление о языке. Они узнают, что языковые факты могут изучаться не только с фонетической, грамматической, словообразовательной точек зрения, но и с точки зрения их функционирования в определённых стилях и жанрах, то есть с учётом их предназначения в речи.

В учебниках для начальной школы широко представлен художественный стиль. Следует заметить, что основу учебного материала по русскому языку составляют высокохудожественные тексты. Научный стиль представлен двумя своими подстилями: учебно-научным и научно-популярным. Задача учителя на уроках русского языка в том, чтобы научить младших школьников

владеть языком своего предмета, создать благоприятные условия для развития коммуникативных умений при изучении других дисциплин. Учебно-научный подстиль представлен в разделах учебников, где объясняется новый учебный материал, вводятся новые термины, понятия, правила и определения. В научно-популярном подстиле используется множество упражнений, направленных на развитие навыков чтения и письма, на умение работать с текстом, на закрепление пройденных орфограмм и правил. Тексты и упражнения в разговорно-бытовом стиле направлены на развитие речи учащихся и их коммуникативных способностей. Например, в учебниках Рамзаевой Т. Е. и Поляковой А. В. особое внимание уделяется вежливому обращению друг с другом, культуре общения; в учебниках Р. Н. и Е. В. Бунеевых отводится место тому, как правильно разговаривать по телефону. Полякова А. В. особое внимание разговорной речи уделяет при изучении прямой речи в третьем классе. Публицистический стиль в учебниках также представлен, но не в «чистом» своем виде – это упражнения, имеющие форму заметок и очерков.

Младшим школьникам не обязательно знать термины и сложные понятия, достаточно обрисовать им сферу деятельности, специфику употребления языковых средств, что ведет за собой более легкое усвоение стилистических понятий (так, тексты учебников, справочников, энциклопедий представляют собой «научный стиль»; разговор по телефону – бытовую сферу общения; объявление, заявление – «деловой стиль»; стихотворения, сказки, повести – художественный стиль и т. п.).

Можно выделить следующие виды упражнений по стилистике.

I. Упражнения, направленные на нахождение стилистических средств в специально подобранном материале. Это должен быть обязательно связный текст, позволяющий школьникам легче определить сферу функционирования языковых средств. С помощью таких упражнений формируются знания и умения определять, находить, «видеть» и «узнавать», осмысливать языковые средства на готовом, предложенном учителем материале, соотносить их со сферой преимущественного использования.

II. Упражнения, которые преследуют цель определить сферу использования языковых средств, объяснить, какую стилистическую функцию они выполняют, насколько они здесь уместны, необходимы. Такие задания способствуют формированию умений выявлять, объяснять использование стилистических средств в зависимости от выполняемой ими функции. Ученики не просто указывают встретившиеся в тексте слова, подбирают синонимичные формы и конструкции, а вникают в суть стилистического явления, осознают их роль и назначение. В процессе выполнения заданий у детей развивается особая способность «чутья языка», стремление к наилучшему выбору подходящего для данной ситуации слова.

III. Упражнения, в которых ученикам требуется из газет, книг, журналов и так далее подобрать тексты различной стилевой принадлежности, охарактеризовать их и попытаться объяснить целесообразность используемых в них средств.

IV. Упражнения, предусматривающие употребление учащимися стилистических средств в собственной речи, в различных ее жанрах и разновидностях. В процессе выполнения упражнений этого вида можно проследить, в какой степени оказались эффективными упражнения других типов, насколько они помогли сформировать у детей те или иные стилистические умения. Задания упражнений здесь могут быть различными: от составления словосочетаний и предложений, преследующих определенную цель до написания сочинений того или иного жанра.

V. Упражнения на редактирование, где необходимым условием успешной работы является рассмотрение наблюдаемых явлений в контексте.

Исходя из того, что на уроках русского языка в начальной школе выделяется минимальное количество времени на изучение основ стилистики, мы предлагаем углубить стилистическую работу на уроках русского языка и чтения, а также использовать в работе над стилистикой материал всех других изучаемых в начальной школе учебных предметов.

У ЧОМУ Ж ПОЛЯГАЄ УНІКАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ?

Наша рідна мова це те що нас об'єднує, тому потрібно поважати свою мову, спілкуватися тільки виключно нею, адже ми маємо гордитися ,вона все ж таки найбільше і найдорожче добро в кожного роду. Якщо я слухаю кожную мову так, наче вона єдина, а коли я чую про мову що зникає, це спустошує мене так само наче йдеться про загибель Землі. Тому мова справді душа народу. Приходячи у світ, кожен із нас потрапляє в безмежний ареал рідної мови, розпочинає свою життєву мандрівку у ній, й за допомогою поступового сприйняття світу навчається опановувати й засвоювати усю красу рідної мови. Звісно, неможливо без мови пізнати навколишню дійсність, здобути знання, відчувати усю первозданну красу довколишнього світу, аналізувати природні явища і відчувати на смак цінність людського спілкування. Лише завдяки мові людство навчилось сприймати і усвідомлювати думки, почуття і дії інших людей, передавати власне бачення речей і відображувати своє світосприйняття. Тому, недивно що мова - є унікальним інструментом формування інтелектуальної людської особистості.

Оскільки в основі культури лежить спільне прагнення людства до перетворення навколишнього середовища в сферу життєдіяльності, у засіб розвитку людського суспільства, то потрібно визнати, що немає і не може бути природної мови, первинною функцією якої не було б обслуговування процесу творення культури. Отже, мова – один з видів культури, що покликаний разом із працею творити всі інші види культури. Більше того, мова є не тільки засобом творення культури, але й, що треба підкреслити, одним із її складових компонентів.

Незаперечною аксіомою є те, що мова є своєрідним генетичним кодом нації, складовою частиною і засобом творення національної культури. Світова наука має аргументовані докази того, що українська мова є одна з найстаріших і найяскравіших мов за своєю мелодійністю та виразністю. Про давність української мови свідчать і реліктові фольклорні твори, особливо календарно-обрядові пісні. Наприклад, український мовознавець О. Потебня стверджував, що веснянка "А ми просо сіяли" існувала в Україні вже у I тисячолітті до н.е. [4, с. 27]. Невже вона співалась якоюсь іншою мовою? А колядки про сотворіння світу птахами (тобто ще з дохристиянських часів) напевно чи перекладалися з якоїсь давнішої мови на українську, адже християни не мали в тому потреби? Дослідженнями найдавніших систем письма в Україні займалися М. Суслопаров, В. Даниленко та ін. [4, с. 13]. Проте ще не встановлений зв'язок між трипільськими і скіфо-сарматськими та ранніми слов'янськими знаковими системами. Те, що пам'яток стародавньої писемності обмаль, можна пояснити тогочасним способом писання: повсякденні записи вірогідно робилися на навощених дерев'яних дощечках або на бересті – матеріалі, який погано зберігається. Проте, знаходять чимало писарських інструментів, так званих стилів.

Добре збереглися графіти, накреслені на свіжій, ще не обпаленій глині. Горщики з написами часто мають вигляд речей повсякденного вжитку, простих, ліплених вручну, що свідчить про їхнє місцеве походження. Деякі з цих графічних зображень вважають за тавра або тамги (знаки власності) майстрів. Якщо поглянути навіть на сучасну українську абетку, то очевидно, що більшість її літер схожі на грецькі, але є кілька цілком слов'янських. Може, це їх додав Кирило до грецької абетки? Але ж у "Житії" повідомляється про створення ним абсолютно нового алфавіту [2, с. 15]. Потрібно зауважити, що поряд із кирилицею і одночасно з нею існувала інша абетка, яка відома під назвою глаголиця і мала не звичайний характер завитків. Її вчені не знаходять аналогів. Це дало підставу для тверджень, що глаголиця є штучним витвором однієї людини, на відміну від кирилиці, яка має природний органічний характер і давніші прототипи. Звичайно, багато незручностей для дослідників старої української мови створило саме запровадження церковнослов'янської мови як літературної. Це не була природна мова, якою розмовляв народ. Проте становище не таке вже безнадійне, як це здається на перший погляд. Орфографія, а часом і лексика стародавніх книжок може ще подарувати сумлінним дослідникам стільки цікавих відхилень від норм церков-

нослов'янської мови! І саме такі помилки літописців, витягнутими на поверхню з українського мовного моря, з того середовища, в якому жив, до якого належав автор цих помилок.

Історія кожної мови вивчається в нерозривному зв'язку з історією народу, який є носієм цієї мови, її творцем. Отже, і періодизація української літературної мови тісно пов'язана з історією українського народу. О. Шахматов – один з небагатьох вчених, який відстоював права української мови ще 1905 р. 1916 р. він присвятив дослідженню української мови працю «Короткий нарис історії малоруської (української) мови» [3, с. 23]. Риси української мови чітко помітні у давньоруських пам'ятках. Це насамперед українська лексика: гребля, стріха, лагодити, лінощі, дивуємося, ліпший, яруга, туга, гримлять, полоняник, повінь, баня (рос. "купол" церкви) та ін. Для вивчення історії мови велике значення має лексикографія – галузь мовознавства, яка займається укладанням словників та вивченням їхньої історії. Перші лексикографічні спроби були вже за часів Київської Русі. Так "Повість врем'яних літ" має кілька місць, які можна назвати тлумаченням імен: пояснення імені Феодосій, назви міста Переяслав [1, с. 16]. У Збірнику Святослава є цілий розділ, де подано пояснення незрозумілих слів з Євангелія та інших книг [2, с. 19]. На сторінках церковних книг трапляється чимало так званих "проізвольників" – записів, зроблених тими, хто, читаючи, сам вписував на полях пояснення слів, незрозумілих іншим читачам [1, с. 36]. Все це свідчить про те, що потреба у словниках існувала ще за часів Київської Русі.

Українці розвинули свою мову на ґрунті місцевих племінних об'єднань, а не з якоїсь давньоруської спільності. Українці – безпосередні нащадки населення Київської Русі, а отже, і мова їхня успадкована від старої мови полян, древлян, волинян, сіверян, бужан, уличів, тиверців та інших давньоруських племен. Різниця в історичному розвитку двох мов у тому, що російська насаджувалася законодавчо зверху вниз, а українська, навпаки, знизу, з уст народу, підносилася вгору письменниками, які надавали їй високого рівня досконалості. Ідеологічна наша домінанта визначалася століттями і ґрунтується вона на високих національних цінностях, що вирізняли нашу націю з-поміж всіх інших і поширювались на величезних наших етнічних просторах. Наша національна свідомість формувалась на філософії, яка мала в своїй основі життєстверджувальну ідею Софії – Мудрості, що була поставлена в центрі нашого златоверхого Києва, героїчній і трагічній історії, релігійній зорієнтованості на неодмінне воскресіння. Саме тому наш народ найменш перейнятий фаталістичною ідеєю кінця світу і це надає нашій національній думці особливого забарвлення. Адже наші національні ідеї неперехідні.

Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою. Мовна політика як одна із складових частин державної має бути спрямована на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії. Українська мова, виконуючи інтеграційну функцію, є важливим чинником зміцнення державності, забезпечення культурного та економічного розвитку нашої країни. Т. Шевченко був переконаний, що поки жива мова в устах народу, доти живий і народ, що нема насильства більш нестерпного, як те, яке прагне відняти народу спадщину, створену численними поколіннями його предків [3, с. 30]. Ці Кобзареві думки перегукуються з роздумами визначного педагога К. Ушинського: "Відберіть у народу все – і він усе може повернути; але відберіть мову – і він ніколи вже більш не створить її; вимерла мова в устах народу – вимер і народ. Та якщо людська душа здригається перед убивством однієї недовговічної людини, то що ж повинна почувати вона, зазіхаючи на життя багатовікової особистості народу?" [4, с. 25]. І примовки, і назви своїх сусідів за різними ознаками – це воістину "народне мовознавство". Але ось поряд з мовою близьких і далеких сусідів з'являється ще одне мовне явище – літературна мова. Визнання чи невизнання її масами народу – не така проста річ, як може здатися на перший погляд. Здебільшого мова народна і мова літературна розуміються як "буденне, звичне" і "високе, носій освіти". Але не завжди. Нова українська літературна мова, наприклад, при її зародженні сприймалася як щось екзотичне. Чому? Тому що народ – переважно селянство – розмовляв своєю "буденною, звичною" мовою, а інтелігенція – переважно панство – російською та ще, за звичаєм російського дворянства французькою. Тому твори І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, А. Межлинського, Л. Боровиковського, Є. Гребінки, писані українською мовою, викликали до себе інтерес, будили національні почуття, але не сприймалися як провісники нової

літератури, а якщо й сприймалися, то лише як зародок провінційної літератури народною (як пісні, думи, легенди), а не літературною мовою. Розбити стіну “провінційності” української літератури вдалось тільки геніальному Т. Шевченкові, у творчості якого пізнали себе і народ, і інтелігенція. Кожен з нас був свідком, в офіційній обстановці чимало українців віддають перевагу російській мові. Відомий український письменник Б. Олійник має підстави для такого твердження: “Автори-тет української мови одразу б піднявся, аби в наших установах вона зазвучала на повний голос, звичайно, без примусу, в устах тих, кому од природи органічно...” [3, с. 30–32]. При цьому треба мати на увазі, що значення мовного знака – це таке культурне утворення, яке виникає тільки в процесі людської діяльності. Стільки в світі мов, стільки разів у них відбився історичний досвід різних етносів у пізнанні світу й людини зокрема. Тому, звичайно, мову недаремно називають засобом творення національної культури. Мовна свідомість, як і комунікація, – явище соціальне; це не просто сума індивідуальних дій, а характерне для певного колективу явище, що відбиває його спільну діяльність.

Поважайте та любіть свою рідну мову! Вона - єдиний дарунок долі, що не забувається і не втрачається, адже з втратою голосу рідної мови у серці громадянина губиться й сам народ!

Література

1. Шахматов О. Короткий нарис історії малоруської (української) мови / О. Шахматов. – 1916. – 259.
2. Житецький П. Нарис літературної історії української мови в XVII ст. / П. Житецький. – Львів : 1947. – 345.
3. Русанівський В. Мова в нашому житті / В. Русанівський. – К. :Наук. думка, 1999. – 112 с.
4. Булаховський Л. Питання походження української мови / Л. Булаховський. – К. : Київ, 1956. – 478.

Мішин П.В. (ХНУРЕ)

(наук.кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л. І.)

Про значення мови та її функції

Історія народу нагадує тернистий шлях, що веде нас із сивої давнини у сучасність. Такий шлях проходить кожен народ. Впродовж свого існування нація переживає занепад і піднесення. І чого буде більше, залежить від здатності зберігати і правильно використовувати спадщину предків, як матеріальну, так і духовну. Деякі народи, нажаль, поступово втрачають свої етнічні особливості, такі, як мова, культура, традиції. Кожен з цих аспектів важливий, а найголовнішим серед них є мова.

Новонароджена дитина пізнає світ через мову, яка приходить з першим подихом, з молоком матері, і ми повинні шанувати її все життя. Мова має стати нам рідною, як батько і мати, як земля, на якій ми живемо, зростаємо. Поняття рідної мови виступає поряд із поняттям рідного дому, батьківської хати, материнського тепла, вітчизни. Тільки той може осягти своїм серцем і розумом красу, велич і могутність Батьківщини, хто збагнув відтінки рідного слова.

Людина відрізняється від природи, реального світу своїм інтелектом, тобто здатністю мислення, а засобом вираження і передачі думок є мова. Ще 1862 р. вийшла праця професора Харківського університету О. Потебні «Мысль и язык», в якій вчений простежив взаємозалежність і взаємозв'язок думки та мови. «Мова є засіб свідомості і елементарної обробки думки і, як засіб, зумовлює прийоми розумової праці і, певною мірою, її досконалість. Вплив усякої дрібниці мови на думку в своєму роді єдине і нічим не замінимо». Про значення рідної мови у початковому навчанні дітей найбільш авторитетний представник російської педагогіки К. Ушинський писав: «Дитина входить в духовне життя оточуючих його людей завдяки рідній мові і, навпаки, світ, що оточує дитину, відображається в ньому своєю духовною стороною тільки через вплив того ж середовища – рідної мови».

Слово – одне з наймогутніших комунікативних знарядь людини. Безсиле само по собі, воно стає могутнім і нездоланим, дієвим і привабливим, якщо сказане вміло, щиро і вчасно. А саме так – цілеспрямовано, своєчасно і вміло – повинна користуватися словом кожна людина у будь-якій сфері практичної діяльності. Повага до слова людству необхідна так само, як і повага до самої людини. Буз цього не може бути розвитку, без цього неможливе удосконалення ні людини, ні мови.

Мова – це засіб вираження емоцій людини, її внутрішнього стану і волі, це засіб створення словесних художніх образів. Людина відрізняється від природи, реального світу своїм інтелектом, тобто здатністю мислення, а засобом вираження і передачі думок є мова. Нам треба зберігати культуру мови, недопущення споживацького чи космополітичного ставлення до неї. Адже різноманітність культур і мов, особливостей національного досвіду – це наш спільний духовний скарб, умова багатого інтелектуально насиченого життя і нашої країни, і людства загалом.

Мова – це велике надбання людства. Вона – не лише найпотужніший засіб спілкування, знаряддя мислення, а й історія народу, необхідна умова його існування. Мова спрямована як у внутрішній світ, душу людини, її психіку, так і в зовнішній світ природи і людських взаємин. Мова є основою зростання людської особистості. Наша мова милозвучна, багата, вона має безліч граматичних конструкцій, вона характеризується стилістичною виразністю, доцільністю.

Мова – явище загальне, всенародне. Всі члени суспільства користуються тими самими звуками певної мови, словами, структурними типами речень тощо. Без цього взаємне спілкування людей було б неможливе. Мова є однією з характерних ознак сучасної нації. Мова – явище суспільне, соціальне, бо її виникнення і розвиток пов'язані з виникненням і розвитком суспільства, тобто певного колективу людей, народу. Вона функціонує і розвивається тільки в суспільстві. Поза суспільством немає мови, оскільки обов'язковою умовою існування і розвитку будь-якого людського колективу є постійний обмін думками. Разом із загибеллю певного народу гине і його мова.

Мовою ми користуємося усно й писемно, без мови не можна спільно й погоджено жити. Без неї неможливо будувати сучасне життя, досягати своїм розумом минуле, неможливо передбачати майбутнє.

Дитина навчається говорити мовою, якою користуються люди, що її оточують (батьки, близькі, знайомі). Від них дитина переймає навички і вміння вимовляти кожен звук і звукосполучення, засвоює слова з певними значеннями, граматичні форми і статистичні конструкції. Мова – продукт певного колективу. Про суспільний характер мови переконливо свідчать й інші факти. Якщо дитина не буде виховуватися серед людей (науці відомо понад 30 випадків, коли діти потрапили до гурту звірів) вона не навчається говорити. Якщо помістити немовля будь-якої національності в чужомовне оточення, воно оволодіє чужою мовою. Навіть доросла людина, яка потрапить в іншомовне середовище, з часом може забути свою рідну мову. Отже, втрачаючи з певних причин свою рідну мову, її носій, народ, втрачає себе самого, втрачає свою духовну самобутність, стає зовсім іншим народом.

Мова є засобом спілкування, порозуміння людей. Цей засіб – найважливіший, універсальний, бо мовою люди користуються постійно і скрізь. За допомогою мови люди обмінюються найскладнішими думками і найтоншими почуттями. Вони досягають взаємопорозуміння у колективі, налагоджують виробництво необхідних матеріальних благ (продуктів харчування, взуття, одягу, житла). За допомогою мови люди створюють духовні цінності, згуртовуються для долання сил природи. Мова відіграє велику роль в організації суспільства і захисті рідної землі і народних багатств від недругів. Спілкування з іншими – одна із постійних потреб і найбільших радощів людини. А мова – душа народу, його духовна сутність. Значення її дозволяє людині піднятися вище у своєму розвитку. Мова – не тільки засіб спілкування. Це етнічна категорія, що притаманна кожному народові.

Ідентифікаційна функція виявляється в часовому й у просторовому вимірах. Ми, сучасні українці, відчуваємо свою спільність і з пращурами, і з нащадками, і з тими, хто перебуває поряд, і з тими, хто в інших краях. Кожна людина має своєрідний індивідуальний мовний «портрет», мовний «паспорт», у якому відображено всі її національно-естетичні, соціальні, культурні, духовні, вікові та інші параметри. Лише для тих хто знає мову, вона є засобом спілкування, ідентифікації, ототожнення в межах певної спільноти. Для тих, хто її не

знає зовсім або знає погано, вона може бути причиною роз'єднання, відокремлення, конфліктів і навіть ворожнечі.

Таким чином, мову створили люди, вони її розвивають, удосконалюють. Основна функція мови – бути засобом спілкування, збереження і передачі знань, взаємного розуміння. Мова - це універсальний засіб навчання і виховання людини, енциклопедія людського досвіду. Це першооснова нагромадження культурних цінностей, це засіб вираження змісту нашої культури, спосіб введення окремої людини в процес суспільного культурного розвитку. Вона є одним з компонентів духовної культури суспільства. Це є засіб координації усіх виробничих процесів. Мова - це функціонуюча система, нерозривно пов'язана з усіма галузями суспільного життя.

Література

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення / Н. Бабич. – Львів.: «Світ», 1990.
2. Мова і культура / відп. ред. В.М. Русанівський. – К., 1968. – С. 24.
3. Мовчан П. Мова – явище космічне / П. Мовчан. // Літературна Україна. – 1989, 16 листопада. – С. 2.
4. Потебня А.А. Мысль и язык / А. Потебня. – К.: «Синто», 1993. – 192 с.
5. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори / К.Д. Ушинський. –М.: Педагогіка, 1974. – 438

Мокроменко Е.В., Савина И.С., Заец В.Н. (ХНТУСХ им. П. Василенко)

ДИАЛОГ КУЛЬТУР КАК УСИЛЕНИЕ МИРОВЫХ И КУЛЬТУРНЫХ СВЯЗЕЙ

Вся история человечества — это диалог. Диалог пронизывает всю нашу жизнь. Он является по своей действительности средством осуществления коммуникационных связей, условием взаимопонимания людей.

Всякая культура национальна по содержанию и индивидуальна (личностна) по способу присвоения, т.е. **культура** — это индивидуально освоенные духовные ценности. Всякая культура усваивается в форме четырех элементов:

- 1) знаний о различных сферах бытия,
- 2) опыта действия в определенных сферах,
- 3) творчества как преобразования и переноса приемов деятельности в новые, непредвиденные условия,
- 4) отношения к деятельности, ее объектам, всему, что с ней связано, соотношенного с системой ценностей человека (И.Я. Лернер) [4].

Взаимодействие культур и цивилизаций предполагает и какие-то общие культурные ценности. Диалог культур может выступать как примиряющий фактор, предупреждающий возникновение войн и конфликтов. Он может снимать напряженность, создавать обстановку доверия и взаимного уважения. Понятие диалога особенно актуально для современной культуры. Сам процесс взаимодействия и есть диалог, а формы взаимодействия представляют собой различные виды диалогических отношений. Диалог культур — это общение многих уникально-всеобщих личностей, доминантой которого является не познание, но взаимопонимание.

Диалог – это понимание своего «Я» и общение с другими. Он всеобщ и всеобщность диалога общепризнанна [1].

Идея диалога культур как залога мирного и равноправного развития впервые была выдвинута М. Бахтиным. Она сформировалась у мыслителя в последний период его творчества под влиянием работ О. Шпенглера. Если, с точки зрения немецкого культуролога, мировые культуры есть в некотором смысле «личности», то по мнению Бахтина, между ними должен существовать нескончаемый, длящийся в веках «диалог». У Шпенглера обособленность культур приводит к непознаваемости чужих культур феноменов. Для Бахтина же «внезаходимость» одной культуры в отношении другой не является препятствием для их «общения» и взаимного познания или проникновения, как если бы речь шла о диалоге культур между людьми. Каждая культура прошлого, вовлеченная в «диалог», например, с последующими культурными эпохами, постепенно раскрывает заключенные в ней многообразные смыслы, часто рождающиеся помимо сознательной воли

творцов культурных ценностей. В тот же процесс «диалогического взаимодействия», согласно Бахтину, должны быть вовлечены и современные культуры [2,3].

В настоящее время на нашей планете существует более 200 государств, множество больших наций, а ещё больше малых народов. Но каждый из них является частью этой огромной планеты, называемой Земля. Каждый народ представляет свою культуру, свои обычаи, традиции, верования, создавая свою культуру похожую на многие культуры этой планеты, но в то же время она отличается тысячами маленьких элементов, подчёркивая, таким образом, свою уникальность и неповторимость. Ни одна культура, ни одно общество не являются гомогенными (однородными) по своему составу. Чаще всего они представляют собой мозаику различных этнических культур и субкультур. При этом для каждой из них характерны свои нормы и правила общения, ценностные ориентации, мировосприятие. В силу этого социокультурного многообразия люди неизбежно вступают в противоречия и конфликты друг с другом.

Основная проблема работы — это проблема возможности и необходимости коммуникаций между культурами, каждая из которых несет в себе свои смыслы, традиции, нормы. Мы считаем, что проблема общения, диалога культур не может быть решена механическим отождествлением культур, но она также неразрешима, если исходить из культурной непроницаемости, закрытости. Мы старались показать, что диалог не только возможен, но и необходим, так как без диалога не происходит осознания культурой своих потенциалов, своей самобытности. Более того, в современном мире именно благодаря такой самобытности, диалог и поиски общечеловеческих ценностей носят в подлинном смысле слова творческий характер.

Диалог культур — это потребность во взаимодействии, взаимопомощи, взаимообогащении. В этой ситуации очень важно умение заимствовать лучшее из мирового наследия, совершить переосмысление «чужой» культуры.

Диалог культур был и остается главным в развитии человечества. На протяжении веков и тысячелетий происходило взаимообогащение культур, из которых складывалась уникальная мозаика человеческой цивилизации. Процесс взаимодействия, диалога культур носит сложный и неравномерный характер. Потому что не все структуры, элементы национальной культуры активны для усвоения накопленных творческих ценностей. Наиболее активный процесс диалога культур происходит при усвоении близких тому или иному типу национального мышления художественных ценностей. Конечно, многое зависит от соотношения стадий развития культуры, от накопленного опыта. Внутри каждой национальной культуры дифференцированно развиваются различные компоненты культуры.

Поэтому наша главная задача — не просто толерантно относиться к чужим культурам, а попытаться установить с ними равноправный и справедливый диалог. Стремление понять и уважать свою и чужую особенность и уникальность — путь к дружбе, как на государственном, так и на межличностном уровне.

Литература

1. Баткин Л.М. Неуютность культуры: Избранные эссе и статьи о культуре. — М., 1994. — 179 с.
2. Берестовская Д.С. Диалог культур — Симферополь, 2007. — 9 с.
3. Кошкарров Н.В. Взаимодействие культур: диалог культур [Текст]: — М., 2000. — 315 с.
4. Пассов Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. «Развитие индивидуальности в диалоге культур» — М.: Просвещение, 2000. — 118с.

Молчанова Н.О. (ХНУРЕ)

(наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)

ТРАДИЦІЇ НАРОДНИХ СВЯТ ТА ОБРЯДІВ СЛОБОЖАНЩИНИ У ХУП – ХІХ СТ.

Українські народні звичаї – весілля, танки, ігри – збереглися у козацтва та селянства куди краще і довше, ніж у міщан. Свят у слобожан було багато, і деякі з них святкувалися кілька днів, наприклад Трійця.

Календар свят визначався аграрним устроєм життя.

Святом, коли “вводиться літо в зиму”, вважали *Введення* (21 листопада). На введення стежили, щоб до хати не зайшла першою особою жіночої статі – це приносило негаразди.

Свята *Катерини* (24 листопада) і *Андрія* (30 листопада) слугували немов би репетицією до наступних різдвяно-новорічних свят. На Катерину ворожили про майбутню пару в шлюбі. На Андрія проводилися великі вечорниці. В ніч на Андрія дозволялися жарти та навіть хуліганські вчинки, такі як замикання дверей хати ззовні, затикання комина, та інші.

На *дванадцятиденні свята* (Різдво, Новий рік та Хрещення) проводилося багато магічних ритуалів, що за віруваннями повинні були забезпечити людям вдачу наступного року. На Різдво колядували, на Новий рік щедрували. Ходили по хатах, співали, славили господарів, бажали їм щастя, добробуту, за що отримували певну винагороду. По хатах ходили з вертепом, де ставилися такі собі лялькові вистави, або ж влаштовували ритуальну гру-виставу «Коза», яка символізувала кругообіг часу.

На початку весни відзначали *Масляницю* – прихід весни. На масляну готували млинці, вареники, куштували горілку, ходили в гості один до одного. На Масляницю парубки та дівчата, що не оженилися восени, тягнули колоду. До них прив’язували колоду або стрічку та вимагали могорич.

Перед *Паскою* фарбували яйця, випікали паску, начиняли ковбаси, готували інші страви для великодньої вечері. У святкові дні відбувалися триденні народні гуляння, які відбувалися на майдані біля церкви. В ці дні всім дозволялося дзвонити у церковні дзвони. Першу неділю після Великодня вшановували пам’ять померлих. Йшли на кладовища провідувати мертвих, туди ж несли їжу. Обідали на могилах.

Завершення весни і початок літнього періоду пов’язувався із *Зеленими святами* (Трійця). В ці дні хату та господарські будівлі обов’язково прикрашали зеленими гілками. Відвідували померлих на кладовищах.

Купала відзначали 24 червня. Напередодні діди примітивними способами розводили вогнища. Вважалося, що ці вогнища мають цілющу силу. Через них стрибали для того, щоб очиститися, вилікуватися від хвороб.

Після закінчення жатви святкувався *обжिनок*. З останнього колосся жниці робили сніп і вінок, які передавалися господарю садиби, в якій святкували. З цього снопу розпочинали наступну сівбу. Так замикався календар свят аграрної культури українців.

Було чимало і місцевих свят, наприклад, *Паликони* (Пантелеймона). І Чоловіки, і жінки ходили на вулицях з музикою – скрипками та цимбалами. Заходили й до шинку, пили там горілку маленькою чаркою і танцювали український танок. Слобожани дуже любили музику й танки: окрім скрипки, без котрої не можна було відбутися весілля, були й інші інструменти, наприклад: бас, флейта, цимбали (гуслі), кобза або бандура і ліра. Пастухи грали на сопілках. Танцювали метелицю, горлицю й козачка. Горілку любили і уживали її з малих літ, але більш для бесіди, ніж для п’янства. У селян було більше усяких обрядів, ніж у міщан.

Також є цікаві звістки про весілля у слобожан. Починалося діло з того, що посилалися свахи до батьків молодої; вони брали з собою, як посланці, хліб та посохи. При згоді молодої, вона давала старостам рушники, котрі у багатих були вишиті шовком або золотом. Старости поверталися до родини молодого, перев’язавши себе рушниками. З того дня молодий міг навіщати засватану дівчину. У суботу перед вінчанням молода робила бенкет і вечерю подружкам з піснями й танками. Після вінця молоді йшли до батьків жениха на трапезу. Батько й мати жениха сиділи на кожусі, вивернутому вверх шерстю, і держали у руках хліб, котрим благословляли молодого, одпускаючи його на коні до молодої. Там батько й мати молодої виходили їм назустріч у вивороченому кожусі на кочерзі або на вилах з горщиком з водою або вівсом. На коня сідав родич молодої і немов утікав од бояр, котрі його доганяли теж на конях і приводили на двір, де він брав немов викуп за молоду. Сідали за стіл. Роздавалися подарунки, потім виходили на двір танцювати до обіду

під музику. Грала звичайно троїста музика – скрипка, бас і флейта. На столі стояв коровай, перед образами – шабля з запаленими свічками. Дружко роздавав коровай. Після обіду знов танцювали, а потім вечеряли. Потім їхали у двір молодого, де запалювали куль соломи, і через цей костер усі переїздили. Молода роззувала молодого, а він злегенька бив її холявою по спині. Ці звістки про весільні звичаї слобожан підтримуються й Г. Квіткою – його «Сватанням на Гончарівці», де описано весілля у самому Харкові на Гончарівці.

Шлюб завжди об'єднував в собі соціальні, біологічні, матеріальні та духовні аспекти. Безшлюбність загалом осуджувалась суспільством, хоч з цього правила існували і винятки. Від шлюбу могли відмовитися один з синів або одна з дочок, щоб та годувати молодших сестер та братів.

Шлюб був різновидом договору, який в XVIII-XIX століттях укладався письмово, особливо, коли йшла мова про розділ землі. Нареченій батько видавав придане, або посаг. До нього входила скриня (постіль, одяг, білизна), інколи худоба, земля, гроші. Звичаєве право обмежувало укладання нерівних шлюбів, перш за все між багатими та бідними. І багаті і бідні неохоче віддавали дітей за нерівного.

Українська сім'я після одруження ділилася – оженившись, син ішов з дому і будував власний.

У підсумок можна сказати, що на Слобожанщині накопичено значний досвід участі різних верств населення в роботі по збиранню, збереженню та відтворенню традицій обрядової культури українського народу. І слід відзначити, що ці компоненти духовної культури слобожан мають свої особливості і є важливим елементом української народності.

Література

1. Астахова О.В. Свята та побут Слобожанщини / Астахова О.В., Крупа Т.М., Сушко В.А. – Харків: Колорит, 2008. – 143 с.
2. Зайцев Б.П. Історія рідного краю / Зайцев Б.П., Скирда В.В. [та ін.]. – Харків: Східно-регіон. центр гуманіт.-освітніх ініціатив, 2002. – 264 с.
3. Стожари [Електронний ресурс]: стаття "Побут та традиції населення Слобожанщини у XVII – XIX ст." / М. Патица – 2013 – Режим доступу: <http://svitua.org/component/k2/item/551-побут-та-традиції-населення-слобожанщини-у-xvii-xix-ст.htm>.

Мороховская А.Н. (ХНАУ ім. В. Докучаєва)

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Патріотизм, працелюбність, волелюбність – усі ці риси властиві нам, українцям. Мова, звичаї, традиції, які ми плекали, з якими пройшли всю історію, на жаль, останнім часом витісняються чужими соціальними й культурними стандартами.

Духовні цінності – своєрідна душа народу, образ, у якому він постає перед світом. У них втілено народний характер та ідеали, національні традиції, збережені і примножені впродовж історичного розвитку. Духовні цінності народжувалися разом з народом, формувалися та кристалізувалися у щоденній праці, у боротьбі за свободу та незалежність. Вони передавалися від покоління до покоління через традиції, звичаї, обряди, вірування, мову. Ці ознаки стали і водночас постійно еволюціонують, визначаючи самобутнє обличчя українського народу.

Потреба звернення до власних духовних надбань завжди виникає в часи, коли народ прагне побудувати нове життя, відшукати в ціннісних пріоритетах орієнтири в сучасності та дороговкази в майбутнє. Ми часто чуємо про європейські цінності, стандарти життя і про те, що потрібно жити по-європейськи. Але не треба забувати про свою самобутню культуру, що іноді набагато старіша за європейську.

Українська традиційна культура тісно пов'язана з природою та землею. Наш народ шанує свою землю, яку він споконвіку обробляв, плекав, захищав. Земля з давніх-давен була основною годувальницею, запорукою добробуту українця, визначала його спосіб життя. Саме тому українці вважають землю своїм найбільшим багатством, оспівують красу рідної землі, черпають у ній сили й натхнення.

Із працею землероба пов'язані обрядові свята, традиції святкування яких дійшли до нас через фольклорну спадщину. На жаль, у наш час восени молодь частіше святкує Хелоуїн, а традиційні вечорниці пішли у забуття. Зрідка по селах святкують Масляну. Народні свята здебільшого відзначають у колі сім'ї чи з друзями.

Колись на українських просторах можна було побачити вітряки, яких не було більше ніде в Європі. А тепер вітряки можна побачити на теренах Європи, зокрема в Німеччині та Польщі. А ми досі не повернулися до такого економічно й екологічно привабливого джерела електроенергії.

Через власну неспроможність ми допускаємо втручання з-за кордону, руйнуємо те, що створювалося протягом століть! Ми маємо зберегти те, що отримали в спадок, передати нащадкам, щоб не перервався зв'язок поколінь, щоб зберегти генетичну пам'ять нашого народу.

Мугани Крис Ніколас Елдер («Криворізький національний університет»)

(наук. кер. к.пед.наук Хоцкіна С.М.)

МОВА ЛІНГАЛА

Джерела духовності певного народу – в його мові. Дбаючи про її розвиток, маємо на меті духовне відродження, що сприяє передовсім розквіту духу благородства й людяності нації.

Лінгала – мова групи банту, поширена в Демократичній Республіці Конго (безпосередньо, на північному заході). Належить до центральної групи мовної сім'ї банту. Кількісний показник володіючих – понад 10 млн. (хоча не для всіх лінгала є рідною). Нараховує декілька діалектів, найголовніші з яких – бобангі, марале тощо.

Основу лінгали становить діалект бобангі, що відрізнявся від мови торгівлі до утворення Вільної держави Конго (поширений раніше уздовж Конго від Лісали до Кіншасі).

Із приходом європейців бобангі отримав ширше поширення, зокрема тому, що ним користувалися європейці й перекладачі, переселенці з колоній Східної Африки. Відтак бобангі, що має назву бангала, стає мовою адміністрації та місіонерства.

Складні часи моя рідна мова пережила на початку ХХ століття, коли місіонери Конгрегації Непорочного Серця Марії здійснювали так зване її «очищення» задля наближення до місцевих діалектів. У результаті чого назву бангала замінено на лінгала (префікс li- запозичено з сусідньої мови). Зазначимо, що вперше цей термін ужито в 1903 році.

Словниковий склад лінгала зазнавав постійного впливу європейських мов, передовсім французької й португальської, а також англійської та нідерландської. В алфавіті мови лінгала 35 букв і диграфів.

Диграф – буквосполучення двох літер, що відповідає одній фонемі.

В українській мові наявні два диграфи – «дж» і «дз». Раніше диграф «дз» позначався літерою «s», а диграф «дж» намагалися передавати за допомогою «ц» («Руська трійця»).

Сполучення «д'», «т'», «з'», «с'», «ц'», «л'», «н'» також можуть розглядатись як диграфи, «дз'» – як триграф.

Варто зазначити, що диграфи наявні в англійській мові («th», «th», «gh», «ph» тощо). Англійський диграф «ng» становить пом'якшене «н'», а диграф «sc» вимовляється як «с» (science). Триграфом в англійській постає «sch» («school» – школа, «eye» – око) тощо. Через вплив слов'янської культури в англійській мові з'явився диграф «zh», що репрезентує кириличну літеру «ж» [1].

Цікавим є фонетичний склад лінгали близький до мов банту за наголошуваними високим і низьким музичними тонами. Суттєва межа граматичної будови мови – шістнадцятиузгоджувальна система класів, показниками яких є односкладові префікси. На відміну від інших мов банту, узгодження на синтаксичному рівні часто порушується. Лексика лінгала вирізняється запозиченнями з суахілі, конго, французької мови. Варто зазначити, що на відміну від інших мов Конго, літери *r* та *h* використовуються лише в запозичених словах. Цікавим є й те, що тони в мові лінгала позначаються надбуквенними діакритичними знаками.

Справжній патріот вирізняється любов'ю до рідної мови, оскільки це мова дарована предками, успадкована з молоком матері. Так є й так має бути!

Література

1. Blavier E. Dictionnaire woordenboek Lingala-français-neérlandais, français-lingala-neérlandais / Blavier E. – 2 ed. – Leopoldville, 1958.

Назарько В.О. (ХТЕІ КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

ЩО ТАКЕ МОВА?

Мова належить до так званих вторинних систем. Вона існує не сама по собі, а в людському суспільстві, похідним від якого є. Водночас мова – один із факторів самоорганізації суспільства і невід'ємна ознака таких спільнот, як рід, плем'я, народність, нація. Вона існує у свідомості членів суспільства, реалізується у процесах мовлення і «консервується» в результатах цього мовлення (у сказаному, написаному).

З матеріального погляду в мові немає нічого, крім звуків, які комбінуються у слова, речення тощо. За цими комбінаціями заховано величезний світ значень. Саме в них відображено знання народу – носія мови – про світ, його структуру, ставлення людей до нього. «Мова народу – це його дух, і дух народу – це його мова» (В. фон Гумбольдт). У ній акумулюється духовна енергія народу. Вона є головною ознакою і символікою нації.

Через мову ми пізнаємо світ. Наївно вважати, що кожен з нас приймає світ безпосередньо, «таким, який він є». Насправді наше сприйняття світу відбувається крізь призму нашої мови. Мова – засіб самопізнання народу, форма існування надбудови в усіх її виявах. Це найважливіший засіб спілкування людей, тобто засіб вираження і передавання думок, почуттів, волевиявлень. У цій ролі людська мова має універсальний характер: нею просто передавати все те, що виражається, наприклад, мімікою, жестами чи дорожніми знаками, тоді як кожен із цих засобів спілкування не може конкурувати у вираженні з мовою.

Мова – це засіб формування, оформлення та існування думки: без називання нема думання, осмислення реальності. Це система знаків, матеріальних за своєю природою і соціальних за змістом та функціями. Кожен елемент мови має свою значимість лише в єдності та взаємозв'язку з іншими елементами. Тому будь-яке насильство над окремим елементом негативно позначається на мові в цілому.

Душею мови, її «алгеброю» є граматики. Вона найчіткіше виявляє національний характер мови, її своєрідність. Мова – явище суспільне. Вона виникає, розвивається, живе і функціонує в суспільстві. Між мовою і суспільством існує взаємний зв'язок: не тільки загибель суспільства призводить до загибелі мови, але й загибель мови веде до зникнення суспільства, що не вберегло свою мову. Мова – не тільки витвір історії суспільства, вона й активний чинник цієї історії: не тільки об'єкт, а й суб'єкт історії.

Формою існування мови, свідченням її життєздатності є мовлення, тобто використання цієї мови людьми в комунікативних актах у всіх сферах громадського та особистого життя.

Перестаючи бути засобом спілкування, мова стає мертвою.

Мова головне знаряддя соціалізації, тобто перетворення біологічної істоти в соціальну, у члена певного суспільства. Вона бере участь у творенні людини.

Отже, мова – це генетичний код нації, який поєднує минуле з сучасним, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності. Бережімо її, вивчаймо!

Немашкалова А.А. (ХТЕІ КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

МОВА – ЦЕ ГЛИБОКЕ КОРИННЯ ІСТОРІЇ НАШОГО НАРОДУ

Актуальність теми полягає у тому, що дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові нація кодує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність.

Мова для кожного народу стає ніби другою природою, що оточує його, живе з ним всюди і завжди. Без неї, як і без сонця, повітря, рослин, людина не може існувати. Як великим нещастям обертається нищення природи, так і боляче б'є по народіві зречення рідної мови чи навіть неповага до неї, що є рівноцінним неповазі до батька й матері.

Значення цієї теми є не просто вагомим, а поглибленим, бо українці мають більш як тисячолітню історію вживання рідної мови в різних сферах громадського і культурного життя. Говорити про мову протоукраїнських племен можна лише гіпотетично. Адже писемних пам'яток, які дійшли до нас, ще не достатньо для повноцінного дослідження мови. Тому будь-які хронологічні віхи виникнення і первісного розвитку української, як і взагалі будь-якої іншої мови, встановити неможливо. Безперечно лише, що українська мова є однією з найдавніших індоєвропейських мов. Про це свідчить і наявність архаїчної лексики, і деякі фонетичні та морфологічні риси, які зберегла наша мова протягом віків. Давність української мови доводили ряд вітчизняних та зарубіжних учених: Павло Шафарик, Михайло Красуський, Олексій Шахматов та ін.

Головною проблемою є проблема захисту української мови, а для цього необхідно оцінювати шлях розвитку та закріплення її як державної.

Формування і становлення української мови, функціонування її в усіх сферах життя, існування взагалі як мови окремої самобутньої нації супроводжувалися негативним явищем, що дістало назву лінгвоцид. До лінгвоциду на українському ґрунті спричинилася втрата Україною своєї державності, а згодом і територіальної цілісності, унаслідок чого суспільне й культурне життя українського народу виявилось надовго залежним від суспільно-політичних процесів сусідніх націй, які дуже часто були спрямовані на національну й мовну асиміляцію українців. З історії відомо безліч прикладів, коли зі зникненням мови зникав і етнос. Тому знищення мови (лінгвоцид) є основною передумовою етноциду — знищення етносу як культурно-історичної спільноти, його асиміляції іншим народом. Лінгвоцид завжди є стратегічною метою всіх без винятку завойовників, різняться лише його тактика та форми.

Жодна країна світу не зазнавала впродовж сторіч такого масштабного, спланованого на державному рівні нищівного удару по своїй культурі й мові, наприклад: 1627 р. — патріарх Філарет видає постанову, «чтобы впредь никто никаких книг литовския пенати не покупали».

Найпоширенішими проблемами України в наш час можна визначити такі:

4. відсутня зрозуміла і узгоджена граматики української мови і в першу чергу недоліком є те, що немає доступних і дешевих підручників з граматики, в т.ч. - і для дорослих громадян України, державних службовців чи спеціалістів інших професій та доступних українських та україно-російських словників;
5. немає ніякого державного органу, який би слідкував за чистотою використання мови, в першу чергу - на телебаченні, в рекламних текстах, в вивісках і написах і який виправляв би хоча би найгрубіші граматичні помилки;
6. існує проблема неузгодженості рекламних текстів іноземних компаній механічно перекладених в основному з англійської та інших мов романо-германської групи, в яких слова не відмінюються, з мовними правилами української мови.

Вирішення цих проблем можливе лише за урегулювання державної політики і визначення найточніших цілей мовної політики в Україні. Потрібно приймати найточніші рішення в цій сфері для українізації населення яке живе на даній території, бо двоякість рішень призводить до витіснення української мови з України, як би химерно це не виглядало від правди ми нікуди не втечемо. Наприклад: введення другої державної мови – російської, так з одного боку, людина має право говорити на тій мові якій їй зручно і у більшості українців не виникає незручностей у спілкуванні двома мовами. З іншого боку, коли ви приводите дитину до школи, чому ви віддаєте її до російських класів? Зі словами: «Ми хочемо самі вибирати, мову на якій спілкуємось!». У такі моменти не

забудьте, що ви живете в Україні, а потім замислитесь, якою ви мовою маєте навчати своїх дітей: укр- чи рос-.

Таким чином в останні роки українська мова зазнає постійних утисків з боку держави, та людей проживаючих на території України. Мова ще остаточно не закріпилась і дуже хитко стоїть на краю розвитку та зникнення. Чому історія не вчить людей цінити те, що наші предки відстоювали століттями, бо дуже легко втратити чужі надбання, але чи зможе наше покоління дістати свої? Найбільшою ознакою втрати патріотичності є саме втрата своєї мови, яка тягне за собою втрату культури і безліч інших наслідків. Треба цінити історію нашої рідної мови, бо саме вона покаже нам помилки минулих і перспективи для майбутніх. У першу чергу повинні прокинутись саме люди і зрозуміти, де їхня батьківщина, хто їх предки, хто вони самі, в якій країні живуть, що говорить їм історія, потрібно знайти себе серед натовпу, і тоді вони зрозуміють сутність яскравої, мелодійної української мови, яка в більшій чи меншій мірі живе у кожному українці.

Нгумнанг Фофанг (ХНАДУ)

(науч. рук. к.пед. наук, доц. Демьянова В.Г.)

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

В общении людей важную роль играет учет национальных особенностей психики каждого человека. Еще в 19 веке определились такие понятия, как народ, нация, национальный характер, менталитет. Безусловно, биологически мы все, в общем, одинаковы. Но в то же время климат, история, география наложили на каждого из нас и на весь народ в целом определённые различия. Участники международного общения придерживаются сходных этических норм и правил. Тем не менее, национальные и культурные особенности бывают иногда очень заметными и мешают личностным и деловым отношениям. Чтобы избежать непонимания, надо знать особенности национального характера, специфику образа жизни и манеры поведения.

Что влияет на национальный характер? Прежде всего — тип общества, в котором живут люди, их язык, доминирующая религия, психофизиологическая природа нации, а также среда обитания.

Когда мы говорим «язык» — мы говорим не только о звуках и словах. Человек не забыл язык своих предков — язык жестов. Новый способ общения — говорить и слушать — уживался со старым способом — показывать и смотреть. Этот старый способ — жесты — помогает при общении на разных, непонятных языках. В Камеруне, где проживает много разноязычных малых народов, часто приходится общаться на языке жестов.

Кроме жестов, помогает понять друг друга интонация, т.е. высоко или низко мы произносим звуки, ритм, тембр речи, мимика, позы, прикосновения в ситуации общения, дистанция в человеческом контакте и т.д.

У человека существует параметр, который показывает его настоящие мысли. Это зрачки человека (центр глаза). Все остальные движения тела и лица можно скрыть, но зрачки обязательно скажут правду. Если человек радуется, возбужден, то зрачки увеличены в 4 раза по сравнению с нормальным состоянием. Если сердится или плохое настроение, то зрачки сужаются. Существует еще много правил, которые помогают хорошо читать и понимать взгляды человека.

Много информации о человеке независимо от национальности дают его жесты и поза (положение и движение тела). Жесты и позу часто трудно контролировать. Если человек активно общается, проявляет интерес, то жесты и поза направлены на собеседника. Если он отвлечён — то жесты и позы расслаблены, повернуты от собеседника.

Однако в мимике и жестах есть и национальные различия. Южная Европа, Ближний Восток и Латинская Америка при разговоре касаются друг друга. Восточная Азия, Индия, Пакистан считают это невозможным. Не касаться друг друга — некоторые народы расценят это как проявление агрессии (жители Латинской Америки, итальянцы, арабы), а японцы и индийцы — как жест дружелюбия. В некоторых странах Африки смех является не показателем веселья, а демонстрацией замешательства и удивления. Для некоторых народов важно, какая рука участвует в общении. На Ближнем Востоке «нечистой» считается левая рука.

Важным у разных народов считается и расстояние общения. Для США стандартным считается расстояние в 60 см друг от друга. Для Украины характерно расстояние от 45 до 55 см, для Ближнего Востока — 35–45 см.

В межнациональном общении важно знать общие психологические закономерности действий человека. Но не менее важно знать, понимать и учитывать и особенности каждого народа, его климатические, географические и социокультурные условия, в которых данный народ сформировался. Это поможет нам строить отличные взаимоотношения.

Нехрест В.В. (ХНУРЕ)

(наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)

СВЯТО ОБЖИНКИ

Український народ постійно поглиблював своє світосприйняття. Передаючи від покоління до покоління набутий життєвий досвід, він відкривав закономірності розвитку навколишньої дійсності, виявляв взаємозв'язок багатьох природних явищ і подій. З сивої давнини випливають ідеї гуманного ставлення до природи, її багатств, збереження цілісності навколишнього середовища. Знання народного календаря дають змогу людині відчувати себе часткою живої природи, а саму природу - як найважливішу умову і єдине середовище життя. Традиції, звичаї та обряди українського народу різноманітні за призначенням, змістом, характером, функціонуванням і впливом на людину. Вони відображають українську дійсність, національний характер народу, його самобутній культурно-історичний шлях.

Традиції, звичаї та обряди українського народу різноманітні за призначенням, змістом, характером, функціонуванням і впливом на людину. Вони відображають українську дійсність, національний характер народу, його самобутній культурно-історичний шлях.

Народна культура, втілена в традиціях, звичаях та обрядах, лежить в основі сучасної української національної культури. Це найдорожчий скарб, який допоміг вижити нашій нації, зберегтися у віках, розвиватися та вдосконалюватися.

Завдяки духовності народних традицій, звичаїв та обрядів, кожен українець прагне з честю дотримуватися духовних заповітів батьків, дідів і прадідів, добрими справами утверджувати свій родовід.

Прихід весни, оранка й сівба, догляд за культурами, збирання врожаю, підготовка до зими, Різдво - це основні етапи річного циклу життєдіяльності людини, відображені в обрядах народного календаря. Таким чином, обрядовий цикл свят поділяється на дві групи: сімейні й календарні.

Невід'ємним атрибутом українських свят є народна обрядова їжа. Святкова або церемоніальна їжа – це не лише засіб задоволення життєвої потреби людини, а й невід'ємна форма спілкування та єднання, що несе сильну символічну суть. Найпоширенішими стравами, що збереглися з прадавніх часів і є досить поширеними в наш час, є калита, калач, коровай, кутя, паска, узвар.

Жнивний цикл – це поезія хліборобської праці, яка є дуже шанованою в Україні. І тому ці свята мають особливе значення для українців. Поскільки із давніх часів в Україні цінився результат їхньої праці. Хліб вважався святим, шанобливе ставлення до хліба відбивають і народні

прислів'я: «Хліб – усьому голова», «Без хліба суха бесіда». Випікання хліба було своєрідним обрядом. Діжу, яку використовували для випікання хліба, називали пікною, ставили на покуті й накривали вишитим рушником. Хліб обов'язково стояв на столі теж прикритий рушником, а біля нього – сіль. Хліб не дозволялося класти на стіл перевернутим. При хлібові в хаті не можна сваритися та вживати лайливі слова.

Обжинки завершують обрядовий календар. Мета – закликання врожаю на наступний рік. У врожайному циклі, як і в самої природи, є два найвідповідальніші періоди: початок і кінець. Початок – це засів ниви навесні, а завершення – обжинки. Це веселе свято для хліборобів. Святково одягнені селяни виходили на ниву, ставали обличчям до сходу сонця. Чоловіки скидали шапки. Всі гуртом просили в Бога благословення: «Дай, Боже, в час добрий, в доброму здоров'ї пожать і на той рік діждать».

Перший сніп скосити доручалося комусь із дітей. Мати брала колоски жита, пшениці, вівса, перев'язувала червоною стрічкою. Цей сніп називали «колядою» або «дідухом» і зберігали на покуті до Різдва, потім зерно виминали і сіяли з новим посівом. Обряд засвідчував невмирущість, безперервність життя в природі. Завдяки обряду обжників батьки передавали своїм дітям любов до хліборобської праці, прищеплювали відчуття поезії, краси життя й природи. Як і будь-яка важлива робота в нашого народу, жнива проводилися толокою. Це була складна праця, а виконувалася радісно, з піснями. Обжинки закінчувалися завиванням «бороди». Для «бороди» брали парне число колосків (20 - 30), заламували на схід сонця, зерна висипали в розпушену землю. Саму «бороду» перев'язували червоною стрічкою, прикрашали квітами. Між колосками ставили воду й клали хліб.

Жертва приносилася Велесу – богу худоби. З останніх колосків жита сплітали вінок – символ сонця – й клали його на голову найспритнішій і найгарнішій дівчині, яку називали княгиною. Вона несла вінок до села й передавала його господареві. Вінок, останній сніп, обжинковий коровай символізують безперервність життя.

Кожна толока завжди закінчувалася щедрим частуванням женців. Веселощі та пісні продовжувалися на подвір'ї господарів.

Серед мотивів жнивварських пісень найпопулярнішим залишається мотив в якому возвеличують господаря та господиню. Оспівується їх важка праця протягом сезону, скільки любові та сил вони вклали в родючу українську землю. Співаючи господареві, женці звеличували його працю, турботу за поле, уміння вчасно засіяти та виростити гарний врожай. Господині лунає подяка за турботу про женців, за те, що вчасно подавала обід та вечерю, за любов до господаря з яким розділила всі переживання за поле та врожай. Серед святкових страв найпочесніше місце займає обрядовий коровай із нового врожаю. Тепер усі пісні й примовляння присвячуються йому:

Він шишкастий і рум'яний,
Ліг на вишитий рушник.
А на тому короваї – солі білої дрібок.
Коровай прийшов із поля,
Це не тільки коровай,
Це наш щедрий урожай!
Пахне сонечком він красним
І промінням теплим, ясним.
Пахне полем, колосками,
Цей хороший коровай.
В ньому труд і тата, й мами,
Що збирали урожай.
Працьовитими руками
Пахне красень коровай.

Таким чином, свято обжинки у українського народу символізує завершення обрядового календаря. Люди підводять підсумки минулого року, готуються до близького приходу зими та наступного року.

Література

- 1 Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис / О.Воронай – К.: Оберіг, 1991. – 456 с.
- 2 Чубинський П. Календар народних звичаїв та обрядів / П.Чубинський – Київ: Музична Україна, 1993.– с. 59–60.

Никоненко М.С. (ГБОУ СПО «Валуйский колледж», Россия)

(науч.рук. Федорова О.А.)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Современная система преподавания литературы и русского языка характеризуется многовариантностью и разнообразием. Это потребовало разработки новых подходов к определению содержания образования по предметам филологического цикла вообще и по литературе в частности. В настоящее время существует несколько концепций преподавания русского языка и литературы в школе: этическое, идеологическое, эстетическое и этико-эстетическое направления. Нередко встречается разумное взаимодействие позиций. Но волнует опасность отчуждения молодежи от художественных достижений, потеря интереса к сознательному чтению.

Последние два десятилетия многое изменилось в образовании. Мы считаем, что сегодня нет такого учителя, который не задумывался бы над вопросами: «Как сделать урок интересным, ярким? Как увлечь ребят своим предметом? Как создать на уроке ситуацию успеха для каждого ученика?» Какой современный учитель не мечтает о том, чтобы ребята на его уроке работали добровольно, творчески; мажорно познавали предмет на максимальном для каждого уровне успешности? И это не случайно. Новая организация общества, новое отношение к жизни предъявляют и новые требования к школе. Сегодня основная цель обучения - это не только накопление учеником определённой суммы знаний, умений, навыков, но и подготовка школьника как самостоятельного субъекта образовательной деятельности.

Инновационный подход к обучению позволяет так организовать учебный процесс, что ребёнку урок и в радость, и приносит пользу, не превращаясь просто в забаву или игру. И, может быть, именно на таком уроке, как говорил Цицерон, «зажгутся глаза слушающего о глаза говорящего».

Что же такое «инновационное обучение» и в чём его особенности?

Определение «инновация» как педагогический критерий встречается часто и сводится, как правило, к понятию «новшество», «новизна». Между тем инновация в точном переводе с латинского языка обозначает не «новое», а «в новое». Именно эту смысловую нагрузку вложил в термин «инновационное» в конце прошлого века Дж. Боткин. Он и наметил основные черты «дидактического портрета» этого метода, направленного на развитие способности ученика к самосовершенствованию, самостоятельному поиску решений, к совместной деятельности в новой ситуации.

Актуальность инновационного обучения состоит в следующем: соответствие концепции гуманизации образования; преодоление формализма, авторитарного стиля в системе преподавания; использование личностно ориентированного обучения; поиск условий для раскрытия творческого потенциала ученика; соответствие социокультурной потребности современного общества самостоятельной творческой деятельности.

Основными целями инновационного обучения являются:

- развитие интеллектуальных, коммуникативных, лингвистических и творческих способностей учащихся;
- формирование личностных качеств учащихся;

- выработка умений, влияющих на учебно-познавательную деятельность и переход на уровень продуктивного творчества;
- развитие различных типов мышления;
- формирование качественных знаний, умений и навыков.

В основе инновационного обучения лежат следующие технологии: развивающее обучение; проблемное обучение; развитие критического мышления; создание ситуации успеха на уроке; дифференцированный подход к обучению.

Основными принципами инновационного обучения являются: креативность (ориентация на творчество), усвоение знаний в системе, нетрадиционные формы уроков, использование наглядности.

А теперь мы хотим перейти от общих методических принципов инновационного обучения к методам. При использовании инновационных технологий в обучении русскому языку и литературе успешно применяются такие методы, как ассоциативный ряд; опорный конспект; ИНСЕРТ (интерактивная система записи для эффективного чтения и размышления); мозговая атака; групповая дискуссия; чтение с остановками и Вопросы Блума; кластеры; синквейн; «Продвинутая лекция»; эссе; ключевые термины; перепутанные логические цепочки; медиапроекты; дидактическая игра; лингвистические карты; лингвистическая аллюзия (намек); исследование текста; работа с тестами; нетрадиционные формы домашнего задания.

На уроках русского языка и литературы опытные педагоги чаще всего используют технологии проблемного обучения и развития критического мышления.

Успешными являются многие приёмы, но мне и детям больше нравятся следующие:

1. «Погружение» предлагает длительное занятие одним словесно-знаковым предметом, при котором уроки «основного» предмета перемежаются уроками образно-эмоциональной сферы, а сами «погружения» повторяются через определенные промежутки времени. Предполагается, что такое построение учебного процесса будет способствовать более глубокому и основательному усвоению знаний.

2. Урок - дискуссия включает в себя постановку проблемы, индивидуальную работу с текстом, коллективное обсуждение версий, выбор или составление единой общей версии, формы её подачи - устный ответ, график, инсценировка, опорный конспект.

3. Очень эффективен урок - игра. Особенно нужно выделить литературно-ролевую игру, когда каждая группа представляет одного или более литературных персонажей. Так, первый урок по роману И.С. Тургенева «Отцы и дети» можно назвать «Знакомьтесь, господа!». Герои, которых будут представлять ребята, рассказывают о своем прошлом, обмениваются первыми впечатлениями друг о друге.

Основные задачи дискуссии:

- обмен первичной информацией;
- выявление противоречий;
- переосмысления полученных сведений;
- сравнение собственного видения проблемы с другими взглядами и позициями.

4. Использование проектных технологий

Проектные технологии позволяют решать задачи формирования интеллектуальных умений и творческого развития детей. Проект является действенным средством вовлечения в урочную и внеклассную работу большинства учащихся, так как работа над проектом предполагает развитие у школьников интереса к самостоятельному изучению произведения путем чтения критической, научно-популярной литературы, работы со словарями, справочниками, участия в работе факультативов, лингвистических кружков, клубов.

Работа по использованию инновационных методов обучения в преподавании русского языка и литературы продолжится и в дальнейшем, давая возможность использовать новые методологические приемы изучения русского языка и литературы не только в России, но и за её пределами.

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ Й САМОВИРАЖЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Мова — це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова — це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова — це ще й музика, мелодика, барви буття, сучасна художня, інтелектуальна і мислительська діяльність народу.
(О. Олесь)

Роль мови у формуванні культури людини в цілому є надзвичайно важливою. Багато видатних культурних діячів по-своєму трактували значимість мови для народу, для націй та окремо для кожної людини. Мова – "безпосередня дійсність думки" (К. Маркс), мова – "жива схованка людського духу" (П. Мирний), мова – "коштовний скарб народу" (І. Франко), мова – "життя духовного основа" (М. Рильський), "мова – генофонд культури" (О. Гончар)... Цей перелік висловів можна продовжувати. Мислителі, письменники в усі часи намагалися розкрити таємниці людської мови, її роль не тільки як засобу спілкування, а й як знаряддя формування і вираження думки, як основу духовності народу, як міцну і надійну опору самоусвідомлення особистості, бачення себе в соціальному і культурному контексті, як імпульс до творчого самовираження людини не тільки в національній культурі, а й у світовій цивілізації. У всіх різноманітні твердження, у кожного свої думки та унікальні вислови, але всі вони схожі в одному – без мови неможливо існувати у суспільстві, мова формує особистість як суб'єкт суспільних відносин. Сьогодні культура і мова виявилися об'єднаними в царині духовних вартостей кожної людини і всього суспільства.

Якщо ж дивитися з наукового боку, то мова – це система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, розвивається і має соціальне призначення; правила мови нормалізують використання знаків та їх функціонування як засобів людського спілкування. Мова – це найважливіший засіб спілкування і пізнання. Серед багатьох визначень мови – строгих науково-термінологічних, художньо-образних, емоційних – проступає спільна ідея: нерозривна єдність людини і мови.

Мова – це найкращий засіб взаємних відносин окремих осіб між собою, засіб їх духовного об'єднання і взаємного впливу. Без мови нема народності, рідна мова найкраще відбиває в собі думки й почуття окремої людини, суспільності всього народу. У мові, її історії, розвитку й виробленні відбилися перші ознаки проявів самостійного духовного життя в майбутньому окремого народу. Найголовніші індивідуальні ознаки народу – це його мова, література, мистецтво, пісні, усна творчість. Мова – це характер народу. В ній відбито його національні звичаї, побут, нахили. Мова – це ще й історія народу. Від найдавніших часів наші предки залишили в мові свої глибокі корені. У мові відбивається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого.

Мова, що виникає в ході історичного розвитку того чи іншого суспільства і є засобом спілкування людей, природна. Вона удосконалюється і змінюється в процесі розвитку всього суспільного життя, а також на основі своїх внутрішніх законів. Разом з тим у різних конкретних сферах практичної та пізнавальної діяльності людей розробляються і впроваджуються спеціальні системи знакових позначень (мова математики і програмування, азбука Морзе і т. ін.) – штучні мови. Відповідно до практичних потреб, їх можна замінювати на більш зручні.

Мова, як і свідомість, є продуктом суспільно-трудової діяльності людей. Без мови неможлива ні постановка загальної мети, ні вибір засобів її досягнення, ні організація загальних трудових зусиль, ні налагодження спілкування людей, ні передання та засвоєння досвіду. Вона є основ-

ним матеріальним носієм духовної культури. М. Хайдеггер називав мову домівкою буття, а Х. Г. Гадамер – місцем зустрічі людини зі світом.

Мова є також основним засобом перероблення знань, і тому незамінним та унікальним знаряддям формування та розвитку людської свідомості. Тільки після втілення думок у слова людина отримує реальну можливість виконувати з ними різного роду логічні операції. Такі способи розгортання мислення, як абстрагування та узагальнення, аналіз і синтез, індукція і дедукція неможливі без використання мови. Остання є безпосередньою матеріальною базою і своєрідним полем розгортання усіх розумових процесів, способом існування свідомості та спілкування людини.

Мова і свідомість суттєво відрізняються. Якщо перша є системою матеріальних знаків, то друга – сукупністю ідеальних образів. Слова – матеріальна оболонка для фіксування уявлень і абстракцій, які утворюють ідеальний зміст, тобто значення слів. Відмінність між мовою і свідомістю – це відмінність між матеріальним та ідеальним. *Г. Гегель писав: "Мова є нібито тілом мислення".*

Несумнінно, роль мови у формуванні й самовираженні особистості величезна. Особливе значення має рідна мова, що стає для кожної людини одним з найцінніших надбань. Найгостріше це відчувається тоді, коли людина довго перебуває за межами батьківщини. Тоді бодай одна вісточка рідною мовою приносить душевну легкість, втамовує тугу за рідною стороною.

Мова – то магічне дзеркало, невичерпний засіб спілкування. У мові відображено життєвий досвід, сприйнятий людством від давнини до сучасності. При цьому мова відображає не лише те, що на поверхні, а й невидимо для ока, внутрішню суть речей,

не лише світ матеріальний, а й світ ідеальний, який віддзеркалюється в умогляді, фольклорі, текстах, ідеях.

Передусім через мову ми пізнаємо рідний народ, його ментальність, культуру, історичний досвід. Крізь призму слова сприймаємо одну з граней краси, що представлена в художній літературі. Наші моральні переконання формуються на основі моральних понять та ідей, що пізнаються завдяки мові. Чим краще ми опановуємо мову, тим досконалішим стає наше мислення, бо мова і мислення нероздільні.

Вбираючи в себе знання, відображені в мовленні, людина вибудовує власний внутрішній світ, або мікрокосм, формує себе як особистість.

Щодня ми реалізуємо себе, виявляючи своє ставлення до навколишнього світу, і найповніше, найглибше цей процес відбувається у мовленні під час повсякденного спілкування. Коли людина добре володіє мовою, вона має могутній засіб для впливу на інших людей і досягнення поставленої мети. І тут особливо важливо, щоб цей засіб використовувався для примноження добра, а не зла, щоб особисті цілі не суперечили суспільним, загальнолюдським. Як відомо, словом можна і вбити, і повернути до життя. Людину, що вміє гарно говорити, шанують, захоплюються нею, прагнуть бути у її товаристві. Французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері писав, що єдина справжня розкіш – це розкіш людського спілкування.

Отже, мова – це золотий запас душі народу, з якого виростаємо, яким живемо, завдяки якому можемо спостерігати за навколишнім світом, милуватися принадами людського буття. Мова – найкращий цвіт, що ніколи не в'яне, а вічно живе, розвивається і процвітає. Мова відіграє значущу роль у формуванні загальної культури людини, її свідомості та сприйняття світу. Величезну роль мова відіграє у самовираженні людини як особистості. Для кожного вона має своє значення, але для всіх є невід'ємною частиною життя.

Озтекин Озан (ХНАДУ)

ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКА РЕЛИГИИ И ТРАДИЦИЙ КУРДОВ

Курды – один из древнейших народов. В настоящее время в мире проживает более сорока миллионов курдов. Они называют себя «курды» и являются самым большим по численности народом Ближнего Востока, который не имеет своей государственности.

Курдистан – это географо-исторический регион Передней Азии, который курды населяют с давних времен. На севере курды граничат с армянами, на западе – с турками, на юге – с арабами, на востоке – с фарсами, на северо-востоке – с азербайджанцами.

В настоящий момент территория Курдистана разделена границами четырех государств: Турции, Сирии, Ирака и Ирана. Поэтому сейчас говорят о турецком Курдистане (северный Курдистан), сирийском Курдистане (северо-западный Курдистан), иракском Курдистане (южный Курдистан) и иранском Курдистане (восточный Курдистан). Столицей южного Курдистана является город Эрбиль, столицей северного Курдистана условно считается город Диабакыр, столицей восточного Курдистана условно можно назвать город Мехабад и столицей западного Курдистана – город Камышло. В странах проживания курды расселены неравномерно. Более всего их в Турции (около 47%), в Иране курдов 32%, В Ираке – около 16%.

Курды говорят на нескольких диалектах: корманджи, сорани, лури и заза. Но, как правило, курды говорят и на языке той страны, частью которой является Курдистан.

Курды считаются очень веротерпимым народом. Сами курды в большинстве своем мусульмане, но в Курдистане можно встретить и христиан, и езидов, и зороастрийцев.

Отличительной особенностью курдов является любовь к свободе и независимости. Символ «азади» – «свободы» – это доминанта курдского народного творчества. Любовь курдов к свободе проявляется не только в образе мыслей, но и в именах, одежде.

Традиционная одежда мужчин имеет несколько вариантов. Общие элементы для всех вариантов – широкие шерстяные шаровары, рубаха с разрезом на груди и длинными рукавами, шерстяной жилет, а в холодное время шерстяная куртка, головной убор (колав), сверху обмотанный большим платком с кистями. Обувь (кваш) надевают на шерстяные носки. Мужская курдская одежда отличается строгостью цветов, но очень практична и удобна. Широкие и удобные брюки символизируют широту курдской души, неприятие скованности и жадности.

Женский костюм носит консервативный характер, он строг и изящен. Это матерчатые шаровары, длинная рубаха, платье-рубаха, жилет, пэштек. Женщины-курды из Ирана, Сирии и Закавказья носят юбки, передники.

Самый любимый курдский праздник – это Новруз. Этот праздник отмечается в день весеннего равноденствия 21 марта. В этот день курды рассказывают историю о кузнеце Кава, который освободил их от власти тирана. Люди радуются, веселятся, разжигают костры и танцуют вокруг них. И так продолжается уже несколько тысяч лет.

Курдская культура отличается многогранностью и оригинальностью народных традиций. Если говорить о традиционных занятиях курдов, то это полукочевое скотоводство и земледелие.

Необычно жилье курдов. Летнее жилище курдов-кочевников шатер из нескольких жердей, покрытых шерстяной материей. Зимним жилищем в горных районах Курдистана служит землянка или полуземлянка с плоским перекрытием, иногда украшенным резьбой. В некоторых районах встречаются жилища в виде пещер. Жилища земледельцев на равнинах и в горах одно- или двухэтажные глинобитные или каменные дома с плоской крышей.

У курдов на протяжении веков развиваются некоторые виды народного декоративно-прикладного искусства – ковроделие, гончарное и ювелирное дело, гравировка на медных изделиях, резьба по дереву и камню.

Особенно известны курдские ковры, яркие по цвету, с геометрическим или растительным орнаментом. Нередко в узорах ковров встречаются изображения павлина – религиозного символа езидов, рогов – символа скотоводства, паука – символа ковроделия, Солнца.

У курдов Ирана, Турции, Ирака распространено изготовление медной посуды, оружия с золотой насечкой, женских украшений, а также пряжек и блях для поясов и конской сбруи. Из дерева изготавливают трубки, портсигары, шахматы, скамеечки.

Поливная и неполивная керамика вырабатывается в районах Вана (Турция), Сенендеджа (Иран) и в северных районах Ирака.

Особое место в курдской культуре занимает устное народное творчество. В фольклоре отражена история курдского народа, его многовековая борьба за свободу. Высокое художественное совершенство курдского эпоса ставит его в один ряд с памятниками мирового фольклора. История

сохранила имена многих замечательных курдских поэтов и писателей. Найденные письменные памятники курдской литературы дают возможность утверждать, что курды – народ-создатель самобытной национальной литературы. Самый ранний из дошедших до нас письменных памятников на курдском языке относится к VII веку.

Первый курдский поэт известен под именем Пире Шариад. Он жил в X веке. Некоторые ученые называют его курдским Ходжой Насреддином за его многочисленные четверостишия и высказывания, ставшие пословицами и поговорками.

Популярным поэтом в средневековье был Али Теремахи (X – XI век), автор первого учебника по грамматике на курдском языке и таких поэм, «Единственное слово», «Сыновья отчизны» и др. Великим современником Али Теремахи был Али Харири. Его стихи пользовались большой популярностью в народе. До наших современников дошел рукописный (диван) сборник его лирических газелей.

Один из самых выдающихся курдских поэтов – Ахмед Хани написал знаменитую поэму «Мам и Зин», которую можно назвать лучшим памятником курдской литературы. Ахмед Хани был первым поэтом, кто затронул в литературе национальную проблему курдов.

Важным событием в новой истории курдской литературы стало творчество Хаджи Кадыра Коя. Почти все его стихи имеют национально-патриотическую направленность. Курдское национально-освободительное движение XIX века отразилось в его поэзии.

в XX веке лучшие традиции курдской литературы продолжили Джигархун, Хожер, Хемен, Фаик Бекас и Шерко Бекас.

Литература

1. Народы мира: Историко-этнографический справочник. М., 1988.
2. Население мира: Демографический справочник./ Составитель В.А. Борисов. М., 1989.
3. Религии мира: История и современность, М., 1990.

Орлов О.І., Чиж О.А. (ХНУРЕ)

(наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)

ДИВОСВІТ РІДНОЇ МОВИ У ТВОРЧОСТІ ДМИТРА БІЛОУСА

Кризові риси сучасної культури знайшли своє найбільш яскраве вираження у різних симптомах розпаду соціальної комунікабельності (вміння спілкуватися). Ця тема одержала художнє втілення у сучасному мистецтві в різних формах (у сюрреалістичному живописі і поезії, неореалістичній прозі і кінематографі, “абсурдистському театрі” тощо).

На думку російського філософа В.С.Біблера, XX ст. породило немислимий синтез культур, поставивши тим самим проблеми їх діалогу. “Типологічно різні культури” (цілісні кристали творів мистецтва, релігії, моралі...) втягуються в один часовий і духовний “простір”, дивно і складно поєднуються один з одним, доповнюють, ... виключають і передбачають один одного” [1, с. 45]. Тому дуже важливо хаос різноманітних культур перетворити на усвідомлений і зацікавлений діалог.

XX століття застало багатьох учених розглядати культуру як протилежне цивілізації утворення. Якщо цивілізація завжди прагнула неухильного руху вперед, її шлях – підйом сходами прогресу, то культура здійснює свій розвиток, відмовившись від однолінійного руху вперед. Культура не використовує попередню духовну спадщину як трамплін для нових досягнень з тієї причини, що вона не може відмовитися цілком або частково від культурного фонду. Навпаки, величезне значення у культурному процесі має причетність до різних втілень традиції. Культура може будуватися лише на основі духовної спадковості, тільки із врахуванням внутрішнього діалогу культурних типів. Такий принцип В. Біблер називає “драматичним твором”, а Г. Померанц – “концертом”.

Культура – це величезний поліфонічний простір, що подібний до твору мистецтва. У ньому можна розрізнити “голоси” різних культурних персонажів, значущість яких не применшується ні віком, ні національною приналежністю, ні якимись іншими обставинами. Формування художнього

світу будь-якого філософа чи композитора, архітектора чи модельєра завжди протікає з опертям на цілий комплекс культурно-художніх традицій.

У поточному столітті стало зрозуміло, що діалог культур передбачає взаєморозуміння і спілкування не лише між різними культурними утвореннями в межах великих культурних зон, але потребує і духовного зближення величезних культурних регіонів, що сформували на світланку цивілізації свій комплекс відмінних рис. Говорячи про союз середземноморської культурної групи та індійсько-далекосхідної, Г. Померанц висуває наступний варіант діалогу. “Європа дала приклад єдності національного розмаїття, Китай – приклад єдності духовного багатоманіття. Можна уявити собі майбутнє як поєднання європейського плюралізму етнічних культур з китайським плюралізмом духовних культур” [2, с. 64].

Діалог – це питання не лише про гуманітарні контакти великих культур, але й спосіб залучення окремо взятої особи до духовного світу цих культурних утворень. За висловом М. Бахтіна, культура може існувати тільки на кордонах: між днем сьогонішнім і минулим, між різними формами культурної діяльності, між творами різних авторів [3, с. 121].

Діалог як принцип культурного розвитку дозволяє не лише органічно запозичувати краще із світової спадщини, але й примуше людину подати власний “голос”, здійснити особистісне переосмислення “чужої” культури. Лише внутрішнє переосмислення культурних цінностей, лише активний діалог з культурними фігурами робить людину культурною, залученою до великого космосу культури. Діалогова форма дозволяє проявитися амбівалентній (тобто двоїстій) природі культури.

Важко не погодитися з В. Біблером, який стверджує: “Кожна культура є своєрідним “Дволиким Янусом”. Її обличчя однаково напружено обернене до іншої культури, до власного буття в інших світах, і в середину, вглиб себе, у прагненні змінити і доповнити своє буття” [1, с. 47].

Сьогодні розвиток принципу діалогу культур – реальна можливість подолати глибинні протиріччя духовної кризи, уникнути екологічної катастрофи і атомної ночі. Реальним прикладом консолідації різних культурних світів є союз, що сформувався наприкінці ХХ ст. в Європі між європейськими націями. Можливість аналогічного союзу між величезними культурними регіонами може виникнути лише за умови діалогу, який збереже культурні відмінності в усьому їх багатстві і різноманітті і приведе до взаєморозуміння і культурних контактів.

Отже, кризи у культурі не є випадковим “покаранням”, епізодом у її долі чи жорстоким вироком. У світовій культурі такого роду процеси супроводжують всю історію. Культура не може розвиватися вічно за єдиною універсальною схемою. В її розвитку настають складнощі, колізійні моменти. Вони можуть, на думку О. Шпенглера, свідчити лише про завершення часу даної культури. Ніякого преродження культури бути не може. Криза – це сигнал до остаточної загибелі.

Однак можливий і інший погляд. Криза племінної культури породила осьовий час людства – сплеск людського духу. У надрах язичництва визріла християнська культура. Занепад античності виявив нові потенції в європейській культурі. Сучасні криза є провісником нової культурної парадигми.

Література

1. Біблер В. Культура. Діалог культур // Вопросы философии. – 1989. – №6. – С. 34 – 67.
2. Померанц Г. Диалог культурных миров // Лики культуры: Альманах. – Т.1. – М., 1995.
3. Гуревич П. Философия и культура. – М., 1994.

Розиев Мердан (ХНУСА)

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ТРАДИЦИИ В ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМ ИСКУССТВЕ ТУРКМЕНИСТАНА.

Древние традиции ковроделия, ткачество, ювелирного мастерства, живущие в Туркменистане и по сей день, можно сравнить с созвездием из звезд первой величины. Рожденное произведение искусства отделяется от своего создателя и начинает жить своей собственной жизнью, овла-

девая чувствами людей, воспитывая их вкус, даря радость. Тайна творчества – одна из великих тайн человека.

Туркменские мастерицы, усаживаясь за ковровый станок, призывали в помощь божественные силы, чтобы ковер получился красивым, гладким и служил долгие годы. Разновидностей ковровых изделий в туркменском быту всегда было множество. В ковровых торбочках хранилась посуда, ковровое полотно служило входной дверью в юрту, ковровыми попонами накрывали ахалтекинских скакунов...

Особое место в декоративно-прикладном искусстве Туркменистана занимают коврики для намаза – ежедневной пятикратной молитвы.

В туркменской семье у каждого из ее членов был свой молитвенный коврик. Иногда несколько таких ковриков – от двух до семи – компоновались в один, вытянутый в длину ковер. В мечетях расстилались ковры, композиционно предназначенные для одновременного моления 30–40 человек. Фоном для молитвенного ковра обычно служил белый цвет как символ чистоты помыслов и души. Если другие цвета встречаются в коврах всех типов, то белый, как правило, использовался крайне редко. Так, белый фон известен в туркменских асмалыках – ковровых украшениях для верблюда, на котором невеста едет в дом жениха во время свадьбы.

Понятия божественной покровительствующей силы в среде скотоводческих племен были традиционно связаны с тотемными животными и птицами, поэтому над михрабной аркой часто можно было видеть изображения рогов животных или когтей птицы. Знаковая передача тотемных животных была обусловлена верой в их неземную силу. С этими традиционными для народного ковра мотивами связывались также понятия благополучия и счастья.

В яркой палитре выставок декоративно-прикладного искусства невозможно не обратить внимания на коллекции изделий мастериц туркменских ремесел. Оригинальные женские ковровые и войлочные сумочки, кошельки, футляры, мягкие игрушки, декоративные панно, вышитые шелковые шали и скатерти – эти и другие произведения отличаются необычным сочетанием современных форм и национальных традиций, их смелой интерпретацией и выразительной стилизацией.

Высокой наградой для Центра туркменских ремесел стал сертификат Программы «Знак качества» ЮНЕСКО, присуждаемый ремесленной продукции, изготовленной мастерами Центральной Азии. Этот знак присуждается за изделия, которые отвечают следующим критериям: высокое качество, культурная идентичность, инновационность, экологичность и соответствие рыночным требованиям. Первый раз знак качества ЮНЕСКО мастера Центра получили на фестивале народно-прикладного искусства в Париже в 2005 году, второй раз – в 2012 году на международной выставке в Тегеране.

Панаскова К.В., Панаскова К.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

МОВА – НАЙБІЛЬША ДУХОВНА ЦІННІСТЬ НАЦІЇ

Український народ має давню історію, він витворив оригінальну й неповторну культуру, відому всьому світові.

Ми звикли називати себе й суспільство, до якого належимо, українською нацією. Ми пишаємося національною історією, творимо національну культуру, розвиваємо національну економіку... А що ж означає таке популярне сьогодні слово «нація»? Учені досі не змогли дати йому точне визначення, однак стверджують, що нація – це певний колектив людей, які мають спільне походження, спільну культуру і, найголовніше, спільну мову.

Відомий мовознавець, філософ О. Потебня, який протягом усього свого життя цікавився питанням зв'язку мови і нації, питанням денационалізації взагалі і на Україні зокрема, твердить, що «нації – це дуже давнє явище, яке проходить через всю історію, це основа історії людства ..., із втратою її носіями, зникають ті полісемічні світи значень, що нею продукуються. Збіднюється мі-

ра знання. Кожна мова відбиває специфіку вдачі певного народу». Однак найголовнішою його ознакою, що дає йому право називатися нацією, є мова - його найбільша духовна цінність, його суть, основа його буття. Саме мова формує і визначає свідомість, творить людину, культуру, історію. Це найдорожчий скарб, переданий українцям сотнями й сотнями попередніх поколінь, виплеканий у давньому переказі, у народній пісні, у влучній приказці. Пригадаймо слова Панаса Мирного: «Найбільше і найдорожче добро в кожного народу - це його мова. Ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування». Народ без мови не існує, отже, плакаючи рідну мову, ми зберігаємо душу свого народу.

Від покоління до покоління, долаючи численні перешкоди, українці розвивали народну й літературну мови. Адже вільне, творче слово - це душа народу. Якщо у народа відібрати його мову, він зникне, втративши культуру та історію. Ось як про це свого часу сказала Ліна Костенко:

Нації вмирають не від інфаркту,
Спочатку їм відбирають мову.

Мова – це найважливіший і найміцніший зв'язок, що з'єднує минулі, сучасні й майбутні покоління народу в одне велике живе ціле. Коли зникає народна мова, народу немає більше! Навіть нову Батьківщину може створити народ, але мова – ніколи: вимерла мова у вустах народу – вимер і народ. Рідна мова - неоціненний скарб народу, його духовності, філософський розум, слід великої інтелектуальної праці народу, його історії від початків до сучасності.

Як основа духовності народу мова є джерелом існування нації: без мови не існує нації, без мови нація гине.

Українська мова ввібрала в себе все найкраще, найніжніше, найвеличніше, наймудріше, найбагатіше, найпоетичніше і найболючіше - перший крик немовляти, яким воно сповістило про свою появу на світ, і останній зойк прощання людини зі світом, дзвінкий сміх щасливої дитини і зворушливий плач сироти, тугу чумака в далекій дорозі і розпач кріпака на важкій підневільній праці, радість творчої праці та побратимської вірності і розчарування від холодної людської байдужості, блакить високого неба і золото пшеничних ланів, багрянець світанкових заграб і срібло перлистих рос, могутність бурхливого Дніпра і плин тихого Дунаю, міць столітніх дубів, що символізують силу української нації, і тихий шепіт шовкових трав, гіркоту поневірянь на чужині і від чуття піднесеності в молитві до Бога за рід свій, за Україну, за мир, добро і спокій на всій планеті.

Культура мови кожної людини є основою духовності як окремої людини, так і всього суспільства в цілому. Духовно зростати й збагачувати свої пізнання свого народу й усього миру ми можемо лише знаючи мову. Духовно багата людина сучасності прагне знати й зовсім володіти не тільки своєю мовою, а й мовою інших народів. Людина втрачає повагу до себе, до співвітчизників, до результатів загальнолюдської діяльності, якщо підсилює інтерес до культури, науки, якщо не буде підтримувати свою мовну культуру, словниковий запас слів.

Панкина А.С. (НИУ БелГУ, Россия)

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ КАК МОДЕЛЬ СОДЕРЖАНИЯ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

С развитием культурных и экономических связей между странами и народами возрастает роль изучения иностранных языков. С каждым годом увеличивается спрос на специалистов, владеющих иностранными языками. В настоящее время одним из важнейших направлений развития образования является использование компетентностного подхода, в частности - в развитии умений и навыков, связанных с применением на практике коммуникативных способностей человека, его культурных, социальных и информационных компетенций.

Прагматический аспект цели обучения иностранным языкам связан с формированием у студентов знаний, навыков и умений, владение которым позволяет им приобщиться к этнокуль-

турным ценностям страны изучаемого языка и практически пользоваться иностранным языком в ситуациях межкультурного взаимопонимания и познания. Совокупность таких знаний, навыков и умений составляет коммуникативную компетенцию учащихся. Концепция коммуникативной компетенции стала результатом осуществляемой попытки провести грань между академическими и базовыми межличностными коммуникативными умениями человека.

Исходя из коммуникативного подхода, в процессе обучения иностранным языкам необходимо сформировать умение общаться на иностранном языке, или иными словами, приобрести коммуникативную компетенцию. Коммуникативная компетенция подразумевает умение пользоваться всеми видами речевой деятельности: чтением, аудированием, говорением (монолог, диалог), письмом.

Процесс общения на иностранном языке исследуется не только как процесс передачи и приема информации, но и как регулирование отношений между партнерами, установление различного рода взаимодействия, как способности оценить, проанализировать ситуацию общения, субъективно оценить свой коммуникативный потенциал и принять необходимое решение.

Ведущим компонентом в коммуникативной компетенции являются речевые (коммуникативные) умения, которые формируются на основе:

- языковых умений и навыков;
- лингвострановедческих и страноведческих знаний.

В коммуникативную компетенцию включаются следующие важнейшие умения:

- читать и понимать несложные, аутентичные тексты (с пониманием основного содержания и с полным пониманием);
- устно общаться в стандартных ситуациях учебно-трудовой, культурной, бытовой сфер;
- в устной форме кратко рассказать о себе, окружении, пересказать, выразить мнение, оценку;
- умение письменно оформить и передать элементарную информацию (письмо).

Так определяется минимальный уровень коммуникативной компетенции в государственном образовательном стандарте по иностранным языкам.

Иноязычная коммуникативная компетенция — это определенный уровень владения языковыми, речевыми и социокультурными знаниями, навыками и умениями, позволяющий обучаемому коммуникативно приемлемо и целесообразно варьировать свое речевое поведение в зависимости от ситуации общения.

Так определяется минимальный уровень коммуникативной компетенции в государственном образовательном стандарте по иностранным языкам.

Иноязычная коммуникативная компетенция — это определенный уровень владения языковыми, речевыми и социокультурными знаниями, навыками и умениями, позволяющий обучаемому коммуникативно приемлемо и целесообразно варьировать свое речевое поведение в зависимости от ситуации общения.

Иноязычная коммуникативная компетенция создает основу для коммуникативного биокультурного развития.

Иноязычная коммуникативная компетенция необходима и достаточна для корректного решения обучаемыми коммуникативно - практических задач в изучаемых ситуациях бытового, педагогического, научного, делового, политического и социально - политического общения, развитие способностей и качеств, необходимых для коммуникативного и социокультурного саморазвития. Иноязычная коммуникативная компетенция имеет сложную структуру и включает целый ряд компетенций.

Лингвистическая компетенция является одним из основных компонентов коммуникативной компетенции. Ее содержание составляет способность человека правильно конструировать грамматические формы и синтаксические построения в соответствии с нормами конкретного языка. Лингвистическая компетенция как один из основных компонентов коммуникативной компетенции делится на языковую и речевую компетенции. Лингвистическая компетенция состоит из следующих видов:

Языковая компетенция - это знания в области языковой системы (в пределах программного

минимума), навыки оперирования этими знаниями.

Речевая компетенция - владение нормой речевого поведения (во всех видах речевой деятельности).

Учебная компетенция - это способность и готовность человека к эффективному осуществлению учебной деятельностью при овладении иностранным языком как учебным предметом. Значимость учебной компетенции для учащихся:

- организует и оптимизирует самостоятельную работу учащихся над языком;
- сокращает время, физические и умственные затраты при работе над иностранным языком;
- повышает качество овладения иноязычным общением;
- повышает интерес к предмету.

Значимость социокультурной компетенции:

- знание национального менталитета, картины мира;
- снятие культурологических трудностей;
- осознание расширения собственного мировоззрения, представлений об иной социокультурной общности.

· Социокультурная компетенция делится на следующие виды:

1. Социолингвистическая компетенция предполагает умение осуществлять выбор лингвистической формы и способа языкового выражения, адекватный условиям акта коммуникации, т.е. ситуации общения, целям и намерениям, социальным ролям партнеров по общению.

2. Культуроведческая компетенция заключается в овладении учащимися национально - культурной спецификой страны изучаемого языка и умением строить свое речевое и неречевое поведение в соответствии с этой спецификой. Предполагает овладение сведениями: о стране, изучаемого языка, о ее географическом положении, природных условиях, достопримечательностях, о государственном устройстве, о национальных особенностях быта и культуры страны изучаемого языка, об особенностях речевого и неречевого поведения носителей иностранного языка.

3. Лингвострановедческая компетенция предполагает овладение безэквивалентной лексикой (в рамках изучаемых тем, предметов речи) и способов ее передачи на родном языке; фоновой лексикой, реалиями, характерными для используемых в процессе обучения текстов; способами передачи реалий родного языка на иностранном языке (в рамках изучаемых тем, предметов речи).

В процессе общения имеет место ориентация на социальные характеристики речевого партнера: его статус, позицию, ситуационную роль, что проявляется в выборе альтернативных речевых средств со стратификациями и речевыми ограничителями.

На основе вышесказанного коммуникативная компетенция может быть определена как «средства, необходимые для контроля и формирования речевой ситуации в социальном контексте».

Цель формирования коммуникативной компетенции - состоявшийся коммуникативный акт.

Средства достижения этой цели - составляющие коммуникативной компетенции (языковые знания и навыки, речевые умения, лингвострановедческий компонент содержания обучения).

Важнейшим компонентом коммуникативной компетенции по праву признаётся языковая компетенция, обеспечивающая на основе достойного объёма знаний как конструирование грамматически правильных форм и синтаксических конструкций, так и понимание смысловых отрезков речи, организованных в соответствии с нормами иностранного языка.

Невозможно установить приоритет грамматики над лексикой, так же как и лексики над грамматикой. Без знания грамматической структуры языка невозможно решать коммуникативные задачи по иностранному языку. Однако усвоение грамматической системы языка происходит только на основе знакомой лексики. Таким образом, как грамматические, так и лексические навыки и умения представляют собой центр языковой компетенции, на который опираются речевые навыки и умения. Ведь именно с момента осознания грамматической формы фразы и её лексического значения простой набор звуков, который человек слышит, читает, произносит и говорит, приобретает смысл.

И каждый учащийся в отдельности, и все наше государство в целом заинтересованы сегодня в практическом овладении иностранным языком, обеспечивающем выход на мировой рынок,

приобщение к мировой культуре.

Таким образом, коммуникативная компетенция есть интегративное понятие, включающее как умения и навыки выполнять действия с языковым материалом, так и страноведческие знания, умения и навыки. Знания, умения, навыки только одной части не могут свидетельствовать об обученности общению, т.е. приему и передачи информации с помощью разных видов речевой деятельности. Поэтому применительно к специфике учебного предмета «иностранный язык» понятие обученности означает приобретение обучающимися того или иного уровня коммуникативной компетенции.

Список литературы:

1. Астапова Н.О. Лингвистические аспекты межкультурной коммуникации. - Барнаул, 2007. – 256 с.
2. Байденко В.И. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования: методическое пособие / В.И. Байденко. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. – 114 с.
3. Литвинов М. В. Методика преподавания иностранных языков: учеб. Пособие / М. В. Литвинов. - М.: Высшая школа, 2006. – 235 с.

Пащенко Т.В. (НИУ БелГУ, Россия)

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЯСТВЕННЫХ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИМЕНИ ПРИЛАГАТЕЛЬНОГО

Актуальность проблемы формирования ценностных ориентаций младшего школьника, его нравственного облика продиктована социальными запросами, предъявляемыми к школе, необходимостью приобщения учащихся к системе общечеловеческих ценностей. Проблема формирования ценностных ориентаций младшего школьника, сформулированная в педагогической науке, не является до конца решённой. Имеется широкий круг вопросов, нуждающихся в дополнительной разработке. Необходимо также уточнение понятий, связанных с сущностью личности младшего школьника, её базовыми основаниями, ценностными ориентациями (личностными, семейными, национальными).

На наш взгляд, формирование нравственных ценностных ориентаций у младших школьников возможно осуществлять не только при проведении внеклассных мероприятий, но и на различных уроках, их отдельных этапах.

Так, к примеру, изучение темы «Имя прилагательное» благодатно для развития речи младших школьников. Упражнения с использованием данной части речи можно использовать при проведении любого типа урока на разных его этапах.

В связи с тем, что имена прилагательные являются одним из средств языковой выразительности при изображении окружающей действительности, то при написании сочинений и изложений у младших школьников часто возникают трудности с их подбором. Одним из условий эффективного усвоения знаний младшими школьниками об имени прилагательном является обогащение их речи синонимами, антонимами, ознакомление с употреблением прилагательных в прямом и переносном значении.

Использование связного текста, насыщенного именами прилагательными, служит благодатным материалом для развития речи младших школьников. При подготовке к написанию сочинения, изложения или на этапе развития речи целесообразно проводить работу с текстом как одним из важных средств формирования языковой компетенции.

Эффективным приемом работы по данной проблематике мы считаем использование упражнений с текстом (в том числе с деформированным).

Так, например, для формирования такого нравственного качества как патриотизм, любовь к природе родного края целесообразно на уроках русского языка использовать отрывки из следующих произведений: Л.Н. Толстой «Какая бывает роса на траве»,

А.С. Пушкин «...Под голубыми небесами...», А.К. Толстой «Вот уж снег последний в поле тает...» и другие. Для повышения уровня сформированности таких качеств как гуманизм, человечность, великодушные, сердечность, добродушие эффективно включать в уроки произведения: К.Д. Ушинский «Жалобы зайки», И.А. Крылов «Чиж и Голубь», Л.Н. Толстой «Лев и мышь» и т.д. Для формирования чувства долга и ответственности – произведения: И.П. Токмакова «Это ничья кош-ка...», Д. Биссет «Орёл и овечка», Л.Н. Толстой «Старый дед и внучек», В.А. Осеева «Сыновья» и другие.

Например, для развития таких качеств младших школьников как совесть, сопереживание можно использовать задание: «Прочитайте текст, распространив его с помощью прилагательных, данных в словах для справок, или подберите свои прилагательные. Определите тему и придумайте заголовок к тексту».

Бежала (рыжая, пушистая, хитрая) лиса, на ворон зазевалась - и попала в (небольшой, темный) колодец. Воды в колодце было немного: утонуть нельзя, да и выскочить - тоже. Сидит лиса, горюет.

Идет (маленький, бородатый, рогатый) козел - умная голова. Идет, бородами трясет, рожищами мотает; заглянул от нечего делать в колодец, увидел там лису и спрашивает:

- Что ты там, (красивая, дорогая, бедная) лисонька, подделываешь?

- Отдыхаю, (хороший, дорогой) голубчик, - отвечает лиса, - там, наверху, жарко, так я сюда забралась. Уж как здесь прохладно да хорошо! Водичка (холодненькой, чистой, вкусной, прохладной) - сколько хочешь!

А козлу давно пить хочется.

- Хороша ли вода-то? - спрашивает козел.

- Отличная, - отвечает лиса. - Чистая, холодная! Прыгай сюда, коли хочешь; здесь обоим нам место будет.

Прыгнул сдуру козел, чуть лисы не задавил. А она ему:

- Эх, бородатый дурень, и прыгнуть-то не умел - всю обрызгал.

Вскочила (хитрая, мудрая, умная) лиса козлу на (сильную, мужественную) спину, со спины на (сильные, длинные) рога, да и вон из колодца.

Чуть было не пропал (глупенький, хитрый, бедный, умный) козел с голоду в колодце. Насилу-то его отыскали и за рога вытащили.

Таким образом, работа над текстом наглядно показывает функционирование разнообразных языковых единиц, кроме того, служит моделью для порождения речевого высказывания и соответственно способствует развитию социально активной личности. Так, подобное содержание текста, на наш взгляд, способствует повышению уровня сформированности нравственных ценностных ориентаций у младших школьников.

Петрейко О.В. (ХНАДУ)

ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ В КОНСОЛІДАЦІ СУСПІЛЬСТВА

Розвиток і стан мови значною мірою залежать від стану суспільства. Мова відображає зміни в усіх сферах суспільства, що суттєво різнить її від інших суспільних явищ. Жодна держава світу не сформувалася як безнаціональна. Єдине консолідоване суспільство може створитися лише на ґрунті спільної духовності, спільної мови, бо саме мова є тим феноменом, який визначає самотождність нації.

Мова забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його виявах — політичному, економічному, культурному тощо, бо саме мова — головна ознака нації. Втрата мови, денационалізація народу призводить, як зазначав О. Потебня, до «дезорганізації суспільства, аморальності, спідлення». У національній державі ототожнюються такі поняття, як держава, патріотизм і мова. Так, скажімо, коли в 1947 р. утворилася держава Ізраїль, то її державотворці стали перед проблемою державної мови. Оскільки розпорошені до того часу по всьому світу євреї втра-

тили свою мову, то вихід був один — воскресити мертву впродовж майже двох з половиною тисячоліть давньоєврейську мову іврит. Сьогодні це мова єврейської держави, мова консолідації громадян цієї країни і євреїв усього світу.

Функціонування мови не обмежено в часі. Можуть гинути села й міста, палаци й собори, буває – навіть гинуть могутні держави, однак ці втрати не завжди обривають саморозвиток народів. Бо вони – лише окремі грані їх життя. Інакше з мовою, що є синтезом почуттів і роздумів, моралі й етики, мрій і діяльності людей в усіх сферах життя. Мова – невіддільна від народу її носія.

Любов до Батьківщини починається з любові до вітчизни, до рідного слова. Національна мова – це здобуток культури, духовної діяльності певного народу. Народ, який відрікається від своєї мови, губить себе, бо не усвідомлює її значення для свого вищого духовного життя. Мова – це великий дар природи, вдосконалений за віки з того часу, як людина стала людиною. Це великий скарб, який треба шанувати, берегти і збагачувати. Мова – це не просто найважливіший засіб спілкування. Це той ґрунт, на якому будується спільнота, рід, нація. З утратою рідної мови люди втрачають морально-національні корені, духовний зв'язок із своєю нацією.

Отже, можна зробити висновок, що мова – це об'єднуюча сила народу, його історія. Від найдавніших часів наші предки залишили в мові свої глибокі сліди. У мові відбивається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого. Нашому поколінню треба плекати кожне слово національної мови, передане нам у спадок від наших пращурів. Нам треба вивчати, розвивати, берегти свою рідну мову, бо без неї народ перестає бути самостійним, єдиним, незалежним і багатим. Відбирати її в людини чи народу – значить відбирати все минуле й сучасне, позбавляти людину й народ найприроднішого в їх творчому існуванні. І обов'язок кожного свідомого громадянина будь-якої країни – дбайливо збагачувати та плекати свою мову. Гине народ – гине й мова, і так само гине мова – гине народ.

Петренко М.С. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

ОВОЛОДІННЯ РІДНОЮ МОВОЮ – ЗАПОРУКА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ

Рідна мова відіграє важливу роль у житті людини, бо завдяки їй людина не тільки спілкується, займається певною діяльністю, а й орієнтується у великому інформаційному просторі. Мова є важливим фактором соціально-економічного, науково-технічного, загальнокультурного прогресу і впливає на становлення і розвиток нації, держави, культури, духовності, національної гідності особистості. Рівень мовної здатності завжди є і буде визначальним у характеристиці соціально-культурного рівня народу і кожного громадянина зокрема. Людина створила культуру, а культура – людину. Індивідуум реалізується в культурі думки, спілкування, в культурі трудової діяльності. Взаємозв'язок і взаємозалежність мови і культури чітко визначені у відомій тезі А. Уайтхеда, з якою ми повністю погоджуємося: «Людська цивілізація є продукт мови, а мова є продукт цивілізації, що розвивається». Мова не може існувати поза культурою, як і культура не може існувати без мови, вони являють собою одне ціле, оскільки будь-яка зміна однієї частини призводить до обов'язкових змін іншої. Процес оволодіння людською культурою суспільства проходить не стихійно, а контролюється цим суспільством. «Культурні знання, – вважає Ф. Бацевич, – засвоюються особистістю в тому обсязі і настільки глибоко, наскільки це необхідно для ролі, яку формує її ролівий репертуар (батька, учителя, товариша тощо). Одна із важливих ролей особистості – національна». Вона формується на перших етапах входження дитини в соціум завдяки сімейному та шкільному вихованню і є спільною для всіх носіїв мови. Культурні знання і знання мови, засвоєні в межах цієї ролі, «є ядром феномену, який називається специфікою мислення і спілкування».

Оскільки людина – творець культури, то мова є засобом її вираження. Чим вищий рівень культури людини, тим вищий рівень її мовної підготовки.

Проблема мовленнєвої компетенції особистості є дуже актуальною в наш час.

Займаючись проблемою мовної освіти, В. О. Сухомлинський надавав рідній мові першорядної ваги у системі шкільних предметів, оскільки уроки мови несуть не тільки знання мовних законів і засобів, не тільки ідеї гуманізму в навчальний процес, а й великий виховний потенціал, що забезпечує виховання духовних цінностей, національних почуттів, патріотизму, поваги та любові до рідного народу, його культурних надбань, до рідної мови. «Із живої думки і слова, – стверджував учений-педагог, – почалося становлення людини: мисль, втілена у слово, підняла нас над природою, над усіма речами і явищами, над епохами і століттями. Слово ввібрало в себе найтонші порухи наших почуттів; у ньому закарбувалася душа, звичаї, традиції, радості й болі народу – всі його духовні цінності, творені століттями». І сьогодні не втратили своєї сили й актуальності слова В. Сухомлинського, з якими він звертався до учнів і молоді: «Знай, бережи, збагачай велике духовне надбання свого народу – рідну українську мову. Це мова великого народу, великої культури». Від усвідомлення українцями «рідності», «материнськості» української мови як чинника нашого згуртування в єдину національну спільноту, від якості, глибини та обсягу знань, якими оволодіватиме учень на уроках рідної мови в школі, значною мірою залежатиме стан і розквіт нашого суспільства. Дітям належить майбутнє, а зберегти надбання дідів і прадідів, підтримувати традиції національної культури, проводити національну політику неможливо без досконалого знання рідної мови, без любові й пошани до неї.

Мова – основа національної культури, тому повинна виконувати всі суспільні та культурні функції. Чим вищий рівень національної культури, національної мови як першоознаки її існування і створення інтелектуально-духовної атмосфери, тим вищий рівень свідомості національної, державної. Як відомо, національне відродження, відтворення національної державності можливе лише за умови, коли народ має історичну пам'ять і рідну мову. Ставлення людини до них свідчить і про культурний рівень, і про громадянську позицію. Національна мовна свідомість об'єднує народ у культурному, суспільному, політичному житті. Носії мови повинні прагнути її вишуканості і краси.

Мова є основним комунікаційним засобом людини. Але мова – це не лише засіб спілкування людей. Саме через мову відбувається процес самоідентифікації нації. Національна самоідентифікація певною мірою залежить від значення рідної мови для особистості, від частоти її використання під час спілкування, адже слово розкривається через особистість.

У світі немає жодного суспільства, яке б не знало своєї рідної мови. Рідною мовою постійно користуються люди у своїй трудовій професійній діяльності, спрямованій на досягнення певної мети; без мови не може існувати будь-яке виробництво, не можуть розвиватися техніка, культура, наука, мистецтво; за допомогою мови люди висловлюють свої думки і передають їх іншим людям, зберігають і передають новим поколінням нагромаджений досвід.

Щодня людина реалізує себе, виявляючи своє ставлення до навколишнього світу, і найповніше, найглибше цей процес відбувається саме у мовленні під час повсякденного спілкування. Коли людина добре володіє рідною мовою, тоді вона має могутній засіб для впливу на інших людей. Як відомо, словом можна і вбити, і повернути до життя.

Вільне володіння рідною мовою сприяє вихованню сучасної інтелектуально й духовно розвиненої особистості, здатної до продуктивної професійної діяльності. Така особистість повинна володіти не лише певним обсягом знань про мову, а й умінням застосовувати їх в усному й писемному мовленні, «толерантно спілкуватися, слухати й чути, сприймати й розуміти», тобто бути компетентною щодо мови й мовлення.

Сьогоднішній стан сучасної української мови, розлад традиційних літературних норм, вульгаризація побутової галузі спілкування давно викликає занепокоєння як фахівців-філологів, так і представників інших наук, чия діяльність пов'язана з мовленнєвим спілкуванням. Зниження рівня мовленнєвої культури різних верств суспільства, в тому числі й інтелігенції, настільки є очевидним і масштабним, що виникла необхідність відродження безперервної підготовки на всіх щаблях освіти – від початкової до вищої.

Пилипенко Ю.А. (НИУ «БелГУ», Россія)

РАЗВИТИЕ УСТНОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ РАБОТЫ НАД ЛИНГВИСТИЧЕСКИМ ТЕКСТОМ

Важнейшей задачей обучения русскому языку в начальных классах является развитие связной речи учащихся. Эта задача имеет широкое социальное значение: развитая связная речь ребенка позволит ему свободно общаться с окружающими его людьми, что немаловажно для успешного формирования социально активной языковой личности младшего школьника. В связи с этим в современной методике утвердился коммуникативно-деятельностный подход к обучению, направленный на формирование коммуникативной компетенции учеников, под которой понимается «способность человека решать языковыми средствами те или иные коммуникативные задачи в разных сферах и ситуациях общения» [3, 72].

Поскольку высшей единицей коммуникации является текст, то именно он должен выступать и в качестве единицы обучения.

Но прежде всего детей необходимо научить строить устные высказывания на лингвистические темы. А именно: построение данных высказываний предполагает приобретение школьниками определенных навыков: навык определения темы и мысли высказывания; навык отбора материала для высказывания; навык систематизации языкового материала; навык использования языковых средств; навык продуцирования материала; навык редактирования.

Формирование данных навыков, а соответственно и совершенствование устной речи возможно лишь при методически грамотно организованной работе педагога. Причем для ее осуществления одних уроков русского языка, одной из задач, которых является формирование устной речи, недостаточно. Это значит, что элементы развития речи рекомендуется вплетать в «канву» каждого урока из курса начальной школы.

Овладение учениками устной речью в начальный школьный период способствует их успешному обучению по всем предметам общеобразовательного цикла, поскольку развитая речь – одно из важнейших условий хорошей успеваемости. По нашему мнению, обучение учащихся созданию текста, в том числе и на лингвистические темы, поможет им адаптироваться к созданию научных текстов по любым другим дисциплинам.

Различные аспекты методики работы над лингвистическими текстами отражены в трудах выдающихся лингвистов и методистов (Ф.И. Буслаева, Н.С. Рождественского, Т.А. Ладыженской, М.Р. Львова, Т.Г. Рамзаевой, А.Н. Кожина, В.А. Закожурниковой, Н.В. Колокольцева, М.А. Рыбниковой, Б.Н. Головина, В.А. Звегинцева, О.А. Лаптевой и др.).

Одной из важнейших задач курса русского языка в начальной школе – работа над связным текстом. Решение этой задачи непосредственно связано с реализацией цели обучения – формировать умение строить устные высказывания на лингвистические темы.

Проанализировав учебно-методические комплекты «Начальная школа XXI века» (С.В. Иванов) и «Школа России» (Л.М. Зеленина, Т.Е. Хохлова) нами было выявлено, что исследуемая проблема работы над лингвистическими текстами хотя и сформулирована, но в недостаточной степени является разработанной: имеются вопросы, нуждающиеся в дополнительных лингвистических и методических исследованиях и в соответствующем теоретическом и практическом обосновании.

Теоретические и экспериментальные научные исследования в области методики преподавания родного языка свидетельствуют о том, что достижение этой цели невозможно без целенаправленного и последовательного формирования и развития умений, связанных с овладением структурой устных высказываний различных типов, стилей текстов и усвоения, основных речеведческих понятий в области развития устной речи.

На практике мы видим, что при анализе, переработке и создании текстов учащиеся начальных классов, как правило, опираются на собственный, зачастую интуитивный, речевой опыт, а не на знания о тексте (текстовые понятия). Тот факт, что теоретические сведения об этой единице недостаточно используются в практике развития связной речи, обуславливает невысокий (по сравнению с возможным) речевой культуры учащихся. Это доказывает необходимость разработки

специальной методической системы развития связной речи младших школьников в процессе работы над текстом.

Методисты и учителя начальных классов занимаются поиском специальных методов и приемов, которые бы способствовали решению данного вопроса. Одним из направлений является работа по составлению развернутых высказываний на лингвистические темы.

Например, методист Барнаульского государственного педагогического университета Л.А. Никитина в статье «Правописание родовых окончаний имен прилагательных» указывает на формирование у учащихся развернутых ответов по данной теме, посредством использования образца учителя; использование алгоритма при построении устного высказывания; использование различных упражнений, направленных на развитие устной речи, например, *расскажите о слове по окончанию* [2, 16].

Учитель начальных классов И.В. Шишкина в своей статье «Психолого-педагогические технологии в процессе обучения русскому языку» предлагает использовать опорные схемы для построения развернутых ответов. Пользуясь ими, ученики извлекают нужную информацию при ответах на вопросы учителя и в практической работе. Кроме того, обращаясь к схеме, ученики имеют возможность вспомнить материал, достаточно большой по объему [4, 34-38].

По нашему мнению, при обучении младших школьников составлению развернутых ответов необходимо учитывать достаточный запас лексики, синтаксические умения. Например, детям дается задание подготовиться к сообщению на предложенную лингвистическую тему, подумать, о чем следует рассказать, какие слова употребить, подготовить предложения для рассказа. Школьник мысленно составляет предложения, мысленно «проговаривает» их, а затем произносит или пишет. Такая внутренняя подготовка повышает качество устной речи и умение работать с текстами младших школьников. При этом предупреждаются ошибки в построении речи, во-вторых, расширяется объем упреждающего синтеза речи.

Развивать устную речь можно с помощью выразительного чтения стихотворений при закреплении грамматических правил.

Основной результат обучения на уроках русского языка состоит в формировании у учащихся умений строить высказывание (устное и письменное) на заданную тему в определенном стиле или жанре: правильно, содержательно, выразительно, эмоционально. Для этого требуется создание речевой ситуации, в ходе которой учащиеся учатся оформлять, строить развернутые высказывания и составлять краткий план теоретических сведений.

Опишем фрагмент урока русского языка, на котором учащиеся учатся составлять развернутые высказывания на лингвистическую тему. Так, на уроке по теме «Обобщение знаний о именах существительных» использовали прием – развернутое описание, состоящее из группы слов или нескольких предложений.

«Сегодня на уроке мы обобщим знание по теме «Имя существительное». Повторим все то, что изучали о нем.

- Дополните ряды высказываний, используя справочный материал.

Имя существительное обозначает...;

Имя существительное отвечает на вопросы...;

Имя существительное имеет формы...числа;

Имя существительное изменяется...;

Имя существительное имеет формы...

Справочный материал: род, предмет, число, кто, падеж, что, склонение, единственное число, множественное число.

Таким образом, проведенный анализ позволяет сделать вывод о том, что методисты и учителя стремятся решить проблему, связанную с работой над лингвистическим текстом учащихся начальной школы. Но это не является достаточно разработанной проблемой, не носит систематический характер. Работа в этом направлении требует поиска разнообразных форм, приёмов и средств. Данный вид работы стоит вести ежедневно на всех уроках русского языка. Умение создавать развернутые высказывания научного стиля будет способствовать адаптации детей к обуче-

нию, поскільки процес обучения в большей степени связан с умением использовать ресурсы научного стиля речи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРЫ:

1. Иванов С.В. и др. Русский язык / С.В. Иванов и др. – М.: Вентана – Граф, 2010. – 160 с.
2. Никитина Л.А. Правописание родовых окончаний имен прилагательных / Л.А. Никитина // Начальная школа. - 2005. - № 12. – С. 76.
3. Сергеев И.С. Как реализовать компетентностный подход на уроке и во внеурочной деятельности / И.С. Сергеев, В.И. Блинов. - М.: АРКТИ, 2007. – 154 с.
4. Шишкина И.В. Психолого-педагогические технологии в процессе обучения русскому языку / И.В. Шишкина // Начальная школа. – 2008. - № 7. – С. 34 – 38.

Подкур О.Г. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

Українська мова – кризь терни тисячоліть

Мова – то цілюще джерело, і хто не припаде до нього вустами, той сам всихає від спраги. Століттями мова народу була тією повноводною річкою, яку ми називаємо народною мудрістю. Цей струмінь живе в слові, і слово не мислиме без неї, як не мислима річка без води. Рідна мова! Запашна співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики та квіткових пахоців. Спробуйте відчуті її аромати. Рідне слово... воно бринить, хвилює душу, бо мова українська – невичерпне джерело, скарбниця народного духу. Порадник і вчитель тим, хто її любить і шанує, і суддя тих, хто її зневажає. Рідне слово є важливим засобом виховання людини. Відомий український педагог писав: «Мова – це віконця, через які людина бачить світ». Втрата народом мови – це трагедія всіх трагедій, бо тоді губиться весь попередній досвід, зафіксований у ній. Культура змінює свій генетичний код, а народ відчужується від традицій, звичаїв, духу предків, потрапляє в іншу духовну атмосферу і свідомо чи несвідомо страждає.

Історія моєї Рідної Мови починається з IV–V століття нашої ери. У той далекий час із розрізнених слов'янських племен склався етнос, що згодом сформував Київську Русь. З того часу й починається історія моєї Рідної Української Мови.

Моя Мова – одна з наймелодійніших і наймилозвучніших мов у світі.

Моєю Мовою мовлять, речуть, розмовляють, говорять, балакають, оповідають, кажуть, гомонять, моралізують, лепечуть, белькотять, бовкають, гаркають, гиркають оточуючі мене люди... У якій мові є ще така багата емоційно-психологічна лексика, яка дозволяє описати дію і статус, стан і вік людини, її оточення та ще багато інших ознак одним лише словом? Тільки в моїй Рідній Мові!

Моя Рідна Мова – найбагатша в світі! У словнику моєї Мови налічується більше 200 тисяч слів! Ще зовсім недавно було заборонено видавати будь-які словники Української Мови з кількістю слів понад сорок тисяч.

Моя Мова – одна з найпоширеніших мов у світі! Моєю Рідною Мовою розмовляють у світі близько 45 млн. чоловік і володіють нею як другою мовою спілкування ще близько 15 млн. чоловік. Це забезпечує моїй Рідній Мові 26 місце серед 6 тис. мов за поширеністю в світі. Вона поширена в Україні, Білорусі, Росії, Польщі, Румунії, Молдові, Канаді, США, Сербії, Португалії та інших країнах. Моя Мова є державною в Україні та однією з трьох офіційних і рівноправних мов у невизнаній Придністровській Республіці (Молдова).

Задекларована державність моєї Рідної Української Мови є основним двигуном об'єднання сучасного українського суспільства, формування української нації, уособленням української державності, гарантією збереження національної ідентичності українського етносу і державної єдності України. З огляду на це, український народ і держава мають забезпечувати відродження і захист моєї Рідної Української Мови, розбудову українського мовного простору... Але – не так сталось, як гадалось.

Різноманітні аспекти глобалізації, зокрема поширення інформації електронними ЗМІ, становлять загрозу не тільки «малим» мовам, але й моїй Рідній Українській Мові. Мова, відсутня в Інтернеті, – то мова, що «не існує більше» в сучасному світі. Нею не користуються в економічній сфері та бізнесі. Аналіз веб-сторінок свідчить, що в Інтернеті переважає англійська мова (81 %), за нею йде німецька мова (4 %), далі йдуть японська, французька і скандинавські мови (по 2 %) та іспанська (1 %). На решту мов світу припадає близько 8 % веб-сторінок мережі. Моя найкраща Рідна Українська Мова надзвичайно мало представлена в Інтернеті, що не може не викликати певного занепокоєння.

Є й інші чинники, які становлять загрозу моїй Рідній Мові. Ми досить часто стаємо свідками того, як нав'язують українському суспільству уявлення про мою Рідну Мову як ущербну й непрестижну. І мовчки все це сприймаємо, не кидаємося на захист своєї Рідної Мови. З нашої мовчазної згоди на наших очах здійснюється найтяжчий злочин – вбивство нашої Рідної Мови!

За словами українського мовознавця Павла Мельника – «це духовна руйнація, духовне спустошення, розмивання глибинних усталених структур нашого менталітету та закоріненого в історію, культуру, у саме ество народу творчого, комунікативного досвіду, який налічує майже два тисячоліття... Це процес руйнівний і загрозливий для всієї культури як цілісної саморепродуктивної системи. При втраті рідної мови звужується не просто сфера мовлення. Звужується культурно, ментально, когнітивно, емоційно знекровлюється весь український світ. Ще О. Потебня наголошував на шкідливих аспектах мовленнєвого змішування двох мов, що супроводжується спустошенням свідомості» (Світові обереги рідних мов).

Дорогі співвітчизники! Не будьмо байдужими, давайте разом захищати найбільше наше багатство – нашу Рідну Українську Мову!

Потьомкін К.Ю. (ХНУРЕ)

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНИ

Мова — друга сигнальна система людини, в якій звуки членороздільної мови із засобу вираження емоцій поступово перетворилися на засіб позначення речей, їх властивостей і відношень, і стали виконувати функцію навмисного повідомлення. Поряд з інформацією про зовнішній світ, яку людина отримує за допомогою першої сигнальної системи, разом із мовою вона набула ще одного каналу зв'язку зі світом, який дав можливість відображати останній в узагальненій формі мовних знаків. Людина набула здатності знати те, що безпосередньо сама не могла відчутти. Мова внесла новий принцип у роботу центральної нервової системи і стала потужним засобом розвитку людської свідомості. У людини виник принципово новий тип психічного розвитку.

Метою роботи є зрозуміти важливість значення мови, а саме української, у формуванні загальної культури людини. Ця тема є завжди актуальною, бо без однаково зрозумілої мови не може бути міжособового спілкування, знання не можуть бути ніяк зафіксовані, а, отже, передані майбутнім поколінням або іншим народам. Без спілкування людина не може розвиватися як особа.

Більше тисячі мов існує у світі, але для кожного народу, кожної нації, найближчою і найдорожчою є його рідна мова. Рідною мовою для нашої нації є українська мова. Поняття рідної мови - невіддільне від думки про рідний край, батьківську хату, материнське тепло. Рідна мова є одним із важливих засобів формування патріотичних почуттів, гордості за свій народ; вона є виявом його національної культури. Мова єднає між собою різні покоління людей, вона передається як заповіт, як найдорожча спадщина. Піклування про рідну мову, любов і повага до неї мають бути в центрі уваги кожної нації.

Сучасна українська мова є багатовіковим надбанням українського народу. Вона створена зусиллями багатьох поколінь. "В мові наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання... І поки живе мова - житиме й народ, як національність..." - як зазначав І. Огієнко.

Становлення народу тісно пов'язане з формуванням його мови. Усі сторони суспільного життя, процеси пізнавальної і творчої діяльності людини, кожний момент свідомості супроводжуються мовою.

Українська мова, як окрема мова, почала формуватися у XIV столітті, виділившись із східнослов'янської мовної спільності (давньоруської мови). Тому близькоспорідненими до української є російська та білоруська мови.

Норми нової української літературної мови починають складатися ще з кінця XVIII і першої половини XIX століття. Вони зароджуються насамперед у творах І.П. Котляревського, І.Ф. Квітки-Основ'яненка, Т.Г. Шевченка.

Мова виражає єдність держави. За словами М.Сігуан та У.Ф. Маккі в національній державі ототожнюються держава, нація і мова.

Мова має величезне значення у житті бездержавних народів. "Держава Слова", як її називав Михайло Орест, упродовж століть бездержавності українців забезпечувала єдність українського народу, розділеного кордонами чужих держав, зберігала історичну пам'ять, живила віру у відновлення соборності і державності, була єдиним природним кордоном українців. Вона посилила "словоцентричність" української культури – культури народу поетів і співців.

Свідомість і самоідентифікація людини починається з мови. Мова в людині закладена генетично, вона є кодом, що зв'язує покоління. Мова визначає національний характер людини. Самоусвідомлення людини починається з оволодіння рідною мовою, а точніше з першими словами, навіть звуками, бо сучасна електроніка фіксує особливості національного плачу новонародженого.

Вивчаючи мову, дитина розшифровує код. Мислення, а отже й свідомість і самоідентифікація людини ґрунтується на основі рідної мови. Павло Мовчан розглядає мову як космічне явище. Мова – це позитивна енергія, якою дитина живиться з самого дитинства, і втрата цієї позитивної енергії впливає негативно на дитину, на її здоров'я, на розумовий розвиток. Недарма, людина, що втрачає зв'язок з Батьківщиною, мовою – в основному нещасна людина. Емігранти матеріально забезпечені люди, але душа їх до кінця днів залишається тут, вдома.

Мова – скарбничка культури. Вона зберігає культурні цінності – у лексиці, у граматиці, в ідіоматиці, у прислів'ях, приказках, у фольклорі, у художній і науковій літературі, у формах письмового й усного мовлення. Мова – передавач, носій культури, вона передає скарби національної культури, що зберігається в ній, з покоління в покоління. Опановуючи рідну мову, діти засвоюють разом з цим і узагальнений культурний досвід попередніх поколінь. Мова – знаряддя, інструмент культури. Вона формує особистість людини, носія мови, через нав'язані йому мовою і закладені в мові бачення світу, менталітет, відношення до людей тощо, тобто через культуру народу, що користується даною мовою як засобом спілкування.

Отже, мова не існує поза культурою як соціально успадкованої сукупності практичних навичок і ідей, що характеризують наш спосіб життя. Як один з видів людської діяльності, мова виявляється складовою частиною культури, обумовленою як сукупність результатів людської діяльності в різних сферах життя людини: виробничій, суспільній, духовній. Однак як форма існування мислення і, головне, як засіб спілкування мова постає в одному ряді з культурою.

Можна порівняти мову з дзеркалом - в ньому дійсно відображається навколишній світ. За кожним словом стоїть предмет або явище реального миру. Мова відображає все: географію, клімат, історію, умови життя. Між мовою і реальним світом стоїть людина. Саме людина сприймає і усвідомлює світ за допомогою органів чуття і на цій основі створює систему уявлень про світ. Пропустивши їх через свою свідомість, осмисливши результати цього сприйняття, вона передає їх іншим членам свого мовного колективу за допомогою мови. Інакше кажучи, між реальністю і мовою стоїть мислення.

Мова, як спосіб виразити думку, і передати її від людини до людини найтіснішим чином пов'язана з мисленням. Співвідношення мови і мислення - вічне найскладніше питання і мовознавства, і філософії, але ми зараз не зупинятимемося на цьому. Наша мета досягнута - ми переконалися в тому, що існує безперечний тісний взаємозв'язок і взаємозалежність мови і мислення і їх співвідношення з культурою і дійсністю, і цей зв'язок існує з перших днів, коли людина дізналася, що таке спілкування, і продовжується понині, і існуватиме стільки, скільки житиме людство.

Таким чином, мова, мислення і культура взаємозв'язана настільки тісно, що практично складають єдине ціле, і жоден з компонентів не може функціонувати без двох інших. Всі разом

вони співвідносяться з реальним світом, протистоять йому, залежать від нього, відображають і одночасно формують його.

Література

1. Вечірко Р. Феномен української культури / Р. Вечірко – Вітчизна, 2006. – № 11-12.
2. Кисіль Г.Г., Пазяк О.М. Українська мова і культура мовлення / Г.Г. Кисіль, О.М. Пазяк – К.: Вища школа, 1995. – 242 с.
3. Коваленко С. Сучасна риторика: навч.-практ. посіб. / С. Коваленко – Т. : Мандрівець, 2007. – 184 с.
4. Коваль А.П. Культура української мови / А.П. Коваль – К.: Наук. думка, 1966. – 192 с.

Реджепов Арслан (ХНТУСХ ім. П. Василенко)

(науч. рук. ст. преп. Бабай Л.В.)

АДАПТАЦИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ, ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА

Адаптация (от средневекового латинского *adaption* — приспособление). Социокультурная адаптация подразумевает приспособление индивида (или группы) к условиям новой социокультурной среды, а следовательно, и к новым ценностям, ориентациям, нормам поведения, традициям так, чтобы успешно существовать в новом окружении. Адаптация иностранных студентов к образовательному процессу обеспечивает адекватное взаимодействие объекта с социальной и интеллектуальной средой вуза, формирование новых качеств личности, профессиональную идентификацию, предполагает формирование нового социального статуса, освоение новых социальных ролей, приобретение новых ценностей, осмысление значимости традиций будущей профессии. Адаптация к образовательной среде вуза - одна из форм приспособительного поведения человека. Адаптация студентов-иностранцев к образовательной среде вуза - это многофакторный процесс вхождения, развития и становления личности студента-иностранца в образовательном пространстве вуза в рамках комплексного сочетания и взаимодействия информационно-функционального и социокультурного полей. Социокультурная адаптация - сложный процесс взаимодействия личности и новой социокультурной среды, в ходе которого иностранные студенты, имея специфические этнические и психологические особенности, вынуждены преодолевать разного рода психологические, социальные, нравственные, религиозные барьеры, осваивать новые виды деятельности и формы поведения. Адаптация иностранных граждан к новым социокультурным условиям при поступлении в высшее учебное заведение является основополагающим фактором, определяющим в большинстве случаев эффективность образовательного процесса в целом. Слабое знание особенностей русского менталитета и норм этикета зачастую приводит к конфликтам студентов-иностранцев с местным населением. Следующим условием, неразрывно связанным с предыдущим, является включение иностранного студента в практическую межкультурную коммуникативную деятельность. С целью ознакомления студентов с украинской действительностью и культурными ценностями Украины целесообразно организовать экскурсии в музеи города; выездные экскурсии по культурным и историческим памятным местам города и области; культпоходы в театры, спортивно-развлекательные центры; посещение библиотек города, проведение тематических вечеров. Необходимо привлекать иностранных студентов к активному участию в мероприятиях, проводимых как академией, так и другими вузами: «День первокурсника», «Студенческая весна», «Мисс академия», КВН, спортивные и творческие секции, концерты, научные конференции, международные фестивали, межвузовские конкурсы и соревнования. Таким образом, адаптация студентов иностранцев к образовательной среде вуза - это комплексное явление, включающее в себя несколько видов адаптации. Успешность процесса адаптации обеспечивает адекватное взаимодействие иностранных студентов с социокультурной и интеллектуальной средой вуза.

Література:

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения ИЯ.-М.:Аркти,2003.-192 с.

2. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика.-М.:Академия,2004.-336 с.
3. Ляховицкий М.В. Методика обучения иностранным языкам в Высшей школе,1982.-373 с.

Резниченко Л.В. (ХНАДУ)

ЯЗЫК ЧТО ОДЕЖДА

С помощью языка любой народ из поколения в поколение передает своё мировоззрение, своё восприятие окружающей действительности, ценностные ориентиры, выражает свой образовательный, духовный и культурный уровень. Наличие и использование языка, слова в широком понимании позволяет людям упорядочить свое сознание, подымает их над царством животных. Человеческое сознание благодаря языку со временем становится над веками – временем.

Язык – это самая настоящая одежда, одежда наших мыслей. Словно одежда, слова, как оболочка покрывают информацию и преподносят нам ее. Одежда должна быть красивой, соответствующей внутреннему содержанию. Именно поэтому великие мысли облачены в короткие афоризмы с использованием максимально глубоких сочетаний слов. Так же как и одежда людей, должна соответствовать их статусу и месту пребывания.

О человеке можно очень многое узнать из того, как он обращается с языком. Если человек говорит грамотно, у него богатый словарный запас, он употребляет слова в правильном значении, не употребляет слов-паразитов, то перед вами умный, интеллигентный человек. Если он обращается к другим вежливо, то это человек воспитанный. Если же кто-то ругается, говорит грубости, не может связать двух слов – то развитие этой личности оставляет желать лучшего. Речь «запачкана» грубыми словами, как запачкана одежда, но это со временем можно исправить. Как и запачканную одежду, так и речь, с грубыми словами, можно почистить и исправить. Так же как и одежда, язык является неотъемлемой частью жизни любого из нас. Ведь одежду мы используем каждый день, защищаясь от погодных условий и просто для того, чтобы чувствовать себя комфортно. Язык имеет то же назначение, но немного в другой области. Язык нужен нам, не меньше чем одежда.

Язык - всего лишь «визитка» или одежда человека. Иногда под неприглядной одеждой можно обнаружить чудесную личность. Есть у людей такая черта, как косноязычность. Это не обязательно зависит от недостатка умственных способностей, так и умный может быть заикой или стеснительным человеком. Окружающие просто не обращают никакого внимания на его речь. Как результат: язык полон слов-паразитов (типа, вот, как бы, блин, это самое и т.д.). Некоторые люди нарочно ругаются или говорят примитивно, они хотят быть своими или крутыми в кругу друзей. Возможно, что они на самом деле намного лучше, чем кажутся со стороны. Но выводы уже сделаны именно по их речи, так что лучше все же работать над ней и следить за своими словами постоянно. Для бедной и некрасивой речи необходимо развитие. От уровня сознания зависит и лексикон индивида, и знание употребляемых слов. Человек выбирает слова, подбирает их для более точного выражения своей мысли, создавая тем самым свой микромир, свою вселенную.

Таким образом, язык является одеждой всех наших высказанных вслух мыслей. Сила языка в том, что при его помощи и грамотном его использовании в своей речи, мы выражаем все свои эмоции, чувства и переживания, но уже вслух. Без этого не была бы наша жизнь полноценной. Как и наша одежда, к которой мы предъявляем требования к её красоте, так и речь должна быть обязательно красивой и по звучанию и по содержанию. Очень много великих мыслей выражаются одним коротким афоризмом, в котором использованы максимально глубокие сочетания слов. Язык - это наша сила, и ее надо использовать на все сто процентов, но очень грамотно.

Литература:

- 1) ucilka.net
- 2) online-urok.ru
- 3) І.Р. Вихованець Теоретична морфологія української мови. Київ видавництво "Пульсар", 2004.

РОЛЬ СВАДЕБНОГО ОБРЯДА В КУЛЬТУРНОМ СОЗНАНИИ ТУРКМЕНСКОГО НАРОДА

С древности свадебный обряд считался самым важным в жизни туркменских племен. <http://www.advantour.com/img/turkmenistan/tradition/wedding.jpg> Свадьбы у туркмен всегда были окружены множеством различных обычаев и обрядов. Главную роль в их исполнении играла одежда, которая имеет магическое значение, выполняя функции оберега.

В свадебном ритуале большое значение имел *платок*. На «гелин той» (свадьбу невесты) женщины со всего села несли свадебные гостинцы, сласти в узелках из платков. При уходе им возвращали узлы с подарками, равноценными принесенным. Большой платок служил одним из видов подарка. Во время состязаний среди мужчин выиграть платок считалось самым ценным призом. Свадебный кортеж девушки тоже украшали разноцветными платками. Всех встречных одаривал небольшими платками и кусками материи, чтобы обезвредить злые силы, способные навредить молодой семье. Платок – до сих пор является важным украшением свадебного ритуала. Сегодня в Туркменистане вместо традиционных шаров и лент автомобили принято украшать специальными платками. Все молодые женщины и девушки приходят на свадьбу непременно в ярких платках. На свадьбе гостям раздаривают маленькие куски ткани, платки «шапырдык», носовые платочки. Это является знаком торжества и благополучия. Приносят подарки и в дом жениха: платки, отрезки ткани, ковры, паласы, кошмы, подстилки («ат гулак»).

Для кроя и шитья *свадебного платья* выбирали определенные дни, считавшиеся у мусульман удачными. От этого зависело благополучие невесты. Мастерили платье в доме невесты из ткани, подаренной женихом. Кроила платье уважаемая на селе женщина, многодетная мать, в окружении близких подружек невесты. Они забирали обрезки материала - на счастье. Свадебное платье туркменки отличается богатой орнаментацией и украшениями. Во все виды свадебной одежды вшивали нитки из верблюжьей шерсти, зуб свиньи, серебряные пластинки, бусы с «глазками» и т.д. К накидке пришивали треугольный мешочек с углем и солью (соль, по представлениям многих народов, имеет охранительное значение). Платье становится роскошным от серебристого сияния подвесок, издающих мелодичный перезвон при ходьбе (как бы отгоняя злых духов). Этот аксессуар призван оберегать молодую невесту от злых духов и сил. Чтобы не показывать лицо невесты темным силам, его прикрывают накидкой или плотной тканью.

Важной традицией бракосочетания является *калым* – выкуп невесты семьей жениха за плату, определяемую семьей невесты. Традиция обязательного выкупа за невесту не потеряла свою актуальность и сегодня. Зачастую стоимость выкупа за девушку составляет от 15 до 20 тысяч американских долларов. Вдобавок к этому, сторона жениха берет расходы по свадьбе на себя. По этой причине, если в семье родился сын, родители намного раньше его совершеннолетия начинают копить деньги для его свадьбы. Следует сказать, что выкуп за невесту – это очень хорошая возможность улучшить свое финансовое положение для родителей девушки. В Туркменистане ровно за девять дней до свадьбы *приданое невесты* отправляют в дом жениха. В приданое невесты включаются предметы домашней утвари, одежда, ковры.

Один из самых интересных и сложных элементов в свадебном церемониале – *башсалма - обряд смены девичьего головного убора – тахьи - на женский* (после свадьбы). Ритуал обставлялся торжественно, проходил весело, шумно и сопровождался символической борьбой женщин и девушек за невесту. Смысл старинного обряда состоит в том, что по древним поверьям благодать носительницы тахьи должна перейти к другой девушке и она тоже благополучно выйдет замуж, родит много детей, ведь главное предназначение женщины – быть женой, матерью, продолжательницей рода. Передавали тахью с пожеланиями: «Санада той этмек несип этсин!» («Пусть и у тебя будет свадьба!»).

27 ноября 2013 г. президент Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедов принял участие в торжественной церемонии открытия в Туркменабате – административном центре Лебапского велаята, *Дворца счастья - Дворца бракосочетаний*, олицетворяющего собой неизменную приверженность нации своим исконно высоким духовно-нравственным идеалам и традиционным семейным ценностям. Дворец бракосочетаний разместился в центральной части города Туркменабат. Он органично вписался в архитектурный ансамбль этой живописной части города, где за последние годы построен ряд административных зданий. В дворцовом комплексе гармонично сочетаются красота и комфорт, передовые достижения современной инженерно-технической мысли и исконные традиции туркменского зодчества. Дворец счастья станет современным центром реализации культурной политики. Здесь созданы все необходимые условия для проведения свадеб с их ярким национальным колоритом и богатым по содержанию. Для этого во Дворце счастья имеются три зала – на 50, 100 и 500 мест. В стенах Дворца счастья будут проводиться не только свадебные торжества, но и организовываться выступления композиторов и исполнителей, звучать лучшие произведения национального музыкально-песенного искусства. Таким образом, Дворец бракосочетаний станет своеобразным культурно-методическим центром. Проводимые здесь мероприятия станут вкладом в развитие национальной культуры, воспитание высоких нравственных качеств у молодежи, эффективное использование потенциала духовной сферы.

*Рябокоть А.А. (ХНАУ ім. В. Докучаєва)
(наук. кер. ст. викл. Войчук Н.Г.)*

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ ВЕСІЛЛЯ

У весільних обрядах відбилися народна мораль, звичаєве право, етичні норми та світоглядні уявлення, що формувалися протягом століть. Українське весілля поділяється на три цикли: передвесільний, власне весільний і післявесільний. Кожен із циклів складався з низки обрядів. Передвесільна обрядовість включала сватання, умовини, оглядини, заручини, бгання короваю і дівчечір. Власне весілля складалося із запросин, обдарування, посаду молодих, розплітання коси, розподілу короваю, перевезення посагу, перезви, рядження. Післявесільний цикл присвячувався вшануванню батьків молодими, прилученню невістки до родини чоловіка.

Сватання починалося, коли послі від молодого (*старости, свати, сватачі, посланці*) йшли до батьків обранки укладати попередню угоду про шлюб. Свататися було прийнято у вільний від польових робіт час (на М'ясниці та від Паски до Трійці). Зі старостами до дівчини йшов парубок, на Поділлі — ходили і його батьки, а на Закарпатті — ще й брат або сестра. Бували, однак, випадки, коли дівчина не давала згоди на одруження. На знак відмови вона повертала старостам принесений ними хліб або ж підносила молодому гарбуза чи макогона. Тоді про хлопця казали, що він *ухопив гарбуза* або *облизав макогін*. Щоб уникнути сорому, часом посилали "розвідника", котрий мав довідатися про наміри дівчини та її батьків, або йшли свататися пізно ввечері, аби люди не бачили.

Заручини (полюбини, хустки, рушники, сватанки) — заключний етап сватання, обрядове закріплення згоди на шлюб. Водночас це перший передвесільний обряд, що набував законної чинності. На заручини до молодої приходили разом із молодим його батьки та родичі. Усі сідали до столу, а молодих виводили на посад. Старший староста накривав рушником хліб, клав на нього руку дівчини, зверху — руку хлопця і перев'язував їх рушником. Після цього ритуалу молода перев'язувала старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровувала хустками, полотном або сорочками. У Карпатах цей ритуал здійснювала мати дівчини: вона обсіпала молодих пшеницею та білою вовною і подавала їм мед, котрий символізував єдність молодих та їхніх родичів. Після усіх церемоній дівчина і хлопець вважалися зарученими і відтепер не мали права відмовлятися від шлюбу. Спроба відмовитися вважалася за безчестя, за відмову ж відшкодовували матеріальні витрати та ще й платили за образу. На ознаку того, що дівчина й хлопець засватані, вони отримували певні атрибути: наречений — барвінкову квітку, наречена — червону стрічку у косах або квітку (на Буковині — траву). У західних районах більш поширеними були вінки, їх плели у так звані барвінкові дні.

Умовини (*оглядини, розглядини, обзорини, печеглядини*) — знайомство з господарством молодого, яке здійснювалося невдовзі після успішного сватання. Природа цього звичаю пов'язана з укладом селянина-трудівника, для якого господарство було основою його життєдіяльності. У ньому проглядається і серйозність ставлення до утворення сім'ї: якщо молодий не мав свого господарства, то він не мав і права на створення родини. Батьки парубка намагалися якомога краще представити міцність господарства свого сина, демонструючи його так, щоб умовини завершилися шлюбною угодою. Бувало, навіть вдавалися до хитрощів: позичали в сусідів коня, волів або сільського-сподарський реманент. З погляду тогочасної дівчини, суджений мав бути передусім хазяїном, крім того — врівноваженим, спокійним і непитушим, а суджена, з погляду хлопця, — працювитою, справною господинею, а ще й чепурною та привітною. З моральних якостей найбільше цінувалася доброта. Отже, сімейне щастя ототожнювали передусім із доброзичливими взаєминами між подружжям.

Бгання короваю — один із найпоширеніших весільних обрядів, який символізував освячення громадою новоствореної родини. Українці пекли багато видів весільного хліба: *коровай, дивень, теремок, гільце, лежень, любовники, шишки, гуски, калачики*, кожен із яких виконував специфічну обрядову функцію. Головним весільним хлібом був коровай, який виготовлявся з дотриманням певного сценарію. *Бгали* його у п'ятницю або суботу в домі молодої (у східних районах), у родичів (Поділля та Волинь) або ж в обох молодих. Нерідко в цьому ритуалі брали участь родичі з обох боків, символізуючи поріднення сімей. Бгали коровай спеціально запрошені заміжні жінки, які приносили з собою борошно, яйця та сало. Весь процес обставлявся ритуальними та магічними діями. Вважалося доброю ознакою, коли коровайниць була непарна кількість (найкраще сім). У деяких районах запрошували парне число жінок: щоб *молоді увесь вік прожили в парі*. При цьому коровайниці повинні були перебувати у першому шлюбі і жити в злагоді.

Спільність дій під час бгання короваю мала символізувати єдність майбутньої сім'ї. Для цього коровайниць зв'язували рушником, і вони мусили все робити разом: місити тісто, виліплювати оздобу, обмивати руки. Існувало повір'я, що вдало спечений коровай принесе молодим щастя, тріснутий віщує розлучення, а покручений — злу долю. Тому коровайниці "улещували" коровай приказками та піснями. Кожен із весільних хлібів мав своє призначення: з паляницею йшли свататися, з шишками та калачем запрошували на весілля, голубки та гуски дарували коровайницям. Коровай був окрасою весільного столу як символ достатку й щастя, а наприкінці весілля його розподіляли між усіма присутніми.

Запросини передбачали збір дружини (*весільного поїзда*) та запрошення гостей. Їх проводили в неділю зранку. У супроводі бояр та дружок матері молодого й молодої виряджали своїх дітей на запросини. Молода в національному вбранні, прикрашена квітками та стрічками, обходила хати й дарувала господарям шишки, промовляючи: *Просили вас батьки, і я вас прошу прийти на малий час — на весілля до нас*. Цей звичай не був повсюди однаковим: у південних районах найчастіше запрошував молодий, у Карпатах — спеціальні посередники (*звачі*), на Поділлі молоді ходили на запросини разом. Як правило, запрошували близьких і далеких родичів, сусідів та знайомих, а в невеликих селах — усіх мешканців. Не годилося запрошувати під час випадкових зустрічей на вулиці, що відбилося в іронічному прислів'ї: *Просили по дорозі, щоб не були на порозі*.

Кожна українська дівчина готувала собі придане, зокрема ту його частину, що становила так звану скриню. Адже посаг складався з двох частин: *худоби* та *скрині*. Щодо першої, то її виділяв батько. Це худоба, певна сума грошей, клаптик землі. Але те, що входило до скрині, дівчина мала готувати собі сама або ж разом з матір'ю. Скриня включала постіль, рушники, одяг, а також стрічки та хустки, якими дівчина мала обдаровувати весільних гостей. Отож до весілля дівчині належало багато працювати, але ця праця не була для неї обтяжливою. Вона виконувала її здебільшого на вечорницях та оденьках, де і працювали, і розважалися. Траплялося, дівчина не встигала приготувати собі придане. У такому разі народні звичаї передбачали спеціальні передвесільні дії — *торочини*, на які приходили подруги нареченої.

Завершували готувати посаг у передостанній день весілля. Після обряду пов'язування молодих його урочисто везли до нареченого. Скриню супроводжували брати й свахи, які дорогою показували посаг гостям та односельцям — виймали із скрині гарні речі. Однак посаг мав продемонструвати

не стільки достаток молоді та її рідних, скільки її працелюбність. Якщо він характеризував дівчину як добру майстриню, її почит зустрічали хлібом-сіллю, співали величальної.

Парубки також брали участь у створенні матеріальної основи майбутньої сім'ї — вони, як правило, працювали в господарстві. Причому до цієї праці їх залучали досить рано — з 12—13 років. Адже молодий, беручи шлюб, мав сплатити нареченій *віно* — своєрідний викуп, вартість якого або дорівнювала приданому, або навіть перебільшувала його. Хоча з часом розмір приданого та вартість віна зазнавали змін, сам принцип підготовки молодих до матеріального забезпечення сім'ї залишався одним із найважливіших.

Отже, весілля - одна з найвеличніших форм народної драми, у якій відбилися мораль і світогляд, родинні та суспільні стосунки українського народу на кожному етапі його розвитку, його поетичні уявлення та артистичні здібності.

Сажина Т.М. (УкрДАЗТ)

ВОПРОСЫ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ

Культура, как известно, по отношению к отдельной личности выступает как некая первоначальная данность. В процессе социализации творческому человеку необходимо освоить всю совокупность общественных достижений, которые были созданы всеми предшествующими поколениями. Отдельный человек культурный потенциал может освоить либо целостно, либо частично. Целостное присвоение культурных ценностей приводит к интериоризации мира культуры в жизненный мир личности. Именно поэтому одной из важнейших составляющих культуры является изучение иностранных языков, что в свою очередь способствует формированию образности и ассоциативности мышления, способности к идентификации с изучаемым объектом.

Следует отметить, что в современной научной литературе термин «культура речи» используется достаточно активно, однако объем и содержание его при этом остаются неоднозначными. В большинстве случаев понятие «культура речи» относится только лишь к родному языку и прежде всего к его литературной форме. Но в связи с демократизацией литературного языка и в связи с задачами преподавания русского языка как иностранного обнаруживается острая необходимость в распространении понятия культуры речи и на нелитературные формы. Мы исходим из того, что понятие «культура речи» является не только фактом языка, но и фактом сознания. А это значит, что независимо от воли индивида в нем отражается реальное содержание общественной жизни и тех противоречий, которые возникают в процессе обучения иностранным языкам. Анализ понятия «культура речи» показывает, что его содержание многослойно и определяется разнообразными факторами. Прежде всего речь идет о том, что культура речи – это часть и выражение всеобщей культуры народа, а также историко-социальная категория, в которую включаются существующие нормы языка и творческое развитие их в данном обществе в данный период времени. Культура речи составляет цель и основную часть языковой и культурной политики государства, направленной как на родной язык, так и на обучение иностранным языкам. Культура речи является системой мероприятий сознательного общественного и индивидуального (компонентного) влияния с целью культивирования языковой деятельности. Главным образом должна быть ориентирована на состояние языка и языковую деятельность, личность и общество и касаться всех уровней языковой системы, включая письменную и устную формы языка.

Подчеркивая, что центральной категорией культуры речи является языковая норма, акцентируем на том, что литературный язык имеет высший уровень нормализации и лучше всех обеспечивает всеобщую коммуникацию и является основой обучения родному и иностранным языкам. основополагающей целью обучения как родному, так и иностранному языку является высокий уровень культуры речи.

На начальном этапе обучения иностранному языку используется только литературный язык, как правило без влияния нелитературных форм. Следовательно, в учебниках иностранного языка

на различных этапах обучения приводится обычно только один вариант языкового явления, несмотря на то, что в языке существуют и другие варианты.

Обучая переводчиков, специалистов-нефилологов, специалистов-филологов, учителей рекомендуется знакомить их с часто используемыми вариантами, которые возникли в процессе развития литературной формы, в данном случае русского языка. Такие варианты литературной формы, как результат колебания нормы, существуют на всех уровнях и во всех сферах языка. Например, об этом – про это, по средАм – по срЕдам, килограммов – килограмм, миллиард – мильярд, пойдем! – пошли!. Часть из приведенных примеров – равноправные и/или нейтральные, другие – маркированные. Употребление вариантов в различных ситуациях коммуникации в зависимости от принципов уместности и целесообразности соответствует требованиям высокой культуры речи.

Литература

1. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика / Н.Д.Гальскова, Н.И.Гез. – М., 2005.

2. Крылова Н.Б. Культурология образования. М.:/Народное образование, 2000. С.63. (3.482 знака)

Сахно И.Н. (ХНУСА)

ИМИДЖ СТУДЕНТА КАК УСЛОВИЕ УСПЕХА

Учеба в вузе представляет собою уникальное временное пространство для молодой личности. Этот период жизни желательно использовать не только для подготовки себя к роли профессионала. Пребывание в стенах вуза (точнее – в многослойном коллективе) – шанс для приобретения столь необходимых для карьеры психологических знаний. Прежде всего, – в области навыков общения, взаимодействия, адаптации и влияния.

Процесс формирования имиджа включает самореализацию студентов, «приведение» своих взглядов, оценок, ценностей в соответствие с социально приемлемыми и профессиональными ценностями. Все эти аспекты, безусловно, влияют на успешный имидж студентов вуза. Работа студента над собой уже предполагает возможность проявления себя как будущего профессионала, умеющего грамотно выстраивать свой профессиональный имидж.

В настоящее время формирование позитивного имиджа становится актуальной проблемой не только в политической и деловой сферах, но и в студенческой среде. Изучение имиджа студенчества особенно важно и актуально на сегодняшний день, когда возрастают требования к будущему профессионалу, к современному специалисту. Вместе с тем изменяется и сам имидж студентов.

От того, каков имидж студента, как представлен образ студентов того или иного вуза в сознании общественности, во многом зависит процесс привлечения абитуриентов, реализация перспективных проектов, общее положение вуза в образовательной системе.

Студент – это часть современного общества, который ищет себя, свое место, который стремится выделиться среди остальных, доказать на что он способен, показать остальным свой социальный статус, то положение, которое он хочет занимать в обществе. Дорогие машины, люксовая косметика и бренды завладели миром, заставили зависеть многих людей. Теперь студенты стремятся показать свои познания не в области наук, а в знании последних новинок, марок, брендов. Как говорил Конфуций: «В древности люди учились для того, чтобы совершенствовать себя. Ныне учатся для того, чтобы удивить других». Желание «отличиться» наблюдается во всем. В настоящее время, приходя в университет можно наблюдать смесь различных стилей, цветов, а то и годов во внешних видах студентов. Остальные считают, что выделяться в учебном заведении в первую очередь следует своими знаниями и способностями. И те, и другие не совсем правы, так как на современном этапе развития общества важна не только внутренняя составляющая образа, но и внешняя, а точнее – их гармоничное сочетание. Имидж студента вуза включает в себя совокупность

внешних особенностей и внутренних личностных качеств студента, которые способствуют эффективности учебной деятельности.

Имидж студента представляет собою создаваемый в восприятии окружающих образ обучающейся личности. Вполне естественно, что большинству людей (особенно потенциальным лидерам) хочется того, чтобы их образ был позитивным. Однако понятия об имидже складываются, как правило, разрозненно, в связи с чем и принимаемые меры носят спонтанный, несистематизированный характер. Более того, в большинстве случаев студенты любого вуза (не связанного с психологическими науками) не задумываются о своем образе как об имидже в его целостном понимании. Целевая ориентация возникает в большинстве случаев у более взрослого социального слоя. Например, – у бизнесменов, работников госструктур .

Психологи выделяют четыре перцептивных составляющих успешного имиджа студента. Это визуальное восприятие, интеллектуальное восприятие, статусное восприятие и социальный фон. По этим критериям можно оценить студента, и определить его успешность. Но все самое главное, зависит от самого студента, а именно выбор – какими будут эти критерии: позитивными или негативными.

С другой стороны имидж студента не должен быть заурядным и слишком скучным. Он должен отражать не только человека, который заинтересован в получении знаний и образования, но и внутренний мир человека, а именно самого себя. «Нет смысла надеяться, что другие оценят вас за ваш характер и личность, не обратив внимания на то, как вы выглядите», – говорит Брайан Трейси – бизнес-тренер, лектор, писатель, автор известных книг и аудиопрограмм на темы бизнеса, управления продажами, самореализации и т.д.

Таким образом, студент должен выбрать имидж делового человека, не потеряв самого себя. Внешний образ должен гармонизировать с внутренним содержанием. Внешность – это первое на что люди обращают внимание, но ваша внешность должна соответствовать тому, что вы из себя представляете, иначе вы обманываете людей, показываете ложного себя. Найти себя и свой имидж не просто, но как говорил Генри Форд: «Кто боится неудач, тот ограничивает свою деятельность».

Свіржевська Л.В. (ХНАУ ім. В. Докучаєва)

РІДНА МОВА – МОВА НАРОДУ

Питання української мови було, є і буде актуальним у просторі й часі. Українська мова є мовою українського народу, а значить, вона повинна бути рідною для кожного з нас, органічною частиною нашого народу, мовою обміну думками й передачі інформації. Слушними є слова В. Сосяри: «Без мови нашої юначе, й народу нашого нема».

Мова народу – це нев'янучий і невмирущий цвіт усього його духовного життя, показник свідомості. У мові одухотворено народ і батьківщину, втілено творчу силу народного духу. Тут небо вітчизни, її поле і гори, долини й ліси. Українська мова – душа нашої нації. Вона ясна і повноголоса, нею легко передавати найтонші настрої. У глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідного краю, а й історія духовного життя народу. Змінюються покоління, але плоди їхньої творчої праці залишаються в мові як спадок нащадкам.

Повністю поділяємо думки і тривоги Костянтина Ушинського, який пише про мову як найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок поколінь. Втрачаючи рідну мову разом з нею, народ втрачає і багатвікові духовні надбання і спосіб розуміння світу. Без мови бідніє душа, вироджується народ, гублячи свої духовні сили.

Усі ми повинні пам'ятати, що мова – найбільший скарб, який кожна людина повинна оберігати. І коли з'являється загроза втратити її, ми повинні проїняти тривогу за мову, за нашу державу, за наше майбуття.

Отже, мова є найважливішим, найбагатшим і найміцнішим зв'язком, що поєднує сучасне і минуле покоління в єдине ціле. Зникнення мови зумовлює зникнення її носія – народу. І навпаки,

доки мова народу в його устах, доти живе і народ. Народна мудрість говорить: відберіть у народу все – і він усе може повернути, а відберіть мову – і він ніколи вже не створить її. Народ навіть може створити нову батьківщину, але мову ніхто і ніколи більше не створить. Не можна зрозуміти тих людей, які соромляться говорити українською, які зневажливо ставляться до рідної мови. Загалом це молоді люди та підлітки, для яких еталоном є все закордонне. Але сподіваємося, що настануть часи, коли українці повернуться до своєї мови, коли зросте її престиж. Усі свідомі українці повинні об'єднатися і виступити проти забуття свого мовного та історичного коріння.

Література

1. Дослідження і матеріали з української мови. Т.І. АН УССР. – К., 1959.
2. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності: Стилістика та культура мови / С.Я.Єрмоленко. – К.: Довіра, 1999. – 431 с.

Сеймова Д.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

МОВА - НАЙБІЛЬША ЦІННІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Історія народу нагадує тернистий шлях, що веде нас із сивої давнини у сучасність. Не можна пройти його, не поранившись колючими голками.

Такий шлях проходить кожен народ. Впродовж свого існування нація переживає занепад і піднесення. І чого буде більше, залежить від здатності зберігати і правильно використовувати спадщину предків, і матеріальну, і духовну.

Деякі народи, на жаль, поступово втрачають свої етнічні особливості, такі, як мова, культура, традиції. Кожен з цих аспектів важливий, а найголовнішим серед них є мова.

Любов до рідної мови, любов до рідної Батьківщини — невіддільні поняття. Вони споконвіку живуть у людських серцях і притаманні тим, хто шанує історію й культуру власного народу. Дійсно, не було жодного видатного письменника, який би не висловив любові до рідної мови, а також своєї тривоги за її долю. Дійсно, не було жодного поета, який би не покладав на рідну мову найсвітліших надій. Так склалося тому, що кожен митець бачив долю свого народу в майбутньому невідривною від долі української мови.

Мова — це душа народу. Немовля з перших днів свого існування чує рідну мову від матері, а потім, підростаючи, повторює перші пестливі слова. Це, звичайно, саме ті слова, які промовляла ще за сивої давнини над колискою молода жінка, чимось схожа на матусю. Ці слова сповнені почуттям, ніби квітка нектаром.

Мелодійна та неповторна українська мова ввібрала в себе гомін лісів, полів, рік і морів землі нашої. Слова нашої мови переткані вишневим цвітом, барвінком, калиною.

Змалечку в словах рідної мови людина відкриває для себе великий і чарівний світ життя. Мова — це безцінний скарб народу, надбаний тисячоліттями. У ній відбито його характер, історію, звичай, побут. Як найдорожча спадщина, як заповіт поколінь передається нащадкам любов до свого народу, до рідної мови. Людина може покинути Батьківщину і не чути більше рідної мови, але у підсвідомості залишаться колискові, які виспівувала мати, перші враження, добути тільки цією, єдиною і неповторною, мовою. Мовою, якою говорили діди й прадіди, з любов'ю до якої дитина з'являється на світ.

Коли ж народ через свою несвідомість чи під тиском зовнішніх обставин перестає плекати найважливіше — рідну мову, зрікається найцінніших скарбів, здобутих пращурами, він прирікає себе на самогубство. Це може підтвердити й історія. За весь час існування української мови було багато спроб знищити її, щоб здобути владу над усім народом. Доля нашої мови складалася трагічно — від обмеження у побутовому спілкуванні до повного її заперечення. Але тяжкі часи минулися, і, незважаючи на численні перешкоди і лихоліття, українська мова все-таки вистояла.

Тим-то й образливо, що, пройшовши стільки тяжких випробувань, українська мова все-таки й сьогодні піддається зневазі й образливим словам.

Український народ має давню історію, він витворив оригінальну й неповторну культуру, відому всьому світові. Однак найголовнішою його ознакою, що дає йому право називатися нацією, є мова - його найбільша духовна цінність, його суть, основа його буття. Саме мова формує і визначає свідомість, творить людину, культуру, історію. Це найдорожчий скарб, переданий українцям сотнями й сотнями попередніх поколінь, виплеканий у давньому переказі, у народній пісні, у влучній приказці. Пригадаймо слова Панаса Мирного: *«Найбільше і найдорожче добро в кожного народу - це його мова. Ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування»*. Народ без мови не існує, отже, плекаючи рідну мову, ми зберігаємо душу свого народу.

Від покоління до покоління, долаючи численні перешкоди, українці розвивали народну й літературну мови. Адже вільне, творче слово – це душа народу. Якщо в народі відібрати його мову, він зникне, втративши культуру та історію.

Ми можемо знайти в історії не тільки сумні сторінки, а й ті, якими можемо пишатися. Класична українська література, починаючи від Шевченка чи навіть від Котляревського, показала нам приклад того, як треба ставитись до народної мови, цього ясного і справді цілющого джерела. Калиноюю, солов'їною називали прекрасну українську мову поети. Але мова може бути не тільки барвінковою, вона буває і зняряддям боротьби.

Потрібно відчувати мову кожною часткою своєї душі, пам'ятати, що мова народу — його серце, відображення всього змісту життя, а не лише народної фольклорної символіки, хоч вона й творить мовний національний колорит. *«Рідна мова — не степ, не хата, а народу мого душа»*, — справедливо зазначив поет В. Гончаренко.

Рідна мова живе з людиною всюди і завжди, без неї, як і без сонця, повітря, води, рослин, людина не може існувати. Зречення рідної мови, неповага до неї є рівноцінним до неповаги батька й матері, це веде до найбільшої кари — духовного каліцтва. Людина, яка не цінує культуру та мову свого народу, не може бути повноцінним членом суспільства.

У кожній людини в світі, де б вона не жила, ким би не називалася, обов'язково є відчуття приналежності до якоїсь спільності, певного народу, землі. І це відчуття дає людині можливість почуватися захищеною, віднаходити своє місце на величезній Землі.

Наша держава довгі віки перебувала в стані політичного підкорення, і хоча мінялися повсякчас «господарі» — країни, що прагнули нас поглинути, ми все ж таки залишалися українцями. Нам доводилося боротися за все, що мали: за свою землю, за свою віру, свою мову, врешті, за право називатися українцями, або «русинами». Процес духовного знищення тривав настільки довго, що тепер пройде багато часу, перш ніж наша молодь зрозуміє й відчує: бути українцем — почесно. А поки що краплина за краплиною мусимо, вливати у молоді душі тепло рідної мови, рідної культури, яке мало б всотуватися разом з материнською колисковою. Та хто ж зараз співає тих пісень!

Наша мова не просто має право на існування, вона існує! І заперечити цього ніхто не зможе. Вже час нам подолати свій «національний комплекс» і не кидатися на амбразури, доводячи, що ми існуємо, а мирно працювати, спілкуватися українською мовою, ростити нові покоління українців, відчувати гордість за себе і свою державу. І тоді ніхто не здолає нас і ніхто не буде сумніватися, що *«Ще не вмерла Україна»!*

Один давньогрецький філософ казав: *«Заговори, щоб я тебе побачив»*. Це дуже символічний вислів із глибоким змістом. Якими побачать українців інші народи, залежить від самих українців. Ми хочемо бути багатомовними та освіченими, хочемо, щоб про нас знав увесь світ. Для цього ми маємо засвітитися любов'ю передусім до рідної мови як до найсвятішого скарбу нашої нації.

Мова дається одвіку й довіку, це - спадкоємність не лише в межах роду, а й цілого народу. Українська мова - це святі скрижалі нашої нації, тому її слід берегти, пишатися нею, завжди пам'ятаючи про її значення, про її рятівну, цілющу, відроджувальну силу.

Сергієва А.В. (ХНУРЕ)

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Сьогодні обов'язковою складовою навчання студентів є формування фахової культури, важливою складовою якої є термінологічна комунікативна компетентність майбутніх фахівців. Важливою складовою конкурентоспроможного фахівця на сучасному ринку праці є високе володіння культурою спілкування, зокрема рівень його фахового мовлення, що передбачає майстерне володіння термінологічною лексикою. Усе це є умовою успішної фахової комунікації. Недооцінювання комунікативного аспекту в опануванні термінологічною базою спричиняє недостатній рівень володіння мовою. Г. Онуфрієнко стверджує, що «суттєво поглиблені загальномовні знання та скориговані й професійно скеровані мовленнєві вміння й навички екстраполуються на мову фаху, передусім на її термінологічну систему» [1; с. 17]. Здобуття вищої освіти передбачає необхідність опанування терміносистемою обраної спеціальності.

Важливість та необхідність використання фахової термінології в навчальному процесі не є освітньою інновацією, однак і досі в лінгводидактиці ця проблема залишається актуальною. Сучасні дослідники приділяють значну увагу теоретичним і практичним пошукам, пов'язаним із підготовкою комунікативно компетентного фахівця. Проблема формування комунікативної компетентності знайшла своє відображення в роботах таких учених, зокрема Н. Бутенко, А. Богуш, І. Дроздової, С. Карамана, Л. Кравець, Л. Мацько, Г. Михайловської, Л. Паламар, О. Семенов та інших. Загальновідомі дослідження у галузі термінології Б. Головіна, В. Даниленко, А. Дьякова, Т. Кияка, А. Коваль, М. Москаленка, В. Русанівського, Л. Симоненко та ін.

Мета нашої роботи – охарактеризувати поняття термінологічної компетентності майбутніх фахівців технічних галузей та окреслити систему роботи з її формування під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Опановуючи певну професію, студенти повинні вивчити та досконало володіти поняттєвою сферою обраної спеціальності. Фахівець технічної галузі повинен вільно володіти фаховою термінологією, технологією професійної комунікації. Майбутні фахівці повинні бути комунікативно (термінологічно) компетентними у сфері своєї професійної діяльності, тому більш прийнятним для нашого дослідження є поняття «термінологічна компетентність» – здатність людини розуміти й породжувати професійні висловлювання в різноманітних соціально-детермінованих ситуаціях з використанням фахової лексики та з урахуванням лінгвістичних і соціальних правил, яких дотримуються носії мови.

Щоб формування термінологічної компетентності студентів відбувалося успішно, потрібна орієнтація на засвоєння не лише змісту, форм і засобів майбутньої професійної діяльності, а й розуміння принципу міжпредметних зв'язків. Як показує практика – низький рівень володіння фаховою термінологією зумовлює неспроможність у багатьох студентів адекватно усвідомити, об'єктивно оцінити і ґрунтовно засвоїти знання з дисциплін, що створюють основу майбутньої спеціальності.

Вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» на нефілологічних факультетах має свою специфіку, оскільки основним завданням є:

- засвоєння фахової термінологічної лексики, орієнтація набутих знань на використання їх у майбутній професії;
- вироблення вмінь і навичок укладання необхідної документації;
- розвиток культури мови, мислення і поведінки особистості у професійних ситуаціях та ін.

Процес засвоєння фахової термінологічної лексики студентами передбачає два етапи:

- репродуктивний (вивчення загального поняття «термін»; засвоєння загальнонаукової термінології; оволодіння фаховою термінологією);
- продуктивний (вільне оперування фаховими термінами; уміння перекладати термінологію).

Програма курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» передбачає два модулі: перший модуль присвячений усному мовленню (опануванню студентами навичок красномовства з

урахуванням фахової специфіки, уміння будувати діалоги, полілоги, вести дискусії), другий модуль присвячено вивченню фахової лексики (термінів, морфологічних особливостей фахової термінології). Під час засвоєння фахової термінології студенти виконують такі основні види робіт:

- визначення поняття «термінологія», «терміносистема» «термін», «професоналізм», «номінація», «номен», «номенклатура»;
- з'ясування основних ознак і вимог до термінів;
- визначення відмінностей між термінами і професіоналізмами, причин їх утворення;
- визначення лексико-семантичних особливостей термінів;
- аналіз термінолексики щодо походження;
- визначення видів термінів;
- дослідження структурно-словотвірних особливостей термінів;
- з'ясуванні основних правописних правил;
- побудова висловлювань з урахуванням фахової термінології.

Основні прийоми роботи з термінами такі: семантизація (пояснення значення терміна), виписування термінів зі спеціальних словників і навчальної літератури, з'ясування значення терміна у фаховому тексті, аналіз дефініцій термінів, визначення структури термінів, ведення термінологічних словничків, складання й розгадування термінологічних кросвордів, виконання правописних вправ, побудова усних та письмових фахових текстів, переклад термінів.

Застосування інтерактивних методів навчання (робота в парах, ротаційних трійках, малих групах, рольові й ділові ігри, проведення дискусій, виконання спільного проекту тощо) розвиває пам'ять, увагу, мислення, а також вміння студентів працювати в колективі для розв'язання спільного завдання. Одним із видів роботи з науковою літературою є укладання студентами словників термінологічної лексики, що передбачає тлумачення терміна, переклад англійською й російською мовами, уведення його в контекст та презентація цього словника аудиторії із застосуванням технічних засобів навчання. Підготовка публічних виступів з використанням фахової термінології готує студентів до подальшого навчання – до захисту рефератів, курсових, бакалаврських та магістрських робіт, до виступів на студентських конференціях.

Отже, студенти набувають умінь сприймати, відтворювати усні й писемні професійні тексти та продукувати власні монологічні, діалогічні та полілогічні висловлювання, послуговуючись фаховою термінологією. Робота зі студентами над термінологічною лексикою повинна проводитися не тільки безпосередньо на заняттях з української мови, а й під час вивчення інших дисциплін. Саме тому необхідно створити цілісну систему формування термінологічної компетентності, залучаючи до цього викладачів фахових дисциплін.

Література

1. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови : [навч. посіб.] / Г. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
2. Петрук В. Психологічна і фахова підготовка майбутнього спеціаліста / В. Петрук // Вища освіта України. – 2002. – № 1. – С. 53–57.
3. Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : [монографія] / Т.В. Симоненко. – Черкаси : Вид. Вовчук О.Ю., 2006. – 328 с.

Скоробач Д.С. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

НЕМАЄ МОВИ – НЕМАЄ УКРАЇНИ

Українці! Нашій мові – одній з найдавніших, найбагатших і наймилозвучніших мов світу – оголошено смертну війну. Це війна проти нашого народу, оскільки відомо: немає мови – немає народу, зникає етнос.

Прокиньтесь! Від кожного з нас залежить, чи збережемо ми Божий дар, за який дамо відповідь перед Богом.

Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства нестерпнішого, як те, що хоче відірвати у народу спадщину, створену незліченними поколіннями його віджилих предків. Рідна мова – це невід'ємна частина рідного краю. Це душа народу. Звуки рідної мови чує й сприймає дитина ще з колисковою, яку співає їй мати. Ніжна і співуча, вона звучить у серці кожного з нас. І хоч протягом усієї нашої історії вона зазнала чимало утисків, все ж неухильно пробивала собі шлях до визнання. Але скільки негод довелося їй витримати! Закривалися школи з українською мовою навчання, її було практично витіснено з Галузі науки і техніки, вищих і середніх навчальних закладів, з багатьох державних установ, вона майже перестала звучати в містах. Довгий час українська мова вважалася «мужицькою», «непрестижною». Усі ці деформації суспільно-політичного життя привели до падіння всього українського, передусім мови. А багато хто з українців, будучи лакеями за натурою, відмовлялися від рідної мови. Але забути рідну мову — це все одно, що забути рідну матір, яка виростила й виходала тебе.

Кожен знає, до чого веде руйнування чи заперечення рідної мови. Це деградація, виродження, занепад. Тому люди завжди берегли цю живильну криницю — мову, з якої черпали силу для духовного здоров'я і наснаги.

І спасе того в недолі

Наша мрія золота,

Наше гасло і мета:

Рідна мова в рідній школі — писав відомий поет *Олександр Олесь*. Зникне мова — зникне й народ. Тому мову треба оберігати як найцінніший, найдорожчий скарб. Втрата мови веде до зникнення самої нації.

Тож станемо перед Богом на коліна,

Схилимо у шані голови свої,

Щоб наша мова, рідна, солов'їна

Цвіла, як весняні гаї — зауважує поет *С. Воробкевич*.

Ми живемо в той час, коли Україна нарешті спромоглася позбутися ненависного ярма неволі, з рабської країни перетворилася на вільну, незалежну. І на підтвердження цього усюди задзвенів її голос.

Дійсно, без мови народ — ніщо. Як важко відчувати себе чужим у рідній стороні, тому що забув свою мову. Тоді тебе ніхто не привітає, не назве своїм товаришем, не благословить. А це схоже на смерть, повільну смерть серед близьких тобі людей. Тільки та людина, яка вчить, любить рідну мову, має право називатися Людиною, має право бути серед тих, кого любить, адже вони цінують українську мову і намагаються передати у спадок своїм нащадкам велику, непохитну любов до рідного слова.

Якщо ж забути про рідну мову, то ніхто не дізнається про історію українського народу, бо тільки словами рідної мови можна передати те, що відбувалося багато століть тому. Той народ піде в небуття, втратить свій «голос» — мову. Недарма стверджував *Володимир Сосюра*:

О мово рідна! Їй гаряче

віддав я серце недарма.

Без мови рідної, юначе,

й народу нашого нема.

Інформаційний простір України майже повністю зрусифіковано, державну мову з української преси витіснила мова сусідньої країни... Унікальне за своїм цинізмом явище світового масштабу — нищення української мови! Тим часом прогресивний світ зовсім інакше дивиться на це. Так, у Франції за допомогою комп'ютерних програм було встановлено, що українська мова є однією з найдавніших слов'янських мов і однією з найкращих світових. Мудра Японія, переможена після Другої світової війни, усі зусилля й фонди надала освіті й за кілька десятиріч стала однією з найрозвиненіших держав. Довідавшись про таку вагомість української мови для розвитку світової культури, Японія запровадила її вивчення в Токійському університеті.

А наша країна повинна зберігати рідну мову, наше диво калинове – українське слово! Як сміло зауважив український поет, прозаїк, літературний критик Станіслав Тельнюк (1935-1990):

*«...Бо не знайдуть виправдання сини України,
Що зробили чужою мову Батьківщини.
Стільки поколінь до тебе плекали цю мову,
Стільки скарбу духовного вклали в рідне слово,
Що не масти права, сину, його поміняти
Й на своїй святій землі чуже засівати.
Не вчи дітей говорити мовою чужою,
Бо повіки не дасть тобі сумління спокою.
Підуть діти безрідними перекотиполем,
Ти ж довіку каратимешся покайним болем.
Сину мій, не зраджуй мови своєї країни,
Бо не знайдеш і Небесної Батьківщини».*

З історії відомо безліч прикладів, коли зі зникненням мови зникав і етнос. Тому знищення мови (лінгвоцид) є основною передумовою етноциду — знищення етносу як культурно-історичної спільноти... Лінгвоцид завжди є стратегічною метою всіх без винятку завойовників, різняться лише його тактика та форми.

Найважливішим засобом впливу на дитину, облагородження її почуттів, душі, переживань є краса і велич, сила і прозорість рідного слова, говорив Василь Сухомлинський (1918–1970), знаменитий педагог, публіцист, письменник, поет.

Віками народ витворював цю мову, витворив її, одну з найбагатших мов слов'янства, триста тисяч пісень склала Україна цією мовою, у тім числі явивши шедеври незрівнянної краси... Мова — це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова — це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків... Мова народу — це найбільший національний скарб.

Хто, крім тебе, захистить мову твоєї землі?
Розмовляй українською! Борони українське!

Соколова О.В. (ХНАУ ім. В. Докучаєва)

(наук. кер. ст. викл. Войчук Н.Г.)

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ

Історія народної вишивки в Україні сягає своїм корінням у глибину віків. Вишиванням споконвіку займалися жінки, які з покоління у покоління передавали найтипівіші, найяскравіші зразки орнаменту, кольору, вишивальну техніку. Вишивки, зберігаючи характерні ознаки місцевості, різняться між собою орнаментом, технікою вишивання та гамою барв. Протягом багатьох віків безпосередній конкретний зміст символів на вишивках втрачається, але традиції використання їх не зникли. За мотивами орнаменти вишивок поділяються на три групи : геометричні, рослинні, зооморфні (тваринні) й відображають елементи символіки стародавніх вірувань, культів.

Геометричні орнаменти притаманні всім видам народного мистецтва і всій слов'янській міфології. Різноманітні кружальця, трикутники ромби, кривульки, лінії, хрести символічно відображали уявлення наших предків про світобудову. На основі стародавніх космологічних символів у народі створено свою систему назв. Це “баранячі ноги”, “кучері”, “гребінчики”, “кривульки”, “сонка”, “перерва” тощо.

В основі рослинного орнаменту лежить культ поклоніння природі. Крім поширеного символу “дерево життя”, який зображується символічно у формі листя або голок у вишивках із рослинним орнаментом популярні стилізовані зображення Берегині, використання таких мотивів , як “виноград” – символ добробуту, щасливого одруження, “барвінок” – символ кохання тощо.

На зооморфних вишивках зображуються тотемічні тварини, а також звірі, що позначають три яруси “дерева життя”. Інколи вишивальниці використовують індивідуальні мотиви, які властиві баченню візерунка певної особи. Ними можуть бути заячі та вовчі зуби, волове око, риб'яча луска та інші.

Полтавські вишивки виконуються хрестиком, плутаним хрестиком, подвійним прутиком, зубчиками, мережкою, ланцюжком. Візерунки виконуються окремими швами і поєднанням кількох швів. Вишивають переважно білими нитками, зрідка – червоними та сірими, візерунок обводять чорними або кольоровими смугами.

Вишивкам Київщини властивий рослинно-геометричний орнамент із стилізованими гронами винограду, цвітом хмелю, ромбами, квадратами. Основні кольори – білий, коралово-червоний, трапляються жовтий і блакитний. Виконується вишивка хрестиком, знизуванням, гладдю.

Для вишивок Закарпаття характерний мотив “кривуля” в різних техніках виконання. Переважає техніка “заволікання” і вишивання хрестиком, часто використовується вирізування та гаптування. Кольорова гамма вишивок широка, червоне поєднується з чорним, при цьому виділяється один з кольорів : поширені як білі так і багатокольорові орнаменти.

Вишивкою оздоблювали рушники, фіранки, чоловічий та жіночий одяг. Особливої уваги надавали рушникам – старовинним оберегам дому, родини. Рушник вишитий відповідними візерунками-символами, був неодмінним атрибутом багатьох обрядів: з рушником приходили до породіллі вшанувати появу нової людини, зустрічали і проводжали дорогих гостей, справляли шлюбні обряди, проводжали в останній путь, прикрашали образи та накривали хліб на столі. Крім обрядового значення, рушники мали і чисто практичне застосування. Відповідно до функцій, які вони виконували, рушники мали свої назви. Наприклад, для втирання обличчя і рук – утирач, посуду і стола – стирок, для прикрашення образів – покутник, для шлюбних церемоній – весільний, для похорон- поховальний, для пов'язування сватів – плечовий тощо.

Рушники були своєрідною освятою початку справи чи її закінчення : так при зведенні хати рушниками застелялися підвалини, хлібом- сілля на рушнику освячувався початок жнив, на рушниках опускалась домовина з небіжчиком, рушниками скріплювали купівлю-продаж. Відповідно до призначення рушники розрізнялися за технікою виготовлення та вишивання. Кольори та орнамент характеризуються регіональними особливостями, за якими виділяють “подільські”, “поліські”, “київські”, “гуцульські”, “галицькі” і “буковинські”.

Українська вишивка, рушники на перший погляд не мають ніякого значення в житті сучасної людини, але вони віють на серце кожного з нас чарами рідної стихії і є живильним бальзамом, який сповнює нас споконвічною могутньою силою українського народу. Вишивка – класичний вид українського народного мистецтва, що розкриває невичерпне багатство творчих сил народу, вершини його мистецького хисту.

У процесі історичного та культурного розвитку в Україні в кожній місцевості утворилися характерні орнаментальні мотиви і композиції, найбільш улюблена і поширена кольорова гама, специфічні техніки виконання. Вони дбайливо передавалися з покоління в покоління, майстри відшліфовували кращі досягнення своїх попередників, розвиваючи і вдосконалюючи їх. Вишивкою займалися повсюди. Кожний район, навіть кожне село відзначалися своєрідністю мотивів. Ось тому вишивка – це не тільки художнє оформлення речей, а й своєрідне світобачення, відтворене специфічними художніми засобами.

Таран О.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

МОВА НАША СОЛОВ'ІНА

«Рідна мова дорога людині, як саме життя», — говорить народна мудрість.

Адже без мови не може існувати народ та його культура. Із сивої глибини віків вона бере початок. У кожного місця по-своєму чудова мова, це як для матері, своя дитина найдорожча. Але

все ж таки українська мова наймилозвучніша, найгарніша! Саме коли наші бабусі та дідусі були малими, поважали нашу мову, але зараз вона нікому майже не потрібна... Бо саме цією мовою нам співала мати колискові, адже саме ця мова звучала з вуст великих козаків, що рятували нашу землю від загарбників. То ж давайте не забувати про неї – вона така співуча та солов'їна!!!

«Мова моя українська!

Мова — то душа народна!

Ти постаєш в ясній обнові,

Як пісня линеш, рідне слово,

ти наше диво калинове, кохана,

материнська мова!»

Д. Білоус

Рідна мова, рідне слово... Вони такі неповторні, мелодійні й співучі, бо ввібрали в себе го-мін дібров і луків, полів і лісів, духмяний, п'яний запах рідної землі. У народу немає більшого та найважливішого скарбу, ніж його мова. Бо саме мова — це характер народу, його пам'ять, історія та духовна могутність. У ній відбиваються звичаї, традиції, побут народу, його розум і досвід, краса та сила душі, вона його, народу, цвіт і зав'язь. Ще в дитинстві рідна мова допомагає нам пізнавати світ, відкривати для себе великий і чарівний світ життя. Без мови не може існувати та розвиватися суспільство, бо вона допомагає людям обмінюватися думками, висловлювати свої почуття, досягати взаєморозуміння, створювати духовні цінності. Слово надто багато значить та важить у житті, як відомо, воно може впливати на долю, воно вмить змінює настрій, робить людину щасливою або розгубленою. Ось як сказав О. Олесь:

«Бринить, співає наша мова,

Чарує, тішить і п'янить».

Прикро, коли чуєш, як часом, люди спотворюють нашу мову такими словами, яких не знайдеш у жодному із словників. Чи то нехтуючи, чи то не знаючи мови. Слушно згадати слова М. Рильського:

«Як парость виноградної лози,

Плекайте мову.

Пильно й ненастанно,

Політь бур'ян,

Чистіша від сльози вона хай буде!»

Той, хто зневажливо ставиться до рідної мови, до рідного народу, не вартий поваги. Ось і слова Гербера підтверджують цю думку: «Хто не любить своєї рідної мови, солодких святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я людини».

І це болить нам, тим, хто любить рідну Україну, рідну мову. Мова служить нам завжди. Щирими словами ми зв'яємося у дружбі, словами ніжними відкриваємо серце коханій людині, словами гострими та твердими, даємо відсіч ворогові. Неможна ходити по рідній землі, не зачаровуючись рідною мовою, не знаючи та не вивчаючи її. Українська мова — це барвіста, запашна, нев'януча квітка, яка вічно квітне, долаючи час, кидаючи барвісту стрічку із давнини у майбутнє. Вона виткана й червоною калиною, й синім барвінком, і вишневим цвітом та запашною рутою-м'ятою. Відомий поет і композитор Юрій Рибчинський із захопленням говорить про мову:

«Мова наша, мова —

Мова кольорова.

В ній гроза травнева,

Й тиша вечорова...»

Жодна країна світу, мабуть, не дозволила б нікому зневажати, принижувати, визнавати другорядною свою мову. Українська мова — це неоціненне духовне багатство, з яким народ живе, передаючи із покоління в покоління мудрість, славу, культуру і традиції. Наше українське слово, хоча і вмирало з голоду, і бідувало, переслідувалось і заборонялось, але вистояло і відродилося та продовжує хвилювати серця багатьох. Нашій мові потрібен саме зараз вогонь любові й духовна міць. Калиною, солов'їною називають українські поети нашу мову. Кожен поет по-своєму, але, водночас, щиро, з синівською любов'ю звеличує рідну мову.

Ось як В. Сосюра захоплюється мовою:
«О мово рідна! Їй гаряче віддав
Я серце недарма,
Без мови рідної, юначе,
Їй народу нашого нема».

Людина може володіти кількома мовами, залежно від своїх здібностей, нахилів і прагнень, але найкраще, найдосконаліше вона має володіти, звичайно, рідною мовою. І це не тільки тому, що цією мовою користується повсякденно, а й тому, що рідна мова — це невід'ємна частка Батьківщини, голос народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукуються найтонші, найніжніші струни людської душі. З рідною мовою мають зв'язок найдорожчі спогади про перше слово, вимовлене в дитинстві, почуте з маминих вуст, затишок батьківської хати, веселий гомін дитячого гурту, тихий шелест листя старої верби, під якою вперше зустрівся з коханою людиною.

Мова народу — найкращий цвіт, що ніколи не в'яне, а вічно живе, розвивається. Одна українська приказка говорить: «Ласкавими словами і гадюк чарують». Тож бережімо рідну мову, шануймо й розвиваймо, дбаймо про її чистоту та красу, намагаймося говорити один одному лише добрі слова, тоді й світ навколо стане кращим, добрішим.

Тасбулатов Мадияр (ХНАДУ)

(науч. рук. ст. преп. Приходько А.М.)

КОНЦЕПТ «КОНЬ» В КАЗАХСКОЙ И КАЗАЦКОЙ ТРАДИЦИЯХ

Мы, живущие в городском мире лошадиных сил, кажется, совсем забыли о тех, в честь кого эти силы названы. Лошадь стала либо атрибутом шоу и развлечений, либо романтическим образом в волшебных сказках вроде «Властелина колец» и «Хроник Нарнии».

Однако конь является одной из древнейших эмблем человечества: его изображения на стенах пещер распространены от Заполярья до пустыни Гоби и Аравийского полуострова на протяжении 40–10 тыс. лет до н. э.

Символика коня чрезвычайно сложна и не до конца ясна. Конь символизирует интеллект, мудрость, знатность, свет, динамичную силу, быстроту мысли, бег времени. Это типичный символ плодородия, мужества и мощной власти.

Рассмотрим в рамках данного исследования вопрос, какое место занимает конь в казахской и казацкой традициях.

В казахской традиции конь занимает свое особое почетное место. Прежде всего, это связано с тем, что казахский народ всегда был кочевым и в памяти своей всегда таковым и останется. Конь всегда ценился выше других животных и занимал свое особенное, главное место. «Лев — царь зверей, конь — царь домашнего скота», «Крылья батыра — конь», «Неудачливого джигита выручает удачливый конь», — так говорят народные поговорки. Казахи всегда очень ценили и берегли коней, уважительно называли их «мудрым животным», «безъязыким человеком», «человекоподобным зверем».

Есть группа обычаев и поверий, связанных с конем, которые тесно переплетаются с периодами человеческой жизни: рождение, детство, отрочество, юность, взросление, женитьба, смерть и похороны. Например, когда мальчику исполняется три года, седлают коня, ребенка начинают обучать верховой езде. Ашамай — это вид седла, сделанный специально для обучения ребенка верховой езде. У ашамая, как и у простого седла, бывают две стороны (передняя и задняя), две боковые стороны, окпан. Вместо стремян используют тепкишек. Тепкишек — небольшая переметная сумка, сшитая из кошмы. Чтобы тепкишек был красивым, его с двух сторон обшивают тканью. Еще одна составная часть ашамая — колтырмаш. Колтырмаш — это тонкая, опорная палка, соединяющая переднюю и заднюю стороны ашамая. В день, когда ребенок садится на коня, собираются все люди аула. К гриве и хвосту коня, к шапке ребенка, одетого в новую одежду с головы до ног, пришивали перья филина. Казахи очень ценили филина и считали, что филин способен оберегать от злых духов и бесов. Также есть поверье, что грива и хвост лошадей оберегают от злых духов,

бесов и опасностей. Существует традиция: к колыбели ребенка привязывать волосы из гривы и хвоста лошадей. Вырывают волос из гривы, челки лошади и, завернув в тряпочку, в виде тумара (талисмана) одевают на шею ребенка.

Считалось, что плеть (камча) — оружие всадника, и она обычно пропитана потом коня, к такой плети боятся приблизиться бесы и всякая нечистая сила.

В осенние и зимние месяцы, когда табунщики пасут лошадей под открытым небом, ночуют в походной юрте, они садятся на сильного жеребца или, ведя его на поводу, приходят в какой-нибудь дом и говорят, что пришли на серне (чтобы поесть серне). Хозяева дома режут для них скотину и варят мясо. После того, как они начнут готовить еду, жеребец или лошадь табунщиков переходит в распоряжение того дома или их сына. По традиции, они имеют право поехать на нем туда, куда пожелают, пока табунщики не отправятся к себе. Обычно сын того дома, куда пришли табунщики, садится на «серне ат» и гарцует на нем. После того, как гости наедятся досыта, остатки мяса кладут в переметные сумки табунщиков. Перед отправлением «серне ат» забирают вместе с собой.

У казаков культ коня также преобладал во многом над другими традициями и поверьями. Перед отъездом казака на войну, когда конь уже под походным вьюком, жена вначале кланялась в ноги коню, чтобы уберечь всадника, а затем родителям, чтобы непрестанно читали молитвы о спасении воина. То же повторялось после возвращения казака с войны (боя) на свое подворье.

При проводах казака в последний путь за гробом шел его боевой конь с притороченным к седлу его оружием, а уже за конем шли близкие.

Верный помощник казака, конь наделялся способностью предсказывать будущее. Считалось, что если конь спотыкается в начале похода, то он будет неудачным.

На старинной запорожской картине «Казак Мамай», которая была излюбленной среди украинских и кубанских казаков и которую изображали чаще всего на дверях или на столе, представлены все стихии космоса казачьей культуры. Сидящий с бандурой казак Мамай, окружен предметами: шашкой, которая висит вместе с гербом на дубе (мировом дереве), возле дуба еще один символ мирового дерева — конь, привязанный к ратовищу пики (списы), возле ног обычно изображали разные атрибуты казачьей жизни (пистоль, карты, бутылка).

Отметим, что на Дону отношение к коню впитало в себя почитание коня прежде всего евразийскими кочевниками. Казаков недаром называли «степными кентаврами», с рождения и до смерти конь сопровождал его во всех земных делах. Об умершем и сейчас на Дону говорят: «привязал коня» или «пошел бурных коней ловить». Конь, по воззрениям казаков, находился в тесной связи со своим хозяином.

Конь символизировал для казака причастность к мужской субкультуре. Недаром во время обряда «постригов» мальчика, также, как и у казахов, сажали на коня. Особая близость казаков мужчин к лошадям культивировалась с раннего детства. Для взрослого искусство верховой езды — один из самых престижных видов самовыражения. Поэтому важнейшие праздники в казачьих станицах редко обходились без скачек и джигитовки. Известные различные конные игры в своей начальной сущности являлись своеобразной проверкой боевой подготовки коня и всадника.

Конь был знаком статуса своего владельца, воплощал его честь и достоинство. Поэтому он наделен неприкосновенностью. Брать чужого коня за повод могли, в основном, только близкие люди, например, родственники во время проводов казака на службу и возвращения с нее. Схватить чужого коня за повод — оскорбить хозяина.

Во время боевых действий казаки многократно преодолевали препятствия, двигаясь по пересеченной местности. Сочетание пешего и конного боя заставляло их часто спешиваться и снова садиться в седло. Иногда во время перестрелки кони служили для казаков живым щитом. Засады, обходы, рейды в тыл противника заставляли казачью кавалерию быть скрытной и терпеливой. Все это требовало особой выучки коня. Он должен был быть не только быстрым, но и послушным, умеющим выполнять команды хозяина в любых ситуациях. Поэтому эффективная выучка коня была бы невозможна без особой товарищеской близости, которая вырабатывалась и крепла в течение всей жизни коня и всадника.

Использование коня в обрядах отмечают на Масленицу и в весенние праздники, когда устраивались скачки, рубка лозы, джигитовка.

Таким образом, конь для казахов и казаков являлся культовым животным и занимал в системе их ценностей место защитника, помощника и друга.

Терехова С.Е. (БелНИУ, Россия)

(науч.рук. д.пед.наук, проф. Новикова Т.Ф.)

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ТЕМАТИЧЕСКИХ ГРУПП УСТАРЕВШЕЙ ЛЕКСИКИ, АКТУАЛЬНОЙ В ШКОЛЬНОМ ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА

Обновление преподавания русского языка в школе и вузе многие современные лингвисты и методисты-словесники видят в востребованности культуросберегающего и культууроотражающего потенциала родного языка. Занимаясь проблемой тематической дифференциации устаревшей лексики, мы имели возможность убедиться, какими неисчерпаемыми возможностями в духовно-нравственном развитии подростков обладает историческая, профессиональная, архаичная и устаревающая лексика.

В научной литературе, в учебниках русского языка по лексикологии (П.А. Леканта, Е.М. Галкиной-Федорук, В.А. Белошапковой, Н.М. Шанского и др.) представлен преимущественно формально-грамматический подход к дифференциации лексики, когда лексика рассматривается с точки зрения происхождения, сферы употребления, экспрессивно-стилистических функций, вхождения в активный или пассивный запас. Однако в лингвистической практике имеет место деление лексики по тематическим группам (далее – ТГ), описанное в работах Ф.П. Филина, Д.Э. Розенталя, М.И. Фоминой и др. Хотя формальный подход представлен в лексикологии шире, в настоящее время прослеживается тенденция рассмотрения слова во всех его оттенках, нюансах значения и употребления. Этим параметрам в большей степени отвечает рассмотрение лексики по тематическим объединениям слов.

Метод описания лексических смыслов в своё время получил название «идеографического». В основе идеографии лежит исследование и описание «смысловой парадигматики лексики на глубинном уровне смысловой структуры произведения в целом» [2, с. 159]. На наш взгляд, именно идеографический подход, заключающийся в изучении и описании семантико-тематических объединений слов в рамках одного текста, даёт наиболее полное представление об изучаемых языковых явлениях и соответствует современным точкам зрения на анализ художественного произведения. Выявление ТГ «раскрывает интересную и многоликую картину жизни слов, связанных друг с другом разнообразными отношениями и представляющих собой как бы маленькие составляющие большого, сложного целого – лексико-фразеологической системы родного языка» [4, с. 253]. В этом нетрудно убедиться, обратившись к анализу текстов, объединённых авторством и тематическим единством.

Например, проанализировав наиболее известные поэтические тексты белгородского поэта И.А. Чернухина, мы выделили более 20-ти ТГ устаревшей лексики. Приведём в качестве примера несколько групп из тех, которые актуальны для уроков русского языка в 5-6 классах. Это: 1) бытовая лексика, в которой выделяются подгруппы: а) предметы, служащие источником света: *лампадка, лучина*; б) предметы домашнего обихода: *чарка, сундук*; в) части человеческого тела: *очи, чело, перст, лик, десница, уста*; 2) названия одежды и обуви: *армяк, кафтан, рубище, лапти, понёва*; 3) оружие: *пищаль, секира, сабля, мортира*; 4) наименования социального статуса людей: *князь, царь, государь, боярин, помещик, дворовые люди*; 5) наименования людей по роду занятия: *скоморох, стрелец, ямщик, гусяр* и др.

На наш взгляд, к работе с устаревшей лексикой нужно применять идеографический (тематический) подход. В школьных учебниках чаще представлены традиционные формы работы с устаревшими словами. В частности, в сборнике заданий к учебнику по русскому языку для 6-7 классов В.В. Бабайцевой предлагаются следующие упражнения:

1) упр. 74: «Укажите устаревшие слова. Объясните значение устаревших слов. (Используйте словарь устаревших слов):

1. Книга, дом, полон, колчан.
2. Вещать, один, опричник, бранный.
3. Оный, каждый, посадские, рязанский.

2) упр. 75. Подберите синонимы к архаизмам. Око, чело, ланиты, уста, выя, рамена, десница, шуйца [1, с. 22].

В учебном комплексе С. И. Львовой [3] есть несколько рубрик, благодаря которым осуществляются межпредметные связи с литературой, географией, математикой и т.д. Например, под рубрикой «На уроке истории» (упр.159) учащимся предлагаются следующие задания: 1. Спишите текст, вставляя пропущенные буквы. Какими способами объясняется в тексте лексическое значение слов?

Что ст_яло на столе древних греков? Обычно гости располагались вокруг ни_кого столика. Пока х_зьянка зан_мала гостей, её р_быня прин_сила большой сосуд – амфору. Перед каждым ставили килик – плоскую чашу для питья. Вино из амфоры переел_вали в кратер – сосуд для смешивания вина с водой. Вся посуда была к_рамическая, кр_сиво укр_шалась росп_сью.

По р_сункам на посуде мы можем восст_новить, как жили и чем зан_мались древние греки [3, с. 59].

С целью увеличения мотивации к учению надо активнее привлекать краеведческий материал; например, мы на уроках обращались к произведениям уже упоминавшегося поэта И. А. Чернухина. К данному тексту мы предлагали учащимся 6 класса следующие задания: 1) Спишите. Найдите в тексте устаревшие слова, объясните их с помощью синонимов:

*Мрачны твои грады и веси,
Кружит над тобой вороньё,
Вожди переполнены спесью,
Но имя святится твоё!
Как нищенка в рубище грубом,
Стоишь за углом ты, скорбя,
Проходит Иуда - и в губы
Лукаво целует Тебя [5, с. 253].*

1) Подумайте над содержанием отрывка. С какой целью здесь упоминается Иуда? Какова роль устаревшей лексики в понимании идеи произведения?

Обращая внимание учащихся на роль устаревшей лексики в понимании классических произведений, мы не просто расширяем их словарный запас, мы работаем над формированием исторического сознания молодежи, сохранением ее духовной связи с прошедшими поколениями. Поэтому следует с большим вниманием относиться к формированию тематических комплексов для словарной работы на уроках русского языка, отбору текстов упражнений: желательно, чтобы в них присутствовала устаревшая лексика, актуальная для развития учащихся среднего возраста, в частности, 5-7 класса.

Список литературы

1. Бабайцева В.В. Русский язык. Сборник заданий. 6-7 классы: пособие к учебнику В.В. Бабайцевой «Русский язык. Теория. 5-9 классы». – М.: Дрофа, 2010. – 316 с.
2. Казарин Ю.В. Филологический анализ поэтического текста: Учебник для вузов. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2004. – 432 с.
3. Львова, С.И. Русский язык. 5 кл.: учеб. для общеобраз. учреждений. Ч. 1/С.И. Львова, В.В. Львов. – М.: Мнемозина, 2010. – 173 с.
4. Розенталь Д.Э. Современный русский язык. – М.: Рольф; Айрис-пресс, 1997. – 448 с.
5. Чернухин И.А. Стихотворения. Баллады. Поэмы. – Белгород: Отчий край, 2003. – 444 с.

Торобаев Бахадыр (ХНТУСХ им. П. Василенко)

МОТИВАЦИЯ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН К ОБУЧЕНИЮ И ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Мотивация является главной движущей силой в поведении и деятельности человека, а также в процессе формирования будущего профессионала. Поэтому особенно важным становится вопрос о мотивах учебно-профессиональной деятельности студентов. Мотивы являются мобильной системой, на которую можно влиять. Изучение мотивов выбора будущей профессии и динамики мотивов учения в процессе овладения специальностью даёт возможность корректировать мотивы учения и влиять на профессиональное становление студентов. Эффективность учебного процесса прямо связана с тем, насколько высока мотивация овладения будущей профессией. Задачей высшего профессионального вуза – является формирование личности будущего молодого специалиста, способного творчески осуществлять профессиональную деятельность в общественной жизни. Фактически каждая профессионально-направленная учебная дисциплина, и иностранный язык в частности, оказывает воздействие на формирование личности будущего специалиста. В системе высшего профессионального образования преподается, как правило, иностранный язык для профессиональных целей, для которого характерна практическая направленность на умение вести беседу на профессиональные темы, писать резюме, деловые письма, общаться по телефону, читать профессиональную литературу и т. д. Для повышения качества изучения иностранного языка для профессиональных целей необходима мотивация учения. Пути решения этой проблемы связываются с созданием специально разработанной системы упражнений, вовлечение эмоциональной сферы в процесс обучения, разработкой системы занятий, усиливающих мотивационную сторону изучения языка. Профессиональное самоопределение укрепляет позицию обучаемого, является ступенькой на пути к профессионализму и служит основой для самоопределения в окружающем мире. Это становится наиболее актуальным, когда выпускники технического вуза пытаются найти работу и занять свою нишу на рынке труда, предъявить и отстоять свои знания и профессиональные умения. Таким образом, использование на занятиях материалов с профессиональной направленностью способствуют повышению мотивации изучения иностранного языка профессиональной направленности у студентов, приобретению обучаемыми языковой и коммуникативной компетенции, которая позволяет использовать иностранный язык в их будущей профессиональной деятельности. Современный мир растет и развивается, а вместе с ним и развиваются технологии образования.

Литература:

1. Бим И.Л., Биболетова М.З., Щепилова А.В., Копылова В.В. Иностранный язык в системе школьного филологического образования (концепция)./Иностранные Языки в Школе.-2009.-№1.-С.4
2. Божович Л.И. Проблема формирования личности: избранные психологические труды./под ред.Д.И.Фельдштейна.-М.:НПО "МОДЭК",1997.-349 с.
3. Божович Л.И. Психическое развитие школьника и его воспитание./Л.И.Божович,Л.С.Славина.-М.:Знамя,1979.-96 с.
4. Борисова З.С., Смолина Л.П. Некоторые пути развития интереса учащихся к изучению иностранного языка./Иностранные Языки в Школе.-1990.-№3.-С.40.

Хакимов Султанбек (ХНАДУ)

(науч.рук.Редкозубова С.А.)

ДОСТОПРИМЕЧАТЕЛЬНОСТИ УЗБЕКИСТАНА

Самарканд – сокровищница культуры народов Востока, где до наших дней сохранились уникальные по красоте и архитектурным формам памятники средневекового зодчества. **Площадь Регистан** входит в число красивейших площадей мира, ее называют жемчужиной Центральной Азии. Эту славу площадь приобрела благодаря уникальным памятникам средневекового восточного зодчества, окружающим ее с трех сторон в виде прекрасного архитектурного ансамбля: медресе Улугбека (1417-1420 гг.), медресе Шер-Дор (1619-1636 гг.) и медресе Тилля-Кари (1646-1647). Этот ансамбль считается величайшим среди сооружений Исламского мира.

Побывав в Самарканде, нельзя не посетить **фабрику шелковых ковров «Худжум»**. На фабрике можно наблюдать непосредственно за самим процессом изготовления ковров, увидеть уникальные образцы ковровых изделий и, конечно же, заказать одно из них. Уникальность изделий этой фабрики состоит еще и в том, что материалы для окрашивания здесь делаются из натуральных красителей: грецкого ореха, граната, индиго, марены.

Реалии современного мира таковы, что конфликты и войны стали для нас скорее закономерностью, чем чем-то необычным и неправильным. Многие люди порой забывают, что есть такие понятия как мир и солидарность. В декабре 1986 года (Международный год мира) в городе Самарканде был открыт **Музей мира и солидарности**. Здесь нужно отметить, что Музей Мира в Самарканде – единственный подобный музей в странах СНГ и Балтики. Всего в мире насчитывается 46 подобных музеев. Основной целью музея является призыв к консолидации всех народов с помощью методов дипломатии. Так же экспозиция музея несет в себе определенный посыл: информировать людей о современных мировых проблемах и развивать чувство единства между народами. Коллекция музея сегодня насчитывает свыше 20 тыс. экспонатов более чем из 100 стран всех континентов. Среди экспонатов музея можно найти капсулу с землей с места Сталинградской битвы и концлагеря Освенцим, обломки бомб, фрагменты Берлинской стены и многие другие экспонаты, являющиеся для человечества памятью, как самых ужасных его периодов, так и самых прекрасных. Сотрудники музея во главе с его директором Анатолием Ионесовым создали уникальный проект «Автографы мира» - коллекцию личных посланий, фотографий и произведений людей, чья жизнь, деятельность и творчество способствовали развитию мира и солидарности между народами. В эту коллекцию входят автографы многих известных политиков, писателей и общественных деятелей, среди которых есть и 142 Нобелевских лауреата. Музей мира и солидарности – это уникальный проект, который сохраняет для потомков память обо всех событиях, деятельности людей и их заслугах в деле сохранения мира и солидарности между народами на Земле.

Облик сегодняшнего Ташкента близок к современному мегаполису.

Ташкентская телевизионная башня является самым высоким сооружением в Центральной Азии. Общая высота ее составляет 375 метров. Строительство телебашни началось в 1979 и было завершено в 1981 году. Уникальный проект башни был разработан архитекторами Д.Я. Семашко, Н.Г. Терзиев-Царуковым, инженерами Е.П. Морозовым, М.Д. Мушеевым. Телебашня построена с таким учетом, что ее конструкция способна выдержать землетрясение силой до 9 баллов по шкале Рихтера. Решетчатый каркас башни обеспечивает устойчивость здания и одновременно производит впечатление легкости. 220 метровая высота используется для установки средств спутникового телевидения сотовой, пейджинговой связи. С Ташкентской телебашни ведутся трансляции 5 телевизионных, 4 радиовещательных программ. Ташкентская телебашня имеет самую высокую метеостанцию. Фойе башни украшено мозаичным панно во Флорентийском и Римском стиле, которое было создано мастером А. Бухарбаевым. На высоте 105 метров расположен ресторан. Каждый зал которого рассчитан на 60 посадочных мест. В двух залах ресторана пол платформа с посадочными местами, вращается вокруг ствола башни. На высоте 100 метров – круговая смотровая площадка для обзорной экскурсии города. Башня оснащена 3 скоростными лифтами от швейцарской фирмы «Шиндлер». Скорость подъема лифтов 4 метра в секунду.

Традиция кукольного театра в Узбекистане восходит к VI-IV вв. до н.э., к эпохе правления Ахеменидов. Однако широкое распространение кукольный театр получил лишь в XIV веке, во времена правления Тимура и Тимуридов. Особенной популярностью на протяжении веков пользовались марионеточные театры и перчаточные куклы. Кукольные перформансы и сегодня представлены в театральном искусстве Узбекистана. Среди современных кукольных театров Узбекистана

своим особым колоритом отличается *Государственный кукольный театр Хорезмской области, расположенный в Хиве*. Это единственный театр кукол в Узбекистане, где все еще можно почувствовать дух средневековых базарных представлений: декорации, куклы, сюжеты, манера игры актеров – переносят нас на столетия назад. Вот почему, хивинский театр кукол так популярен не только среди жителей Узбекистана, но и принимается с восторгом зарубежными зрителями. История основания театра не менее интересна, чем сам театр. Двадцать лет назад в Хиве работал кружок кукольных представлений. Благодаря поддержке местной администрации в 1993 году в историческом здании 30-х годов прошлого века в крепости Ичан-Кала был открыт первый и единственный в Хорезмской области театр кукол на 289 зрительных мест. Его первой труппой стали члены бывшего кружка. В составе нынешнего театра 20 человек, среди которых есть молодые и талантливые юноши и девушки. Мастерство кукловодов они перенимают по старинной узбекской традиции усто-шогирд (от мастера ученику).

В Узбекистане немало интересных мест для отдыха и досуга.

*Халимова Байрамгуль (Криворізький економічний інститут
ДНЗ «Криворізький національний університет»)*

(наук. кер. к.філол.наук, ст. викл. Мелкумова Т.В.)

ИВАН ПУЛЮЙ – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ

Видатний український вчений Іван Пулюй народився 2 лютого 1845 р. в містечку Гримайлові на Тернопільщині у заможній сім'ї. Закінчивши на «відмінно» початкову школу, він вступив до Тернопільської гімназії, де навчався також блискуче. У гімназії молодий Пулюй зі своїми однокласниками заснував таємну учнівську громаду. Її члени вивчали українську літературу, історію.

Після закінчення гімназії у 1864 р. Іван Пулюй вступив на теологічний факультет Віденського університету. Одночасно слухав лекції на філософському факультеті з математики, фізики й астрономії. Студент Пулюй так захопився цими науками, що вони стали змістом усього його життя. Тому, закінчивши теологічний факультет, Іван Пулюй навідріз відмовився від вигідного сану священника. Він поринув у математику й фізику.

Після складання іспиту на звання вчителя математики й фізики в 1872 р. Івану Пулюю запропонували посаду асистента експериментальної фізики цього ж університету. У 1873 р. Іван Пулюй працював викладачем кафедри фізики, механіки та математики Військово-морської академії, займався науковою роботою.

У 1875 р. перейшов працювати до Страсбургського університету (Німеччина), де вивчав нову галузь фізики – електротехніку. У цьому ж університеті працював Вільгельм Конрад Рентген, видатний німецький вчений.

У 1877 р. Іван Пулюй захистив з відзнакою дисертацію, здобув вчений ступінь доктора філософії (спеціалізація з фізики) і повернувся до Віденського університету. Тут він працював над розробкою й удосконаленням ниток розжарення освітлювальних ламп, які перевершили Едісоновські лампи, та над створенням ламп «холодного свічення» (неонових ламп). За винахід і конструкцію вакуумної лампи, яка в історію техніки увійшла як Пулюєва лампа, у 1881 р. на міжнародній виставці в Парижі Іван Пулюй здобув срібну медаль.

Вчений удосконалив конструкцію телефонних станцій і абонентських апаратів, де було застосовано розподільні трансформатори. Цей винахід Івана Пулюя був запатентований у багатьох промислово розвинутих країнах Європи. За активною участю дослідника запущено ряд електростанцій на постійному струмі в Австро-Угорщині, а також першу в Європі електростанцію на змінному струмі у Празі.

Усе творче життя Івана Пулюя було завжди націлене на розв'язання проблем, актуальних у фізичній науці. У 1870х роках це була молекулярна фізика, на початку 1880х – катодні промені,

упродовж останніх двадцяти років життя – електротехніка, властивості та природа рентгенівських променів. Ці наукові дослідження професор Пуллой опублікував у 50 працях.

Окрему увагу дослідників історії науки привертає факт відкриття Хпроменів (рентгенівських променів). 28 грудня 1895 р. майже вся світова преса сповістила про сенсаційне дослідження невидимих променів професором Рентгеном. Проте в англо- та франкомовній літературі з цього приводу таких упевнених доказів немає. Якщо прослідкувати за перебігом подій 1895-1897 рр., а також хронологією тих праць, які були написані Рентгеном і Пуллой і стосувалися досліджень катодних променів, то своїми експериментами, дослідженнями Пуллой значно випереджав Рентгена в кількості їх й у глибині досліджень. До того ж Пуллой сконструював трубку (так звану рурку), що виділяла незвичні Хпромені. Але саме винахід Рентгена був оцінений першою Нобелівською премією з фізики за значно менш науково-ємнісні дослідження, ніж розробки Івана Пуллой. Український учений із його сотнями експериментів надзвичайної наукової ваги залишився в тіні, а згодом багато років був у забутті.

Іван Пуллой – надзвичайно талановита людина. Він володів 15 іноземними мовами. Пуллой перекладав українською мовою «Біблію» і багато інших книжок, популяризував окремі свої ідеї серед українського люду. Помер Іван Пуллой 31 січня 1918 р. у Празі, де його і поховано. На честь вченого встановлені меморіальні дошки у Відні та Празі. У наступні десятиліття й аж до 1990х рр. ім'я великого вченого невинувато замовчувалось. Але історія рано чи пізно ставить усе на свої місце...

Халыев С.Н. (ХНАУ ім. В. Докучаєва)

(рук. ст. преп. Войчук Н.Г.)

РОЛЬ РУССКОГО ЯЗЫКА В МИРОВОМ СОЦИОКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

При характеристике языка как общественного явления следует учитывать его зависимость от изменения состояния человеческого общества. Язык способен отражать изменения в жизни общества в широком плане, во всех его сферах, что существенным образом отличает его от других общественных явлений

Русский язык занимает особое место на «языковой карте» мира и относится к обширной языковой семье родственных индоевропейских языков, которые по происхождению восходят к общему источнику - индоевропейскому праязыку. Как один из индоевропейских языков русский язык по особенностям своей грамматики, фонетики и лексики противопоставлен языкам других языковых семей: кавказским (грузинский, абхазский, чеченский и др.), тюркским (турецкий, казахский, башкирский, татарский и др.), финно-угорским (финский, венгерский, эстонский, удмуртский и др.), семитским (арабский, иврит и др.), китайско-тибетским и другим языкам

В последние десятилетия в дальнем зарубежье наблюдался определенный спад интереса к русскому языку. Но сегодня все больше людей обращаются к нему вновь. С одной стороны, их интересует русская культура, а с другой - это сугубо прагматический интерес, потому что русский язык позволяет сотрудничать с российскими деловыми людьми и строить деловые отношения на долгосрочной основе. Ведь русский язык как был языком межнационального общения во времена СССР, так им и остался.

С самого начала языкового строительства не предполагалось, что русский язык в тот период будет играть какую-то доминирующую роль. Необходимость в изучении русского языка была обусловлена жизненными потребностями всех народов государства. Превращение русского языка в язык межнационального общения и его успешное функционирование в этой роли определялось тем, что он был родным для значительной части населения страны, был распространен среди других народов, являлся основным средством приобщения народа к величайшим достижениям мировой культуры.

Особенность русского языка как языка межнационального общения проявлялась в том, что он не вытеснял другие языки, не ассимилировал их, а функционировал вместе и параллельно с ни-

ми, выполняя свои собственные общественные функции.

Изучение, наряду с родным языком, русского языка имеет положительное значение, так как это содействует взаимному обмену опытом и приобщению каждой нации и народности к культурным достижениям всех других народов и к мировой культуре.

Русский язык был и продолжает оставаться одним из ведущих мировых языков. Сегодня по числу владеющих им (500 млн человек) русский язык занимает третье место в мире после китайского (свыше 1 млрд) и английского (750 млн). Он является официальным и рабочим языком в большинстве авторитетных международных организаций (ООН, ЮНЕСКО, ВОЗ и др.).

Хишингсурен Балджиням (ХНАДУ)

(науч. рук. к.фил.наук, доц. Божко Н.М.)

ОТРАЖЕНИЕ В МОНГОЛЬСКОМ ИМЕНИ ИСТОРИИ И КУЛЬТУРЫ НАРОДА

Я – студент-иностранец. Приехал в Украину со своими друзьями около трех лет назад, чтобы получить высшее образование. Здесь я познакомился с украинской культурой. И начал это знакомство с украинских и русских имен. Столько вокруг нас было Наташ и Юлий, Оксан и Надежд, Александров и Георгиев, Тарасов и Василиев, что нам очень захотелось узнать, что обозначают их имена. Теперь я знаю, что Александр – это «защитник», а Оксана – «гостеприимная».

А нас спрашивали, что обозначают и какими бывают монгольские имена. Сегодня я хотел бы об этом рассказать.

Имена играют в жизни монголов важную и даже символическую роль, которая подкрепляется тем, что фамилии и отчества употребляются крайне редко. Как правило, дети получают имена старших родственников, известных личностей, названий объектов поклонения - например, буддийских божеств, лам, святых, священных книг, учителей. Иногда становятся популярными какие-то определенные имена. Так, имена, которые принадлежали ханам Монгольской империи, получили широкое распространение в конце 20 – начале 21 века.

В монгольском списке имен собственных имеются самые разные по происхождению имена: монгольские национальные; переведенные на монгольский язык тибетские имена; монгольско-тибетские комбинированные, собственно тибетские; монгольско-санскритские; индийские. Намного реже встречаются имена [тюркского](#), китайского, [русского происхождения](#): сказывается влияние политических, культурно-бытовых контактов, как в масштабах государства, так и отдельных его представителей.

У монголов имена собственные отражают как собственно монгольскую культуру, так и культурно-религиозное влияние буддизма. Личные имена монголов возникли в глубокой древности. Женские имена обычно символизируют красоту, величавость, доброту, кротость, а мужские имена в основном выражают силу, отвагу, мужество и храбрость: **Чулун** - каменный, **Алтан** - золотой, **Зэв** – наконечник стрелы, копья, **Мунх** – вечный.

В современной Монголии преобладают красивые поэтические имена монгольского происхождения: **Ариунаа** (сокровенная, чистая); **Жаргал** (счастье); **Заяа** (судьба); **Нарангуа** (солнечная красавица); **Сарангуяа** (лунный свет, луч); **Болд** (сталь) и другие.

При этом в Монголии довольно редко дают мальчикам имена цветов, так как считают, что те живут не долго, поэтому не могут обещать долголетие. Зато девочек часто называют **Сарнай** (роза), **Хонгорзул** (тюльпан), **Замбага** (магнолия), **Сайханцэцэг** (красивый цветок).

По мнению монголов, имя может оказать положительное влияние на судьбу – оно способно повлиять на формирование определенных качеств в человеке: доброты, мудрости, смелости, силы - в мужчине, красоты, нежности - в женщине, повлиять на его благосостояние, здоровье, продолжительность жизни и т.п. Такие имена обычно несут положительный смысл: **Баян**, **Баин** (богатый), **Амар** (спокойный), **Ариун** (чистый, светлый), **Цэцэг** (цветок), **Баяр (Баир)** (радость), **Арсалан** (лев), **Болд** (сталь), **Буркут** (орел), **Джолбарс** (тигр) - все они представляют собой форму пожелания мальчикам стать сильными, крепкими, мужественными, смелыми.

Имена у монголов могут выполнять защитную функцию. Например, если в монгольской семье часто умирают или болеют дети, новорожденным могут дать имя, которое не привлекало злых духов: **Энэбиш** (не этот), **Тэрбиш** (не тот), **Муу Ухин** (плохая девочка) и др.

Самыми популярными в Монголии сегодня являются около 10 имен. Например, сегодня зарегистрировано 13395 человек с именем **Бат-Эрдэнэ**, 11029 **Отгонбаяров** и 10536 **Батбаяров**. Среди наиболее популярных женских имен **Алтанцэцэг** и **Оюунчимэг**.

Хотя сегодня система имен собственных в Монголии значительно упростилась по сравнению с существовавшей в древности, люди по-прежнему продолжают придавать процессу наименования огромное значение и стараются дать ребенку благозвучное, задающее позитивную программу на будущее имя.

Литература:

1. Ангаева С.П., Тыхеева Ю.Ц. Ключ к общению (этнокультурные и этнопсихологические аспекты общения). Учебное пособие. Улан-Удэ. Издательство ВСГТУ. 2004. – 150 с.
2. Имя нарицательное и собственное. – М.: Наука, 1978. – 214 с.
3. Наранчимэг Ш., Нарантуяа Ш. Новости Монголии. Изд-во Агентства МОНЦАМЭ, 2010.

Ходжаев А.А. (ХНЭУ им. С. Кузнеця)

(науч. рук. Соценко Н.Ф.)

ОБ ОСОБЕННОСТЯХ СИНТАКСИСА В ТУРКМЕНСКОМ ЯЗЫКЕ

Украинская система образования представляет интерес для широкого круга туркменской молодёжи (в ХНЭУ учиться 2000 студентов), которые, минув подготовительное отделение, изучают, как и украинские студенты, основные дисциплины на русском и украинском языках, возникает необходимость познакомиться с родным языком учащихся.

Туркменский язык – один из тюркских языков. Он относится к огузской группе, которая сложилась в 8 веке, и испытал некоторое влияние языков кыпчакской группы. Современный литературный язык сформировался на базе текинского диалекта в начале XX века. Первые литературные опыты на собственно туркменском языке датированы XVI веком (это связано с появлением поэзии Байрам-хана), а первые печатные книги на туркменском языке появились в XIX веке. Этому способствовал тот факт, что в XVIII – XIX вв. происходит расцвет туркменской поэзии (Азади, Махтумкули, Сеиди, Зелили). Письменность на туркменском языке до 1928 года существовала на арабском языке, с 1928 по 1940 гг. – на латинской основе, а с 1940 года – на основе русской графики с некоторыми дополнительными буквами. В 1993 году в Туркменистане было принято постановление о переходе в 1996 году на латинизированный алфавит. За пределами Туркменистана туркмены пользуются алфавитом на арабской основе. В туркменском языке выделяется около 30 диалектов. Общее число говорящих на туркменском языке около четырех миллионов человек.

Научное изучение туркменского языка началось с работ И.А. Беляева, который опубликовал русско-туркменский словарь в 1913 году и грамматику туркменского языка в 1915 году. В дальнейшем важный вклад в изучение туркменского языка внесли А.Н.Самойлович, А.П.Поцелуевский и др. исследователи. В журнале «Научный Татарстан» № 4 за 2012 год опубликована статья Муратгелди Соегова, академика АН Туркменистана, в которой автор составил библиографический список кандидатских и докторских диссертаций по туркменскому языкознанию.

Они описаны в хронологической последовательности и сгруппированы по разделам языкознания с 1939 по 2000 год. Согласно этой статье за 43 года по синтаксису туркменского языка было написано 13 работ. Первая датирована 1950 годом, последняя – 1993. Все исследователи занимались изучением какого-либо частного вопроса.

Синтаксис остаётся наименее изученным разделом грамматики тюркских языков до настоящего времени. Синтаксис туркменского языка представляет собой и в настоящее время мало разработанную область. За исключением нескольких учебников для средней школы (лучшим среди которых является синтаксис Х. М. Байлыева и П. Азымова) нет ни одной печатной работы, специально посвященной данному вопросу. Одним из первых тюркологов - исследователей синтаксиса был Поцелуевский Александр Петрович (13.05 1894 – 6.10 1948), издавший в Ашхабаде в 1943 г. книгу под названием «Основы синтаксиса туркменского литературного языка». Цели и задачи своей книги автор определил следующим образом: «дать в сжатой форме изложение лишь основных особенностей синтаксического строя туркменского литературного языка, понимая под ним не только язык современности, но и язык произведений классической туркменской литературы. В тех случаях, когда синтаксические особенности письменного языка XVIII–XIX веков не имеют себе аналогов в современном литературном языке, это всегда оговаривается».

Данная статья носит не исследовательский, а информационный характер. Целью статьи является установление наибольшего количества соответствий между синтаксическим строем туркменского и русского литературного языка. Подобные аналогии способствовали бы более успешному изучению русского языка в туркменской студенческой аудитории. Синтаксис туркменского языка в статье представлен так, что позволяет увидеть аналогии с русским языком.

Книга Поцелуевского является наиболее фундаментальным трудом по данному вопросу, так как написана в соответствии с синтаксисом русского языка.

В туркменском языке Поцелуевский выделяет три типа словосочетаний. К первому типу относятся *детерминативные*. Среди них существует два вида: 1) прилагательные + существительные («ягмы китап» – хорошая книга) и 2) существительные + существительные («окувчинын китабы» – книга ученика). В первом виде словосочетаний в роли определений и эпитетов используются прилагательные и причастия: («акыллы гыз» – умная девушка; «гелен адам» – пришедший человек), а также существительные алтын – золото, демир – железо, йупек – шёлк («алтын сагат» – золотые часы, «демир ёл» – железная дорога, «йупек дон – шёлковый халат») и числительные («отуз гоюн» – тридцать овец, «уч кадак узум – три фунта винограда»).

К детерминативным словосочетаниям относятся и сочетания слов, выражающие отношения принадлежности (турецкий *изафет*). Они состоят из двух существительных, одно из которых является определением, а второе – определяемым. Идея обладания представлена в таких туркменских словосочетаниях дважды: первое существительное имеет окончание родительного падежа (ы/и – после согласных; сы/си после гласных), который используется не всегда, второе – местоимённый притяжательный аффикс 3 лица, употребление которого тоже носит не абсолютный характер. Аффикс 1, 2 лица используется тогда, когда первое слово личное местоимение («»). Следует отметить, что туркменский язык имеет агглютинативный строй (как все тюркские языки). Это означает, что все грамматические значения выражаются при помощи аффиксов, которые добавляются к основе слова.

Второй тип словосочетаний называется сочинёнными. Структурно он выглядит так: существительное + существительное («Дурды шахыр» – поэт Дурды). К этому типу словосочетаний Поцелуевский относит и приложения, имеющие факультативный порядок слов. Схематично они выглядят следующим образом: собственное существительное (или личное местоимение) + нарицательное существительное (указывает социальное положение, профессию, род занятий): «мен, дайханин» – я, дайханин; «биз, ишчилер» – мы, рабочие. Если в подобных словосочетаниях изменить интонацию (сделать паузу между словами и понизить голос на втором слове), они трансформируются в именные предложения. Сочинённые словосочетания могут иметь в туркменском языке расширенную структуру за счёт прибавления определительных эпитетов к собственному имени («Ат газанан шахыр Ата Салых» – известный поэт Ата Салих). Следует отметить, что в туркменском языке между словами приложения ставится запятая. Возможно, этим объясняется факт по-

становки запятой студентами-туркменами при образовании словосочетаний в русском языке. Заметим, что в туркменском языке до сих пор нет твёрдых норм пунктуации.

Третий тип словосочетаний – подчинительные, которые имеют три вида. Структура (глагол + существительные), где глагол управляет существительным («хат язмак» – писать письмо) существует и в русском языке, а два другие вида (послелог + управляемое слово «менин учин» – для меня и имя с управляемым словом «мундак башга» – кроме этого) нуждаются в поисках аналогий в русском языке. Следует отметить, что в русском языке нет понятия «послелог», которые характерны английскому языку. Послелог в английском языке стоит после глаголов и придают им другое значение.

В туркменском языке существуют правила употребления словосочетаний.

Словосочетания приравниваются к отдельному слову и склоняются и изменяются по числам. При этом к словосочетанию добавляется аффикс, который ставится один раз в конце словосочетания («*мъэзе китаплар*» – новые книги, а не «*мъэзелер китаплар*»). Аффиксы пишутся слитно с конечным именем существительным с фонетическими изменениями, которые закреплены в орфографии туркменского языка («*гызыл байдак*» – красное знамя, «*гызыл байдага*»)

Поцелуевский устанавливает генетическую связь между словосочетаниями и предложениями, утверждая, что в роли предложений выступают два типа словосочетаний: собственно предложение (независимое суждение, главное) и зависимые суждения (подчинённые), а также между простыми предложениями и сложноподчинёнными. Он считает, что придаточные предложения выполняют функцию какого-либо члена предложения: «Туркменские сложноподчинённые предложения представляют собой дальнейшее развитие простых предложений. Зависимые суждения являются грамматическими заместителями отдельных членов простого предложения. Зависимость придаточных предложений от главных выражается теми же грамматическими средствами, что и в простом предложении». Опираясь на исследования Поцелуевского, в туркменском языке можно выделить простые предложения, осложнённые причастными и деепричастными оборотами, которые автор называет потенциальными предложениями; сложносочинённые, сложноподчинённые и бессоюзные предложения. Бессоюзие является характерной чертой туркменского синтаксиса, где связь между частями сложного предложения выражается только интонацией. Хотя при переводе на русский язык исследователь легко подставляет противительный союз «а» между частями БСП («*Бу гун шасын, эртир геда сын*» – сегодня ты царь, (а) завтра ты – нищий). Сложные предложения с придаточными предложениями именного типа конструктивно совпадают с простыми предложениями. Отличия структуры простого предложения в русском и туркменском языках носят скорее терминологический, чем конструктивный характер. В простом предложении туркменского языка содержится четыре основных элемента: 1 – предикат (главный элемент предложения), 2 – субъект, 3 – дополнение (прямое, косвенное и обстоятельственное), 4 – определительные члены (эпитет, определительное дополнение). В туркменском языке учёный выделяет прямое, косвенное и обстоятельственное дополнение. Вместо термина «определение» использует термин «определяющие члены» и относит к ним эпитеты и определительное дополнение. Каждому члену предложения характерны определённые способы выражения соответствующими частями речи. Предикат выражается личными формами глагола в глагольных предложениях и именами – в именных. Субъект, прямое и косвенное дополнение выражается существительным и субстантивированной формой глагола. Обстоятельственное дополнение выражается наречиями и адverbиальными формами глагола, определения – прилагательными и адъективными формами глагола.

Поцелуевский даёт определение и характеристику всем типам предложений. Он указывает, что в сложносочинённых предложениях независимые суждения находятся в соотношении друг с другом, и называет виды отношений между частями сложного предложения: а) противопоставление, б) одно как следствие другого. Отношения между частями сложносочинённых предложений выражаются с помощью интонации или союзов (большая часть союзов туркменского языка заимствована из персидского и арабского языков в более позднее время). В сложноподчинённых предложениях аналитического типа связь также выражается с помощью интонации, союзов и порядка слов. Порядок слов играет роль дополнительного грамматического показателя связи частей предложений [82]. В туркменском языке встречается большое число конструкций, в которых части СП

соединяются с помощью вопросительных местоимений и наречий («ким» – кто, «нэме» – что, «хайсы» – который и др.). Такие конструкции свидетельствуют о влиянии персидского, а в XX веке – русского синтаксиса. Придаточные предложения в таких конструкциях находятся после главного, что не свойственно туркменскому синтаксису.

Тип предложения в туркменском языке зависит от типа предиката, который бывает глагольным простым и составным («Ораз окаяр» – Ораз читает; «ягши болды» – стало хорошо) и именным («Ораз мугаллым» – Ораз учитель). В именном предикате связка в настоящем времени опускается. Если связка сохраняется, она привносит оттенок неуверенности. В роли связки используются вспомогательные глаголы («дыр-дир, ды-ди, мыш-миш, экен»), личные местоимения. Таким образом, в туркменском языке существуют простые предложения двух типов: глагольные и именные. В XVIII–XIX вв. именная конструкция предложений доминировала над глагольной в туркменском языке, так как глагольные формы вообще не встречались в памятниках литературы XVIII века. В современном туркменском языке предложения чаще имеют глагольный характер.

В туркменском языке закреплён определённый порядок слов: определение ставится перед тем членом предложения, к которому оно относится, чаще к субъекту, все дополнения (обстоятельственное, косвенное, прямое) относятся к предикату и вместе с ним образуют предикативное словосочетание. Предикат в качестве наиболее существенного члена предложения ставится в конце предложения. Однако такой порядок слов характерен только для делового стиля. В разговорном и художественном стиле любой член предложения может быть поставлен перед предикатом, если на него падает логическое ударение, а перед субъектом может находиться обстоятельственное дополнение времени и места.

Таким образом, очевидно, что в туркменском языке существуют односоставные и двусоставные, простые и сложные предложения. Эти знания позволят преподавателю использовать грамматико-переводной метод наряду с прямым при изучении русского языка.

Литература

Азимов П., Амансарыев Дж., Сарыев К. *Туркменский язык*. – В кн.: Языки народов СССР, т. II. М., 1966

Грамматика туркменского языка, ч. 1. *Фонетика и морфология*. Ашхабад, 1970

Поцелуевский А.П. *Диалекты туркменского языка*. Ашхабад, 1936

Поцелуевский А.П. *Основы синтаксиса туркменского литературного языка*. Ашхабад, 1943

Чарьяров Б., Назаров О. *Туркменский язык*. – В кн.: Языки мира. Тюркские языки. М., 1997

Холоденко Є.В. (ХНУРЕ)

УКРАЇНСЬКИЙ РУШНИК – СИМВОЛ УКРАЇНИ

В Україні здавна поважали традиції і звичаї, в кожній сім'ї були свої обереги, символи, дітей з раннього віку знайомили з народними піснями та обрядами. Сьогодні ж ця тема зовсім не втратила своєї актуальності. Ми змалку знаємо, що у святвечір на столі повинно бути дванадцять страв, що калинова гілка – це символ життя, а український рушник є символом України. Рушники були неодмінним атрибутом народного побуту, святкової й весільної обрядовості, традиційною окрасою житла. Важливі події в житті народу ніколи не обходились без них. У двадцять першому столітті вишитий рушник залишається традиційною окрасою житла, без нього не проходить жодного свята. Тему українського рушника вивчали заслужений майстер народної творчості Зеновія Краковецька, етнограф Лідія Орел, літературознавець та письменник-публіцист Юрій Мельничук, а також багато інших. Автор ставить за мету розкрити значення вишитих рушників для народу України, підкреслити деякі особливості їх використання та розповісти про традиції вишивання рушників.

Починаючи від народження і до самої смерті, рушник супроводжував все життя українця. На чистий білий рушник, або лише полотно, котре називалось крижмо, приймали малу дитину, що символізувало чистоту новонародженої душі. Довгий прямокутний шмат тканини завжди у наших предків означав дорогу, шлях, який веде людину, допомагає їй жити. Так само в далеку путь про-

воджали душу, спускаючи тіло небіжчика до ями на рушниках чи полотні. Як і у випадку з крижмом при народженні дитини, тіло небіжчика загортали у саван з чистого, вибіленого полотна, бажаючи йому подальшої світлої дороги у зоряних світах.

Рушник був найдорожчим подарунком синові, якого мати виряджала в далеку дорогу. Він був пам'яттю про рідну домівку, побажанням щасливого майбутнього в новому житті. Рушники дарували новобранцям, обвішуючи ними з голови до ніг на знак побажання щасливої дороги і як найшвидшого повернення. Під час будівництва хати рушниками підіймали сволоки, потім ці рушники дарували майстрам,

Упродовж століть рушникам надавалось важливе образно-символічне значення. Мабуть, у всьому декоративному мистецтві немає іншого такого предмета, який би концентрував у собі стільки різноманітних символічних значень. У вишивці рушників знайшли відображення орнаменти, пов'язані з образами добра, краси, захисту від усього злого й недоброго.

Майже в кожній українській хаті завжди на видному місці висіло декілька рушників. Утирач використовувався для рук і обличчя. Стирок - для посуду, столу, лав. Божник – для обрамування дорогих ікон. Покутник і кільовик – оздоблював стіни, покуті. Окремо зберігалися ритуальні рушники: плечові – призначались для сватів, весільні – для різноманітних весільних обрядів. У рушники загортали новонароджених. А рушники на смерть готували заздалегідь. Були також і подарункові рушники: родичам, майстрам, дорогим гостям.

Перед тим, як запросити гостя до столу, господиня вішала йому на шию утирач, лила на руки воду з кухля. Хліб-сіль дорогим гостям завжди вручали на вишитому рушнику як символ щедрості, гостинності, поваги. Рушниками накривали хліб на столі. А коли стіни були зведені, у кутку вішали ікону, а поверх неї - рушник. На скатертinah, обрусах – влаштовували ритуальні трапези на зелених травах під відкритим небом. Довгим рушником – наміткою – жінки покривали голову після одруження. Кожна дівчина намагалася вишити для коханого рушник, який не був би схожий на вибір подруг. Кожна дівчина до весілля мала вишити сорок рушників.

Відомі "обиденні" рушники, котрі ткалися, вишивалися за одну ніч - від заходу до сходу Сонця. Такі рушники виготовлялися жінками з приводу багатьох проблем, які виникали в родині, сільській общині тощо. Це могла бути хвороба когось з родичів, якого треба вилікувати, а трави та інші методи не допомагали. Або виготовляли рушник жінки всього поселення, коли їхні чоловіки перебували в цей час на війні. Виготовляли рушники під час епідемій різних хвороб, як серед людей, так і серед домашніх тварин. Як правило, такий рушник виготовлявся в одній хаті, куди збирались жінки у непарній кількості. За всю ніч між ними не промовлялося жодного слова, всі були сконцентровані на роботі та проблемі, яку думками кожна жінка вирішувала і вкладала свою частку енергетики. Складені енергії воедино, очевидно, робили такий рушник унікальним по силі свого впливу.

Рушники завжди висіли на покуті, святому місці, де збирається вся родина на трапезу, освячуючи її молитвою. По суті рушники виконували роль тих же святих образів. Із запровадженням християнства, вони не зникли, а разом почали співіснувати з іконами, слугуючи для них прикрасою. Якнайкраще, найширше використовувався рушник у весільному обряді. Дійсно, весілля - це свято, до якого родина готувалась заздалегідь, і дівчина наперед вишивала для цього посаг, в тому числі і рушники, маючи в достатку часу. Тому саме весільні рушники, що представлені по музейних збірках, найбільше і найбагатше вишиті.

Орнаментация рушників на Україні надзвичайно різноманітна. У кожному локальному центрі склалися свої традиційні мотиви, особливості їх композиційної побудови, колірна гама. Майстрині прагнули передати пишність, красу природи, її буйне цвітіння. Вони розміщували на стеблі величезну кількість різноманітних квіток, майже не зображуючи листя. Незмінним мотивом в орнаментуванні рушників є зображення птахів — парно зображені птахи в народному мистецтві уособлюють кохання, щастя, чим і пояснюється їх розташування на рушниках для весільних обрядів. Іноді замість птахів над мотивом дерева-квітки зустрічаємо зображення сонця з променями.

Вишивались рушники для всіх членів сім'ї, в тому числі і для дітей. На рушнику маленької дівчинки були незабудки, маки, листя барвінку, вишні. В дівочий вік до візерунка додавалися квіти троянд, мальви, грона калини.

На хлопчачому рушнику вишивали дубове листя, чорнобривці, вусики хмелю, квіти шипшини, волошок, барвінку. До рушника парубка додавалися зображення квітів майорців. Кожна квітка рушника, кожен колір – символічні: калина – символ невмирущого роду, краси; дубове листя – символ невмирущості краси і сили; символіка винограду розкриває нам радість і красу створення сім'я; мак має чарівну силу, захищає від усякого зла; хміль – весільна символіка; барвінок – символ вірності, вічності; лілія – символ дівочих чар; птахи – символи людських душ.

Кольори також мали велике значення; білий колір – духовна краса; жовтий – сонячне світло, достиглі колоски життя; червоний колір – радість життя, кохання; зелений – воскресіння природи, спокій; блакитний – колір неба; чорний – туга, журба, колір землі. А ось дерево життя – найдавніший орнамент українського рушника. Прекрасна квітка – її верхня частина – то сфера богів, нижче – життя людей і всього суцього на землі, а на долі – коріння – початок світу.

На Полтавщині рушники виконувались виключно червоним кольором, на Чернігівщині додавали синій, на Дніпропетровщині — зелений і жовтий. Сучасна українська вишивка — складне, багатогранне явище. Розвивається вона в сфері традиційно-побутового, самодіяльного мистецтва та творчості художників-професіоналів. Традиції української вишивки і подальший розвиток її локальних особливостей знаходимо на підприємствах, розташованих у визначних центрах народної творчості. Саме тут працюють народні майстри, художники, діяльність яких спрямована на дбайливе вивчення кращих зразків вишивки, збереження її класичного надбання.

На сучасному етапі у виготовленні рушників намітилось два напрямки, що існують і розвиваються паралельно. Це, з одного боку, творчість майстрів і художників, що спирається на традиційну спадщину минулого, а з другого — діяльність широкого загалу селянства, яке вишиває для власних потреб, за своїми рисунками і смаками.

Так, в останнє десятиліття дуже поширилась по всій Україні так звана рисована вишивка, або вибиванка. Техніка цих рушників полягає в тому, що узор попередньо малюють на полотні і вишивають різними видами гладі. Орнамент на рушниках — рослинний. Невичерпна фантазія майстринь вводить у вишивку чарівний світ різноманітних квітів, пуп'янків, листочків, ягід у живописно-об'ємному трактуванні. Основний художній ефект полягає в гармонії колірних плям, їх масштабності, ритмічному розміщенні. Вишивальниці у своїх роботах досягають дивовижної віртуозності.

Творчість сучасних майстрів виявляє їх глибокий зв'язок з традиціями народної вишивки, збереження і подальший розвиток її художньо-образної структури.

Таким чином, головне те, що сучасна вишивка зберігає свій духовний світ, поглиблює образну змістовність і доводить, що народне мистецтво, як і народна пісня,— це велике надбання нашої культури. Український рушник, оздоблений квітами, птахами, калиною, вербою, мальвами і колоссям, пройшов крізь віки, він і нині символізує чистоту почуттів, глибину безмежної любові до своїх дітей, до всіх, хто не черствіє душею, він щедро простелений близьким і далеким, друзям і гостям.

Література:

1. Краковецька З. Український рушник. Семантика / З. Краковецька // Народне Мистецтво. – 1999. – №1-2 – 15с.
2. Мельничук Ю. Роздуми про вишивку / Ю. Мельничук // Українська культура. – 2002. – №7. – С. 24–25.
3. Орел Л. Українські рушники: Історико-культурологічне дослідження // Орел Лідія.- Л. : Кальварія, 2003. – 232 с.
4. Панченко Л. М. Вишивання: альбом / Л. М. Панченко. – К. : Техніка, 1990. – 80с.
5. Сушко В. Українське вишивання на Слобожанщині ХІХ–ХХ ст. / В. Сушко // Народна творчість та етнографія. – 2007. – №6. – С. 66–70.

Хуан Сиси (ХНАДУ)

ФОРМА И ДЕКОР КРЫШ В ТРАДИЦИОННОЙ АРХИТЕКТУРЕ КИТАЯ

Потребности человека всегда обуславливали особенности градостроительства в Китае. Каждое здание китайской архитектуры состоит из трех основных частей – подножья, несущих колонн-перегородок и крыши, так называемой «летающей», применяемой в зданиях различного назначения.

Подножье, т.е. основание здания, как правило, каменное. Все остальные составляющие здания деревянные, кроме керамической черепицы.

В сознании большинства иностранцев, приезжающих в Китай или видевших фотографии китайских архитектурных сооружений, упоминание о китайской архитектуре вызывает образы величественных дворцов и пагод с красиво изогнутыми многоярусными крышами. Несмотря на региональные различия, многоярусные изогнутые крыши стали основной чертой традиционной архитектуры по всей стране. Но почему в императорском Китае крыши выглядели именно так?

В крыше китайского здания органически сочетаются конструктивность, декоративность и практическая целесообразность.

У самых ранних китайских построек крыши были сделаны из глиняной черепицы. В некоторых районах бедняки мастерили крыши из соломы или бамбука. Крыши жилых домов, как правило, были одноярусными и выглядели очень просто. В то же время крыши официальных и религиозных построек, а также домов богатых горожан и знати могли иметь несколько ярусов. Прекрасным примером является Запретный Город и 13 гробниц династии Мин неподалеку от Пекина, чьи крыши покрыты блестящей черепицей желтых, зеленых и красных оттенков.

Те характерные черты, которые в наши дни принято ассоциировать с традиционной китайской крышей, появились во времена династии Хань (206 до н.э. – 220 н.э.). В эпоху Хань эти изящные крыши, иногда в несколько ярусов и с загнутыми вверх навесами, стали общепринятой чертой всех наиболее значимых строений Поднебесной. Крыши поддерживались четырехгранными кронштейнами, которые размещались на верхушке колонн. Крыши, как и остальные строительные элементы, сооружались без использования гвоздей. Вся конструкция держалась благодаря специальным креплениям. Со временем они стали уникальной особенностью классической китайской архитектуры. С украшением крыш следовало быть осторожным: огромный вес может раздавить всю постройку. Вот почему китайцы добавляют дополнительную колонну для поддержки крыши по внешним краям. Скрепки украшены сложной резьбой и картинами с яркими цветами.

Примерно в это же время стали появляться и здания в несколько этажей, а также разные типы крыш. Для них всех были характерны округлые скаты, загнутые вверх карнизы и черепичные уголки. Помимо эстетической красоты, широкие китайские крыши обеспечивали защиту от дождя и палящего солнца. Крыши имели некоторые региональные архитектурные различия: ломающаяся под углом крыша характерна для Северного Китая; в Южном Китае концы крыши сильно загибаются кверху.

Дизайн крыш в императорском Китае имел глубокий смысл. Крыши храмов, были изогнуты, так как буддисты верили в то, что изгибы отгоняют нечисть в атаке на дом, обычно принимающую форму прямой линии.

Позднее красоту крыш стали подчеркивать еще больше, добавляя замысловатый декор: разноцветную черепицу, резьбу, рисунки и даже скульптуры. В декоре проявляется символизм. Он присутствует и в цвете карнизов, и в выборе кровельных материалов, и в украшениях верхушки. Крыша обычно состоит из волнообразной плитки, которая идет по горизонтали и круглых гребней – по вертикали. Вертикальные балки выполняются из бамбука, что символизирует молодость и долголетие. А желтой черепицей покрывали только императорские строения. Крыши храмов и дворцов знати и крупных чиновников были зелеными. Только некоторые здания были покрыты синей черепицей. На городских башнях середину крыши укладывали серой черепицей, а конек и края – зеленой.

Крыши самых значимых зданий украшались глиняными фигурками, которые были показывали социальный статус владельца. Такие фигурки было разрешено устанавливать лишь на офици-

альных зданиях империи. Как правило, крыши украшались фигурками мифических существ. Фигурные черепицы с изображением птиц и животных имеют определенное символическое значение: они символизируют добрых духов, защищающих обитателей здания от злых духов, пожаров и прочих бедствий. Последним в ряду мифических персонажей, установленных на китайской крыше, всегда был дракон. Украшения на крыше включают в себя драконов с колокольчиками, человека верхом на курице, разнообразных животных-хранителей и карпа, который приносит успех. Чем важнее здание, тем больше подобных хранителей устанавливается на нем. Число уровней китайской крыши так же является символом статуса. Кровельные хранители обычно призваны защищать здание от злых духов,

Число существ в скульптурной композиции должно было отражать число дел, выполняемых в здании. Максимально допустимое число фигурок было 9. Единственное исключение – крыша Зала Высшей Гармонии, расположенного в Запретном Городе, где число фигурок достигает 10. Фигурки представляют собой следующих животных: дракон, феникс, лев, морской конек, небесный конь, рыба яюй, суаньни – смесь тигра и леопарда, сечжи, морской бык доню и синши. Дракон и феникс символизируют верховную власть, власть императора. Небесный конь и морской конек – престиж и мораль. Рыба яюй и морской бык доню живут в океане и могут нагнать тучи и дождь, тем самым предотвратив пожары. Лев защищает и оберегает. Суаньни символизирует единство государства. Сечжи умеет отличать добро от зла и является символом безупречности и справедливости. Синши означает покорение духа зла, это престиж и мудрость, освобождение от бедствий. Зал Высшей Гармонии является наиболее важным зданием в Запретном городе. Двухслойная крыша делает дворец ещё более величественным. Зал Высшей Гармонии самый большой зал в императорском дворце Гугун в Пекине и самое большое дворцовое строение из дерева во всем Китае.

Литература:

1. Алимов И.А., Ермаков М.Е., Мартынов А.С. Срединное государство: Введение в традиционную культуру Китая. М.: ИД «Муравей», 1998.
2. Кравцова М.: Е. История культуры Китая: Учеб. пособие для вузов. СПб.: Лань, 1999.

Чернятьєва І.А. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ)

(кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)

ЧИСТІШЕ ВІД СЛЪОЗИ ВОНА ХАЙ БУДЕ ...

Любов до Вітчизни неможлива без любові до рідного слова.

Афоризм

Без мови – нема народу... але чомусь ми стали про це забувати.

Мова – найвагоміше надбання кожної окремої людини і найбільша суспільна цінність.

Витоки наших знань про мову, культуру та побут українців, їхні традиції та звичаї сягають у глибоку давнину. Наша українська мова – чарівна і милозвучна, але чомусь ми будь-що хочемо її «задавити». Чому ж? Можливо, тому, що наша країна завжди перебувала під натиском сусідніх держав, зокрема Росії, адже більшість українців розмовляє саме російською. Але як же так сталося, що такий давній народ спонукали до зречення своєї мови? Це питання зараз цікавить мене. Це саме питання завжди хвилювало кращих синів і дочок України – Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українку, М. Рильського, В. Сосюру. Які чимало своїх творів присвятили рідній мові.

Страшно подумати, що суворі заборони й укази заковували наше слово у кайдани, перекривали йому подих, не пускали до школи, літератури, мистецтва.

Мова – запорука існування народу. Захищаючи рідну мову, ми захищаємо свій народ, його гідність, його право на існування, право на майбутнє.

Володіння рідною мовою – це не заслуга, а обов'язок патріота. Українська мова завжди пов'язана з образом матері, яка ще з дитинства привчала любити, плекати та берегти рідну мову.

А що ж ми бачимо сьогодні? Чистої, живої мови майже не залишилося. Вона відходить у тінь, на другий план. Але тоді про яку сильну державу може йти мова? Ми втрачаємо один із основних символів нашої держави.

Дуже хотілося б, щоб усюди звучала українська мова: і на вулицях міста, і на телебаченні, і в родинному колі. Щоб ми не соромилися розмовляти рідною мовою. Адже без рідної мови весь народ зникне, а держава – загине. Доки жива мова, доти жива і нація. Пригадуються рядки вірша українського поета М. Рильського: «Як парость виноградної лози, плекайте мову. Пильно й ненас-танно політь бур'ян. Чистіша від сльози вона хай буде...». Дійсно, у наших руках майбутнє нашої мови, а отже, і нашого народу.

Саме тому любіть свою мову, поважайте її. Адже він цього залежить наше майбутнє!

Чиркова Т.Є. (ХНАДУ)

(кер. ст. викл. Сук О.Є.)

МОВА – ШЛЯХ ДО БЕЗСМЕРТЯ НАРОДУ

Мова є засобом і матеріалом формування та становлення особистості, її інтелекту, волі, почуттів і формою буття. Мова – це безперервний процес пізнання світу, освоєння його людиною. Мова є засобом спілкування між людьми, передавання власного досвіду іншим і збагачення досвідом інших. Мова сприяє виявленню й задоволенню матеріальних і духовних потреб людей, розвитку їх духовних цінностей, об'єднанню у суспільство.

Через мову кожна людина доторкається до безсмертя свого народу. Мова належить до унікальних явищ життя людини і суспільства. Вона є не тільки найприкметнішою ознакою, а й найнеобхіднішою умовою формування особистості. Мова характеризує людину і суспільство. Пропагуючи мову, ми поширюємо свою культуру, вводимо її до світової культури. Перекладаючи українською мовою художні твори і наукові праці з інших мов, не лише збагачуємо нашу культуру набутками інших культур, а й розвиваємо свою мову. Можна порівняти мову з дзеркалом - в ньому дійсно відображається навколишній світ. За кожним словом стоїть предмет або явище реального світу. Мова відображає все: географію, клімат, історію, умови життя. Між мовою і реальним світом стоїть людина. Саме людина сприймає і усвідомлює світ і створює систему уявлень про нього, передає іншим членам свого колективу за допомогою мови. Інакше кажучи, між реальністю і мовою стоїть мислення. Без мови неможливі ані постановка загальної мети, ані вибір засобів її досягнення, ані організація загальних зусиль, ані налагодження спілкування людей. Мова є основним матеріальним посієм духовної культури. Адже саме завдяки мові людина сприймає реальність, переживає і осмислює навколишній світ.

Кожна мова по-своєму відображає світ. Саме в мові проявляється специфічно людське сприйняття світу, оскільки мова є найважливіший спосіб формування та існування знань людини про світ.

Немає жодного суспільства, яке б не знало мови, не користувалося б нею в своїй діяльності. Без мови не може існувати виробництво, не можуть розвиватися техніка, культура, наука, мистецтво. За допомогою мови людство зберігає й передає новим поколінням накопичений досвід.

В нашій рідній українській мові таїться мудрість віків і пам'ять тисячоліть. В мові українського народу – його щирість, радість й печалі, його безсмертя. Саме українське слово є найдужчим і найбагатшим.

Шевєрдїна А.В. (ХНАДУ)

БАРВИСТА КВІТКА – УКРАЇНЬСЬКА МОВА

Мова для людини не є лише засобом спілкування, але й невід'ємною часткою самої особистості, оскільки через мову можна пізнати саму людину, її погляди.

Наймелодійнішою, наймилішою для людей є рідна мова, вона є найкращим даром, який має людство. Доки живе мова, доти живий і народ. Значення мови для людини дуже вагоме, навіть безцінне, як саме життя.

Українська мова є мовою українського народу, отже, вона рідна для кожного з нас, вона наша спадщина і гордість. Наша мова – це мова Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Івана Нечуй-Левицького. Саме мова донесла до нас геніальні їх творіння.

Українська мова - невід'ємний символ України. Вона об'єднує народ, закалює національний дух, закликає до боротьби за нашу державу. Мова в серці кожного з нас, ми говоримо, мріємо, думаємо українською мовою. Жива, мелодійна, різнобарвна наша мова є інструментом творення особистості. Мова служить нам завжди: щирими словами ми звертаємося до друзів, лагідними словами відкриваємо серце коханій людині, гострими і твердими словами - розмовляємо з ворогами.

Кожен пам'ятає з дитинства українськи колискові, українські казки, що передаються від мами разом з її любов'ю і теплотою. Саме через мову кожен пізнає нові явища, формує світогляд. Покоління змінюються, але залишаються мовні знаки – слова, речення, вірші, пісні. «Мова – це душа народу, його культура, його характер, в мові здійснюється зв'язок часів, сучасне перегукується з минулим» - писав М. Рильський.

У мові позначаються історія, характер, побут, звичаї народу. Як найцінніший скарб передається від покоління до покоління любов до своєї країни та рідної мови.

Рідна мова живе з нами всюди і завжди, без неї, як і без сонця людина не може існувати. Іноді люди покидають свою Батьківщину, і не мають змоги чути рідну мову, спілкуватися нею, але в душі, завжди залишаються згадки про рідні пісні, про перші враження, здобуті через неповторну, рідну мову. Неповага до неї, є рівноцінною до неповаги батька й матері. Людина, яка не цінує мову свого народу, не може бути повноцінним громадянином своєї держави.

Сьогодні увесь світ визнає милозвучність, забарвленість, багатющу лексику нашої мови, оскільки українська мова — це запашна, барвиста, нев'януча квітка, виткана червоною калиною, синім барвінком, вишневим цвітом та запашною рUTOЮ-м'ятою. Наша мова – це наше серце, відображення всього змісту нашого життя.

Шестопалова О.В. (ХНАУ ім. В.В. Докучаєва)

АССИМИЛЯЦИЯ ТРАДИЦИЙ И ИЕРАРХИИ ТЕМ ДИАЛОГА В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Мир состоит из матрицы нашего сознания и пронзается квинтэссенцией. Можно предположить, что фоновая матрица нашего сознания – это серые будни, которые мы проживаем однообразно. Квинтэссенция же – это нечто более, чем фон. В нашем «дне сурка» могут меняться только люди, которых мы встречаем в определенное время и диалоги, которые зависят от этих людей. Эта Квинтэссенция имеет способность менять наш день на фоне матричного сознания.

Итак, конкретнее о беседах. Наш день начинается с беседы с самим собой. То ли мы уговариваем себя встать с постели и пойти в университет, то ли мы настраиваем себя на свершения великих дел помимо наших рутинных задач. Беседа со своими мыслями – в один момент пустое и самое сложное занятие. Мы слушаем самого себя и отвечаем своему сознанию. К подобному умо-

заклучению пришел Мишель де Монтень в XVI в. и описал его в своей трилогии эссе «Опыты» [1]. То есть, беседа с внутренними «Я» – первая ступень к конструктивному общению.

Последняя ступень формирования нашей беседы – общение со всем миром. Согласно с первой тетрадь законов Синархии [2]: мы делимся с окружающими своими идеями, создавая идеальный мир. В жизни «Всего» идеи вечно раскрываются, идеализируя нас самих и строя некую лестницу эволюции нашего сознания. И это неосызаемая материя потока наших мыслей создает некую традицию конструктивного общения.

Между первой ступенью и последней есть множество других, которые мы вправе переступить. Но все же культурность и традиционность нашего диалога должна быть неизменной. Но увы, в эпоху глобализации, когда ассимилируются и культура народов, и традиции семейств, мы теряем и традиционные правила наших бесед.

У каждой нации свои законы, свои правила беседы. К примеру, в Японии своя иерархия тематического общения, где на первом месте стоит обсуждение житейских интересов. В США, в таких штатах, как Индиана, Кентукки, Айова, Миссури, Канзас и так далее обсуждаются вопросы политического плана и финансовой обеспеченности. В Штатах, расположенных ближе к Тихому океану, как Калифорния Орегон, Невада, Аризона и далее, первым делом обсуждается быт и досуг, а уж потом остальные проблемы страны. Австралийцы чаще будут обсуждать серфинг, как и канадцы – рыбалку и новую картину, нежели политические вопросы.

Но из-за открытости границ множества стран путешественники перенимают культуры общения и прививают своему кругу. Так внедряются новые приоритеты и культуры обычных бесед, ассимилируются, растворяясь в людских массах, традиции семей и домов.

Путешествуя по Европе, не почувствуем особой разницы в темах их общения, в культуре. Если раньше в Англии с уверенностью могли говорить о чае и о воспитании своего чада, а в Германии о своем Эго, в тот момент как в поэтической Чехии об Альтер Эго, то сейчас со столь открытой возможностью к пересечению границ эти особенности общения затерялись еще в предыдущих веках.

Нельзя сказать, что ассимиляция традиций и иерархии тем диалогов – это нормально для глобализации. Почему же в наше время мы жадничаем всем, кроме культуры и традиций своего народа, своих семей? Материальные ценности мы отрываем от себя неохотнее, чем духовные. Давайте не будем забывать наших традиций, нашей культуры беседы. Да, познавать мир мы обязаны, мы должны учиться всю свою жизнь, но все же нужно оставаться патриотом и защитником своей истории.

Литература

1. Монтень М. Об искусстве поисков истины / М.Монтень. – СПб.: Паритет, 2008. – 259 с.
2. Шмаков В. Законы Синархии / В.Шмаков. – К.: София, 1994. – 320 с.

Юхименко Л.И. (Полтавская государственная аграрная академия)

НАУЧНЫЙ СТИЛЬ В РЯДУ ДРУГИХ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ СТИЛЕЙ СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ЯЗЫКА: ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ

Условия обучения студентов-иностранцев на подготовительном факультете – языковая среда и пользование языком в процессе изучения общеобразовательных предметов – определяют развитие речевой деятельности на материале нейтральной речи и речи научного стиля. При параллельном их изучении эта проблема может решаться следующим образом: доминирующим на материале нейтральной речи выступает говорение, а на материале научной – слушание

Слушание выделяется как главное звено в работе по научному стилю речи, исходя из целей и условий обучения на подготовительном факультете, а также из специфики научной речи. Для студентов-иностранцев, обучающихся русскому языку как средству не только общения, но и получения специальности, слушание имеет первостепенное значение, ибо основную информацию они получают из лекций по специальным дисциплинам. «Усвоение иностранного языка и развитие

речевых навыков, особенно говорения, осуществляются главным образом через слушание» [Семёнова, Прокофьева, 198, стр.55]. Слушание в процессе обучения языку, являющееся самостоятельным видом деятельности, сопровождается сложной мыслительной деятельностью, с помощью которой осуществляется восприятие и понимание новых высказываний.

Слушание признается одним из самых трудных видов речевой деятельности, так как сопровождается напряженной работой памяти. По данным психологов, в памяти сохраняется лишь 20% воспринятого на слух.

В основном именно эти обстоятельства и объясняют выбор слушания доминирующим видом речевой деятельности при обучении научной речи.

Слушание-говорение, слушание-письмо, слушание-чтение – вот схема, по которой идут занятия по научному стилю речи. Большое внимание при этом уделяется письму. Не вызывает сомнений необходимость развития умения записать услышанное, так как оно обеспечивает хранение информации, ее прочтение и передачу другим в устной форме. Итак, слушание, говорение эффективнее развиваются при взаимодействии с письмом, чтением. В свою очередь, и обучение чтению, письму при опоре на говорение, слушание дает лучшие результаты.

Обучение языку специальных дисциплин на занятиях по русскому языку осуществляется с целью развить умение слушать лекции, записывать их, выступать на семинарах, читать литературу по специальности. Одновременно обучение говорению и слушанию на материале научного стиля речи приводит к ускоренному формированию умений речевого общения.

Обучать общению можно только общаясь. Развитие умений общения обусловлено становлением механизмов развития разных видов речевой деятельности.

Определяя методические приемы развития слушания-письма, следует исходить из участия разных механизмов: кратковременной (оперативной) памяти, где должно удерживаться до конца звучания воспринимаемое на слух и фиксируемое высказывание; долговременной памяти, где хранятся типовые синтаксические схемы предложений и большой объем лексических единиц, с которыми слушающий соотносит услышанное и выбирает нужное для записи; вероятного прогнозирования, догадки, которая лежит в основе слушания как вида речевой деятельности; механизма эквивалентных замен, при слушании обеспечивает замену воспринятых слов, позволяющих при записи лекций коротко зафиксировать мысль; общения как необходимого компонента анализа и синтеза воспринимаемой речи.

Объем кратковременной памяти человека увеличивается, если осуществляется постоянная тренировка. Виды заданий при этом:

1. Преподаватель читает каждое слово, студенты повторяют его, пишут, воспроизводят. Затем студенты пишут фразовый диктант, фразы повторяются один раз, они произносятся преподавателем в нормальном темпе.
2. Студенты пишут словарный диктант, затем преподаватель читает текст по фразам, студенты повторяют: первый студент повторяет первую фразу, второй - первую и вторую; третий – первую, вторую и третью. Затем студенты записывают текст по памяти.

Методические приемы развития долговременной памяти связаны с организацией и большой повторяемостью изучаемой информации и обслуживающих ее конструкций языка. Развитие данного механизма предполагает группировку лексических единиц по семантическому признаку. Особенно важно определить способы семантизации, адекватные терминологической лексике, потому что знание терминологической лексики является одним из главных условий понимания высказывания.

Для семантизации толкований в научной речи особенно необходима группировка слов по категориям понятий: процессы (кипение, плавление) свойства (запах, цвет, вкус), единицы измерения (килограмм, метр, ампер); предметы техники (материалы, инструменты). Таким образом, для семантизации с помощью состава слова также важно объединение лексики в один лексическо-семантический ряд, в котором представлено общее и единичное. Окисление – процесс, при котором вещество соединяется с кислородом; окислитель – вещество, которое действует на другое вещество.

Очень важным для слушания является механизм вероятного прогнозирования, выдвижение гипотез о смысле сообщаемого. Сначала преподаватель проводит беседу, новые слова семантируются с помощью рисунков. Затем предлагает прослушать текст и определить правильно ли они ответили на вопросы. Затем преподаватель читает начало предложения, а студенты заканчивают его.

Большое значение в обучении слушанию имеет и проблема языковой догадки. Ее развитие крайне важно в условиях обучения студентов – иностранцев слушанию и записи лекций. У студентов часто происходит логический сбой из-за неумения догадаться о значении синтаксической конструкции по знакомым словам и понять смысл услышанного. Сначала студентам предлагается догадаться о значении сложного слова по составляющим компонентам, а затем – о значении слов по знакомой синтаксической конструкции или о смысле предложения по знакомым словам.

Механизм эквивалентных замен обеспечивает эквивалентную замену услышанных слов. О развитии этого механизма свидетельствует умение выделять смысловую структуру текста, основную тему, главную мысль, вычленять подтему, понимать логику развертывания высказывания, определять отношения между частями текста.

Для формирования этих умений можно рекомендовать следующие упражнения: сформулируйте и запишите главную мысль текста; прослушайте текст, дайте ему название; скажите, отражает ли данный план содержание текста, выделите в тексте главное и второстепенное, ключевые предложения, опорные слова; задайте вопросы к тексту; слушая текст, запишите определение понятий, формулировку закона; слушайте текст, записывайте слова, обозначающие действия, цифровые данные, факты, опыты.

В развитии механизма слушания-письма особенно значима роль аналитико-синтетической части, неотъемлемой составляющей которой являются обобщения. Цепь обобщений может быть представлена: презентация материала и обобщение его; обобщение информации и языкового оформления ее в пределах одной темы или нескольких тем; обобщение языкового оформления текстов смежных дисциплин; итоговая работа по содержанию информации. Развитию способности к обобщению в работе над научным стилем помогает построение схем студентами, употребление условных обозначений.

Литература

1. Аросева Т.Е. , Рогова Л.Г. ,Сафьянова Н.В. Пособие по научному стилю речи для студентов - иностранцев подготовительных факультетов: Основной курс: (Технический профиль) М.,1980 .
2. Ильина В.И. Психологическая характеристика аудирования на иностранном языке // Лингво-психологические проблемы обоснования методики преподавания иностранных языков в высшей школе: Тез.доклад. Научн.-метод. конф. М.,1971 г.
3. Кузина О.С. О подготовке студентов-иностранцев к слушанию лекций по специальности // Вопросы теории и практики преподавания русского языка как иностранного: Сб. статей / Отв. ред. К.В. Горшкова. М.,1979
4. Практическая методика преподавания русского языка на начальном этапе / Власова Н.С. , Алексеева Н.Н. и др.- М. Рус, яз.,1990
5. Семенова Л.П. ,Прокофьева И.В. Формирование речевых навыков и умений на материале тестов по специальности с использованием ТСО. Русский язык за рубежом .- 1987 № 1 .
6. Суворова Е.Г. Методика обучения письменной речи с учетом жанро-стилевой дифференциации (продвинутый этап, технический профиль). Дис. канд. пед. наук. М.,1985 .
7. Сутчева Н.И. Обучение конспектированию и записи лекций на подготовительном факультете. М.,1981

Ярмамедов Овезгелді, Гаджисева Афет, Салаков Аннабайрам (ХНУБА)

(наук. кер. Черногорська Н.Г.)

СПАДЩИНА Т.Г. ШЕВЧЕНКА ЯК ХУДОЖНИКА

Мистецька спадщина Т.Г. Шевченка – це твори живопису і графіки, що їх виконав Шевченко в різній техніці протягом усього життя. Збереглося 835 творів, що дійшли до нашого часу в оригіналах і частково в гравюрах на металі й дереві. Живописні й графічні твори за часом виконання їх датуються 1830-1861рр. й територіально пов'язані з Росією, Україною і Казахстаном. За жанрами – це портрети, композиції на міфологічні, історичні та побутові теми, архітектурні пейзажі й краєвиди. Виконано їх у техніці олійного письма на полотні, а також аквареллю, сепією, тушшю, свинцевим олівцем та в техніці офорта на окремих аркушах білого, кольорового та тонованого паперу різних розмірів. Значну частину мистецької спадщини Шевченка становлять завершені роботи, але не менш цінними для розуміння творчого шляху й розкриття творчого методу художника є й його численні ескізи, етюди, начерки та учбові студії. З усіх творів лише незначна частина має авторські підписи, написи і ще менша – авторські дати. Вивчення мистецької спадщини Шевченка в наш час дало можливість встановити максимально точні дати виконання багатьох його художніх робіт, визначити основні етапи розвитку творчості митця за жанрами, тематикою й формальними ознаками. За часом виконання всі живописні й графічні твори Шевченка можна поділити на три періоди: від перших робіт доакадемічного часу і до заслання (1830-1847рр), твори років заслання (1847-1857рр) і роботи, виконані після повернення з заслання до смерті художника (1857- 1861рр).

Мистецька спадщина Шевченка періоду від вступу до Академії мистецтв і до заслання (1838-1847рр) становить окрему групу живописних і графічних творів, що відзначається широкою тематикою, появою нових жанрів і новим співвідношенням між ними, значним удосконаленням опанованих технічних засобів вираження і звернення до нових. На творах Шевченка цього періоду особливо помітний вплив К. Брюллова: певна ідеалізація зображуваного, романтична піднесеність, деяка умовність колориту. Разом з тим Шевченко вчився в нього майстерності композиції, реалістичного рисунка, мистецтва портрета. В цей же час він починає виступати як представник критичного реалізму. В межах цього періоду виразно простежуються етапи внутрішнього розвитку митця. Перший етап припадає на 1838-1843рр (до першої подорожі на Україну). Значну частину творчості Шевченка цих років становлять студійні роботи – рисунки олівцем, вуглем та твори, виконані олійними фарбами. Серед них – окремі рисунки з гіпсових моделей, а більшість зображення живої натури (натурщики в різних позах та змальовки з натури своїх товаришів по Академії). До цієї групи належить і виконана олією композиція “Натурщик в позі св. Себастьяна” (1840-1841рр). Виходячи за межі суто учбових завдань, Шевченко працює в цей час й над натурою власної “постановки” (акварелі “Жінка в ліжку” 1839-1840; “Натурщиця” 1840).

Багато уваги приділяв він копіюванню творів свого вчителя К. Брюллова (жанрові композиції “перерване побачення”, “Сон бабусі і онучки” – обидві 1839-1840). Робота над цими копіями допомогла Шевченкові увійти в творчу лабораторію видатного художника, сприяла удосконаленню майстерності в акварельному живопису. В перші роки перебування в Академії Шевченко виконував портрети, історичні та жанрові композиції та ілюстрації (олівець, акварель, олійні фарби). Опанування основами рисунка і технікою живопису позначалося на професійному рівні оригінальних робіт, а з творчим зростанням митця і його студійні малюнки набували високої художньої цінності. В портретах, які художник виконував найчастіше за замовлення, він не задовольнявся лише зовнішньою схожістю, а прагнув відтворити образ людини, риси її характеру. Вершиною в цьому жанрі Шевченка академічного часу є виконаний олією автопортрет (1840), з якого починається галерея автопортретів.

Автопортрети Т.Г. Шевченка – власні зображення, які художник створював протягом усього життя. Найраніший з відомих тепер автопортретів виконано на початку 1840 в Петербурзі. Це одна з перших спроб Шевченка малювати олійними фарбами. У творі – романтично піднесений образ молодого поета-художника. В манері виконання – в легких

лесируваннях, що подекуди поєднується з корпусним накладанням фарб, у витонченому малюнку, в довершеному пластичному моделюванні, в колориті, побудованому на синьо-зелених тонах з викрапленням червоних, а головне в романтичному забарвленні образу – виразно відчувається вплив К. Брюллова.

Автопортрет нарисований в Яготині 23 – 26.IX 1843 і подарований В. Репніній разом з рукописом поеми “Тризна”, зображує Шевченка за роботою. Тут виразно передане уважне сприйняття молодим художником навколишнього життя. Портрет виконано вільним, упевненим штрихом, близьким до манери рисування голкою на міді.

Автопортрет, виконаний у кінці серпня 1845 і подарований Н. Тарановській, немовби розвиває ідею попереднього. Він гранично простий, ясний за формою. Шевченко на ньому сповнений енергії, внутрішньої сили, рішучості. До 1845

належить і автопортрет зі свічкою, відомий за офортом Шевченка 1860. В альбомі 1845 є начерк цього твору олівцем. Із спогадів А. Козачковського відомо, що в 1845 Шевченко майже завершив роботу ще над одним автопортретом, в якому подав образ “народного поета, влучно схопленій у хвилину його поетичного натхнення”. Цей твір не зберігся.

Нечислені жанрві композиції митця цього періоду є етапними в історії українського мистецтва реалізму. Жанрові твори Шевченка правдиво і поетично зображують життя українського народу, глибше, ніж це було до того в українському мистецтві, підносять соціальні проблеми. Ретельне вивчення мистецької спадщини Шевченка, зосередження всіх його творів у спеціальному музеї, публікація їх в академічному виданні (1961-1964) дали змогу об'єктивно оцінити великий за обсягом і значний за мистецькою вартістю доробок художника.

Незважаючи на царську заборону, Шевченко в роки неолі працював багато плідно в усіх властивих йому раніше жанрах. Всього відомо 124 завершені твори й 220 ескізів та начерків, створених тоді. Змінилися тільки співвідношення між жанрами, питома вага кожного з них у загальному доробку митця. Найплідніше він працював у жанрі пейзажу – цьому великою мірою сприяла участь в Аральській і Каратауській експедиціях. Найчастіше художникові доводилося фіксувати натуру на швидку – звідси начерковий характер робіт, особливо рисунків у художніх альбомах. Ці рисунки дуже лаконічні, часто це лише контури або контур з незначною штриховкою. Деякі пейзажі часу Аральської експедиції Шевченко завершував вже в Оренбурзі за олівцевими рисунками з помітками “для пам'яті”, а частіше покладався на свою вийняткову зорову пам'ять. Про велику спостережливість художника говорять і численні пейзажі, на яких надзвичайно тонко зображено деталі не тільки на першому плані, а й на другому і третьому. З особливою силою спостережливість митця виявляється в численних малюнках науково-допоміжного характеру з зображенням структури берегів Аральського моря та скель і урвищ, що були важливими для геологічної характеристики місцевості. Такий філігранний рисунок, не позбавлений і великої художньої цінності, очевидно, прислужився митцеві для пізнішої роботи в офорті. Пейзажі Шевченка часу обох експедицій відрізняються від його пейзажів попереднього періоду перевагою в них другого і третього планів, видовженою композицією при широкому, часто відкритому обрії й надзвичайно багатим і тонким колоритом.

У глибоко емоційних і розмаїтих за настроєм акварелях Шевченко виступає як видатний майстер цієї техніки. Його пейзажі дуже точно і правдиво відображають природу казахського краю, її своєрідну красу. Особливе місце в художній спадщині Шевченка років заслання належить жанровим композиціям, що становлять кілька окремих тематичних груп. Одна з них призначена побутові казахського народу (серії “Казахи в юрті”, “Казахська стоянка на Косаралі”, “Казахський хлопчик розпалює грубку”, “Казахський хлопчик дрімає біля грубки”, “Казахи біля вогню” та акварель “Казах на коні”, всі 1848-1849рр). Ще більше змалювок з життя казахів у дорожніх альбомах художника (ескізи і начерки до закінчених сепій і акварелей). Значної розмаїтості і соціальної гостроти казахів тема набула в другий період заслання поета (сепії “Трій”, 1851; “Пісня молодого

казаха”, 1851-1857; “Байгуші під вікном”, 1855-1856 і “Казашка Катя”, 1856-1857). У деякі твори (“Т. Г. Шевченко і байгуші”, “Т. Г. Шевченко і казахський хлопчик, що грається з кішкою” 1856- 1857) художник вводить свій автопортрет. Цим Шевченко підкреслює своє глибоке співчуття до долі казахського народу.

Окрему групу становлять композиції на історичні, міфологічні, літературні та біблійні теми (“Благословіння дітей”, “Телемак на острові Каліпсо”, “Робінзон Крузо”, “Самаритянка”, “Казашка”, “Мілон Кротонський”, “Нарцис та німфа Ехо”, “Св. Себастьян”, “Умираючий гладіатор”, всі – 1856). Всім їм властиве глибоке психологічне трактування образів.

Третя, цілком самостійна, група жанрових композицій це “Притча про блудного сина”, яку Шевченко мав намір відтворити в гравюрі. Викриття експлуататорського ладу досягає тут найбільшої гостроти.

Портретні твори Шевченка років заслання виконано переважно сепією або італійським олівцем (лише кілька портретів в Оренбурзі – аквареллю). Вони досконаліші щодо композиційної побудови, глибше розкривають психологічний стан портретованих і являють собою новий крок у розвитку реалізму художника. Часто Шевченко вводить портрет у жанрові композиції (“О. Бу-таков і фельдшер О. Істомін під час зимівлі на Косаралі” 1848-1849; “Т. Г. Шевченко серед товаришів” 1856; “Т. Г. Шевченко малює товариша” 1855-1857).

Творчість Шевченка років заслання переконливо доводить, що, всупереч твердженням біографів поета з буржуазно-націоналістичного табору, він не втратив здібностей художника, а й досяг як митець ще вищого рівня в усіх жанрах портретному, пейзажному й побутовому. В його творах цього часу на повну силу пролунала соціальна тема й виявилася інтернаціоналістська позиція художника. Крім того, твори років заслання свідчать про те, що Шевченко будиши відірваним від академії, не забував про неї. Безсумнівний відгомін академічної школи відчувається у виконаних художником у цей час композиціях на історичні, міфологічні й літературні теми. Пієтет Шевченка до Академії мистецтв стверджують написана на засланні автобіографічна повість “Художник” та записи у “Щоденнику”. Мистецька спадщина Шевченка останнього періоду життя кількісно невелика. В цей час він багато працював над офортом і досяг у ньому, порівняно з офортом 1844, нових успіхів. Серед пейзажів переважають етюди й начерки, виконані 1857 на пароплаві, коли поет їхав з Астрахані до Нижнього Новгорода, та краєвиди, створені на Україні під час третьої подорожі 1859 (вийняток хіба що є офорти “Вечір в Альбано поблизу Рима. Ліс” – за твором М. Лебедева та “Мангишлацький сад” – за власним малюнком). Усі ці пейзажі незалежно від міри їхньої завершеності, свідчать про зрослу майстерність Шевченка-пейзажиста в останній період життя. Це виявляється в підкресленні другого і третього планів, у побудові композиції на широкому обрії та у перевазі повітряної перспективи над лінійною, в глибокій ліричності та емоційності краєвидів.

Шевченко зробив великий внесок у розвиток портрета, побутового жанру і пейзажу. Він виступав як один з перших на той час офористів України й Росії. Його реалістична творчість сповнена великого соціально-викривального змісту й відзначається глибокою народністю, інтернаціональними мотивами і гуманізмом. Твори Шевченка мали вплив на весь розвиток українського мистецтва, вони служать життєдайним джерелом для багатьох поколінь українських та іноземних художників. Мистецька спадщина Шевченка визначає його видатне місце в історії не лише українського, а й світового мистецтва.

Содержание

Абдуманнов Достонбек, Дадаева Фидан (ХНМУ) Ибн Сина – великий ученый и поэт (науч. рук. Дмитриенко Н.Ф.).....	1
Аманниязов Ы. (ХНУСА) Туркменистан глазами русских и русскоязычных писателей	2
Антіпенко К.Д. (ХНУРЕ) Роль мови у формуванні особистості (наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)	4
Аралиев Ханали (ХНЭУ им. С. Кузнецца) Великий Кобзарь в Туркмении.	6
Атаниязов Назар (ХНЭУ им. С. Кузнецца) О традициях и обычаях Туркмении... ..	8
Бабісва О.І. (ХТЕІ КНТЕУ) Слово наше рідне – слово українське! (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	11
Бажинова Е.А. (ХНАДУ) Роль языка в современном обществе.....	13.
Беленцова Ю.А. (НИУ «БелГУ», Россия) Организация внеурочной деятельности по русскому языку в начальной школе на региональном материале..	14
Бельхассан Идрисс (ХНАДУ) Из истории наименования месяцев в русском и украинском календарях	16
Бендар Лахбиб (ХНАДУ) Культура граффити в стилистике современного города	17
Бережна С.О. (ХНУРЕ) Мова – найбільша цінність народу (наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.).....	19
Бережний А.В., Афонін В.В. (ХНУРЕ) Україна в системі культурної взаємодії європейського та світового простору (наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)	20
Білоткач Л.С. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Мова як спосіб впливу на формування особистості (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	22
Бельська Ю.І., Замніус В.Ю. (ХНТУСГ ім. П. Василенка) Роль мови у формуванні загальної особистості (наук. кер. канд. пед.наук, доц. Мокроменко О.В.).....	23
Бнухажар Моад (ХНУСА) Особенности строительства и архитектуры Марокко (науч.рук. Л.В. Скрипник).....	25
Бондар О.С. (ХНАУ ім. В.Докучаєва) Історія українського народного костюма (наук. кер. ст. викл. Войчук Н.Г.)	26
Бузівська Д.М. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Тандем молоді та її сленгу в сучасності (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	27
Букід Хайтам (Криворізький економічний інститут ДНЗ «Криворізький національний університет) Історія та сучасність українського спорту (наук. кер. к.філол.наук, ст. викл. Мелкумова Т.В.)	28
Ван Цзилинь (ХНАДУ) Фразеологизмы как единицы языковой картины мира в русской и китайской культуре (науч. рук. канд. психол.наук, доц. Моргунова Н.С.).....	29
Васецкий Б.П., Харири Фаиз Мохаммад (ХНТУСХ им. П. Василенко) Язык – душа народа (науч. рук. к.пед.наук, доц. Мокроменко Е.В.)	31
Велітченко А.В. (ХНАУ ім. В. Докучаєва) Хліб – символний знак української культури (наук.кер.к.філол.наук, ст. викл. Князь Т.М.)	32
Власова М. (ХНУСА) Толерантность и культура межнационального общения.....	33
Гариева Назик (ХНУСА) Символика масонов в архитектуре (науч. рук. к.филол.наук, проф. Креч Т.В.).....	36
Горохов О.В. (Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка) Мова – це втілення, виразник і транслятор культурних надбань. (наук. кер. к.філол.наук, доц. Жук Л.Я.).....	40

Грибушенков О.І., Ні О.В. (ХНУРЕ) Дивосвіт рідної мови у творчості Дмитра Білоуса (наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.).....	41
Губарева С.А., Рахманов Рустам Насимхон угли (ХНМУ) Экспликация идиотнического и наднационального в русских и узбекских паремиях тематической парадигмы «Дружба».....	43
Данкова Є.О. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Мова – коштовний скарб народу (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	45
Дмитренко І.В. (ХНУРЕ) Духовна сутність мови: історичний погляд (наук.кер. ст. викл. Сергієва А.В.)	47
Дмітрієв К.І. (ХНУРЕ) Мова в житті народу (наук.кер. ст. викл. Циганенко В.Л.)...	48
Довлетгельдиев Д. (ХНУСА) Архитектура Туркменистана в контексте культурных ценностей	50
Долгунін М.Є. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ). Роль мови у формуванні і самовираженні особистості. (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	51
Дубинина А.В. (НИУ «БелГУ», Россия) Реализация личностно-ориентированного подхода в обучении русскому языку в начальной школе.....	53
Ємельянова Є.С. (к.філол.наук, доц.), Цимбал Б.М. (асп.) (ХНТУСГ ім. П. Василенка) Україна та Франція: діалог національних культур як засіб взаєморозуміння та пізнання світу.....	56
Захаров А.С. (ХНАДУ) Мова – скарб нації. (кер. ст. викл. Сук О.Є.)	58
Железняк Т.С. (ХНАУ ім. В.Докучаєва) Історія петриківського розпису (наук. кер. ст. викл. Войчук Н.Г.)	59
Калина Н.А. (ХНАДУ) Краса і багатство рідної мови (кер.к.ф.н. доцент Дорошкевич А.С.)	60
Клемешова А.А., Катасонов А.М. (БелГУ, Россия) Использование метода проектов на уроках русского языка.....	61
Кобзарєва Г.Ю. (ХНАДУ) Мова як основа культури народу (кер. ст. викл. Сук О.Є.)	62
Кованцева О.В. (Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Россия) Риторика как учебный предмет в школе....	63
Коломонец А.С. (НИУ «БелГУ», Россия) Этимологические сведения на уроках русского языка в начальной школе.....	65
Котелевська А.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Єдиний скарб у тебе – рідна мова (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	67
Кравченко Я.І. Мова – скарбниця духовності нації (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ). (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	69
Крикун Е.А. (Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Россия) Городские названия как средство формирования ономастической компетенции младших школьников.....	70
Крицина А.Д. НИУ БелГУ, Россия) Межкультурная коммуникация как модель содержания обучения при лингвокультурологической компетенции.....	72
Кувалдина К.Г. (ХНТУСГ ім. П. Василенка) Роль мови у формуванні самосвідомості людини (наук. кер. ст. викл. Скиданова Н.В.)	75
Куделина Ю.П. (НИУ БелГУ, Россия) Изучение имени существительного как части речи в начальной школе на краеведческом материале.....	76
Кудінова Д.С. (ХНАУ ім. В. Докучаєва) Діалог культур у взаєморозумінні та пізнанні світу.....	77
Кучугура В.О. (ХНУБА) Запозичена лексика як джерело збагачення лексичного складу мови	78
Лебедева Т.С. (НИУ БелГУ, Россия) Развитие речи младших школьников на уроках русского языка в процессе изучения темы «Глагол».....	81

Ли Чаохуа (ХНУ им. В.Н. Каразина) Язык – душа народа (образовательная среда Украины глазами китайских учащихся) (рук. доц. Валит Е.С.)	82
Любченко О.С. (ХНУРЕ) Мова – це душа народу. Думки великих українських митців про значення мови (наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)	84
Лядська М.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Мова – скарбниця духовності нації (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.).....	86
Мадаминов Азизбек (ХНАДУ) Концепт «счастье» в русских и узбекских пословицах (науч. рук. преп. Уварова Т.Ю.)	88
Мазруи Сама (ХНУСА) Марокканские мотивы в индийской архитектуре (науч. рук. ст. преп. Бессонова Н.Н.).....	90
Мар’єнко О.М. (ХНУРЕ) Вплив України та українців на розвиток російської культури (наук.кер. к.і.н., доцент Бадєєва Людмила Іванівна)	92
Махмудов Эрадж (ХНМУ) Особенности национальной языковой картины мира (науч. рук. доц. Мирошник Л.В.)	94
Медведева К.Л. (НИУ БелГУ, Россия) Изучение стилистики в начальных классах (науч.рук. Ровчак Л.Л.).....	95
Місюра М.Ю. (ХНУРЕ) У чому ж полягає унікальність української мови? (наук. кер. ст. викл. Циганенко В.Л.)	96
Мішин П.В. (ХНУРЕ) Про значення мови та її функції (наук.кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л. І.).....	99
Мокроменко Е.В., Савина И.С., Заец В.Н. (ХНТУСХ имени П. Василенко) Диалог культур как усиление мировых и культурных связей	101
Молчанова Н.О. (ХНУРЕ) Традиції народних свят та обрядів Слобожанщини у ХУІІ – ХІХ ст. (наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)	102
Мороховская А.Н. (ХНАУ им. В. Докучаева) Духовні цінності українського народу...104	
Мугани Крис Ніколас Елдер. Мова Лінгала («Криворізький національний університет») (наук. кер. к.пед.наук Хоцкіна С.М.)	105
Назарько В.О. (ХТЕІ КНТЕУ) Що таке мова? (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.).....	106
Немашкалова А.А. (ХТЕІ КНТЕУ) Мова – це глибоке коріння історії нашого народу (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.).....	106
Нгумнанг Фофанг (ХНАДУ) Национальный характер и межкультурная коммуникация (науч. рук. к.пед. наук, доц. Демьянова В.Г.)	108
Нехрест В.В. (ХНУРЕ) Свято обжинки (наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.).....	109
Никоненко М.С. (ГБОУ СПО «Валуйский колледж», Россия) Использование инновационных технологий на уроках русского языка и литературы (науч.рук. Федорова О.А.).....	111
Овчаренко Д.Ю. (ХТЕІ КНТЕУ) Роль мови у формуванні й самовираженні особистості (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	113
Озтекин Озан (ХНАДУ) Особенности языка религии и традиций курдов	114
Орлов О.І., Чиж О.А. (ХНУРЕ) Дивосвіт рідної мови у творчості Дмитра Білоуса (наук. кер. к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.)	116
Розиев Мердан (ХНУСА) Национальные традиции в декоративно-прикладном искусстве Туркменистана.....	117
Панаскова К.В., Панаскова К.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Мова – найбільша духовна цінність нації (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	118
Панкина А.С. (НИУ БелГУ, Россия) Межкультурная коммуникация как модель содержания обучения при лингвокультурологической компетенции.....	119
Пащенко Т.В. (НИУ БелГУ, Россия) Формирование нравственных ценностных ориентаций у младших школьников при изучении имени прилагательного.....	122

Петрейко О.В. (ХНАДУ) Значення національної мови в консолідації суспільства.	123
Петренко М.С. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Оволодіння рідною мовою – запорука культурного життя (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)..	124
Пилипенко Ю.А. (НИУ «БелГУ», Россия) Развитие устной речи учащихся в процессе работы над лингвистическим текстом	125
Подкур О.Г. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Українська мова – кризь терни тисячоліть (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.).....	128
Потьомкін К.Ю. (ХНУРЕ) Роль мови у формуванні загальної культури людини.	129
Реджепов Арслан (ХНТУСХ им. П. Василенко) Адаптация иностранных студентов, образовательная среда (науч. рук. ст. преп. Бабай Л.В.).....	131
Резниченко Л.В. (ХНАДУ) Язык что одежда	131
Розьева Насиба (ХНАДУ) Роль свадебного обряда в культурном сознании туркменского народа (науч.рук.Редкозубова С.А.)	132
Рябокоть А.А. (ХНАУ ім. В. Докучаєва) Українське народне весілля (наук. кер. ст. викл. Войчук Н.Г.)	134
Сажина Т.М. (УкрДАЗТ) Вопросы культуры речи в обучении русскому языку как иностранному	136
Сахно И.Н. (ХНУСА) Имидж студента как условие успеха	137
Свіржевська Л.В. (ХНАУ ім. В. Докучаєва) Рідна мова – мова народу.....	138
Сеймова Д.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Мова – найбільша цінність української нації (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	139
Сергієва А.В. (ХНУРЕ) Термінологічна лексика як елемент формування мовної культури студентів	140
Скоробач Д.С. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Немає мови – немає України (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	142
Соколова О.В. (ХНАУ ім. В. Докучаєва) Особливості української вишивки (наук. кер. ст. викл. Войчук Н.Г.).....	144
Таран О.В. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Мова наша солов'їна (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	145
Тасбулатов Мадияр (ХНАДУ) Концепт «конь» в казахской и казацкой традициях (науч. рук. ст. преп. Приходько А.М.)	147
Терехова С.Е. (БелНИУ, Россия) Проблемы формирования тематических групп устаревшей лексики, актуальной в школьном преподавании русского языка (науч.рук. д.пед.наук, проф. Новикова Т.Ф.).....	148
Торebaев Бахадыр (ХНТУСХ им. П. Василенко) Мотивация иностранных граждан к обучению и изучению иностранного языка (науч. рук. ст. преп. Бабай Л.В.)	150
Хакимов Султанбек (ХНАДУ) Достопримечательности Узбекистана (науч.рук.Редкозубова С.А.)	151
Халимова Байрамгуль (Криворізький економічний інститут ДНЗ «Криворізький національний університет) Іван Пулюй – видатний український вчений (наук. кер. к.філол.наук, ст. викл. Мелкумова Т.В.)	153
Халлыев С.Н. (ХНАУ им. В. Докучаєва) Роль русского языка в мировом социокультурном пространстве (рук. ст. преп. Войчук Н.Г.)	154
Хишингсурен Балджиням (ХНАДУ) Отражение в монгольском имени истории и культуры народа (науч. рук. к.фил.наук, доц. Божко Н.М.)	155
Ходжаев А.А. (ХНЭУ им. С. Кузнеця) Об особенностях синтаксиса в туркменском языке. (науч. рук. Соценко Н.Ф.)	156
Холоденко Є.В. (ХНУРЕ) Український рушник – символ України	159
Хуан Сиси (ХНАДУ) Форма и декор крыш в традиционной архитектуре Китая	161
Чернятьєва І.А. (Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ) Чистіше від слъози вона хай буде ... (кер. к.філол.наук, доц. Романова О.О.)	163

Чиркова Т.Є. (ХНАДУ) Мова – шлях до безсмертя народу (кер. ст. викл. Сук О.Є.) ...	164
Шевердіна А.В. (ХНАДУ) Барвіста квітка – українська мова. (кер. ст. викл. Сук О.Є.)	164
Шестопалова О.В. (ХНАУ ім. В.В. Докучаєва) Ассимиляція традицій и ієрархії тем діалога в епоху глобалізації.....	165
Юхименко Л.И. (Полтавська державна аграрна академія) Научний стиль в ряду інших функціональних стилів сучасного російського мови: проблеми навчання.....	166
Ярмамедов Овезгелді, Гаджієва Афет, Салаков Аннабайрам (ХНУБА) Спадщина Т.Г. Шевченка як художника (наук. кер. Черногогорська Н.Г.).....	168